

1562.

ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης.

Joan. Ambrosij Brassicani.

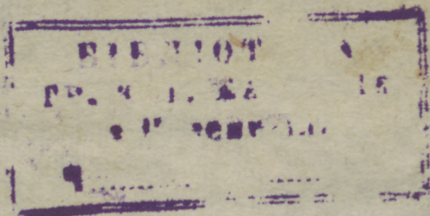
S

(B)

Joan. Sturmius.

Si quantum sciunt homines in Jure &
legibus: tantum suscipere & defendere
uel possent uel uelint: bene ageretur
cum rebus mortalium. Sed duo potissimū
obstant atq; officiunt: ad felicitatem
uoluntas in facultate, & in uoluntate
facultas.

IMP. LEONIS AVGVSTI CONSTITVTIONES NOVELLAE, aut CORRECTORIÆ legum repurgationes,

Latinæ nunc primùm ab Henrico Agylæo factæ.

Imp. IVSTINIANI Edicta.
Imp. IVSTINI Constitutiones aliquot.
Imp. TIBERII Constitutio vna.
Imp. ZENONIS Constitutio vna.
Eodem interprete.

Huius editionis margini appositæ numerorum notæ paginas Græci exemplaris indicant ab Henrico Stephano excusi.

Joan. Wil. [illegible] a St[illegible]

ANNO M. D. LX
Excudebat Henricus Stephanus, illustris viri Huldrichi Fuggeri typographus.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI GVLIELMO, NASSOVIAE ET Buræ comiti, Arauſionis Principi, Bredæ, Grauiæ, ac Dieſthemi domino, &c.

HENRICVS AGYLAEVS S. P. D.

CVM quæ mihi donaria obuenere, ob dignitatem ſuam nonniſi maiorum gẽtium diis ſuſpendi atque conſecrari debent: tum tu, Princeps illuſtriſſime, is es cui ſi inter primos votiuã aliquam tabulam non figam, ſcelere me obſtringam. Es enim in Belgis, popularibus meis, poſt Principem, ſiue ſpectetur genus, nobiliſſimus: ſiue ditionũ numerus & opulentia, potentiſſimus: ſiue rerum geſtarum magnitudo, nulli ſecũdus. Tuis præcipuè auſpiciis vtrunque tẽpus & pacis & belli gubernatur: tu quicquid eſt maximorum munerum, aut primarius aut ſolus obis. Tum priuatim ea in patriam meam, quæ Syluaducis eſt (barbaries Buſcumducis nuncupauit) tua beneuolentia eſt, eáque illa abs te in dies beneficia ſentit, vt ſi, quum noſtrorum ciuium nomine commune quodpiam gratitudinis pignus edere poſſim, id primo quoque tempore non faciam: ingratus aduerſum parentes, cognatos, vniuerſam ciuium ſocietatem, atque adeo ipſum natale ſolum, ac nefarius eſſe meritò iudicãdus ſim. Dum enim ditionibus tuis propemodum nos cingis,

commodissimum te vicinum exhibes,& vt ami
cissimè cum tuis viuamus, sedulò operam das:
totum te publicè nobis offers:ac sæpe soceri tui
Maximiliani incomparabilis Principis exem-
plum imitatus, singulis cõsulis, subuenis, opem
fers. Nam quemadmodum ille honestissimam
quandam olim matronam (quam postmodum
naturali morte extinctam ipsi etiam aduersarii
luxerunt) iniquis criminationibus in capitis pe-
riculum pertractam, reis magno tandem cum
negotio exemit: ita tu quoque proximis annis, o-
ptimæ existimationis ac canicie venerandum
quẽdam ciuem, personati cuiusdam nebulonis
ac sanguinarii scurræ rictibus eripuisti. Qua re
vel sola qui nostrûm se totos tibi deuinctos esse
non agnoscũt, næ illi aut improbi sunt, aut præ
mentis hebetudine, quãti reipublicæ proborum
hominum salus atque conseruatio esse debeat,
non vident. Sed ad ea quæ in præsens celsitudi-
ni tuæ offerimus quod attinet, vt qualia illa sint
melius cognosci possit, quædam mihi altius re-
petenda sunt. Quũ itaque Iustinianus Princeps
ius ciuile ex veterũ variis multiplicibúsque scri
ptis in compendium redegisset, ac insuper pro
rerum postmodum emergentium natura cõsti-
tutiones scripsisset, eæque in eam quã videmus
multitudinem atque molem excreuissent: is ve-
rò eius labor Basilio Macedoni Orientis Princi-
pi multis de causis displiceret: cõmunicata ipse
cum Constãtino ac Leone filiis suis opera, quæ-
cunque ille eiusdẽ argumenti diuersis locis tra-

ctasset, sub suis titulis collectim digessit: quæ obscuriora viderentur, apertius perscripsit: verbositatem resecauit: ac denique prout mutatũ reipublicæ statum postulare putabat, alia reiecit, alia reformauit, alia nouiter introduxit. Quo ipso in opere quũ post patris fratrísque obitum sceptra Leo solus obtinēs, nonnulla partim non probaret, partim requireret: continua (vt facile cōiicere est) scriptione correctis adiectísque quæ viderētur, velut colophonem illi addidit, summámque manum imposuit. Singulas autem res singulis ferè constitutionibus inclusit, atque ita diligenter quasque rationibus communiuit vt non iubere leges sed persuadere voluisse videatur. In quo ille profecto cognomini suo respondere voluit, ne, qui aliis in rebus omnibus philósophus dici mereretur, vbi præcipuè prudentiam suam exerere deberet, sui dissimilis esset. Qui Princeps vtinam in nostra hæc tempora incidisset, quo melius nonnulla cognoscere potuisset, aut nunc Principes eius similes essent. Dii boni, quantum inde commoditatum, quantum tranquillitatis salutísque in commune mortalium generi turmatim accederet! Verùm (quæ hodie corruptela est) frustra istiusmodi iampridem ab optimis quibusque optātur. Scripsit autem ille Græcè, vt Latino orbi hactenus esse vsui non potuerit: quocirca quum me versurũ illum publicè recepissem, posteáque vt id maturarem Ioachimus Hopperus Phrisius & Iacobus Cuiacius, professionis nostræ eximia duo luminaria,

propter summã haud dubiè eius vtilitatem, hortati essent: inter peregrinandum etiam, liberandam fidem, istísque tantis viris parẽdum putaui. Quo in labore tametsi Henrici Stephani annotationes permultum me iuuerunt, quin tamẽ mihi etiam in restituẽdo exemplari non parum tædii & molestiæ deuorandũ fuerit, qui Latina nostra cum Græcis cõferent, ignorare non poterunt. Est quidem vir ille (vt de ipso audio, atque in hisce ipsis Leonis constitutionibus expertus sum) miræ in emendandis authoribus tum diligentiæ tum industriæ, quémque ad hoc vnum natum esse dicas: sed tanto hic author situ obductus fuit, ac tot vulnera temporum iniuria excepit, vt ipsum prorsus purgare plenéque sanare perquamdifficile fuerit. Certè (vt verum fatear) miratus persæpe etiam sum, quum ille Leonem interpretandum non sumpsisset (quãdo omnes nerui ad intelligendos authores intenduntur) tam multa tamen potuisse animaduertere. Ex quibus ego in Hẽricum Scrimgerum (vt qui ita Leonem vulgandum curarit) quicquam rapi minimè velim. Quin potius, vt sæpe aliàs, ita hîc quoque optimè illi de republica merito gratias quãtas possum maximas ago, qui tam vtilia, vti essent, statim in publicũ emittere, quàm dum sibi castigare vacaret, premere & occultare maluerit. Leonis itaque cognomento Philosophi, inclyte Princeps, non contemnẽdæ neque elegantiæ neque vtilitatis, Latinas à me factas, multísque locis illustratas Cõstitutiones tuo no

mini inscribo, quas (siue tanquam donarium, siue tanquam ciuium nostrorum gratitudinis pignus atque signum) si in sacrario tuo reponere dignaberis, rem mihi longè gratissimã feceris. Vale, Vesontione. Cal. April. anno instauratæ salutis 1560.

HENRICVS AGYLAEVS LECTORI.

VT Leonis hæ Constitutiones, præter admodum paucas, doctè atque eleganter, ita contrà titulorũ inscriptiones prorsus imperitè scriptæ sunt. Præterquam enim quòd nimis uerbosæ sunt, sæpe etiam (quod turpe est) cum Constitutionibus non conueniunt: ut illas & Constitutiones eiusdem authoris esse ueri non sit simile. Quapropter etiam longè meliorem earum partem interiisse non usqueadeo dolendum est. Interim nostri officii fuit ut superstites Latinitate donaremus: quod tamen nulla cum religione fecimus, ut illas, ubi opus esset, accidere, supplere, inflectere pro loco nõ auderemus. Vbi autem nullas inuenimus, nostras reposuimus, iisque, quo dignosci possent, stellæ notam apponendam curauimus. Quem porro hîc titulorum indicem damus, nostræ ferè omnis cõpositionis est, quem partim breuitatis, partim illustrationis causa ita conscripsimus. Quamobrem hos cum contextus titulis, etiam à nobis confectis, plerunque uerbis dissentire non mirabere.

INDEX CONSTITVTIONUM Imperatoris Leonis augusti.

FINIS.

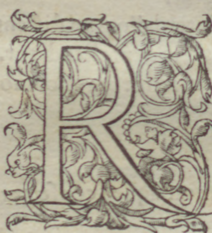
IMPERATORIS LEONIS AVGVSTI

Conſtitutiones nouellæ,

Aut

Correctoriæ legum repurgationes.

PROOEMIVM.

429

ERVM humanarũ viciſſitudo, vitæque inconſtans atque multiformis ſtatus, permultis ac omne genus legibus ortum præbuere: quæ *leges* quia ſua multitudine ad quaſcũque ſe facilè res protendunt, quum illas ſibi admouent, quicquid rectè aut ſecus ſeſe habeat diiudicãt. Sunt itaque tanquam cuſtodes quidam vitæ noſtræ & medici, dum mala, partim ne oriantur ac in cõmunem vitam promanẽt, impediunt, partim verò quæ mala occulta ſint, inſinuantérque irrepſerint, eorum noxã corrigũt, ac velut radicitus vitioſitatem euellunt, eámque corroborari nõ ſinũt. Atqui *earundem* humanarum rerum curſus velutíque reciprocus quidam æſtus, dum ſurſum deorſum omnia vertit ac voluit, & multa quæ rectè conſtituta eſſent in peius commutat, permulta item obliuione obruit, vt, perinde acſi in rerum natura viſa nũquam eſſent, incognita ſint: nõ me-

diocrem illis labem intulit, has profundo silentio tegẽdo, in illis verò vt inter sese dissentiant efficiendo: ídque aliàs dum illi ipsi qui illas tulerunt in priore sententia ac voluntate non persistunt, verùm sibi ipsi contradicũt: aliàs etiam, dum posteriores modò consuetudine, modò lege illis contraria sustinent: 'vt hinc cõfundi leges, nec exiguum rebus mortaliũ inferri detrimentum contingat, 'aliis cum aliis commutatis, talorúmque instar huc illuc temere voluẽtibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo & imperturbato statu salus reipublicæ dependet, in tanta confusione perturbationéque versari, indignum neglectu rati, quam accuratissima leges inspectione ac consideratione dignati sumus: & quas obtinere conducibile fore animaduertimus, illis selectis scripto imperatoriæ nostræ Maiestatis decreto in republica authoritatem confirmauimus, vtque controuersias diiudicarent, insuper etiam sciuimus: quas verò inutiles iudicauimus, harum nonnullas in perpetuum silentium coniectas, decreto & ipsas à legum honore atque ordine exulare iussimus: quarum autem nullam prorsus mentionem fecimus, has etiam, hoc ipso quòd earum non meminerimus, iuxtà atque illas in exilium eiecimus. Denique quoniam & inter receptas consuetudines nonnullas ratione non destitui, talésque quales prudens aliquis non contemnat, vidimus: has quoque legis prærogatiua honestãtes ex inscriptæ cõsuetudinis statu ad legis imperium atque, hono

Lego ὥστε καὶ συμβαίνει συμβῆναι

Lego ἄλλων πρὸς ἄλλους, referens ad νόμους.

rem euexímus. Quũ ergo hæc ita à nobis cõparata sint, sciat quisque, quòd quæ leges per scriptũ Imperatoriæ nostræ Maiestatis decretũ authoritatem nactæ, aut quæ consuetudines legis dignitate honoratæ fuerint: hæ & in republica ob-
430 tinebunt, & controuersias à se pendentes habebunt: quæ autem ab illis in contrarium vergunt, aut mẽtione sempiternam illis taciturnitatem iniungente, citráue hanc etiam, vt quæ cum despectis eiusdem conditionis sint, eodem dedecore dignæ habitæ sunt: hæ verò dehinc & reiectæ & à republica exules atque extorres erũt.

QVOD VNVMQVENQVE, QVI IVdicandi prærogatiuam acceperit, *quemadmodum legalium capitulorum à nobis habitus delectus statuerit, dirimere controuersias oporteat: quæ uerò inter reprobata habita sunt, ut ex illis nulla litis ambiguitas diiudicetur.* CONST. I.

IN NOMINE EIVS QVI Vniuerso humano generi salutares leges tulit, CHRISTI veri Dei nostri, Imperator CAESAR FLAVIVS LEO, pius, fœlix, inclytus, victor, triũphator, omni æuo venerabilis, augustus, fidelis Rex,

STYLIANO illustrissimo sacrorũ nostrorum officiorum magistro.

CEleberrimi ille inter Imperatores nominis Iustinianus, quum animo esset erga rempublicam & optimo & eius vtilitatum studiosissimo, velut syluam quandam, constitutiones in Romano imperio inde ab initio vsque ad

suam ætatẽ diuersis tẽporibus editas, accipiens, quo bene de subditis mereretur, industria & laboribus suis opus admiratione dignum, vniuersarũ nempe legum illam incorporationẽ, summa cum contentione efficere est conatus. Siquid contrarium aut inconueniens appareret, repurgauit: ex quibus verò compositum reipublicæ ac decorũ statũ extiturũ crederet, hæc in vnum contexuit, atque velut in artem aliquam informauit, quasique in vna iustitiæ libra, à qua iustũ à diuerso & iniusto discerneretur, constituit & collocauit. Atqui (vt constat) vbique est pulcherrimũ, VT NEQVID NIMIS. Quum nanque in multas partes diuisam legum substantiam ac materiam in vnum corpus tanta cum laude coagmentasset, præterea etiam quæ legalis regiminis ordinem ac conueniẽtiam sæpenumero labefactarent, in concordiam redegisset, itáque quòd ad hæc sola omnes sententiæ ferendæ essent, in vnum cõsensum iudices compulisset, eósque ad pacificè iudicandum, legalibus capitulis in tranquillo & ab omni contentione libero statu constitutis, inter se conciliasset: his ille non contẽtus, sed præstantius quippiam in reipublicæ gratiam postmodum conficere cogitans, imprudens iis, quæ postea statuit, primum opus euertit: neque alterum vituperationi non obnoxium fecit, quum ex posteriore ipsius instituto non paucæ aduersus prius suscitatæ contradictiones & controuersiæ sint. Atque ad hunc sanè modum ipse Iustinianus à

Lego σωματοποιησάμενος.

ſe vitium paſſus eſt. Certè quidẽ quum vſque ad hodiernũ diem nũc ex recentioribus ſanctionibus, nunc ex inſcriptis, & non aliunde quàm quòd multitudini placeant, authoritatem præ ſe ferentibus conſuetudinibus, permulta ab illo tempore innouata ſint: parum abeſt quin res legalis prorſus turbata confuſáque ſit, & communis vitæ negotia ſurſum deorſum ſubſultim ferantur. Quapropter quum ſiquid aliud, hoc certè, quod opitulatrice noſtra induſtria & cura ne-
431 ceſſariò potiatur dignũ ſit, * * tractatũ. Inſuper & conſuetudinibus quæ ad rerum gubernationem deueniſſent, diligẽter excuſſis, legum inter ſe contradictionem ſuſtulimus: quicquid aduerſarium & ad præſentem rerum cõſtitutionem rationémque illicitum eſſet, huic legalem authoritatem abrogantes: quæcũque verò conſuetudines non malè neque noxiè de rebus conſtituere viderentur, has non amplius inſcriptas & neglectas conſuetudines manere ſiuimus, ſed ad legis vim ac poteſtatem extulimus: alicubi autem & ad ſæuitiam quiddámque præfractius ſpectãtem, ac ceu iuſtitiæ penitus oblitã legem, ad ſuum decentémque modum legibus debita cum æquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto diſpoſitis & cõſtitutis, omnibus quibus iuſtitiæ trutinæ cõmiſſæ ſunt, & magiſtratibus & iudicibus mãdamus, vt quæ leges ab imperatoria noſtra Maieſtate à legali ſolo exulare iuſſæ ſunt, has inutiles iudicãtes, dehinc in omne æuũ reiici ſinant: ſecundum reliquas verò ſcriptas

atque

atque veteres, & quæ haud ita pridem à sempiternæ memoriæ patre nostro, atque nunc à nobis selectæ aut latæ sunt, controuersiis diiudicationes suppeditent: neminíque posthac ad aliquam à legali authoritate exterminatam iuris speciem declinare, neque ad cõsuetudinẽ quampiam, quæ accepta prærogatiua, pro eo quòd cõsuetudo esset ac diceretur, ad legis maiestatem & honorem à potẽtia nostra subuecta nõ sit, recurrere permittatur.

VT QVI CAETERA SECVNDVM SA-*cros diuinósque canones Episcopali dignitate dignus esse probatur, si liberi ex legitimo matrimonio illi sint, ob illos in consequendo honore nullum impedimentum sentiat.*

Aliter.

VT QVI ALIOQVI PRINCIPE SA-*cerdotio dignus est, si legitimi illi liberi sint, non impediatur illum consequi.* CONST. II.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctissimo Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVVM sacrosancti diuiníque canones, & quicũque alii de sacerdotio ac episcoporũ creatione statuêre, in optimũ numerísque omnibus plenũ editi sint modũ (& quidẽ quomodo illi non exactè perfectéque editi sint, quũ diuina nspiratio in authoribus efficaciter operata sit?) mirari subit quomodo nõ veriti nonnulli sint, sacras diuinásque leges, tanquam illæ absolutæ non essent, promulgatis aliis legibus abrogare. Etenim quum sacri canones, quibus

Taxatur Iustin. Nou. 6, Item nec. Nouel. 123. in initio. & Nouel. 137, Sequentes igitur.

locis de epiſcoporum creatione præſcribũt, ſta-
tuant, eum qui ex legitimo matrimonio libe-
ros habeat, ſi modò in reliqua vitæ ratione ni-
hil impedimenti ſit, ad primarium ſacerdotiũ
promoueri poſſe: hi in contrarium ſtatuentes, a-
iunt vt ii qui liberos habent, tametſi legitimi
coniugii munus ſint, ad Epiſcopalem dignitatẽ
euadant, ſuo impedimento non vacare. Quod
ideo fortaſſe in animum induxerunt, quòd iſti-
uſmodi affectione quadam erga liberos (quid e-
nim quis aliud dicat?) ſacras facultates oblæſu-
rus videatur. Verùm non rectè ſeſe illa ratio ha-
bet. Sic nanque nec fratribus aliíſue cognatis ſu
perſtitibus acceſſum quiſquam ad Epiſcopatum
haberet: ſiquidẽ & ad hos ſanguinis propinqui-
tatíſque affectio reſpicit. Quin & hoc præuiden-
tes diuini canones, fecerunt epiſcopis poteſtatẽ,
vt ſi ipſis pauperes cognati eſſent, illorum ino-
piã ex ſacris facultatibus ſubleuarẽt. Noſtra igi
tur Imperatoria quæ ex Deo eſt Maieſtas, ſi man
432 datis diuinis inſiſtatur, id longè conuenientius
fore animaduertens, conſonam illis profert le-
gem, vt quemadmodũ ipſis videtur ad prima-
rium ſacerdotiũ promoueri poſſe qui illo hono
re alioqui dignus ſit, tametſi liberi ipſi, lege ta-
men honorati ſint, id ita liceat: & quidẽ ita cen-
ſens, vt à lege quæ contradicere auſa fuit, in au-
daciæ pœnam, perpetuum in futurum exigatur
ſilentium.

VT QVI SACERDOTES CREANDI *sunt, secundum ecclesiæ ritus ea lege creentur ut omnem deinceps uitam cælibem agant, aut, si matrimonium contrahere uelint, prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant.*

Aliter.

QVOD ANTE INEVNDVM SACERDOTIUM *matrimonium contrahi debeat.*

CONST. III.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & vniuersali Patriarchæ.

QVum decenter inde ab initio de iis qui faciendis Deo sacris digni essent ecclesiasticus ordo cõstituerit, non rectè (meo quidem iudicio) qui præsentis temporis consuetudinem sequuntur, interdum ecclesiasticã traditionem contemnunt. Nam vbi illa mãdat vt qui creandi sacerdotes sunt, aut per omnem vitam, si promissum non falsum fore fidant, cælibatum voueant, aut, si illum seruare impossibile ipsis videatur, legitimè matrimonium ineãt, ac deinde diuinum ministeriũ suscipiant: consuetudo quæ in præsenti obtinet, iis quibus matrimonio cõiungi in animo est, concedit vt antequam vxorẽ duxerint, sacerdotes fieri possint, & deinde biennium ad perficiendam volũtatem iungi matrimonio volenti præstituit. Id igitur quia indecorum esse videmus, iubemus vt ad vetus ecclesiæ & antiquitus traditũ præscriptum dehinc creationes procedant. Neque enim dignum est vt qui spirituali ascensu supra corpo- Nou. Inst. 6. At contrà.

ris abiectionem & sordes euecti sunt, hi rursum ad carnis sordes delabantur: sed è diuerso, vt diuinum ministerium ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradũ conscendat conuenientius fuerit.

VT NON MODO VNIVERSALIS ECclesiæ sacerdotes, uerumetiam qui ad quamcunque sacram ædem pertinent, si in hos uocantur, licitè sacra mysteria exponere, diuinúmque cultum celebrare domi priuatæ possint.

CONST. IIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Cõstãtinopolitano Archiepiscopo & Patriarchæ vniuersali.

Iust. No. 57. PLACVIT veteribus vt quæ sacrificia & communiones in priuatis ædibus fiunt, ab illis sacerdotibus, qui ad generales ecclesias pertinent, solis celebrentur: ab aliis verò qui alicui alii sacræ ædi addicti deseruiunt, priuatóque vitæ in statu sunt, vt nullum neque officium neque sacrificium perficiatur. Atque hoc quidẽ vt statuerent, religionis conseruandæ causa in mentem illis venisse videtur, quo videlicet (vt coniicere est) dum nonnulli sacerdotii prætextu letale defectionis malum tegunt, vsu non veniat vti qui profanati sacrificii participes fuerint, longè magis contaminentur quàm expientur. Qui profecto eorum qui istiusmodi religioni cautionem excogitarunt, propositus finis, hoc ipso nomine quòd sacrosanctæ fidei sta-

Hæc explanatius ẽ fine huius eiusdẽ cõst. & ẽ constitut. 15.

433

bilimentum adinuenerint, simul laudabilis, simul commendatione dignus est. Veruntamen quatenus se firmitatem allaturos existimarunt, eatenus illam ex lege promanasse atque se extendisse non videas. E diuerso verò subinde illam ipsam legem religiosis & diuinis ministeriis operam nauantibus, etiam aduersari conspicitur. Vt autem pollutus sacerdos, qui motus non est, pollutæ suæ inquinationis aliquem participem faciat, verisimile fortasse est aliquando id euenire. Verùm non ita vt semper & omnino tale quiddam contingat. Quis enim animo tam facili est, támque omnia promiscua habet, vt quem non norit sacerdotem, neque cuius religionis, neque quibus moribus sit, hunc ad sacrificandum aduocet? Rursum verò qui defectionem moliuntur, rémque sacram prophananter faciunt, næ illi cum alienis ab impietate conuentus agere non velint. Vt vnde stabiliri lex videtur, non inde quemadmodum existimatum sit, stabiliatur. Tum & religiosis in multis vtilitatibus consequendis eandem impedimento esse comperitur. Siquidem quum diuina gratia in omnibus ferè omnium non modò potentiorum, verùm etiam tenuiorum domibus sacraria Deo erecta sint: & verò sumptus reliquáque ad rem familiarem necessaria sacerdotibus ab omnibus similiter suppeditari non possint: euenit propter legem vt (quemadmodum dixi) qui tenuiores sunt quàm vt priuatim sacerdotes suscipere possint, persæpe diuinorum

myſteriorum expertes maneant, & ſacra delubra, quæ in illis ſacrificia fieri debeant, his defraudentur. Quin veriſimile etiam eſt, nonnunquam defunctorum memoria inſtante, ob defectum ſacerdotis præſentem memoriæ diem nullo facto ſacrificio elabi: vt inde & qui hîc viuunt, & quos altera vita tenet, vtriſque non exiguum damnum obueniat. Statuimus igitur vt non ſolùm generalis eccleſiæ ſacerdotes, ſed etiam qui ad quamcũque aliam ſacerdotum domum pertinent, quibuſcunque cuiuſque domus dominus accerſitis acceſſum ad ſacra oratoria & ſacrarum rerum functionem dare voluerit, in quibuſlibet ædibus ſacrificandi Deíque arcana enarrandi facultatem habeant.

NE QVIBVS, POSTQVAM MONASTI*cæ uitæ institutum ſubierint, facultates ſuppetunt, in uniuerſum hi de illis teſtari prohibeantur: ſed ut ſi, quo tempore monaſterium adierunt, in id quidpiam contulerint, in illorum poteſtate ſit ut quemadmodum uelint, de iјs quæ ſibi poſtmodum pararunt, in plenum aſſem etiam teſtamentũ condant: ſi uerò nihil ab initio intulerint, tum ut de beſſe ſtatuendi facultatem habeant: monaſterium autem alteram partem ſiue trientem accipiat.*

Aliter.

VT MONACHVS DE ACQVISITIS *teſtari poſſit.* CONST. V.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVoniam de monachorũ bonis quæ post
susceptam vitã monasticam coaceruas-
sent, persæpe nobis vnà cum Dei a-
mantissimis sub te primariis sacerdotibus dubi
tare te (ô diuinum, &, vt mundo præluceas, in
magno ecclesiæ firmamento à principe lumi- 434
ne collocatum lumen) dixisti, an constitutione
facta monachos istiusmodi bonorum dominos
designari oporteret, an verò ipsos ab illorum
dominio arceri conueniret: nimirum quòd tan
quam nubes, quæ istinc ambiguitas existit, ra-
tionis radios, quo minus perspicuè ea res diiu-
dicari possit, subeat & offuscet: quoniam (in-
quam) de hoc dubitantes variis nos postulatio-
nibus ad huius rei cõsiderationẽ vnà vobiscum
suscipiendam hortati estis: nos, vt in aliis, ita &
hîc sacerdotalem tuam dignitatem veneran-
tes, ad satisfactionẽ petitionis tuæ accingimur.
Ac illa quidem primùm à nobis dicantur quæ
à veteribus de illis qui se iam in monasticam, A *Iust.* Nou.
rempublicã ascribi volunt, constituta sunt, illis 123, *Si mulier*
nempe de rebus suis prius testandũ esse, ac dein-
de ad concupitum vitæ institutum proceden-
dum, nec dispositionem rerum suarum vitæ
mutatione anticipandam. Nam si hoc ita eue-
nisse constet, non amplius ipsis iam tonsis vt de
rebus suis quicquam statuant permittendum
esse, omnémque substantiam, in qua ecclesia
tonsi sunt, illi cessuram. Quod sanè de iis qui
vitam monasticam iam subierunt, decretum
(extraquàm si liberi, qui hæreditatem petant,

ſuperſint)& optimum, & ita vt nemo poſſit melius, conſtitutum eſt: tum nec addi nec adimi illi quicquam queat. Etenim qui ante mutatam vitæ rationem, quum bonorum diſpoſitionem in arbitrio ſuo poſitam haberet, de iis ſtatuere noluerit: meritò poſtmodum id facere prohibetur, vti qui ſe ipſe in has anguſtias coniecerit. Propterea enim quòd quum licitum ipſi eſſet, prædiſponere res ſuas teſtamento noluerit, eius poſtea faciendi facultatem, tanquã ab ipſo damnatam, ſibi adimi, id verò iure longè optimo ſuſtinet. Cæteroquin etiam, quomodo non abſurdum fuerit, ſi, qui ſe ab huius vitæ curis ſeiunxerit, illarum adhuc onus ſufferat, indéque promanante moleſtia prematur? Quando igitur liberos, qui in monachorum numerum adſcriptus eſt (quemadmodum dixi) non habet, non profectò hoc decretum decreto alteri cedat. At ſi liberi ſuperſint (non enim tunc illos propter parentis ſilentiũ damno affici fas eſſet) non omnino teſtamenti ordinationem monachicus habitus impediat: ſed manifeſtũ eſt quòd de liberorum portionibus teſtari poterit, quæ illis æquabili legitimáque diuiſione attribuentur. Quæ verò pars ad ipſum reſpicit, in ea teſtamenti factio deficiat: quippe quæ integra ad monaſterium pertineat. Cæterùm ſi mors etiam (vt multi ſunt rerum humanarum caſus) ſubitò ſuperueniens rerum diſtributionem intercipiat, neque tunc quidem quæ liberis ſucurrat diſpoſitio, omnino conticebit: ſed ſecundum dictum

modum, quæ ad illos pertinēt legitimo ipsis iure separabuntur: residuum autem inuolabit monasterium. Atque hæc quidem de hisce facultatibus, quas ante susceptam vitam monasticā habuerit quisquam. Verùm de quo paterna vestra beatitudo prodire decretum petiit (de iis nimirum rebus quæ post monasticæ vitæ susceptionem accesserunt) de eo hoc statuimus, vt inde ab eo tempore ex quo monasticæ vitæ rationē susceperit, consideratione procedente, quæ postmodum ab ipso comparata sint discernātur. Nō enim quòd qui à prophana vita ad monasticam transit, nisi prius testetur, testādi postmodum facultate priuatur: ideò & de iis quæ postmodum conquisierit, quicquam statuere in vniuersum prohibeatur. Illic nanque iure testamēti factione priuatur, quia quum ipsi in prophano statu res adhuc tractanti aliquid cōstituere integrum esset, eo ipso quòd id non fecerit, se ipse in has angustias circunclu serit. hîc verò nihil simile est, vt quisquam aut à seipso aut ab alio prohibeatur. Quòd siquis dicat, hoc solo nomine quòd 435 monachus sit, monasterium omnia esse percepturum, haud scio, si istiusmodi, quæ monachos deceant, statuant. Primum enim, an qui homines opum contemptum professi sunt, hos ita illas amplecti, ac quacunque ratione retinere conuenit? Deinde sint alicui cognati pauperes alioquíue noti, qui consolatrice manu indigeāt: quo modo non ab omni humanitate alienum, nullo

illos ex cognati rebus subleuamine dignari? tanquam non modò peregrinos, sed & cognatos amicósque propellere, atque omnia ad se trahere, monachis decorum sit: quemadmodũ helluones voracésque homines nullam omnino partẽ aliis qui vnà accumbunt, relinquere velle videmus. Neque enim seruus seruitutis vinculis liberatur, neque egenus commiseratione potitur, non alius quisquam necessitatibus pressus consolationis fructum inuenit, quum omnes monachi facultates monasterio dãtur. Ac propter hoc sanè statuimus vt siquis, quo tempore monasticam vitam suscepit, ecclesiæ quidpiam cõsecrarit, illi circa res postmodum comparatas liberum ratúmque iudiciũ sit quomodocũque de illis statuere velit: sin nihil omnino ab initio in monasterium allatum sit, tum vt bifariam substãtia diuidatur: ita vt vna pars in bessem, altera verò in trientem circũscribatur: ac monachus quomodocunque ipsi visum fuerit, de besse testamento statuat: triens autem applicetur monasterio. Atque hæc quidem de quibus requisistis, nostra decreuit potentia. Oportebit autem tuam beatitudinem que decreta sunt omnibus sub ipsa Dei amãtissimis metropolitanis facere manifesta, & hos similiter sub se cõstitutis Episcopis, illósque quarũ curam sortiti sunt ecclesiis ista indicare. quo videlicet & in præsens & in futurum hæc ab omnibus tum cognoscantur, tum hunc ad modum fiant.

VT VTRVNQVE TEMPVS, TVM *quod sancta sexta constituit synodus, tum quod decernit diuus Basilius in ijs qui monachi fieri statuunt, obseruetur: & bonorum eius qui à synodo præstituto tempore monachus fit, dispositio secundum editam à nobis formam procedat.*

Aliter.

VT DECENNIS PVER IN MONA*chorum numerum assumatur.* CONST. VI.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVo tempore eos qui monasticam vitam subire desiderant re concupita potiri oporteat, id quia non vnum atque idem, sed aliud atque aliud à diuinis nostris patribus præstitutum sit, vt ad hunc etiam tractatum diiudicandum, & quæ subesse videtur contrarietatem conciliandam me componerem, effectum est. Itaque quæ magnus ille ac admirandus decernit Basilius (vt videlicet qui monachicum habitū ambiunt, decimosexto primùm aut decimoseptimo ætatis anno digni illo habeantur) quæque sancta sexta mandat synodus, 436
anno decimo, qui istiusmodi vitam capesserent, suscipiendos esse: monens hæc cum sanctissimo Patriarcha Deíque amantissimis metropolitanis diligenter expendentes, neutram sacrarum legum cōtemnendam esse duximus: sed contrà ad vtrūcunque tempus religioso habitu qui illum sumere cupiunt dignos haberi iubemus. De bonorum autem dispositione peculiarem

ſententiam pronuntiamus, vt nempe qui ſexto decimo aut decimo ſeptimo tõderi voluerit, de rebus ſuis quomodo velit, ſtatuere poſſit. Exiſti mo enim, propterea etiã magnũ illũ Baſilium hoc tempus huiuſmodi actioni tribuiſſe quòd ad id legitimæ ætatis requiſitio ad ſtatuendum de rebus ſuis impediméto non ſit. Qui verò decimo anno in monaſticæ vitæ ſanctimoniam mutato ſtatu tranſire in animo habeat, vt neque huic ſalutaris conatus impedimentum aliquod obuiet (hoc enim, vt videtur, & ſacra ſynodus intelligens ac volens, tempus, quo vitam monaſticam adire eſſet, ampliauit) ne tamen is quomodo iſtiuſmodi vitam ineundi, ſic etiam de rebus ſuis teſtandi facultatem accipiat: ſed donec illud tempus, quo legitimam plenámque ad teſtãdum ætas poteſtatem capit, aduenerit, à diſponendis rebus inhibeatur. Quòd ſi (vt ſunt res humanæ) ante illius temporis completionem è vita exceſſerit, ſerui eius omnes à ſeruitute liberentur, reliqua verò bona bifariam diuidantur, in beſſem & trientem: ac beſſem quidem monaſterium auferat, triẽs autem defuncti cognatis detur. Quorum ſi nulli ſupererũt, quò bes proceſſit, eò triens quoque abeat.

Lego συνέστειλε, quod ferè coactus cõtraria uoce reddo.

VT QVOTIESCVNQVE A CLERICOrum *habitu ad prophanorum tranſire per uecordiam aliquis tentarit, in illum is inuitus etiam reſtituatur.*

Aliter.

NE CLERICVS DENVO PROPHA-

nus fiat.

CONST. VII.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctissimo Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVemadmodũ antehac, quando certiorem firmiorémque rerum cõstitutionẽ inuestigaremus, si ciuilis lex plus roboris ac firmitatis quàm ecclesiastica præbere videretur, illi prærogatiuam dedimus: eo modo & hîc decretum sacrum rectæ rerum moderationi, quàm ciuile sit, conducibilius fore intelligẽtes, illi per assensionem consona præscriptione edita, statuimus vt quicunque clericorum habitum mutare prophanorum habitu improbè instituerit, is, quotiescunque in istiusmodi vecordiam actus fuerit, secundum ecclesiasticum decretum quantumuis inuitus in clericorum habitum restituatur: tametsi qui ecclesiastici ordinis statum recipiat, dignus non sit, vti qui se ipse illo indignum transfugio constituerit.

VT QVI REIICERE VENERANDVM *monasticæ uitæ habitum in animum induxerit, ac pro illo prophanorum habitum susceperit, quotiescunque hoc facere ausus fuerit, etiam inuitus in illum restituatur, & ex quo monasterio improbè aufugerit eidem reddatur.*

Aliter.

DE EO QVI VITAM MONASTICAM *deserit, qui præsidum cohortibus ascribi solet.*

CONST. VIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, &

437 Patriarchæ vniuersali.

QVum alioqui, qui incompositè viuere instituunt, ac præ laudatis moribus sectantur vitiosos, quotiescunque flagitii quicquam designasse deprehensi sint, malum ipsorum institutum multifariam coerceatur, nec improbam scelestámque voluntatẽ ac molitionem correptione vacare toleretur: subit mirari quomodo lex vetus iis qui monasticæ vitæ exercitationi se mãcipassent, deinde verò stationem suam & ordinem deseruissent, quomodóque sacræ literæ habent, tanquã canes ad suum ipsorum vomitum, aut sues, ad pristinæ vitæ cœnosam cloacam reuersi essent, ac prophanorum in habitu statúque se ipsi collocassent: improbũ hoc scelus tẽtari omninóque perfici permiserit. Iubet enim vt qui semel monasticæ vitæ institutũ reliquerint, vnde flagitiosè exissent reuerterẽtur: qui verò iterum id ausi essent, ex eo tempore pulsi monachatu inter cohortales prouincialis cohortis recenserentur. Atqui si vt desertor ordinis prophanorum habitu indueretur, id illi statutu pulchrum visum fuit, quid causæ est cur ipsum ab initio ita non vestierit, sed vt qui monachus professionem suam semel deseruerit, is ad illam quamlibet inuitus denuo cogeretur, cõstituerit? Si hoc ita præcipi decorum putauit, quare in eodem decreto non cõsistit, sed tanquam ipsum placiti sui pœniteat, miserum illum monachum ad militarem vitam protrahit? Nequaquam verò id nobis esse fas videtur,

Circuit. Qui porro. Nou. 5

neque qui in diuinæ militiæ legiones receptus sit, hunc in mundanis militiis collocari placet. At cõtrà, quod ecclesiastico ordini obseruari debere visum est, vt siquis sæpius vitam monasticam aspernatus vagetur, huic prophanum habitum recipere non concedatur, id per legem etiam nos iubemus. Si enim qui vitam monasticam exuit, mundanæ voluptatis velut asilo concitus id facit: quæ ratio est, tametsi semel cupiditatis suæ motu prohibitus sit, quum si rursum ad hoc faciẽdum animum appellat, se ad finem insolens suum consilium perducturũ, ac in prophanorum statum recipiendum esse sciat, vt is non omnibus modis monasticæ vitæ institutũ iterum communi viuendi modo mutet?

DE SERVO QVI IGNORANTE DOmino clericus factus est. CONST. IX.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. vniuersalíque Constantinopolitano Archiepiscopo.

EIdem rectæ rerum ecclesiasticarum constitutionis curæ insistentes, quæque sacrosanctis canonibus placuerunt, hisce nos etiam album calculum adiicientes, ab aduersariis ciuilibus legibus hanc cõtradictionis pœnam, vt ex legitimis constitutionibus subtrahantur, exigimus. Vt enim qui quum seruilis conditionis esset, ignorante domino venerandam sacerdotii dignitatem assumpserit, nudatus istinc promanante honore, in pristinum seruitutis restitue-

retur ſtatum ſecundum eccleſiæ Dei volūtatem & nos conſtituimus. Legem autem, quæ ſeruum ignorante domino ſacerdotem factum, ſeruitute liberat, huc vt neque effectum neque fandi facultatem habeat redigimus.

438 DE SERVO QVI INSCIO DOMINO *monachiſmum ſuſcæpit.* CONST. X

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

QVam præſtans monaſticæ vitæ profeſſio ſit, quíque ſuaue illud & beatum iugū ſuſcipiunt, quanta illi reuerentia & honore digni ſint, ſcimus quidem & ipſi. Itaque non quo illum vituperemus, ſed potius quo vituperationi eximamus, hæc ſtatuere viſum eſt, & cenſemus. Quantò enim illa admirabilior diuiniórque eſt, tanto maiore, & quidem quanta maxima attingi cum veneratione, nequaquam verò ingratitudinis & improbitatis velamē ac prætextum monaſticæ vitæ dignitatem fieri oportet. Et certè quo modo improbitas dicenda non eſt, ſi homo ſeruus dominum ſuum fugiens, ad illud vitæ inſtitutum deueniat? Quoniam igitur de ſeruis fugitiuis ad vitam monaſticam deuenientibus, ſtatutum à ſuperioribus eſt, vt ſi intra tres annos fugitiuus manifeſtus fiat, illum habitu nudatum recipiendi facultatem dominus habeat: ſi verò vſque in tertium annum incogni-

A Iuſt. Nou. 5. Siquis verò

cognitus manserit, tametsi postmodum agnoscatur, vt domini potestati nō obnoxius sit, prætérque illius voluntatem liber nuncupetur: & verò inde multos fugiendi dominos suos occasionē cepisse, ac re honesta, monasticæ vitæ professione, ad tegendam malitiam abuti videmus (cuilibet enim seruo perfacile est, vt ad triennium se occultet, deindéque libertatem consequatur) iubemus, vt quantocunque tempore seruus tali consilio monachus factus delituerit, si ipsum aliquando dominus inueniat, nihilominus is quem malo proposito habitum sumpsit, hoc exuatur, rursúmque in domini potestatem subigatur. Nam quòd pio affectu habitum illum sumpserit, quantumuis id verbis ipse fingat, ne dici quidē potest. Siue enim quum beneuolo placidóque domino vteretur, pro amore, odio concepto, fugere decreuerit, extremæ ingratitudinis & improbitatis argumentum habes: siue (vt sunt res humanæ) molestiis & iniuria affectus non tolerarit, ac idcirco dominum deseruerit, quomodo eam rempublicam magnificiet quæ ciues suos in CHRISTI crucē & mortem continenter respicere vult?

DE SERVO QVI IGNORANTE DOMINO *Episcopus factus est.* CONST. XI.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctissimo Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVod de seruo, qui venerandam sacerdotii dignitatem furatus sit, idem & de illis seruis, quibus nesciēte domino ad primarii sacerdotii honores conscendere visū est, statuimus: vt videlicet secundum ecclesiasticæ constitutionis voluntatem, exauthorati, honore in quem clàm irrepserint priuentur, & ad suum seruilémque statum reducātur. Non enim profectò qui aliis in rebus furto vel fraude aliquid subtrahunt, his non modò ea quæ subtraxerint retinere non concedemus, sed interdum etiam vt maleficos puniemus: & qui tantarum rerum furta audent, hos inde honestè viuere, & ex vno fraudis pessimo exercitio duo omnium longè pretiosissima, libertatem & sacerdotii prærogativam, lucrari sinemus. Ergo siquis seruus
429 tiuam, lucrari sinemus. Ergo siquis seruus ignorante domino episcopus creatus sit, inde ad seruitutis effugium nil iuuator.

DE OFFICINARVM MAGNAE ECCLEsiæ usu. CONST. XII.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

Vide Nou. 43 COnstantinus, is qui primus CHRISTI nomine Imperii coronam splendidiorem ac augustiorem reddidit, vbi hoc etiam (de mortuorum sepultura *nempe*, eorum quos in ea etiam re egestas premeret) dignū aliis suis præclaris facinoribus Imperatoriáque cura fore prospexisset, officinas, ex quarum vectigali neces

sarios ad humandos mortuos sumptus suppeditãdos ordinasset, sanctæ Dei ecclesiæ applicauit. Hanc igitur prouisionem quum piorum hominum æmulatio postmodum excepisset, quæ & ipsa pauperibus ad sepeliendum sufficeret, permultum illa in hunc vsum sumptus auxit. Verùm nunc omnino nihil ea solicitudine, qua initio ter ille quatérque beatus Princeps voluit, dispensari inde videas. At nos, & sciẽtes quidem quòd postquam ecclesia officinarum vectigalia occupauit, tametsi (quòd vsus non postulet) in quem ab initio constitutũ est Numinis cultum illa non expendat, in aliud tamen quodpiã ministerium, & ipsum ad Numinis cultũ pertinẽs, prorsus illa dispenset: statuimus vt quæ de his iam olim edita constitutio est, immota & inuiolata permaneat. Officinæ autem omnes, quæ in hoc ministerium attributæ sunt, supra mille numero sunt ad centum.

DE PERPETVIS EMPHYTEVSIBVS CONST. XIII.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

REm fraudulentam simul & illicitam, consecratarum Deo ædium (ecclesiarum videlicet, hospitiorum, & viduis pupillísque alendis destinatarum domuum) præfectos etiam audere, ad nostras delatum est aures. Narratũ est enim, quum domus elocatæ sint, iámque tem-

pus pacto constitutum decurrat, quando locationis terminus, ac possessionis renouatio instat, non fieri certam aliquam & statutam solutionem, quam peculiari nomine εισδεκτικόν vocat: Lego πλεονεξία sed quomodo præfectis pro ipsorum auaritia visum sit, ita exactionibus domuum possessores prægrauari. Id igitur cùm omnibus graue, tum pauperioribus (quòd ita ipsis durior egestatis necessitas imponatur) longè esse acerbissimum videntes, ne id amplius fiat, lege cauemus: sed vt certa quãtitate ad duplum emphyteutici vectigalis constituenda solutio definiatur: & insuper omnis illatio locationis instrumentis inscribatur, domuíque nulla nouatio adferatur: non
440 verò in præfectorum quæstum interuertatur, dũ illi non vt domuum vtilitati consulant, sed scelestè sibi lucrum parent, hoc agunt.

DE IIS QVI MONASTERIVM IMperfectum relinquunt. CONST. XIIII. EIDEM.

Vide Nou. 131 QVi præcipitanter ambitiosèque ad faciendum aliquid fertur, ac ipso in initio viribus ac facultate destituitur, siue manifestum vitium, siue benignitatis speciem conatus præ se ferat, simul ille reprehensione dignus, simul aspernandus est. Hoc sanè & qui similitudines ab initio prouerbiáque loquitur, Dominus noster & Seruator in Euangeliis vult, vbi de ædificatione vrbis & absolutione, ac de similibus sermocinatur. Meritò igitur & sacræ le-

ges & ciuilia decreta ſimiles edunt eiuſdémque ſenſus admonitiones, vt quicunque monaſteriũ conſtruere inſtituerent, ſi ad perficiendum opus pares non eſſent, id aggredi prohiberētur. Oportet enim quaſcunque res, vbi ad perfectionē peruenerint, tum demum conuenientem appellationem indipiſci: nequaquam verò nomen rebus imperfectis vt conſummatæ conſtitutionis ſint præſtare poteſt. Itaque (quod dictum eſt) rectè ſacra ciuilíſque lex eos qui ad rem abſoluendam pares non ſint, fabricandi monaſterii inceptione prohibet. Verùm quoniam incognitũ illud eſt, quando monaſterium ſufficienter abſolutum iudicari debeat, (non enim expreſſè ab illis huiuſmodi abſolutio definita eſt) hac de re certum atque euidens edictum promulgare placuit. Dicimus igitur (quoniam diuinum os loquutum eſt, VBI DVO AVT TRES IN NOMINE MEO CONGREGATI SVNT, IBI IN MEDIO ILLORVM SVM) quòd opus aliquod monaſterii appellationem ſubiturum, minimùm tribus ſufficere oporteat: quòd nimirum idem opus, ſi facultatibus quoque abundè inſtruatur, ad celebritatem nominis etiam valeat. Vt ergo quis liberam impedimentóque carentem ad dedicandum monaſterium aggreſſionem habeat, in tot minimùm monachos dedicationem concipiat neceſſe fuerit. Porro quia permulti, qui ſe iſtiuſmodi incepto dedũt, præueniente morte, ipſóſque hominum cõſortio eripiente, interdum propoſito deſtituuntur: illud

à nobis ſtatuitur, vt ſi teſtamentum conditum ſit, quæ in illo eccleſiæ aſſignata ſunt ea illi cedant. Si verò (vt identidem ex mortis incertitudine contingit) antequam de rebus ſuis ſtatueret, enectus fuerit, tum ſi ad tres numero liberi ſuperſint, quadrantem bonorum inuolabit monaſterium: ſin vltra ternarium numerũ ſobolis multitudo procedet, liberis monaſteriũ connumerabitur; & deducto ære alieno, ex vniuerſa ſubſtantia quãtum ipſorum quiſque, capiet. Quòd ſi defunctus ſine liberis deceſſerit, parentes autem ſuperſtites habeat, rebus bifariam diuiſis, vna pars parentibus, altera monaſterio applicabitur. At ſi neque parentes neque liberos hæredes habeat, & cognati ad hæreditatem prodeant, ipſi quidem, quotcunque fuerint, triẽtem inter ſe diſtribuent, bes verò eccleſiæ accedet. Verumenimuero ſi aut per obliuionem, aut aliam quampiam cauſam, in contrariam laudabili legitimóque propoſito teſtamentum ſententiam conceptum ſit, vt eius loci antiſtes Dei amãtiſſimus quantum ad eccleſiæ, eorúmque qui in illa aſſeſſuri ſunt, ſuſtentationem ſuffecerit, vendicet: de reliquis verò legum præſcriptio & teſtamentum diiudicent.

VT SALVTAREM BAPTISMVM IN *quocunque ſacro oratorio peragi liceat.* CONST. XV.

Idem IMPERATOR STEPHANO ſanctiſſ. Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, & Patriarchæ vniuerſali.

ETiam hic venerandæ ſextæ ſynodi ſacer ca- 441
non, qui non in priuatarum ædium orato- *Similis eſt*
riis ſeorſum, ſed in ſolis in communẽ vſum *conſt.4*
conſecratis templis, diuinam regenerationis lo-
tionem perfici vult, quum ſimilia cum illis 'iu- Lego τῷ παρα-
beat qui ſacroſancta ſacrificia & myſteria in pri κελευόμενῳ.
uatis domibus celebrari vetant, ideóque à nobis
iampridem conſideratius expẽſi ſunt: tanquam
illorum germanus ſimiliter correctionem con-
ſequetur. Statuimus igitur quemadmodum de
ſacrificiis, ſic quoque de ſalutifero baptiſmate,
vt & ipſum in quocũque ſacro oratorio quibuſli
bet peragere licitum ſit. Nam hæc tam ſtrictè ſa
crum ſynodi decretũ cõſtituiſſe mihi quidẽ vide
tur propter eos qui quanquam ſacerdotum no-
men gerant, prophani tamen ſunt, & quos ad la-
uacrũ adducunt, pollutos reddunt: qui (vt appa-
ret) domos eiuſdem opinionis hominũ ſubeun-
tes, nõ rem diuinam faciunt, ſed 'cum iis qui cõ- *Quin hæc hu*
ueniunt, inauſpicati aliquid moliuntur. Hanc *ius loci de*
verò prouiſionem tametſi & diuinã eſſe, & multa *mendo ſuſ-*
ſalutaria continere conſtet: non tamen illa ad *pecti ſenten*
impietatis plenos à ſuis vitiis coercendos ſuffi- *tia ſit non*
ciat. Nam & res audax eſt malitia, omníque mo *dubito.*
do, clauſis etiam oratoriis, ad explendum pro-
poſitum ſuum, ſuam inueniat viam. Veruntamen quum nunc diuina gratia omnes peruerſæ opiniones ſint profligatæ, etiam quantum ad hoc attinet, quamobrem reipublicæ hoc decretũ ad prohibendã in priuatarum ædium oratoriis regenerationis lotionem obtrudatur, nullam equidem eſſe neceſſariam cauſam video.

VT QVI VIGINTI ANNOS HABET HY*podiaconus creari poſſit.* CONST. XVI.

EIDEM.

Hoc idē conſtituitur conſt.75

VEtus verbum, quod de rebus ſuis dicenti aures eſſe aperiēdas monet, quum in aliis omnibus perbellè ſeſe habeat, tum hîc lógè eſſe pulchrius apparet. At quorſum hoc? Ciuilis lex ſtatuit ne minor vigintiquinque annis in diuinis officiis creetur hypodiaconus. Decretū ſacrū cōtrà ſtatuit vt qui ad iſtiuſmodi miniſteriū accedit, hūc vigeſimus annus ad ordinationē perducat. Dignum itaque ſacrā legem de rebus ſuis præcipientem audire Imperatoria noſtra Maieſtas rata, & in eandem cum illa ſententiam deſcendit, & ſtatuit vt qui ad vigeſimū annum peruenit, modò anteactæ vitæ ratio obſtaculo non ſit, quantum ad ætatem, hypodiaconi officium ſuſcipere non impediatur.

DE PVERPERIS QVANDO DIVINO*rum myſteriorum participes fiant, & quando infantes baptizentur: poſt quadraginta uidelicet dies, extra quàm ſi neceſſitas urgeat.* CONST. XVII.

EIDEM.

ID quod beatitudo tua poſtulat, à vobis pro-
442 cedere, quàm à nobis originē ſumere ac proficiſci æquius fuerat. De re enim ſacra ſanctitatem tuam ſancire oportebat. Verùm quoniam ſuper vno dūtaxat capite concilium conſultare (quū de multis decernere cōcilii ſit) incōueniens eſſe, nos verò & citra concilium decre-

tum facere posse, dicitis: admonitionẽ suscipientes, quibus de rebus postulationem instituistis, de iis constitutionem emittimus. Quum itaque Dominus & seruator noster, quo splendore gloriæ ipsius illuminarentur qui in tenebris ambulant, iuxtà atque nos carnis atque sanguinis nostri particeps factus fuerit: valde (mea quidẽ sententia) à salutifera ipsius prouidentia diuersè sentiunt quotquot eam quæ ex recenti puerperio decumbit, & morte præ foribus consistente, nec diem quem ipsi expectandum autumant (quadragesimum nempe post partum) expectante, citiúsque obtorto velut collo protrahente, corripitur: illuminatione indignam esse opinantur, & vt ob corporis immunditiem reuera illa è vita immũda excedat (quippe quæ in sacris non instituatur, nec sacri lauacri lustrationis regenerationísque particeps fiat) efficiunt. Neque verò illi periculi damníque magnitudinem, quam inconsiderata ipsorum & perniciosa religio adfert, præ oculis habent. Verùm ea illa est absurditas vt oratione non indigeat. Talem enim mulierẽ incredulã reformationéque destitutã decedere, & istiusmodi ob causam, pro eo quòd inter seruandos collocãda esset, in perditorum damnatorúmque locũ reiici: quomodo fas, Deóue, qui per fidem in ipsum, & in aqua Spiritúque regenerationem, salutem donat, nõ graue atque acerbũ est? Vanã igitur istiusmodi prudentiam dehinc in futurum è medio tollen

tes, de mulieribus, quæ recens pepererunt, quæque naturali expurgatione occupatæ sunt, statuimus, vt si quidem alia quacunque affectione morbida ipsarum vita non tentetur, vsque ad præfinitum quadraginta dierum tempus expertes maneant, nondum initiatæ, illuminatione: ad sacra receptæ & initiatæ, sacrosanctorum mysteriorum perceptione. at siquis ipsis morbus, qui vitæ internecionem minitetur superueniat & incumbat, sacrarum rerum omnibus modis participes fiant. Etenim si illis qui propter enormia flagitia multis annis viuifica cõmunione arcentur, mors adobruens præscriptum tempus incidit, neque quisquam hos sacrorum participatione prohibere sustinet: quà ratione hæ propter naturales carnis sordes prohibebuntur? Quod profectò non tam propter muliebrem hanc immũditiem, quàm ob alias causas in intima legis ratione reconditas, & veteri prohibitum esse lege, & gratiæ tempus traditionis loco suscepisse puto. Existimo siquidem sacrã legem id præscripsisse quò proteruã eorum qui intemperanter viuerent concupiscentiam castigaret: quemadmodum & alia multa per alia præcepta ordinantur & præscribuntur, quò indomitus quorundam in mulieres stimulus retundatur. Quin & hæc prouidentiæ quæ legem constituit, voluntas est, vt partus à deprauatione liberi sint. Quia enim quicquid natura superuacaneũ est, idem corruptiuum & inutile est, quòd hic sanguis superfluus sit, quæ illi obnoxiæ essent, in

immunditie ad id temporis viuere illas lex iubet: 'quò ipſo etiam nominis ſono laſciua concupiſcentia ad temperantiam redigatur, ne ex inutili & corrupta materia ipſum animans coagmentetur. Et ſanè de infantibus eundem ad modum conſtituimus, vt ſi non inquietentur, inimicóſque naturæ caſus ſuperent, antequam gratiæ ſplēdore illuſtrētur, quadrageſimus dies expectetur. Cōſentaneum nanque eſt vt quemadmodum fœtus quadraginta diebus in naturæ maternóque receptaculo plenè informātur, ſic etiam in æquali dierum numero in diuinæ gloriæ æterníque omnium Patris domum procedant. Si tamen & octauo à partu die baptizare aliquis volet, neque id abſurdū fuerit. Dominus enim noſter CHRISTVS octauo die circunciſus, impoſito circunciſioni fine, pro hac viuifico baptiſmate initiari conceſſit. Verùm hæc obtineant ſi nulla neceſſitas, quæ mortem minetur, exiſtat. At ſi periculum aliquod emergens vim vitæ inferat, omni diligentia omnibúſque viribus etiam intra octauum diem ſacram lotionem peragi oportebit, ne non illuminatus, neque ſacri lauacri, atque adeo ſummi boni expers partus decedat.

Lego ὅπως.

443

VT IN SPONSALIBVS CONSTITVta pœna exigatur. CONST. XVIII.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

IN omnibus & rebus & dictis quod præſtantius ſit ſeligere reprehendendum non eſt. Atque tunc quidem vt aliquid ſequare, aut de-

clinandum censeas, non eorum qui aliquid aut faciunt aut dicunt, habenda ratio : sed eorum quæ fiunt ac dicuntur, cognoscendus status est. Idcirco quod consuetudini placuit vt in sponsaliorum reprobationibus pœnæ imminerent iis qui reprobare instituerent, id in legis authoritaté collocamus. Arbitror enim, id quod consuetudini visum est, ea lege quæ de huiusmodi rebus lata est, nihil improbabilius esse, ac res ipsas referre in melius. Nã quum lex arrhæ perditione aut in duplum restitutione solùm temeritatem puniat, hæc definitum pactóque constitutum in sponsaliorum rescissione subiri damnum vult. Ac sanè, ne (vt fieri assolet) sponsalia sursum deorsum ferantur, hoc mihi (quemadmodum dixi) maiorem obtinere vim videtur. Solius enim arrhæ perditio, quæ in eum qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit, constituta est: eiúsque in duplũ restitutio, quam multam is qui arrhã cepit, deindéque in pacto conuento non persistit, sustinet: vt propter pœnæ leuitatem ad pactorum rescissioné, qui id facere cogitant, facilius ferantur, facit. At ex pacto definitæ pœnæ grauius damnum sibi obuenire videns inconstans ille, tardior omnino ad diuellenda sponsalia fiet. Quod sanè nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus. Ex arrhæ siquidem perditione faciles sponsaliorum euersiones video: ex pœnæ persolutione nõ

Tit. De sponsa. Dig. & C.

item. Nam grauius dispendiũ (pacto enim constituta pœna arrha maior prorsus atque grauior est) vel inuitum inhibens, animi inconstantiam acquiescere illis quæ antea de sponsalibus placuerunt compellet. Sic igitur quod à consuetudine confirmatum est, quemadmodũ hactenus, ita deinceps & obtineto, & causas diiudicato: tum etiam qui sponsalia euertit, pœnæ exactione feritor.

DE PACTO PATERNO, EX AEQVO *hæredem futurum filium.* CONST. XIX. 444

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiss. sacrorum officiorum magistro.

NOn contẽnendi alios studio (vt & antea à nobis dictum est) neque vt gloriam nobis paremus, ad legum correctionem processimus: sed vt quod conducibile non est, quoad eius fieri potest, à 'subditorum consortio remoueamus: id scientes, ad moderandam rempublicam legum rectam constitutionem omnium esse præstantissimam. Nam qui leges, reipublicæ oculos esse dixerit, is profectò, mea sententia, illas ita vocans nihil indecẽs pronuntiauerit. Quemadmodũ enim res maximè necessaria est animali non titubans oculus, ita & reipublicæ legum æquus & rectus status. Huius ergo nos curam gerentes, posteaquam in selecto Codice legẽ esse cognouimus, quæ propter euidentem absurditatem in hominum animis neutiquam locum 'inuenit, vt susciperetur: nedũ vim

Lego ὑποχειρίων.

Lego εὗρε

aliquam & efficaciam habet: (cōtraria enim statuit naturali, quæ à parentibus liberis debetur, æquabilitati, aduersúsque filium patri ad iniquitatem fenestram aperit: quin & parentem vt illi morem gerat obstrictum, mendacio dolóque obnoxium facit) posteaquam, *inquam*, istiusmodi quandam esse legem animaduertimus, tametsi etiam ante nostram sanctionem, ipsam ne susciperetur excluserit cōmunis hominum voluntas: tamen nos nihilominus omnem illi prorsus functionem & vsum decreto adimimus. At quid dicit? 'Etiamsi, *inquit*, pater, quum in matrimonium collocaret filium, illum post decessum suum ex æqua parte cum aliis fratribus paternorum bonorum hæredem fore pacto promiserit: in potestate tamen illius, si velit, erit, vt pactum eiusmodi negligat, aliísque liberis amplius attribuat, & illi, cui æquam portionem in hæreditate pactum concedebat, minorem assignet. Hoc itaque quanquam alioqui (quo modo diximus) in republica nullum locum habeat, nostro etiam decreto velut in exilium eiectum, omnibus modis in rempublicā ingressu prohibemus. Statuimus verò, vt parentum nemo iura filiorum, quibus cum reliquis liberis æqualem hæreditatis portionem seruatū iri in nuptialibus contractibus spoponderint, innouare tentet. Ac siquis pactiones suas aspernari, & illius, cui tantundem, quantum alii fratres habituri essent, promiserit, portioni detrahere cōpertus fuerit: sciat is, pœnitētia mutatam voluntatem,

Dilatādo recensere uidetur l. 15. De pact. C.

inualidā atque vanam habendā. Ex æquo enim cum aliis fratribus secundum initum pactum filius in bona succedet. Neque verò mēdacium veritati præferri vlla ratio patitur, neque pacta conuenta per improbationē adulterari æquum est, neque rationabile animal *id facere* conuenit. Atqui siquid aliud, hoc certè hominem decet, vt verbis suis fidem præstet: nisi mendaciis veritatem corrumpēdo, destitutus ratione, eorū albo quæ ratione prædita sunt excidere velit. Quinimo nec illud consentaneum est, vt parentes iis qui pariter ex ipsis nati sunt, non parem curam exhibeāt, neque æquabiliter ipsorum vitæ prospiciant: sed alios quidem vberiores facultates habere, aliis verò nihil parcere, neque illorum misereri, tametsi inopes in miseria victuri sint, velint. Cæterū æquū est vt quemadmodū omnibus liberis ex æquo vitam impertiti sunt, ita etiam ad hāc facultates impertiātur: nequaquam
verò, velut ancipiti libra, his leuius quiddā, illis 445
verò grauius pro inæquabilitate animi sui attribuant.

VT NE MARITVS, QVEMADMODVM *uxor, illa præmoriente præter donationē propter nuptias quicquam capiat.* CONST. XX.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiss. sacrorum officiorum magistro.

QVū vetustis legib', quæ de pactionibus nu Nou.97.
ptialib⁹ tractāt, tū in prima matrimonii coitione, tū in eius dissolutione, quā mors in alterū cōiugū irruēs efficit, æquabilita-

tem & viro & mulieri aſſignare viſum ſit: haud ſcio qua re moti, quibus poſtmodum leges condere ſtudio fuit, diuerſis cõſtitutionibus has ſubiecerint. Etenim vetuſtiores leges mox à cõiugii coitione æquales eſſe collationes, tum muliebrẽ, tum virilẽ, & vt 'altero vita defuncto, quum liberi nulli ſupereſſent, nec pactum, in quo quippiam de lucro ſignificaretur, ſubeſſet, ex æquo ad vtrunque ſua reuerterentur conſtituerunt. Si verò de lucro pactum initum eſſet, tunc vt vtercunque vita exceſſiſſet, qui ſuperſtes eſſet, receptis rebus ſuis, 'inſuper quantum pacto comprehenſum eſſet, lucraretur, & in ambobus lucri æqualitas ſeruaretur. ita vt viro præmortuo mulier dotem, proptérque nuptias donationis partem aliquam, eámue 'totam, ſi ita cõueniſſet, aſportaret: &, ſi mulier ante virum in mortem incidiſſet, vir donationem propter nuptias conſeruaret, 'illúmque lucrum (ſiue dos tota, ſiue eius pars, prout pacta vellent) ſequeretur. Atque hæc quidem quum vetuſtioribus placuiſſent, poſterioribus diſplicuerunt. Quapropter & contrà ſtatuunt: quãquam non rectè. Statuunt autem vti ſtatim ab initio coniugii inæquales procedãt collationes, & maior dos ſit, donatio verò propter nuptias, cõtractior, eiúſque vxor ab eo die quo matrimonium contractum eſt, ſit domina: quanquam (vt fieri aſſolet) alterius viri conſortio poſtmodum ſe mancipet. Et iniquè iudicantes, vbi matrimonium morte diſtractum fuerit, mulieris mœſtitiam lucro conſolantur: viri verò ſupra

Pro θανάτῳ lego θατέρου.

Defectum, quẽ καὶ ſτερόντι indicat, ita mihi 'rectè ſupplere uideor.

Lego τὸ ὅλον.

Lego nudè αὐτῷ.

rò, supra amissionem vxoris, dispēdio rerum ipsius mœrorem adaugeat. Iubent enim vti mulier superstes cū sua dote vniuersam propter nuptias donationē auferat, & ad hæc ex reliqua mariti substantia tantum quantum dotis donationísque propter nuptias in vnā summam cōtractarū quadrans conficit, ceu hæres, capiat. Quòd si mulier ante maritum mortem obeat, tum vt illius hæredes vnà cum dote donationē propter nuptias lucrentur: maritus autem nihil aliud quàm quantū dotis donationísque propter nuptias quadrans facit, habeat. vtique res eum ad modum procedat, siue subsit pactum, siue nihil huiusmodi inter ipsos conuenerit. Verùm hæc quomodo non iniqua? quomodo pro iure hæc non extrema iniuria est? Quæ quidem præmortuo marito mulier accipit, in his fortasse aliqua ratio sit: quæ verò illa præmortua ad eius hæredes deuoluūtur, in his quomodo non omnis iniustitia & enormitas inest? Eapropter decenter valde sapientérque perpetuò ille memorandus Imperator, & qui ex ipsius lumbis natus post ipsum *rebus præest*, fecit, qui veteribus legibus authoritatem conseruandam, quæque peruerse contrà statuerēt, eas è republica in exilium eiiciendas putauit. At enim refractaria contentiosáque cōsuetudo est, ac frequēter absurda aliqua opinio, vbi in hominū animis (eorū præsertim quibus recto iudicio illam expendere curæ non est) altas velut radices egit, haud facilè extirpari quit. Qui homines anticipatā opinionē, quanuis

Lego eis ir.

446

friuola sit, amplexantur, nolúntque sequi meliora. Adeo vt ne nunc quidem in æternum cōmemorandi patris nostri constitutio, quæ ad veteres leges nuptialium pactionum rationem reducit, absurdam constitutionē missam esse faciendam persuaserit, atque in quæ ille exilium decreuerat, in publico hæc etiamnum vsu sint. Quid nos igitur? Postquam semel præualere visum est ne in matrimonii coitione ex æquo collationes fiant, sed maior donatione propter nuptias dos esset, hoc in republica obtineto. & si mors matrimoniū dirimat, tum si maritus sine liberis decedat, pactúmque non subsit, vxor dotē donationémque propter nuptias, nihil autem amplius auferto: si verò mulierē mors abripiat, dotem hæredes eius capiunto, maritus autem suis rebus ne priuator, neque quæ ipsius sunt, alii, sed ipse habeto. Quomodo enim iniquum non est, alios ex illius rebus lucrū sentire, ipsum verò, supra amissionem cōiugis, bonis etiam suis, siue donatione propter nuptias priuari?

VT DOTIS PROMISSIO EX PATERnis aut maternis bonis facta præstetur. CONST. XXI.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiss. sacrorum officiorum magistro.

QVemadmodum in libra videmus, eam tum rectè ad rerum earum, quæ ponderantur, diiudicationem desumi, quando lances æquales sunt, neque vel tantil-

lum in alteram partem proclinant: ita quoque lex quum ne tantillum quidem ius intorquet ac deprauat, digna est quæ ad rerum diiudicationem procedat. Illius enim partes sunt, vt æquabilitatem: huius autem, vt ius stabile cõseruet. At quorsum hæc? In Codicibus descripta 'cõstitutio est, quæ dum à parentibus, qui in matrimonium liberos collocarunt, promissa 'dotis donationísue propter nuptias nomine facta exigit, haud scio quomodo ius cõmisceat. Vult nanque vti pater, qui 'pro liberis dotẽ donationémue propter nuptias promiserit, si promissionem indistinctè fecerit, illam totam de suo expleat, suísque solis ex bonis persoluat: sin distinxerit, húncque ad modum locutus sit, EX MEIS FILIIQVE BONIS PROMISSA EXHIBEBO: tum si inops sit, nihil ille in promissum contribuat, sed filii facultates, quæ se vnà cum filio daturum pollicitus est parens, solæ expleãt: sed si diues sit, contrarium statuatur, vt ipse solus de suo quæ pollicitus sit expleat, filiúsque nihil cum illo communicet: tametsi non se solum, sed cum filio promissum expleturum pollicitus sit: quòd filium qui ipse non promiserit, dare quippiam indignum putetur. Hoc itaque æquitatis subuersionem esse rati sumus. Nam quantacunque inopia teneatur parens, si filius solus de suo promissa soluat, nulla iustitia legis apparet: neque rursum quũ satis affluẽs rerum patri copia est, filium contributionis omnino esse expertem, vniuersúmque promissum à pa-

L. ult. De dot. promiss. C

Ita deprauati huius loci sensum rectè exprimere uideor.

Lego ὑπεσχημένον ὑπὲρ παίδων.

rente exhiberi conuenit. Quamobrem etiam ſtatuimus vt ſecundum parentis verba promiſſorum ſolutio procedat, ab ipſóque ſolo, quan-
447 do ſe ſolum daturum pollicitus eſt, promiſſum exigatur: quando verò cum filio ſe daturum promiſit, filius etiam ſolutioni obnoxius ſit: eáque ex æqualibus partibus, quando illæ definitæ non ſunt, fiat: ac tum ex inæqualibus etiã, quum vtrique certæ partes diuerſè aſſignatæ ſunt. In hoc nulla æquitatis euerſio eſt, inſupérque id ad liberorum vtilitatem ſpectat, quam in Codicibus edita conſtitutio non magnopere curat. Quid ita? Quoniam ſæpenumero parens, quum ad diſpendiũ reſpicit, ideóque illud tempus quod filio efficaciter promittendi poteſtatem facit, ineundo nuptiali contractui expectat, quod conducibile filio ſit perdit. Vt igitur ea res ambobus commoda fœlíxque ſit, neque æquitas iniquo iudicio inuoluatur, nec verò denique liberorum vtilitati noceatur, Codicis decretum vacato: hoc verò iam etiam conſuetudini cognitum in republica obtineto: Quum etenim pro decreto legis in republica habeatur, iam prælatum eſt quæ in Codicibus eſt conſtitutioni.

Lego, ὑποιεῖται περὶ πολλοῦ. πῶς; πῶς.

Hic ὑπὲρ αὐτοῦ & ἓ ſuperuacanea iudico.

VT MVLIER QVAE MATRIMONIVM *non iterat, unius liberorũ portionem proprietatis iure capiat: ſimiliter & pater.* CONST. XXII.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentiſſ. ſacrorum officiorum magiſtro.

SIcut in plerisque aliis, quando absurdi nihil incideret, neque rebus noxium quicquã inferretur, consuetudini cessimus, quin & legis prærogatiuã illi dedimus, quum iam plebs assuefacta illi esset, nec ab illa se auelli sineret: ita etiã in parte donationis propter nuptias, quam mulier liberos habẽs, nec animo alteris nuptiis applicito sponsalem torum commiscẽs accipit, faciendum putauimus. Quum enim antiquior lex id donum ita circunscribat, vt donatione propter nuptias mulieri in vsumfructum data, illa præter vsumfructum ex eadem propter nuptias donatione vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat, ac deinde posterior lex rursum hanc vnius liberorum portionem non ex donatione propter nuptias duntaxat lucrum mulieri adferre, sed in alia etiam mariti bona procedere illam velit: his ita per leges constitutis, consuetudo neutram legem directè, sed partim hanc partim illam sequens, neque ex sola donatione propter nuptias, neque ex aliis extra donationem consistẽtibus mariti facultatibus, vnius liberorum portionem mulieri dari dignum putat: verùm immutata illa portione, omnium simul ipsius bonorum illi partem largitur. Hanc igitur consuetudinem quoniam acerbam esse rebus mortalium non videmus, vt in aliis etiam faciendum putauimus, legis dignitate honestamus: illáque quidem dehinc vim legis, non autem consuetudinis obtineto.

Nouel. 127, Quia verò.

Ac si quidem omnes mariti facultates in sola donatione propter nuptias numerentur, cum huius liberis superstes mater, portionem quæ ad ipsam pertinet, pleno dominio accipiet, residuíque vsumfructum habebit. At si ad donationem propter nuptias facultates non sufficiant, non pro quantitate imminutæ donationis portionem mulier accipiet, sed quæ tantúdem habeat, quantum haberet, si nihil imminuta & plena donatio propter nuptias esset. Huiusmodi igitur portione mulieri data, reliqua liberorum sunto: &, si nihil superfuerit, tanquam hæreditatem, successionis priuationem & egestatem illi auferunto. Atque hæc quidem de muliere. Vir
Sup. cōst. 20. auté, si liberos non habeat (quo modo alibi cor-
448 rectum & constitutum est) nihil neque accipiet neque perdet; si habeat, neque alteris nuptiis vxoris desiderium inaniat, liberorũ educationis, exhibitæque priori matrimonio reuerentiæ & honoris gratia, & ipse vnius liberorum portionem capiet.

NE PRÆSIDES IN PROVINCIIS *suis domestica sponsalia contrahant.*

CONST. XXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

DIgnum hercle humano ingenio magistratuúmque virtute esset, si, qui in magistratum assumuntur, eo quòd supra multos alios gloria & honore fruuntur, religiose præce-

pta Dei obseruarent & custodirent, prouidéque subditorum res curarent, nequaquam verò illos graui manu opprimerent. At quia sunt quos ferox iniquúsque animus è recta præceptorum semita exorbitans in peruersam tyrannicámque cupiditatem ducit, & pro reipublicæ cura efferati animi propositum exhibere facit, tanquam illos refrænatura lex vetus statuit, ne præsides in suis prouinciis contractus & sponsalia ineundi facultatem haberent. Atque hanc quidem iuris rationem quum in filiis, nepotibus, & aliis constituisset, filiarum elocationem non prohibuit. Hoc igitur nos, tanquam quod desit, optimæ legi adiicientes, statuimus, vt quibus præsidatus obuenit, quemadmodum filios aliósque virilis sexus cognatos & domesticos, ita quoque filias aliásque fœminini sexus personas, in suis quique prouinciis in matrimonium collocare prohibeantur. Quid enim causæ est quare filius, & siquis alius virilis sexus est, decreto obnoxius sit, filia verò à legis obseruatione libera permaneat? Quum præsertim virilis sexus sæpenumero multis & modis & exercitiis sibi, coniugi, aliísque quos affinitas coniunxit, vtilis esse possit. Nam dignitates fortasse consecutus, aut mercatura aliqua instituta, aliáue sustentandæ vitæ cura suscepta, neque sibi (quo modo dixi) neque aliis propinquis inutilis fuerit. Quæ vt muliebris sexus subeat non ferè idoneus est.

Tit. Si rect. prou. uel ad eum pert. spons. C. Qui hîc defectus esse uidetur, mox suppletur.

NE FILII NATVRALES CVM ADOptiuis *matrimonium contrahant.* CONST. XXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

MVlti, dum priſca tempora laudibus cele-
brant, primas illis in ordinandis cōſti-
tuendíſque rebus tribuere volunt. Atquę
illa in pleriſque recentiora vincere ſcio quidem
& ego: veruntamē in nonnullis vinci etiam vi-
deo. Et quum non pauca ſint in quibus à recen-
tioribus temporibus illa ſuperentur, tum verò
maximè in adoptionibus id fieri conſpicitur.
quas illa adoptiones neutiquam decenti cum
ritu & ornatu faciebant, dum citra diuinum ſa-
Lego ᾠδῶν. crificium diuinóſque cantus faciebant, & qui a-
Vide tit. De doptari vellent, id illis ſimpliciter fieri lex per-
adopt. Dig. mittebat. Vnde vſuueniebat perſæpe vt ſoro-
C. & Inſtit. ris appellatio in vxoris tranſiret, & quæ puel-
la paulo antè filia dicta eſſet, nurus nomine com
pellaretur: aut filius qui eſſet, pro eo gener agno-
449 ſceretur: quando videlicet naturalis quémque
adoptio in filiorum ordinem collocarat, matri-
moniali commercio inter ſe iungerētur: ac ſúſ-
que déque iſthæc actio haberetur, quòd quum ſa
crum miniſterium nō interueniſſet, nullum in-
de ad matrimonialem conſuetudinem exiſteret
obſtaculum. Cæterùm olim quum decenti ra-
tione non adoptaretur, quanquam matrimoniū
Pro ἤ τὸ lego infame quiddam complecteretur, non tamen
τι. nefarium aliquid continebat. Verùm nunc quū
adoptio ſecūdum ritus tum decoros tum iuſtos
fiat, & per ſacroſanctum ſacrificium hi in pa-
A rogatur rētum locum, illi verò in filiorum ius ſubeant,
.17 De rit. nulla amplius reliqua ratio eſt vt filii adoptiui
nupt. Dig.

cum naturaliter genitis in matrimonium connectantur. Quocirca etiam statuimus vt qui eo modo fratrum nomē subierint, iis nequaquam mutato fraternitatis iure in matrimonium iungi liceat.

DE EMANCIPATIONE, ET DOTIS RESTITUTIONE. CONST. XXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ à veteribus Imperatoribus de emancipatione constituta sunt, eximia illa quidem, dignáque quæ ab innouatione libera conseruentur, haud scio quomodo non decentem reuerentiam obtinuerint: sed, tametsi non omnino, at certè despici tamen cernantur. Non rectè sanè. Quod enim statuerunt, seruis libertate donatis 'non prorsus non auferri munificentiam posse: sed 'siquis in vnam aliquam vetitarum causarum, quæ libertatis dignitatem in seruitutis habitum transformare possunt, malo animo commisisse deprehenderetur, vti tum rursum in seruorum locum deduceretur: illos religiosè omnes audiunt, legísque lationem venerantur. Quòd verò liberis parentum potestate semel liberatis, libera animi voluntate per omnia plenè vti permittunt: non visum est audiendum, neque, quasi illi improbanda statuissent, decreto acquiescendum. Sed manifestum nūc est nulla id ratione ('neque enim lege nouiter lata reprobatum est) authoritate priuatum esse. Quidam *saltem* iudex censuit

Vide Tit. De liberr. & eor. lib. C.

Lego ἀλλ' εἰ γνώμῃ, & ἀμιᾷ.

Lego τῆς τῶν γονέων.

Lego οὐδὲ γὰρ νόμῳ κεκαινοτομημένῳ ἠθέτηται.

(& miror quo pacto censuerit) ne, qui liberi sui iuris facti essent, simpliciter potestatem quam cœpissent, haberent: sed nisi ipsis liberi essent, liberum arbitrium abrogaretur, rursúmque patriæ potestati subiicerentur. Neque verò *ille* vnũ hoc, 'sed etiam siquis ex semine suo efflorescentem fœtum viderit, ac verò hunc mors toruis oculis inspexerit, itáque ad liberorum orbitatem redactus sit: vti ille pariter cum liberis liberam voluntatem amitteret, neque testamenti factionem haberet, neque quæ donata à parentibus essent, pro arbitrio administrare permitteretur. Atque hoc quidem vbi nonnullis placuisset, facileque à posterioribus susceptum esset, despecta veteri legislatione, in hodiernum vsque diem in republica valere conspicitur. Nos itaque pristinam legum hac de re authoritatem renouantes, statuimus, 'nequis illorum qui de dotis restitutione disceptant, reiiciatur, infectáque re inanis dimittatur. At quid aiunt illæ? Si filius liberis orbetur, donum quod illi à patre processerit, ad donatorem oportere reuerti: quod verò aut à matre aut ab extraneo quopiam donatum filius habet, non item, nisi reuerti debere, id donatores pacto complexi sint. Sed quæ filiis patres inter emancipandum dederunt, apud eos qui acceperunt (nisi pacti cuiuspiam, quum pater donaret, initi, obstaculum subsit) irreuocabiliter permanere, illósque de illis testari iubent. Nos itaque in harum sententiam pedibus euntes, scire omnes iu-
450 bemus, si filius sui iuris factus, nullósque liberos

Lego ἀλλὰ καὶ.

Valde mihi hic locus suspectus est.

habens testetur, parentes illa duntaxat quæ ex lege Falcidia ad ipsos manant, nisi pactum (quo modo suprà dictum est) initum sit, percepturos: reliquos verò cognatos,'quanquam ab intestato vocarentur, vt qui de restitutione pactum interponere neglexerunt, omnino nihil. Illud porro annotatu dignum, solius virilis personæ in potestate esse filium dici. Cæterùm quoniam præter alios modos hic quoque sui iuris filium esse ostendebat, si qui ipsum in potestate habebat, (siue is pater siue auus esset) libertate ipsum suo ore donasset: nos hoc insuper annectimus, vt si pro suo saltem arbitratu viuere filius videatur (siue id eius verbis cuius sub potestate degit, cõcessum fuerit, siue verbis quidem cõcessum non sit,'sed'consensus tacitus filio vitæ rationes separatim instituenti non aduersatus sit, verùm ipsũ suo modo seorsum viuere permiserit) tametsi à coniugii cõmercio liber sit: ius tamen liberi arbitrii ratũ illi & confirmatũ sit. Etenim si serui semel iugo emissi, dum mali non apparẽt, iterũ illud trahere non coguntur: quomodo indignũ non est, filios patria potestate liberatos, denuo sub iugum mittere, ipsósque perpetua libertate, qua (quo modo dixi) serui etiam fruuntur, expertes esse?

Lego εἰ καὶ ἐξ ἀδελφῶν

Lego ἀλλὰ

Abrogatur l.3. De emãd. lib.C.

VT EVNVCHI ADOPTARE POSSINT. CONST. XXVI.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentissimo sacrorum officiorum magistro.

MAgnum sanè excellénsque donū à Deo creatore ad mortales promanauit matrimonium. Non modò enim naturæ mortis ingluuiei obnoxiæ opē fert, humanóque generi perpetuitatem elargitur, id dum ab illa depascitur, non omnino deperire sinens: verumetiam per liberorum procreationem permagna alioqui hominum vitæ præstat. Nam quid ea quæ ex liberis percipitur voluptate ad oblectandos hominum animos suauius? aut verò quid in humanæ vitæ negotiis, cùm aliis, tum quæ in senectute nobis se offerunt, vtilius? Leuari certè senectutis molestias liberorum ministerio videmus. Verùm quoniam eam vtilitatem per matrimonii commercium consequi non omnes valeant, voluit lex & rectè quidē in eos qui id donū à natura non accepissent, sua benignitate beneficiū cōferre. At id propositū nō ita erga omnes seruauit, vt omni defectu vacuū beneficium daret. Aliis enim etiam extra matrimonium acquirendi liberos potestatem fecit, alios huius beneficentiæ exortes reliquit. Quanquā eius legis, quæ in hoc semel edita esset, vt liberorū orbitate qui nullos haberent liberaret, ac sua ope patres, quibus ex matrimonio id esse non cōtigisset, efficeret, pertinere ad omnes beneficentiā cōueniebat. Verùm illa id ita nōvult: sed reiicit illos qui lethalia passi sunt. quorum tamē, quòd iniuria affecti, generandíque facultate priuati sint, misereri par erat. Repulsæ autem causam hanc ponit, quòd dicat, QVOS NATVRA AD GEN-

RANDVM NON IDONEOS NOVERIT, HOS NEQVE LEGEM HOC BENEFICIO AFFECTVRAM. At verò non natura, sed hominum iniuria his generandi vim ademit. Qui homines si præter iniuriam quam ab hominibus sustinuerunt, alteram per leges non subirēt, dignum fore Imperatoria nostra Maiestas rata, statuit vt si adoptare vellent, liberam id faciendi potestatem haberent. *Abrogatur circuit⁹, Sed & illud, Dē adopt. Insti.* Existimo enim illic beneficium magis esse necessarium vbi eius impēsius requiritur vtilitas. Eunuchis autem præcipuè liberorum acquisitio, quæ per legem fit, est necessaria, eóque magis quòd vna hac ratione 451
vt patres sint consequantur, itáque liberorum ministerio ipsis frui contingat: quo inhumanū esset si, quòd genitalibus priuati sint, insuper etiam priuarentur. Sed quemadmodum cui vocis vsus adēptus est, quæ linguæ munia sunt per manum adimplere, & qui sermonem labris fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohibetur: ita neque qui, quòd genitalibus priuati sunt, liberos non habent, horum indigentiam alio modo compensari vetandum est. *Lego ὅτω παρεοίκαι*

VT PARITER OMNIBVS ADOPTARE *liceat.* CONST. XXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum eos qui sua industria rem aliquam humanæ vitæ vtilem adinuenire student, in cōmune illam proponere, quàm certis hominibus deuouere, alióśque eius exper-

Lego μᾶλλον πρέπον. tes relinquere, 'decētius sit: tum verò longè magis legum beneficium commune esse conuenit. Nam sicut sub Principe, virtute: sic sub legibus, quotquot illis paremus atque subditi sumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At quid sibi vult hoc procemium? Quòd quum liberorum orbitate infœlices liberare infortunio lex vellet, adoptare, & quod à natura accipi non posset, opinione comparare iubendo, non erga omnes similiter seruarit propositum: atque viros quidem & mulieres, quas natura postquam matres nouisset, ademptione sobolis ad liberorũ

Lego περιέστησε. orbitatem' redegisset, adoptandi iure donarit: eunuchos verò & mulieres è quarum sinu nondum vllus fœtus effloruisset, beneficio indignos censuerit, tam viliter nescio quo modo ratiocinata. Non enim quia hoc incommodo vt natura patres esse nequeant, eunuchi affecti sint, continuò idem incõmodum lege augeri oportet: sed è diuerso eius rei defectum alio modo compensari non prohibere, longè magis par est: quemadmodum aliis membris, quæ ad actiones naturales requiruntur (vt manibus, pedibus) mutilatis, aut siqua alia parte priuati sint homines, illi quocunque possunt modo, mutilationem sarcire non prohibentur. Iam verò neque mulieres, quia matres non fuerint, ne adoptent coerceri rationi consentaneum est. Quæ enim ratio est, vt illis, quòd liberis orbatæ sint, denuo acquirendorum liberorum ius largiare: has verò, quòd istiusmodi possessionis prorsus inopes fuerint, per omnem vitam in illa ino-

pia viuere velis? Et certè si hæc præcipua liberorum vtilitas est, vt parentes in senio sustentent: quo pacto non tam his, quàm illis, ex æquo vt beneficii participes essent, concedere æquum fuit? Sic enim quibus tenues arctæque facultates sunt, 'filiorum ope & auxilio leuior paupertas esset: quæ verò illas omni rerum copia affluentes habent, & his adoptio conduceret. Nam qui in filii locũ assumptus esset, is & inseruiens matri, & pro illa, quæ par est filium facere, sedulò exequens, quum bona illius ita vt in suo statu manerent, administraret, tum cum matre curarum onus partitus, vt illa tranquillius lætiúsque viueret efficeret. Nostra itaque Imperatoria Maiestas iis legibus, quæ adoptare his quos diximus non permittunt, administrationem abrogans, euulgat legem, quæ omnibus quæ adoptare velint, siue quispiam virili facultate orbatus sit, siue aliquam necdum matrẽ sol viderit, eius faciendi potestatẽ facit: non solùm autẽ ob cõmoditates quas ex adoptione manare dixi: sed etiam quòd inde virginitatis decus cohonestari animaduertã. Siquidẽ quæ coniugali consuetudini virginitatem anteponũt, interímque liberorum desiderio punguntur, quum id extra matrimonii consuetudinem cõsequi se posse videbunt, virginitatis honestatem negligere non sustinebunt. Neque porro verum est, vt quia mulieri liberos in potestate habere permissum non est, idcirco illi adoptare non liceat. Primùm enim quia siquis hoc admittat, non modò mulie-

Lego πᾶσιν συνθουμένας

Abrogatur circuit. Fœminæ, De adopt. Instit: 452

Lego καὶ γὰρ & paulo pòst περιπυμφέρειν

res, quæ nunquam pepererunt, verumetiam quæ matres extiterunt, ab adoptione arcet. FOEMINA enim (vt lex inquit) HABERE IN POTESTATE NON POTEST. Deinde quæ hoc facit lex, loquitur de illis qui à matribus recedentes, seorsum suo arbitratu viuere malunt: non item verò de iis qui materna imperia libenter tolerant, ipsarúmque præscriptis per omnem vitam parêre proposuerunt. Non igitur obedientiã & famulatũ volũtarium, quãquã is rarus sit, lex prohibet: sed illic fœmina potestate priuatur vbi volũtatis assẽsus ad obedientiã nõ coit. Nam si hoc ita sit, quomodo multæ matres iam viduæ liberos secum vnà viuentes & subditos ad extremum vsque diem habent, & animam in illorum manibus expirantes, maternæ benedictionis suarúmque facultatum illos relinquunt heredes? Porro illud etiam Imperatoria nostra Maiestas benignè subditis largitur, vt non modò ab Imperatore (quemadmodum vetustiores leges præcepere) sed etiam à quocunque, cui cuiuscunque loci rectio iniuncta erit, qui adoptare volet, id faciendi facultatem accipere possit.

Vide circuit. Qua de causa, De hæred. qual. & diff. Instit.

Hunc corrupti huius loci sensum esse puto.

Lego τῷ ὑποχείῳ

QVO TEMPORE ET A QVIBVS RERUM *suarum administratio adultis concedi debeat.*

CONST. XXVIII.

Idem IMPERATOR STYLIANO excellentissimo sacrorum officiorum magistro.

QVandoquidem hoc etiam legislatoribus rectè placuit, vt minoribus curatores præficerentur, qui parentum de illis curam

ram ſupplentes, & ætatis imbecillitatem curæ haberent, & bona conuenienti ſolicitudine illæſa conſeruarent: quod legiſlationi rectè ſe habēti deeſt, ex nobis addendū putauimus. At quis ille defectus eſt? Quòd à ſolo Imperatore, iuſſis recedere curatoribus, rerum adminiſtrationē tradi minoribus: ídque quū iam præfinitæ ætatis modum attigerint, (quem maribus vigeſimus, fœminis verò decimuſoctauus annus tribuit) & tanquā ad hanc ætatem, qua ſapere rectéque atque vtiliter res ſuas adminiſtrare poſſunt, iam peruenerint, in plenam rerū ſuarū poteſtatē collocari velit. Verùm quoniam vt ſapiant omnibus non eadē ætate contingit, non ita ſimpliciter ſtatui, neque ex ſola ætate ad rerū ſuarū gubernationē pariter omnes produci oportebat: ſed erat quam ætatem cuiuſque eorum qui rerum ſuarum adminiſtrationē ſuſcepturi eſſent ſtatus requireret, inſpiciendum. Quid enim? an quum hic, poſtquam eam ætatē egreſſus ſit, nōdum autem ſatis ſapere cœperit, adminiſtratione dignus iudicatus fuerit: ille quanquā etiamnum infra eam ætatem ſit, prudentia tamē non deſtituatur, vt rectè res ſuas adminiſtrandas ſuſcipere non poſſit, ab adminiſtratione arcendus erit? Quando igitur non minus animo quàm corpore inter ſeſe homines differunt, & alii etiā ante legitimum tempus rationem bene conſtitutam habent: aliis verò etiam id ſupergreſſis mens nōdum ſtabilita eſt: quòd lex hæc ita vellet, vt defectuoſa eadem eſſet factum eſt. Quin &

Vide Tit. C. De iis qui uen. æt. imp.

Jar d Vogtyaar Schrift.

Nemo mihi litem fecerit, quaſi impliciti huius loci ſenſum nō ſatis expreſſerim.

alia huius legiſlationis incommoda ſunt. Ac primum quidem, quòd difficile, imò verò prorſus
453 impoſſibile ſit, vt ad omnes legiſlatoris voluntas pertingat. Quomodo nanque qui lõgis terræ mariſque diſtinentur interuallis (vti interim alias vitæ difficultates, vt morbos, inſidiarum hoſtilium metus, mẽbrorúmque mutilationes omittã: quæ perſæpe difficultates ne in ipſo quidem domicilii loco prodire, nedum longinquã profectionem ſuſcipere permittunt) quomodo (inquam) hiſce, ſexcentíſque quæ mortalium vitam allidunt, rebus aliis *adoleſcentes* impediti, rerum ſuarum adminiſtrationem ab vnius Imperatoris nutu petent? Quod ergo (ſicut ſuperius diximus) legiſlationi deerat, id adimplentes, iubebemus vt qui puberes imperfectæ ætatis tempus iam ſuperarunt (mares nempe annum vigeſimum, fœminæ verò decimumoctauum) animúmque ad res gerendas idoneum habent, ac prudentiam (qua adminiſtratio refrænata res non labefactet, vt illa nocenter conceſſa non videatur) collegerunt: his plena rerum ſuarum authoritas detur. Accipiunto itaque hi, iuſtáque poteſtate res ſuas agunto. At quibus rerũ rectè gerendarũ iudiciũ adhuc deeſt, eo quòd ſibi ipſis (vtpote qui quũ gubernare debeãt, imprudẽtiæ imperio regãtur) damnoſi futuri ſint, etiamſi id tempus prætergreſſi fuerint, non percipient. Siquidẽ ſi qui propoſitus finis erat vt bona rectè adminiſtrarẽtur, is necdũ præſens ſit, qua ratione, quãquam ætas aduenerit, cum periculo ipſis

committentur quæ ipsius procuratione non rectè administrabuntur? Ad hunc ergo modum qui rebus prudenter præesse poterũt, tametsi ad administrationis tempus haud dũ peruenerint, non prohibebuntur. Vnum est enim quod requiritur, ne bona labefactẽtur, quod quum adsit, superuacaneum est ætatem expectare. Et non tantùm 'imperator rerum suarum procurationem administrationémque cõcedet, verumetiã quibuscuiusque loci magistratus obtigerint, plenámque iurisdictionem habent. 'Ita enim legislatoris prouidentia omnibus qui indigebunt vtilis erit, atque lex vim suam magis exeret.

Lego βασιλέα

Lego οὕτω

*VT ANCILLAM PARTVS APVD ALIVM *editus ad ipsius dominum sequatur.* CONST. XXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVemadmodum hunc sermonem qui nullam præ se fert mendacii peruersitatem, verum esse atque rectum scimus: ita etiam verã legẽ, quæ iniquitate peruerti non deprehenditur. Atque adeo siqua id non obseruat, ea lex non est, quãuis ea appellatione digna habita sit. Si enim hoc legis est, vt cuique ius suum tribuat, quomodo quæ hoc non præstat, lex erit? At cùm aliæ etiam nomine tenus leges in id committere deprehensæ sunt, tum verò illa maximè, 'quæ partum ancillæ, quæ non apud dominum, sed furto alióue modo subducta, apud alium quempiam peperit, postquam faci-

Vt ita l. 10 De usuris, Dig. Leo intellexerit, illum peritiorem habeo. Vide l. 28. eius. tit. & li. 4. Pro suo, Dig.

nus innotuit, non cum matre ad ſuum domi-
num abire, ſed ab hoc quem alieni mancipii
dominũ fuiſſe conſtat, detineri iubet. Hoc ita-
que quia non rectè ſe habere viſum eſt, conue-
nienti medela nos dignati, vti ſuus matrem par
tus ſequatur iubemus. Non enim quia fur quæ
lex domino perſolui debere decernit obtinet,
idcirco etiã ille ancillæ ſuæ partu priuari, cúm-
que alius lucrari debet. Ad lucrum autem huic
ſatis ſit, quòd illa ad miniſterium pro arbitrio
F 454 vſus eſt. At dixerit aliquis, Sed ſiquid in illam,
Lego δεῖ καὶ τοῦτο αὐτὸν dum poſſedit, impenderit, oportet & hoc ipſum
ex pretio lucrari: ideóque partum apud ipſum
permanere alienum non eſt. Atqui ſi quiſquam
ad detinendum fœtum hoc rationem præbere
putat: quomodo vt ille *matrem* ſequi debeat, à do-
mino perſolutum pretium non maiorem præ-
bebit? Quin quomodo conuenientius non eſt,
ſi qui perdidit, indéque dolores in corde pertu-
lit, ex acceſſione delinimentum ſentiat: quàm ſi
ille eam habeat, qui præterquam quod nihil a-
miſit (ab illo enim qui furto ſubductam ancil-
lam ipſi vendidit, pretium recuperare licet) an-
cillæ etiam miniſterium lucratus eſt? Neutiquã
ergo (quo modo diximus) detineatur partus: ſed
quemadmodum matrem, ſic etiam filium prior
dominus habeat. Siue enim qui furtum com-
miſit, diues ſit, túmque ipſi quod malè accepit, e-
ius pretium reddat, nihil amplius negotii reſtet:
ſiue mortuus aut viuus adhuc inopia laboret, vt
quæ lex à furibus exigit, exoluere nequeat, tum

verò quoque qui ancillã amisit, eius calamitatẽ filii cum matre receptione deliniri æquius sit.

DE MVLIERE QVAE VIVO MARITO *alios de matrimonio compellat.* CONST. XXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VT quum leges reipublicæ inutiles deprehenduntur, necessariò illas iusta reipublicæ prouidentia in melius transformat: ita quoque eiusdem prouidentiæ munus sit, vt leges rectè constitutas, nihílque subditos contristantes, à malè cõstitutis subditósque contristantibus seligat, hísque illas anteponat: præsertim verò quando eadem de re duæ inter se pugnantes leges statuunt. Quomodo enim ratione fultum sit, si, quũ duces atque præfecti ex peioribus præstantiores eligãtur, & qui in gubernatione ad subditorum vtilitatem omnia facturi putantur, præponãtur: non item ex legibus, quibus donec respublica consistet, præesse datur, quum contrà temporanea ducũ præfectura sit, non præstãtissimæ, sed peioris notæ, quásque neque à principio innotuisse decuisset, ad gubernacula deducantur? At quorsum hæc à nobis dicta sunt? Iustinian' ille, cuius diadema præter religionẽ subditorum cura etiam decorauit, quum' prius de solutione matrimoniorũ sanctionem edidisset, vt si mulier marito etiamnũ superstite de matrimonio cum altero agat, non amplius illam vt ipsius membrũ ipsi iungi liceat, sed ceu insidiatrix ab ipso auellatur: 'postmodum sibi ipse con- *Nou. 22. Si enim tanta.* *Nou. 117, Quia verò.*

tradicens, ob hanc causam matrimoniũ dirimi
non permittit. Nos itaque priorem hominis vo
luntatem, vt quæ his ipsis quæ statuit roboretur,
& aduersus matrimonia insidias præcidat, hu-
manæ vitæ conducibiliorem esse intelligentes,
'eam lege lata in republica obseruari iubemus:
quam verò cãtata palinodia inuulgauit, eam in
reipublicæ nostræ theatro locum inuenire non
permittimus. Siqua igitur marito adhuc 'vi-
uo, de contrahendo matrimonio cum altero
sermonem habuisse deprehẽdatur, vt quæ se ipsa
nefario proposito abruperit, & matrimonii solu
tione ab illo abstrahetur, & profectò etiam pecu
niariis pœnis, quibus quæ aliis modis à maritis
455 auelluntur, obnoxiæ sunt, subiicietur. Quæ e-
nim matrimonii compage in vnam carnẽ cum
marito coiit, non acquiescit autem, sed simul ad
alium respiciendo, creatorẽ, qui illam coniun-
xit, contumelia afficit, simul in maritum hostili
animo est: quomodo non iustè hæc, quum prius
se ipsa à coniunctione prorsus abruperit, abscin
detur? Et sanè quando mulier proteruo propo-
sito oculum à membro suo auertens, in alienũ
respicere gestit: quæ alia signa & testimonia, i-
psam in maritum hostilia cogitare desideres?

Quin hic huius loci mire corupti sensus sit, non dubito. Lego περιόντος.

*VT QVAE MVLIER MARITI ODIO A-
bortat repudiari ab illo possit. CONST. XXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi hominem è terra creauit, costa ipsius
in mulierem transformata, adiutricẽ illi
ex ipsius membris coniunxit: quo videli-

cet ſuæ creationis cauſã illa cognoſcens, vel hinc diſcat qua lege erga coniugem beneuolentiam atque amorem incõtaminatum cõſeruet. Quæ igitur ita animata eſt, beneuolentiámque ſuam marito cuſtodit, reuera illa auxiliatrix eſt, neque conditoris promiſſum fallit: quæ verò diuerſo animo eſt, nõ amplius neque hoc eſſe cognoſcitur, neque, quanquam cõiugium in vnum illam cũ marito cogere anniſum fuerit, caro ex carne, mẽbrúmue ipſius eſt. Idcirco quũde muliere, quæ propter inimicitias quas cum marito habet, de induſtria abortando, neque in vitæ lucem fœtum producẽdo, ſeminis ipſius fructum opprimit, duæ leges latæ ſint; quarum 'vna repudiare iniuria affectum maritum iubeat, 'altera verò non permittat: nos legi diuortium ſuadenti aſſentientes, illi vt multo vtiliori authoritatem attribuimus. Alienum enim mihi à ratione prorſúſque iniquum videtur, vt quæ tam apertum in maritum odium ſuſcepit vt ipſius ſemen diſperdat (vt interim omittam quòd communi naturæ inſidiata ſit) ipſi cohabitet. Nam ſiqui alicui alii operi damnum inferunt, eos tanquam inimicos auerſamur: quomodo eam quæ procreandorum liberorum operi, tum maximè neceſſario, tum præſtantiſſimo 'noxam fecit, ipſe qui damno affectus eſt, vt ſuam apud ſe habere poterit, nec vt inſidiatricem & hoſtem dimittet? Quod inſuper euidentius ſignum requiras, vt mulierem marito inimicam eſſe cognoſcas? Quomodo id inde

Nou.22. Si enim tant.

Nou.117. Quia verò

Quicquid pro αὐτοῦ τὴν legi debeat, omitti pote[st]

manifestum non est, quòd dum aduersus illum hostilia cogitat, in vitam progressu fœtum priuat? Quo modo igitur dictum est, lex quæ ipsos separat, obtineto, maritúsque secedendi à muliere in hoc facinore deprehensa, facultatem habeto. Nam si quæ solùm extra ædes mansit, aut cum hominibus cum quibus non deceret conuiuata est, hanc lex à nexu matrimoniali separat (quum tamen hîc in maritum odii nullum tam euidens testimonium sit, & accidisse id illi citra matrimonii iniuriam videri etiam possit) cuius rationis erit, eam quæ tantum támque in maritum & naturam iniurium odium conceperit, non disiungere, si ita marito videatur, & iubere ipsum vxorem habere quæ ipsius vitæ insidietur?

Malim προόδου.

Lego καὶ συνὼν εἶχε.

456 DE ADVLTERIS MANIFESTO DEPREhensis. CONST. XXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ADulterii scelus, siquod aliud, grauem horrendámque pœnam exigit, & (vt puto) homicidii pœna non minorem. Homicida enim persæpe vnius tantùm sanguinaria manu vitā euertit: scelestus verò adulterii perpetrator quamplurimos *ferè* de medio tollit, maritū, liberos, cognatos, aliósque, dum vno vulnere dilacerato matrimonio omnes prosternit. Verūtamen quia quum olim id facinus morte puniretur, visum est posterioribus mitiorē proferre sentētiā: ac verò nos ferè ad benigniora trahimur: quam

L.30. Ad l. Iul. de adul.

illi constituerunt pœnam, vt nempe nasus detestandis illis ambobus abscindatur, hanc & nos statuimus. atque hæc quidem nefarii istius sceleris esto pœna. Ac quoniam maritum pro tanta iniuria citra consolationem relinqui non oportet, in matrimonii ius iniuriæ mulieris dotem percipiendo se consolator. Insuper mulieri ad alteras nuptias prosultare, neque, quasi in nasi abscissione præmium acceperit, liberè in posterum se cum libidinosis cōmiscere, nequaquam permittitor: atque ob scelus cōmissum in monasterium (vbi in contritione animæ leuiorem sibi pœnam faciat) velut in exiliū detruditor. Et, si monasticæ vitæ desiderio correpta, illā susceperit, quæcunque ipsius bona à dote separata sunt, ea liberi & monasteriū inter se distribuūto: si liberi nulli supersint, pro illis parētes, &, si neque hi sint, alii cognati ad diuisionem inducuntor. Quòd si in prophano habitu è vita excedat, quū testamenti factionē omnino habeat, prout illa constituerit, quæ bona extra dotem habuit, dispensabuntur.

Lego λαμβά νουσι.

Lego πριῶσι

NE CAPTIVORVM VXORIBVS ALIIS *nubere liceat.* CONST. XXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI, qui olim leges tractarunt, eo fuisse animo, vt prorsus sua, quanquam in illis correctione nonnulla indigerent, corrigi tamen nollent, suspicatus essem: fortasse nunquā hoc consiliū suscepissem, vti leges, quæ sese rectè non ha-

berent corrigere tentarem, & tametſi arcta reipublicæ cura, 'quo videlicet rectè illa adminiſtraretur, neceſſariò correctionem iniunxiſſet: vt ne tamen primos legiſlatores cõtriſtare videremur, qui nos in hoc impetus ferret, inhibuiſſemus. At quoniam illis quoque ipſis, ſi etiamnũ in viuis eſſent, non modò illorum inſtitutũ qui corrigere conantur, non diſpliciturum, ſed eoſdem etiam qui ita faciendum cenſerent, his gratias acturos arbitror (nõ enim gloriæ cauſa, ſed quòd reipublicæ commoda curæ haberent leges edidere) age, quæ reipublicæ conducant, neque

Lego ὅπως αὖ.

457 illis ipſis veteribus legiſlatoribus diſpliceant, facientes, exactiore conſideratione, ceu medicamẽtô quodam Pæonio, legũ morbos propitio Deo curemus. 'Supra cætera etiã vbi de captiuis ſanxerũt, hoc caput, in quo de matrimonii diſſolutione ſtatuerunt, valde rationi eſſe diſſentaneũ videtur. Sic autem & in hæc verba aiunt, 'SIVE marito captiuitatis infortunium accidat, manente vxore in ciuitate: ſiue quum vxor in ius captiuitatis peruenit, maritus in ciuitate permaneat: exquiſita quidem & ſubtilis ratio diſtrahit matrimonium. Semel enim ſeruitute alteri ſuperueniente, conditionis inæqualitas æqualitatem, 'quæ in nuptiis ſpectatur, permanere nõ patitur. Nos tamen humanius talia contemplantes, donec 'certum eſt ſupereſſe maritũ vel vxorem, pro non ſolutis matrimonia haberi ſinimus: neque ad alias migrabunt nuptias vel mariti vel vxores, niſi petulanter id egiſſe videri

In hanc ſententiam primùm ſcriptũ fuiſſe, orationis tenor indicat.

Nou. 22. *Sed & captiuitas.*

Lego ἰσότητα.

Lego φανερὸν ᾖ.

velint,& in pœnas incidere,ille quidem exactionis donationis ante nuptias, hæc verò dotis. Hi ergo istiusmodi de captiuorum matrimonio pronuntiarunt sententiam. Nobis autem neque causa,quam exquisita (vt ipsi loquuntur) subtilísque ratio suppeditat,rationi esse consentanea:neque humanitas, quæ dirimendi matrimonii facultatem præbet, dum ipsos damno subiicit, syncera videtur. Si enim (quemadmodum inquiunt) durare matrimonium fortunæ non permittit inæqualitas, quomodo si ad libertatem reuocetur captiuus,quum post matrimonii dissolutionem ad æquabilitatem fortuna redeat, ambóque in libertate viuant, ad æqualitatem matrimonium non redibit? Quæ verò illa syncera humanitas, quæ amicissimorum membrorum substractione damnum inferre, aliorúmque substitutione id quasi sarcire
conatur? Quomodo item, 'etsi vsque ad vilissima — Lego εἰ καὶ μέχρι τῶν.
quæque captiuorum 'substantia iure statúque — Lego ἡ περιουσία.
ipsorum integro, taxetur, illos non ita præstantiore parte (sui nempe membri conseruatione) atque rerum suarum iure periclitari velle, immensúmque damnum fore si altera pars membrum suum negligere in animum inducat,
non perquam est 'manifestum? — Pro πάνδημον lego πάνδηλον.
Quid igitur ego? Si quum altera pars in captiuitate sit; altera quæ à captiuitate libera mansit, ad alterius coniugium respexerit: postliminio verò reuertatur quæ in captiuitate detenta fuit:

vt illi, si velit, suum membrum recipiendi facul
tas sit, ac nequaquam quòd alteri coniunctum
fuerit, prius matrimonium innouetur. Si enim
coniugium cum altero postmodum initum vi-
debitur aliquibus dissolui nō oportere, quomo-
do non æquius fuerit si primus matrimonii ne-
xus in suum statum reuertatur? Et, si eo quòd a-
lienæ parti coniunctum sit, id quispiam auelli
non permittat: quomodo quod à sua parte abru
ptum sit, id in suum locum restitui, rationi non
fuerit consentaneum? At dixerit aliquis, Sed in
lucrum captiuis cedit quod propter alterum te-
meritate contractum matrimonium, per com-
pensationē pœnæ nomine introductum est. Ve-
rùm hunc sermonem non dico non labris ex-
primi, sed ne in mentem quidē authoribus eius
venire melius fuerit. Nam quomodo ille qui
membrum suum pecuniis commutat, non ex-
trema mentis infœlicitate & penuria laborat?
Sancimus itaque, vt nequaquam amplius quæ
pars à seruitute intacta mansit, ad alterius coniu
gium procedat: sed quotcunque annis altera in
Lego ἤ — seruitutis miseria detinebitur, tametsi inde nul-
Lego ἔγγρα- — lam neque de scripto neque citra scriptū signi-
φον δήλωσιν — ficationem accipiat, illam expectet. Et quòd, si
ἢ ἄγραφον. — præter hanc legem alterius matrimonii cómer-
458 cio à priore abrumpi aliqui velint: ídque non se
Circuit. Ce- — cundum obseruationem in Nouella centesima
terùm & id. — decimaseptima, de vxoribus eorum qui in expe
ditione sunt relatam, fiat: sciunto illi quòd posi-
tis in dicta constitutione pœnis subiacebūt. In-

ſuper etiam (quemadmodum diximus) vt ſi qui ſeruitutis ærumnas ſuſtinet, liberetur, ſuum ſi velit membrum recipiat licebit.

DE TVTORE QVI PVPILLAM SVAM *uitiat*. CONST. XXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEfaria res eſt, ſi illi de quibus ea expectatio fuerat quaſi probi futuri eſſent, quum ab illis qui talem de ipſis opinionem conceperant, iam aliqua fide digni habiti ſint, pro bonis atque fidis inimicos & infidos ſe exhibeant. In illis autem quibus pupillorum obuenit cura, ſi, quũ pupillis ſalutariter proſpicere debeãt, ipſorum euerſores exiſtant, tanto id ſcelus grauius eſt, quanto illorum fides ab iis qui id ipſis iniunxerunt, maior iudicata eſt. Conſtat enim quòd parens perſuaſum habens, quos pupillaris ætatis relinquit liberos, ab eo cui cura committenda eſt, paternum patrocinium ſenſuros, eam cui ita fidit, demandat. Rectè igitur ſuperiores fecere, qui pro patre conſeruatoréque pupillæ deprehenſum vitiatorem punierunt. 'Deportationi enim hunc ſubiiciunt, ac bonorum priuatione multãt. Verùm in decora ſpecie decorum non ſeruarunt, neque vllam iniuria affectæ grauiáque paſſæ puellæ, vt illius infortunio 'ſuccurrerent, ſuſcepiſſe curam videntur, dum vitiatoris bona in fiſcum ſtatuunt eſſe inferenda: non animaduertentes hinc fieri vt vlciſci quidem iniuriam velle, ſed in propoſito non perſiſtere

Tit. Si q. eã cui tut. fuc. corr. C.

μὴ delendum puto.

Lego αὐτῆς νομίζεσθαι.

re existimentur. Vbi enim iniuriæ vltio, quando iniuria affecto damnum iniuria datum non resarcitur, neque qua tenetur calamitatem legis auxilio effugit? Quale autem calamitatis puellæ est effugium, quando non modò infortunii compensationem non inuenit, sed lucrum etiam progressu ætatis ex suo dedecore atque infamia paratum esse videt? Vt igitur hoc lege, tanquam probrum aliquod reprehensione affricatum purgemus, vt vitiatoris bona in fiscum deferantur, abrogamus: iubemus autem vt eò concedant quò ipsorum dominus iniuriam & infortunium proiecerit.

Lego ὑστέροις ἔτεσ. & mox ὕβρεως καὶ αἰσχ. Quasi legatur μώμῳ τῷ ὑπὸ τῷ νόμῳ προστριβόμενον καθ.

*DE RAPTORIS VIRGINIS, EORVMque qui in raptu adfuerunt, pœna. CONST. XXXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEque quòd ecclesiasticæ legi rebellemus, neque quòd ciuilem simpliciter collidamus, hanc aduersus virginis raptorẽ sententiam proferimus: sed posteaquam, velut via quadam rebus humanis conducibili inuestigata, commiseratione sacræ legis id malum quasi insolescere, ciuilis verò legis austeritate supprimi cognouimus: in eam sentẽtiam, vnde rerum statui plus subsidii esset, inclinauimus. Vult autem ciuilis lex vt non solùm qui per raptum & vim virginem ingenuam stuprauit, morti addicatur, insupérque supra mortis adiudicationem bonis priuetur: verumetiam qui in scelere adiumento fuerunt, eandem & pœnam & multam

Tit. De rap. virg. C. 459

ſuſtineant: ídque tum etiam quum volũtariè ſe mulier raptori dedidit. Quin & eius patrem, ſi facti cõſcius fuerit, deportatione punit. Neque verò tunc ſolùm, ſed etiam ſi quum quo tempore raptus committeretur, eius rei ignarus fuerit, filiolæ vitiationẽ poſtmodũ paruipendat, reóque iudiciũ remittat, aut iſtiuſmodi matrimonium approbet, in incuriæ pœnam deportationẽ ſuſtinet. Atque hæc quidem veteribus placuere. Verùm ſempiternæ memoriæ pater noſter non tantùm in mulieris raptum, verumetiã in circunſtantias oculos dirigens, ad illas ſententiam accõmodat, ac ſancit, vt ſi cum armis, ſiue gladiis, aliíſue nõnullis præter gladiũ lethalibus raptus cõmiſſus ſit, qui raptum fecit, gladio puniatur: vtpote qui eo quòd cum armis ad id factum proceſſerit, neque ab homicidio immunis ſit: qui verò ſuppetias tulerint, factíue perpetratores ſuſceperint, naſo mutilentur, verberentur, & cute tenus tondeantur. Quando autem arma violentiæ adhibita non eſſent, vt mortem ſentẽtia non ſpectet, quòd nempe tunc homicidiũ locum non habuerit: ſed raptus author manus mutilatione periclitetur. qui verò miniſterium præbuerint, alioquíue ſe iſti rei immiſcuerint, verberibus, tonſura & deportatione pœnas pẽdant. Ac ſanè corporalis pœnæ hæc eſt deſcriptio. Quod verò ad pecuniariã attinet, ne à primitiua legiſlatione mutetur, eiúſque effectũ retineat, permittitur. Atque hæc quidẽ pater noſter ſãcit, quorũ & nos

Corruptum hunc locũ ex eodem titulo ita reſtituo.

approbatricem sententiam suscipiẽtes, legislationem illam & in præsens & in futurum authoritate & effectu obsignauimus.

VT CAPTIVI FILIVS HAERES SIT. CONST. XXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI reipublicæ sustentaculũ atque fundamentum sunt leges, certè vt illa in tuto sit, sanitatem leges conseruent oportet. Legis autem sanitatem quid aliud quàm æquitatem quis dicat? Circa hanc itaque, quò leges, quæ rempublicam nostram gubernant, æquabiliter sese habeant, cogitationes nostras obuertentes, legem illam, quæ eum qui ex duobus captiuis natus est hæredem bonorum eius parentis qui apud hostes mansit, fieri non vult: hanc (inquam) legem, ne legum sanitate (quæ æquitas est) priuetur, periclitari animaduertentes, illam ad sanitatem trãsformare voluimus. Nam quòd iniustè istud statuat, non difficile cognitu est. Quã enim vim locorum natura ad ascribendam filio hæreditatem habet? Neque verò hoc quisquam obiiciat, quòd quum parẽs seruus sit, propter seruilẽ conditionem filius exhæres erit. Quomodo enim ciuilis lex, quæ, si captiuum liberari cõtigisset, illum liberum agnosceret, ex eo natum liberum hæredem esse non permittet: sed qui apud hostes est, seruo bonorũ administrationẽ dabit? Tum etiam ad quem captiui bona aliquis pertinere putabit? Ad cognatósne? At quomodo seruitus obsi-

Malim τοῦτο.

Loci huius defectum ex l. 1. De postlim. & redempt. ab host. C. supplea.

Lego ἀνθυποφέροι.

Lego πολεμίοις.

obsistens his ad hæreditatem introitū non præcludit? Aut quomodo quibus permissum est, nō lōgè prius hæredes esse licebit? An verò fisco danda erunt? Verùm quomodo manifesta illa iniuria non est? Si etenim rationi consonum est vt captiuorum liberi è publico subsidium sentiāt: quomodo captiui filium bonis priuari, illáque fisco attribui, non perquam euidēs iniuria est? Quòd si sæpenumero, quum nonnulli parentes grauiter consciētia abusi, atque ideo pœnis subiecti, acerbéque è viuis sublati sunt, liberi eorū substantiæ domini esse lege non prohibentur: quæ ratio est, quamobrem quando pium propositum parentes decorat (& quidem in fidei testimonium effusus sanguis, vt eximius ipsorū animus magnúsque spiritus ipsis etiam impiis miraculo esset, persæpe effecit) liberi facultatum ipsorum domini esse non permittātur? Nequaquam itaque constitutio illa sana esse nostræ Maiestati videtur, eáque propter sancimus vti deinceps, siue quū captiuitatis caligine circunfusi parentes essent, in lucem prodiit filius, siue etiam in libertatis splendore ipsum mater peperit, parentum substantiæ hæres sit: ídque siue ambobus parentibus è captiuitatis vinculis liberari continget, aut non: siue quum vnus eorum libertatem nactus sit, alter in calamitatis vinculis vitam finiet: siue denique vterque parēs in captiuitate morietur: extraquam si mortem testamento condendo præueniant. Tunc enim illi quos testator voluerit, hæredes erunt: tamen

Lego κληρονομεῖν οἷς συγκεχώρηται. 460 Lego τὸ ἀδίκημα. Lego ὅτι προαιρ. Lego ὅτι ἐλευθ ἡ μήτηρ τὰ τ

vt trientis legitimum ſubſidium filio ſeruetur.

*VT DOMINI TESTAMENTO MANVmiſſus, ſi illum deceſſiſſe, aditámque eius hæreditatem eſſe ignoret, teſtari poſſit. CONST. XXXVII.

Ex l. 14. Qui teſtam. fac. poſ. Dig. quæ hic abrogatur, hic titulus deſumptus, obſcurā hanc conſtitutionē intelligibilem reddat.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæſenti etiam legi plena abſolutione deficiēti, eius quod deeſt additione, decoram formam imponimus. Ait autem, ſeruum, qui quum domini ſui teſtamento liber eſſe iuſſus ſit, id ignorat, ideóque incertis rationibus libertatem obtinet, interea nequaquam propter ignorantiā libertate priuari, ſed in libertate viuere: vt autem tanquam liber teſtetur, ipſum poteſtatem non habere: quaſi videlicet illam pœniteat, quam libertatem dedit, hanc ipſi perpetuò competere. Quum enim illi vt libero de rebus ſuis teſtandi facultas non ſit, quomodo non ad priſtinam ſeruitutem redit? Nos itaque dicimus, poſteaquam gradum ſtatúmque vitæ liberum præbuit lex, illā etiam alia, quæ libertatem comitantur, præbituram. Nam ſi ipſum facere quæ hominibus liberis duntaxat licent, prohibere oportebat, ipſa verò id nō 'prohibuit, ſed dignum illum qui iſthæc faciat iudicauit: quare item iſtis actionibus, quæ propriè libertatis dignitati competunt, illum non dignabitur? Eſto igitur libertate donat⁹, reuera liber, ſtatuitóque de rebus quas illi dominus eximias dedit, quomodocūq; viſū ſit. Nō decet enī vt qui libertatis dignitatē manifeſtè accepit, ob incertā ſuſpicionē ignominia afficiatur, atq; à teſtando arceatur.

Lego ἐκϖλυσε δὲ, & mox ἔκρινε.

*VT IMPERATORIS SERVI DE REBVS *suis quomodo uelint, statuere possint.* CON. XXXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HOc quoque, quáquam plausibilem præ se
speciem (legalem nempe ordinationē) fe- 461
rat; æquitatem mihi tamen excedere vide-
tur. Dico autem, quòd seruis de rebus suis statue
re non permittitur, sed quæ laboribus suis ar- L.16. Qui
duísque (vt coniicere licet) molestiis quæsierint, test. fac. pos. Dig.
ea cuiusque domini manus colligunt. Ac sa- Lego καὶ πο-
nè mirari subit quomodo ab initio lata lex ni- λυπόνων.
hil moderationis neque æquitatis huic rei attri-
buerit. Veruntamē ii è quib⁹ nata ista lex est, at-
que adeò lex ipsa ab aliis, vt cuiusque voluntas
feret, approbantor. Ego autem nequaquam illos
probo, neque illud placitum in seruis meis obti
nere sinam: sed cōtrà, plenam ipsis administran-
darum rerum suarum potestatem facio. Ex hoc Omisso παρε-
itaque tempore in omnem posteritatē impera- χόμενον, pro
toris serui rerum suarum reuera domini sunto: παρέχομαι
ita sanè vt siue sani sint, siue ægroti mortem im lego παρεχό-
minere putēt, de rebus suis pro arbitrio statuen μενος.
di potestate non priuentur: neque seruitutis no-
mine ex rerum quas possederint dominio expel
lantur. De imperatoris igitur seruis hæc nouiter
lata lex esto, vigorémque habeto. Magistratibus
autem reliquæque promiscuæ plebi, si huic no-
stro placito acquiescere nolint, ad veterem de ser
uilibus bonis legem respicere fas esto.

VT PRODIGVS QVAE EX RE IPSIVS *sint facere possit.* CONST. XXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

MOrtalium nemo ad eam absolutionem peruenit vt non obnoxiè aliquando res suas gerat: neque quisquam (ni fallor) ita desipit quin crebrò sibi vtilis esse possit. Neque enim qui in omnibus prudentiæ suæ fidit, hunc omnia irreprehẽsibiliter facere sinit Deus: neque idem, quum creator creaturæque suæ curator sit, mentis inopem per omnia ex imprudẽtia frustrari permittit. Præfatus hoc sum propter illam legem quæ prodigum de rebus suis quicquã aut velle aut statuere omnibus modis prohibet. Quam quidem legem, coniectis in res gestas oculis, pro illarum ratione, non autẽ ita simpliciter sancire: &, si quid inutiliter gestum esset, non admittere: in quo verò aliqua vtilitas verteretur, id suscipere oportebat. Nunc verò nihil istiusmodi præscribit, sed in vniuersum prodigo de rebus suis consultandi potestatem adimit. Id nos recto iudicio non conuenire suspicati, legem illam relaxantes, statuimus vt quæ iudiciũ erroneum, quódque prodigum designet, dictet, neque approbatione neque confirmatione digna habeantur: quæ verò ad vtilitatem spectent, suscipiantur atque nequaquã reprobentur. Quid enim, si prodigus aut hæreditatẽ necessariis suis relinquere, aut pauperibus sua distribuere, aut denique grauem seruitutis torquem seruorũ ceruicibus adimere velit? An ideo quòd prodigus

Vide l. 1. De curat. furio. & al. ext. min. dand. Dig.

Lego ἁπλῶς ἢ εἰ μή.

est, id illi non licere velle dicẽdum? Quid, si quũ prædiũ damnosum habeat, alter quispiam, qui vitio mederi possit, maiore pretio quàm quanti prædium sit, id emere, ipsúmque damno leuare velit? An prodigalitas, quominus ille sibi consu lat, vtilitérque negotietur, impediet? At rationẽ non video. Quod itaque dixi, rerum gestarũ cõditio obseruator, & si in ea prodigi mores non cõ spiciãtur, quod actũ est, ratũ esto: si verò à prudẽti rerũ gestione aberratũ esse appareat, id neque approbatione neq; cõfirmatione dignũ habetor. Legoβέλ... λεκτίον. 462

VT CAPTIVI TESTAMENTI FACTIOnem habeant. CONST. XL.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi olim edendis legibus operam nauauere, quum multa ad res humanas rectè moderãdas in medium protulerint, locuplésque benignitatis suæ testimonium (leges nempe, secundum quas respublica concinno in statu conseruatur) reliquerint: tum haud scio qua ratione fecerint vt de captiuis tractatus, quibus de rebus suis statuendi potestatẽ non faciunt, reliquæ ipsorum benignitati non respõderet. Quæ enim de testamentis ipsorum legislatio cõplectitur, valde comiter ac benignè constituta sunt. Nam quod statuerũt, vt interdũ quãdo inopia testium laboraretur, à minore etiam testiũ numero testamentum obsignaretur: quin & nullis adhibitis testibus persæpe tamen testamentum ratum haberetur, quemadmodum de iis qui in acie occumbunt, constitutum est:

L.8. Qui est. fac. poss. Dig.

L. ult. De test. & quemad. C.

Vide titt. De test. mil.

permagnum sanè benignitatis est argumētum.
At de captiuis placitum iam dictorum non esse
simile, neque ex eadem benignitate prognatum
videtur. Quòd nanque de rebus suis constituere
illis non permittunt, nō solùm non benignum
aliquid de ipsis decreuerūt: verumetiam ipsam
captiuitatem alio modo intendunt. Quomodo
enim rursum illos in captiuitatem non ducunt?
aut quomodo malum irrecreabilísque tristitia
non adaugetur, & morte acerbiorē in corde ca-
ptiuus non circūferens aculeum, rebus excedit
humanis: quando non modò in captiuitate vitā
finit, verumetiam siqua apud contribules bona
Lego ζυλλοῦε ἀρχ κύριος. habet, de his illi constituendi potestas nō est: sed
suis rebus, tāquam alienis, expellitur, & quæ suis
laboribus quæsierit, próque quibus suscepto peri
culo in captiuorum infortuniū incidit, ab ho-
rum dispensatione eiicitur? Quomodo item, si-
quos necessarios captiuus habet, vt liberos, vxo-
rem, fratres, aut alios, quos ad ipsius hæreditatē
lex vocat, ii nō similiter omnes obuersis in hære
ditatem ab intestato ad se deuoluendam oculis,
curam liberandi captiui, illius cōsequendæ spe,
non omittent? Nouimus siquidem res humanas
vt pauci admodum verum amorem conseruēt,
eiúsque vnius gratia ad opitulandum calamita
te implicitis perpaucorū animus excitetur. At
qui spe nanciscēdæ cuiusdam remunerationis
ad ferendum indigentibus auxilium procedāt,
horum sanè longè maximus est numerus. Qua
Lego ἕτερος. re itaque moti cognatus aliúsue quispiā capti-

uorum suscipiant curam: Si quidem de rebus suis statuendi facultas ipsis esset, nonnulli, laborem damnosum sibi non futurum reputantes, non segniter illum suscepturi essent. Cogitarent etenim (vt verisimile est) si aut conatus ipsorum ad finem deduceretur, captiuíque libertatẽ consequerentur, se munus aliquod esse pro opera sua & labore accepturos: aut etiam, si conatus finem mors præueniens, captiuum de medio tolleret, illum in testamento suo eum qui ipsius curam habuisset, maiore portione quàm illos qui ipsũ neglexissent dignaturum. Non enim immemorem fore ipsum, neque labores nihili facturum 463
arbitrarentur. Hac igitur ratione (quemadmodum dixi) futurum esset vti aliqui nõ indiligenter ad liberandorum captiuorum curam sese erigerent. Nunc verò quum hi testari prohibeantur, illi autem ab intestato hæredes in bona concedant: haud scio si, qui pro liberatione labores suscipiat, quisquam inueniri possit. Successionis enim ab intestato spes, metúsque ne in vanũ laboretur, si fortè liberationem mors præuertat, captiúumque rebus humanis eximat, *homines* tardiores (vt ne prorsus animo alienos dicam) ad id aggrediẽdum facit. Quòd sanè non itidem contingeret si lex illorum testamenta irrita non faceret. Iam verò si liberandæ animæ pretiũ propriæ cuiusque facultates sunt, quomodo non in hoc etiam captiui iniuriam lõgè maximam sustinent, quòd dum non sinuntur à lege de rebus suis statuere, etiamsi velint, pro animabus suis

Lego τῷ ἑαυτοῦ, omisso εἰς.

nihil rerum ſuarũ erogare poſſint? Ad hæc porrò quum liberationis ratio hinc abſurditatem contrahat, tum verò multò abſurdiſſimum eſt, quòd dum teſtandi facultas captiuis non datur, frequenter illi qui inimiciſſimi fuiſſent, quóſque ipſi, ſi viuerent, ne aſpicere quidem ſuſtinerent, illorum facultatum domini exiſtant. Qua quæſo re quid poſſit eſſe turpius? Hoc igitur quũ hunc ad modum ſeſe habeat, non negligi debere Maieſtati noſtræ viſum eſt: ſed quemadmodum in aliis pro viribus diuinitus nobis datis, vt rectè reſpublica noſtra gubernetur ſolicitè egimus: ſic & de captiuis tractatum in melius corrigere decreuimus. Sancimus autẽ, vt dehinc captiui, quæ ipſos à teſtãdo arcet legi neutiquam obnoxii ſint: ſed vt ipſis (ſi poſſibile ſit) quinque, ſin minus, tribus teſtibus præſentibus, extremã voluntatem ſiue literis cõmendare, ſiue ſine ſcripto pronuntiare liceat: tamen vt qui ad teſtimoniũ aſſumpti ſunt, reuera illam defuncti voluntatẽ eſſe iureiurando affirmẽt: ídque ſiue quum liberi ſubſint, illos bonorum ſuorũ hæredes relinquant, ſiue quum liberos non habeant, alios in hæreditatem introducãt. AEquum enim non putamus vt qui communis reipublicæ nominis æqualiter participes ſunt, eiuſdémque eſſe gentis cenſentur, non æquabili ex lege iure honorẽtur: vt videlicet qui liberi à ſeruitute ſunt, ſtatuendi de rebus ſuis vti viſum eſt poteſtatem habeant: quibus verò illa manus intulit, quaſi culpam commiſerint, quòd pro tribulibus propugnãdo in captiuitatis neceſſitatẽ deuenerint, nõ

item. Cæterùm si captiuorum quispiam aut sua sponte aut eorũ quorum in potestate est, vi adactus, hoc in animum inducat vti res suas ad hostes concedere testamẽto iubeat: nequaquã tunc placitum ipsius ratum sit, quasique non pro decoro reipublicæ Christianæ testamentũ factum sit, in irritum concidat. Atque hæc quidẽ de iis qui vitæ finem testamento anteuerterunt, sancita sunto. Si verò vltimus vitæ dies subito illi superuenerit, atque intestatus de medio sublatus sit: tũ si qui ad quos hæreditas pertinet, siue ascẽdentes siue descendentes, supersint, ad hos illa se cõferet: si verò nulli sint ad quos bonorũ defuncti captiui successio spectet (dico quos neque ascẽdentes neque descendentes defuncti familia agnoscit) primùm considerari an aliquibus debeat, deindéque deducto ære alieno reliqua bifariam in trientem & bessem diuidi, ac trientem demum in erogationẽ pro anima faciendã separari, alteram autem partem in fiscum recipi iubemus: tamen vt serui his non immisceantur. Hos enim, nisi æs alienũ exolui nõ possit, omnes libertate honorari volumus. Quæ eadem rerum disponendarum forma, quando nihil æris alieni fuerit, seruitutíque obnoxius (quemadmodũ dictum est) sine hæredibus decesserit, custodienda erit. Quæ itaque nobis eius legislationis, quæ captiuos contristabat, in mentẽ correctio venit, per sacram hanc exposita est legẽ. Tua autẽ magnificẽtia sanctionẽ subditis notam facito: quò quũ innotuerit, omnes de rebus suis, etiã quos captiuitas detinet, quocũque modo velint statuãt.

VT IN CIVITATIBVS, QVINQVE, IN *itineribus uerò & agris, tres testes ad testamentorũ fidem sufficiant.* CONST. XLI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum omnibus humanæ vitæ negotiis, quæ testium fidem requirunt, inde robur adesse oporteat: tum verò maximè 'quæ vltimi vitæ nostræ diei cõtemplatione dispositiones fiunt, istiusmodi corroboratione indigent. Nullus enim reliquus modus est, qui rectè ipsis ius dictet, nisi ipsis à testibus præsidium adsit. Oportebat itaque, quo magis necesse est statuta hominum è vita decedentium 'firma esse, eo quoque magis eadem per testimonia stabiliri. Verùm quoniam frequenter res propter eorum quæ strictius requirũtur penuriam, ad possibilem modum deduci videmus (quum nanque stricto iure vti non datur, quenque quo modo potest vti necessitas est) de testium numero, quot testamentis adesse debeant, statuere non alienum à prouidẽtia nobis visum est. Atque hoc quidem etiam sempiternæ memoriæ patri nostro in mentem venit: verùm quod statuit, non valde id exactè statutum esse iudicatum est. Quum enim superiorum legislatorum 'alius septem, alius verò quinque 'assumendos esse testes censuisset (septem quidem in ciuitatibus, quippe vbi propter hominum multitudinem, vt consentaneum est, testes 'defuturi non sunt: in agris verò & itineribus, quinque, quòd magna illic plerunque hominum fide dignorum raritas sit)

Lego χρήζουσιν ἐκεῖναι τῆς διαθ. & mox γίνονται ἡμῶν πρὸς τὴν τελείαν τῆς ζω.

Omitto πραγματευομένων.

Vide l. ult. De test. & quẽad. test. ord. C.

Lego παραλαμβάνεσθαι

Quid pro ἀποχωρεῖν ponam, non occurrit.

quum hoc (inquam) ita de illis constitutum esset, pater noster exuperantem numerum despiciens, simul in ciuitatibus, simul in agris & itineribus per quinque testes testamētis vigorem attribuit: ídque ideo (mea quidem sentētia) quòd quanta nunc virtutis inopia humanam vitam occupet, considerarit. Attamen (id quod dictum est) non admodum exacta ratione placitum illud nititur. Dicat enim fortasse aliquis, æqualē numerum attribui non oportuisse, atque testimonium quod in agris & itineribus' adhibetur, Lego [illegible]
arctius contrahendum fuisse. Nos igitur quod ille neglexit non negligendum putantes, sancimus vt in ciuitatibus, quinque testibus stabilitū testamentum approbetur: in itineribus verò, & agris, aliísque inhabitatis locis, trium testiū con firmatio suscipiatur.

VT SVFFICIENS NVMERVS TESTIVM *testamentum ratum faciat, tametsi id neque illorum subscriptiones neque signacula habeat.* CONST. XLII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ in verbis residet obscuritas, multum quod tractatur inuoluere videtur, quippe quæ, tanquam expansa quædam nubes, tum intelligendi vim animo auferat, tum à 365
recta rerum administratione auertat. Hanc igitur obscuritatis caliginem vbi illis cōstitutionibus quæ de testamentis agunt, neque mediocrem noxam rebus adferunt, circunfusam esse cognouimus: pulchrum fore rati sumus si illas

repurgaremus, quomodóque testamenta confirmari, aut non, oporteat, lege nó ambigua, neque quæ variè apprehendi possit definiremus. Qui ante nos de testamentis tractarunt, bifariam illa diuiserunt, & alia quidem scriptis, alia verò sine scriptis confici tradiderunt. Quin & modū quo vtrunque testamentū (& scriptum nempe & non scriptum) ratum fiat subiecerunt: vt scripti cófirmatio in eo consistat, quòd viuēte etiamnum testatore testium subscriptione obsignationéque omnibus numeris absolutū sit: nuncupatiui verò, siue non scripti, quòd septem non indigni fide testes, se audiuisse, quum ita testator lingua sua de rebus suis pronūtiaret, confiteantur. Atque his hunc ad modum constitutis, annectunt, scriptum testamentum, nisi ad scripturæ qua testatoris voluntas significatur, perfectionem simul omnia conueniant, & testium subscriptiones, nempe quæ illis de synceritate testimonio sint, & signacula, quæ subscriptionibus fidem præbeāt: nisi hæc simul omnia (inquam) priusquam is cuius id testamētum est è vita excedat, concurrant, omnino id irritū esse, vt neque tanquā scriptū neque tanquā nuncupatiuū valeat. Ex quo sanè præoccupatiuo placito, quū non ad modū cautè (ne interim dicā malè) conceptū sit, cófusio atque ambiguitas rē testamentariā inuadit. Aliis enim testamentū, velut adulterina semina, prorsus abiiciendū videtur, vt aliis quidē ex bonis vtilitatem capere permittatur, defunctis verò ne minimum quidem vtilitatis ex re-

Lego διαθηκῶν.

Vide l. 21. De test. & quē. test. ord. C.

Pro πέντε lego ἑπτά.

bus suis accedat: si tamen defuncti vtilitatem aliquam sentiunt. Sentiunt autem quum ex ipsorum morte per beneficii erogationem nonnulli reuiuiscunt. Atque hi quidem (quo modo dixi) hunc in modum à rerum suarum vtilitate hominem prorsus arcere volunt. Quibus verò benignior sententia animo residet, hi testamento, quod sigillorum impressione perfectionem non accepit, si non vt scriptum censeatur, certè tamen qualem non scriptum & nuncupatiuum accipit, talem vigorem tribuũt. Nos itaque perplexitatem hanc adeò rebus humanis esse nocumento videntes, in benigniorum iudicum sententiam pedibus imus, veterísque legis caliginem & ambiguitatem in simplicem atque apertam cognitionem conuertimus, ac sancimus, vt quod testamentum, respectu eorum quæ scripto testamento adesse debent, imperfectum est, si tamen nũcupatiui testamenti testimonio non indigeat, vigore nuncupatiui testamenti firmum sit: sin testium fide indigeat, vt quod nihil ad faciẽdam fidem idoneum habeat, in irritum concidat. Quæ enim ratio est, imò quomodo non omnino absurdum nimísque crassum est, aliâs testes istiusmodi approbatione, vt quæ nulla sui parte scripto mandata sunt, confirment, dignari: aliâs verò, quasi qui per scripturam declarata confirment, indigni sint, ita illos vilipendere? præsertim verò quum hic aliquo etiam modo fides corroboretur. Quomodo insuper id detestãdam inuerecundámque æquitatis proditio-

nem non continet? Quid si testamentum scri-
pto tradi cœperit, quódque constitutum est, di-
gnorum fide testium auribus insonuerit, deinde
verò aut scribam morbus corripuerit, aut mors
etiam ipsum sustulerit, & mox testator quoque
enectus sit: (vt multa hominibus ex improuiso
contingunt) num propterea quos is moriens be-
466 neficio dignos censuit, illi eo priuati iniuriam
sustinebunt? Et verò, quod indignissimum est,
non modò non cum vita id mali testatorem de-
serit, verumetiam mortuum insectatur, priuát-
que (quantum quidem ad eorum, qui testamen-
tum irritum faciunt, sententiam attinet) mise-
ricordis Dei commiseratione, cuius participem
illum fore, ex eo quòd ipso defuncto alii bene-
ficiis subleuentur, spes est. Idcirco simulatque
nostra potestas hæc animaduertit, euidentē at-
que indubitatam formam sanciit, vt si testes tan-
tùm dicant illius hominis proprium id esse te-
stamentum, id non improbetur, sed firmum at-
que ratum sit: tametsi non solùm signacula, sed
etiam cum illis testium subscriptiones desint.

VT PER SCRIBENDI IGNAROS TE-*stamenta etiam confirmentur.* CONST. XLIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NOn quòd superiores, quia communis vitæ negotiis diligentem cautionem attulerunt, reprehendere velimus, legem proferimus: sed potius vt exacta ipsorũ ratio in vsum recipiatur operam damus, résque ipsæ (quòd il-

las exacto ipsorum præscripto' respondere impossibile sit) ne, quoad eius fieri potest, debito suo statu excidant, sanctione cauemus. At quid est quod dico? Decretú est à veteribus de testamentis tractantibus, vt per septem testes, minimum autem per quinque, defunctorum statutis authoritas accedat. Neque verò id simpliciter, sed' ne ignari literarum testes essent, 'si quidem in ciuitatibus, vbi non ferè peritorum penuria est, testamenta facta sint: sed si aliis in locis in quibus literarum studia disciplinæque non admodum vsitatæ sunt, illic testium non exactè haberetur ratio: neque illi soli qui ad literarum studium educati sunt, quærerentur, sed ad testandum & literarum rudibus aditus esset. Quod itaque illis in locis in quibus hominum scribendi peritorum abundátia non est, lex fieri statuit, id cósuetudo omnibus vbique locis & ciuitatibus, quanquam magna doctorum hominum copia esset, ita facere volentibus concessit. Quod sanè & Imperatoriæ nostræ maiestati legum authoritate dignandum esse placuit. Sancimus igitur vt quocunque in loco & ciuitate etiam ab imperitis testamenta confirmētur: dummodo mores testium fidem mereātur. Quin & numerum non solùm ad quinque contrahimus, sed iis in locis in quibus raros fide dignos prodire constat, tres quoque admitti, ac testimonium illorum non reprobari volumus.

Lego ἐξέαζ.

L. ult. De test. & quēad. C.

Lego εἰ μὴ ἐν.

A QVIBVS OBSIGNARI TESTAMENTA oportear. CONST. XLIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVum omnes alii hominum actus ac negotia, quæ in literas referũtur, necessariò exquisitum testimonii subsidiũ requirant: tum maximè id faciunt quæ homines natura sua ad interitum vergente, discessúque è carne imminente, literis exponunt, his in ipso è vita excessu rationes suas & voluntatẽ committẽtes. Quæ enim inter viuos cõscripta sunt, quanquã obsignata sint, nihilominus tamen illorum vitia ex verborum eiusqui scripsit, eorúmque de quibus scriptum confectum est, examinatione
467 deprehenduntur. Quæ verò à morientibus scripto constituũtur, ea se minus rectè habere, si nullum certum testium suffragium adsit, impossibile discere est. Verumenimuero & hic tractatus longè optime à legislatore conscriptus est, dum sæpe testamentorum testes ad iusiurandum adigi nolens, illis census magistri qui nunc generalis appellatur, sigillo parari firmitatem iubet. Et enim quòd tanquam leuem promptúmque ad iurandum aditum non præbet, insigníque sigillo ambiguis testamentis vigorem tribuendo, vt iuramenta reprimerẽtur, fecit: ea sanè res & prudentissimi consilii & præstantissima est. Atque hoc quidem obtinuit olim. Postmodum autem consuetudo id mutauit, vt supra testes, eius qui ad quæstoris dignitatem peruenisset, sigillum testamento testimonium ferret. Et quidem illa etiam

Lego ἄριστα. L. 23. De testam. & quẽad. C.

Pro τὴν lego τὸ.

etiam cōfirmatio maioribus nostris optima visa est. Quos & nos sequētes, quo illa validior sit, iubemus vt sigillo magistri census (quòd nunc ad illum neque legum cura neque administratio pertineat) nihil prorsus in obsignatione testamētorum iuris nec commercii sit (quemadmodum neque nunc id' illa obsignat) sed pro illo quæstoris sigillum obsignet. Neque verò hoc solum testamenta obsignet: verumetiam magnificentissimi nostri magistri & patricii, præfecti vrbis etiam, aliíque qui iudiciis præsunt, sigillis suis illa fidei commendent. Verùm hi in vrbe: in aliis autem locis & ciuitatibus præfecti, & in quaque prouincia præsides hoc sciūto & faciūto.

Lego ἐπισημαίνεταί γε αὕτη, & mox ἐπισημαίνεσθαι αὐτοῦ τοῦ κ.

VT SENTENTIAM IVDICES IN LITTERAS referant, suáque manu obsignent. CONST. XLV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Vide tit. De sentent. ex breuic. recit. C.

DVm vt res iudicatæ firmæ maneant, & nequa suspicio atque controuersia sentētias insequatur, curam gerimus, hoc se nobis constituendum obtulit, vt quibuscunque diiudicare ac dirimere lites obtigisset, de quibus rebus iudicium pronuntiaturi essent, de iis sententiam de scripto ferrent, eámque manibus suis obsignarent: vt ne, si temerè iudicatum esse postmodum deprehendatur, negare illi suam sententiam possint: neque alii cuipiam suppositítia adulterináque sententiæ scriptura efficta, illam in iudicum aliquē referre liceat. Quicunque igitur iudicum dignitate honoratus est, de-

hinc ita facito, ac quibus de rebus iudicauit, decretum 'scriptũ, suáque manu obsignatũ edito.

γρ. ἔγγραφα.

*ABROGATIO QVARVNDAM DE CVriis & decurionibus latarum legum. CONST. XLVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVemadmodum vt quæcunque aliæ res in communis vitæ vsum assumantur, ipsarum commoditas facit, & quæ vtilitatem aliquam adferunt, magni facimus, quæ verò ad nihil conducunt, contemnimus: sic omnino & ad legalium capitum compositionẽ nos accommodari oportebit, vt quarum 'vsus aliquis sit, qui bono quopiam rempublicam beet, hæ necessariò & ferantur & honorẽtur: quarum

Lego ὧν ἡ χρῆσις δεξιόν τι φέρουσα τῇ

468 verò vsurpatio aut nullius momenti aut mala sit, harum non modò non ratio habeatur, sed etiam è legum corpore exemptæ reiiciãtur. Hæc idcirco dicimus quòd inter veteres de decurionibus & curiis latas 'leges, quædã grauia intolerabiliáque decurionibus quæpiam munera iniunxerint: curiis autem priuilegium vt quosdam magistratus constituerent, suáque authoritate ciuitates gubernarẽt, præbuerint. Quæ nunc, eo quòd res ciuiles in alium statum transformatæ sint, omniáque ab vna Imperatoriæ Maiestatis solicitudine atque administratione pendeant, tanquam incassum circa legale solum oberrent, nostro decreto illinc submouentur.

Vide titt. De decurion. & de eisdẽ passim in Nouel.

*ABROGATIO LEGVM QVAE SENAtui prætores, decurionibus verò præfectos constituere concedebat. CONST. XLVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVòd alius olim reipublicæ status esset, rerum ordo similiter alius erat. Quũ enim cuncta in Principis deliberationem non caderent, sed nonnulla essent de quibus dispicere & iubere senatus officium esset, ea ab illo etiam proferebantur. Prætores itaque tres numero in vrbe rebus administrandis ab eo præficiebãtur, ísque actus sanctione legis procedebat. Neque verò id in vrbe solùm, sed in aliis etiam ciuitatibus à decurionibus, vt vocabantur, præfecti quidam (non tamen quales hodie militaris præfectura nouit, sed excellẽtiores quidam, quíque aliam curam demandatam haberent) præficiebantur. Quum igitur aliter sese tunc res haberent, communis vsus illam legem requirebat. Nunc autẽ quum omnia à Principali cura pendeant, Deóque opitulante ipsius prouidẽtia discutiantur & diiudicentur: ac verò illa lex nullũ de se vsum præbeat, cum aliis quæ de republica eiectæ sunt, hanc etiam eiiciendã esse statuimus. Quemadmodum enim legibus nondum enatis nascendi causam rerum vsus præstat: sic quãdo lex rerum vtilitati non subseruit, eam abolẽdam esse sequitur.

Vide l. 2. De orig. iur. Dig. Quúmque cõsules.

NE MVLIERES IN CONTRACTIBVS TEstimonium præbeant. CONST. XLVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAud ſcio quomodo, re non exactiore iu-
dicio diſquiſita, mulieribus ad dicendum
teſtimonium procedendi facultatem de-
L.18 De te- derint veteres. Illud ſaltem vulgò notum volu-
ſtib. Dig. tandum animo fuerat, crebrum nempe in viro-
rum oculos occurſum mulieri dehoneſtamen-
to eſſe: pudicam verò & honeſtā eiuſdem rei fu-
gam efficere. Qua ratione igitur illas ad teſtimo
niū aſſumi permiſerint, (vnde fit perſæpe vt in
magnis hominum turbis conuerſentur, irreue-
rentiúſque quàm mulierum ſermo ferat, lingua
vtantur) hoc, quemadmodum dixi, mihi dubi-
tare ſubiit. Quorſum enim hiſce viſum eſt vt in
negotia publica mulierum prodiret teſtimoniū,
quibus iuxtà atque viris teſtari permiſerūt, qué-
admodū Scythicas mulieres cum maritis ad bel
la coarmari audimus? Et ſanè quomodo, præter
abſurditatē ingētem, hoc naturæ etiam finium,
quibus virilis muliebríſque ſexus diſterminati
ſunt, tum confuſionem tum euerſioné non cóti-
net? Quomodo item mulieribus (quas etiam do
mi obſeruāter, nequaquam autem diſſolutè at-
que indulgenter cōueniri oportet) debitam non
469 produnt & verecundiam & honeſtatē? Siquidem
ad ferēdum teſtimonium progreſſio, quum (eo
quòd multorum illæ hominum commiſcentur
conuētibus, negotiíſque implicantur virilibus)
Lego τῇ μὴ ad liberius loquendum quàm mulieribus deco
προσηκ. rum ſit, feneſtram aperiat: muliebris ſexus ſub-
miſſos mores pudorémque adimit, atque ipſas

ad inuerecundiam & procacitatem exercet. Iam verò res illa aliquo modo contumeliam etiam viris adfert. Quid enim hoc aliud nisi cōtumelia, & ea quidem grauissima, erit, si, quarum rerū tractatio virorum maximè propria est, ad illas sexus etiam fœmineus procedet? Quapropter non minus consuetudinem, quàm legis erratū maiestas nostra corrigens, illis ad testandū præclusit aditum, ac proposita sententia sua decernit, legéque prohibet nequo modo mulieres ad cōtractuum testimonia accedant. In rebus autem peculiariter ad ipsas pertinentibus, quibus interesse viris fas non est (de partu loquor, & si cui rei alii sola mulier adhibetur) sua peculiaria virísque occulta testantor. Lego προστιθεμένῃ τε.

NE SERVI AD DICENDVM TESTIMOnium admittantur. CONST. XLIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

TEstimonium quum magni momenti necessariáque ad tuenda communis vitæ negotia res sit, non à quibuslibet, sed ab iis qui extra ignominiam viuunt, ferri æquum est. Rectè ergo exquisita ratione de hoc disceptāt leges, & non simpliciter ad dicendum testimoniū cuique aditum præbent. Verūtamen, quia nonnullæ leges seruilis conditionis hominibus in quibusdam rebus testari concesserunt: visum nobis est hoc nota inducendum esse: vt qui liberæ vitæ participes non sunt, in vniuersum ad testādum non admittantur, léxque Nouellarum cō- L.7. De testib. Dig. Nou. 90. Enimuero si.

ſtitutionum obtineat,& de quocunque ſimpliciter teſtimonio ſtatuat: ídque in quacunque re ſiue teſtamenta, ſiue aliam humanæ vitæ actionem teſtimonium cõplectatur. Si enim illis qui quum liberæ vitæ ſint, vitam ingenuè, eáque libertate quam nacti ſunt dignè non degunt, neque quantum fieri poteſt animi magnitudinem à ſeruitute liberã conſeruant, ſed in illicitarum actionum ſeruitutem ſubiguntur, teſtimonium dicere non licet: neque his, quorum vitam non eſſe liberam conſtat, ferre teſtimonium concedetur. Nam tametſi alius hîc ſeruitutis modus ſit, attamen ea ſeruitus eſt quam libertatis dignitate participem eſſe indignum ſit.

VT DONATIONES QVAE IN LITERAS *relatæ non ſunt, ad quingentos uſque aureos ualeant.*

CONST. L.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem multi aliâs gratias relaturi, aliâs benigno dũtaxat propoſito moti, dona in nõnullos cõferunt: & de hoc capite diſtinctè tradẽdum eſſe viſum eſt, quales donationes non euerti, qualéſque contrà irritas eſſe oporteat. Atque veteres quidẽ hac de re tractantes pronuntiarunt, illam donationem concidere ne firma ſit, quæ quingentorum aureorũ ſummã exuperat: niſi in acta publica relata ſit: quanquam etiam donatarius donationis certã probationem propria donatoris manu ſolenníque modo ſcriptam abſtulerit. At neſcio quid ſi-

De hac cõſtitutione ſtatue ex l. 34. De donat. C: Lego βεβαί- ων τῇ.

470

bi illi superflua hac subtilitate velint. Quando enim donatio scripto comprehensa, eique iustũ testimonium adhibitũ esset, quorsum amplius accuratè finire oportebat? Nobis itaque, exacta hac definitione, 'quam neque de donationibus dictam esse omnino scimus, per sanctionem consopita, illud proponere visum est, vt si donatio quæ quingentos aureos excedit, in literas relata sit, rata permaneat: quæ verò scripto compreh͠esa non est, pro eo modo qui quingentos aureos excedit, irrita sit: tametsi donatarius præsentibus testibus rem donatã adeptus sit. Etenim donatio cuius æstimatio quingentos aureos non superat, etsi conscripta non sit, dummodo tribus testibus confirmetur, rata iudicatur. Ad hanc ergo formam examinatæ donationes aut valeant aut irritæ sint.

Lego ἐνδεχ- μένης

Mendo hic locus nõ caret.

*DE INVENTO THESAVRO, CVIVS *esse debeat*. CONST. LI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

BOnum sanè atque salutare esset, si diuinis salutiferísque morẽ gereremus legibus. Minimè enim tum humanis indigeremus, illarúmque luce tutam viam commonstrante, humano ex legibus auxilio nobis nõ esset opus. Verùm quoniam cœno atque luto omnes emergere, diuinísque præceptis in cælum tollentibus eleuari difficile est: humano generi salutẽ etiam humana prudẽtia per leges suas adinuenit. Quapropter etiã nunc, quum, quãquam Dominus &

Seruator noster misericordes esse, eorúmque qui
inopia premuntur, illos qui ipsius donis fruen-
tes in affluenti rerum copia viuũt, angustiis suc-
currere iusserit: nonnulli tamẽ ita in dominum
ingrati, ergáque communem hominum cogna
tionem commiserationis expertes sint, vt non
modò non benignam manum egentibus præ-
beant: verumetiam, tãquam solis quoque radiis
tetricos thesauros suos aspicere inuideãt, in ter-
ram illos defodiant: de inhumano hoc inuento
in medium legem prodire oportuit. Quæ qui-
dem *lex* quum olim lata fuerit, victa autẽ post-
modum à cupiditate, quæ multas egregias res la-
befactat, ab eadémque suo vigore priuata sit:
nunc ab Imperatoria nostra Maiestate in inte-
grum restituitur. Iubebat autem illa vt qui in
'defossum thesaurũ incidisset, si prædiũ in quo
inuẽtus esset, 'ad Principẽ pertineret, alioquíue
publicũ esset, illũ ex æquo cum fisco partiretur:
si verò locus vnde thesaurus in lucem prodiisset,
neque ad Principem pertineret, neque publicus
sed' alterius cuiuspiã esset, is æqualibus partibus
inter inuentorem prædiíque dominum diuide-
retur: denique, si inuẽtoris prædium esset, ipsi res
inuenta vniuersa cederet. Atque hæc quidem lex
illa sáciit. Verùm peruersa cupiditas, haud scio
quomodo illa circũscripta, iniquóque lucro fi-
sco donato, illi in hunc vsque diem inuentũ the-
saurum attribuit, legémque otiosam reddidit.
At quid hinc contingit? Qui alicubi reconditos
latere thesauros sciunt, dum alios laboribus suis

Lego κατορωρυγμένῳ θησαυρῷ.

L.3. Si in locis, De iur. fisc. Dig.

Tit. De thesau. C.

gauisuros, se autem frustrà illos subituros, quin
& interdum acerbis examinationibus subiiciē-
dos considerant, illos inuestigare negligunt: itá-
que in perpetuum recondita manent & pereunt
quæ in lucem producta magnam hominibus e-
rant vtilitatem allatura. Iubemus ergo vti de-
inceps secundum veteris legis æquitatem iudi-
cetur, & quando thesaurus aliquis inuentus fue-
rit, si locus vbi inuentus est, in publicis Impera- 471
toriisue fundis sit, inuētor illum cum fisco par-
tiatur: si verò alterius cuiuspiam sit, simili mo-
do ipsum & inuētor, & loci, in quo thesaurus in-
uentus est, dominus inter se diuidant. Cæterùm
si improbus esse, neque quicquid repererit, confi
teri inuentor omne velit, sed dolo mendaciisque
ex re reperta nonnulla detineat: in vanum tunc
ille laborarit, & tanquam malitiosus rerúmque
alienarum occultator & fur, nihil omnino acci-
piat, ac beneficium loci domino soli cedat.

Lego κενοῖς

VT TAM VETERVM PRINCIPVM QVAM *recentiorum numismata, modò iusti ponderis probæque materiæ sint, ualeant.* CONST. LII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI pecuniarum nerui copiosa illarum materia est, rémque publicam pecuniarū vis stabilit: rectè profectò veteres defectum, velut morbum quendam ac tabem, inde profugarūt, dum omne genus numismatis, etsi ad veteres & priscos Principes referretur, similiter valere voluerunt. Verùm egregium hoc institutum haud

Lego χρημάτων

L. 1. De veter. numis. potes. C.

ſcio qua de cauſa posteriores Principes in eadē forma conſiſtere non permiſerint, ac, tanquam ſubditorum opulentiæ inuiderent, quæ numiſmata ſuperiorum Principum effigiem ferrent, iis publico vſu interdixerint: ſua verò ſola in cōmuni cōmercio eſſe voluerint. Næ illi quantum hinc in communibus negotiis nouitatis, quantum item detrimenti, quòd cùm ad omnes, tum præcipuè ad pauperiores, potiúſque auxilio & defēſione indigētes pertineat, existeret, intelligere noluerunt. Certè mercatorum vulgus, quique alioqui manibus victum quæritāt, & demum vniuerſa ruſticorū natio, dum, antiquata ea qua hactenus vſi ſunt pecunia, alio modo res neceſſarias ſibi parare non poſſunt, in perquam anguſtas adiguntur anguſtias. Eapropter nos nouo recentiorum placito non acquieſcentes, veterum autem prouidentiam ſequentes, ſancimus vt ſecundum benignum illorum reíque publicæ commodiſſimum iudicium, numiſmatis omne genus (quod quidem formam materiámque non adulteratam, & plenum pōdus habeat) ſiue vetuſtioris cuiuſpiam Principis, ſiue recentioris ſit, æqualiter & æſtimetur & in republica tractetur. Pœna verò eorum qui rebelli animo decretum hoc contemnent, fuerit, vt flagris cædantur, & cute tenus tondeantur, inſupérque libras auri tres dependant.

*VT CVIQVE TAM INTRA CIVITAtes, *quàm extra mortuos ſepelire liceat.* CONST. LIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

MEa quidem sententia, leges ciuiles non ea modò quæ communi subditorum vitæ prosint, præscribere: verùm de iis etiam qui iam vitam finierũt, humanæ commiserationi cõuenientia decernere decet. Quæ autem defunctorum corpora ignominiæ contumeliæque exponant, ac per quæ communi hominum naturæ dedecus atque turpitudo concilietur, nequaquam in leges sunt includenda. At quòd lex mortuos nõnisi extra ciuitates humari vult, quomodo id humanam naturam dedecore afficere non est? Et quidẽ si hoc præcipiens, de iis humandis ageret quibus facilem elationem facultates, quas viui habuerãt, suppeditarent, fortasse lex aliquam ad id iubẽdum rationem habuisset. Quanquam tunc etiam ad amicorum, cognatorum, necessariorúmque defuncti commiserationẽ respicere oportebat. Quorum dolori atque orbitati magnum sanè solatium est, si amici sui sepulchrum amplexari ac in id lachrymas profũdere possint. Quæ officia extra ciuitatem sepulto nõ facile est exequi. Attamẽ si illos solùm extra ciuitatem sepeliri vellet, quibus id ipso mortis die per facultates facile esset, ad eam inclementiam aliquam lex occasionem haberet. Verùm nunc quum inclemẽtia illa simul ad omnes se extendat, quomodo non manifesta est absurditas? quomodo legem in naturæ opprobriũ ferri non est euidens? Qui enim, dum adhuc viuerent, inopes & deserti e-

12. Tab. κε-πε quæ ha-bet, In urbe ne sepelito.

472

Lego ἃ ἐπὶ τῶ

Lego εἰ ἐκεί νοις

Lego ἀποριαι στολαῖς rant, quomodo mortui ipſo mortis die 'humabuntur? Quomodo item, quum propter paupertatem ſepultura non accelerabitur, multis diebus inſepulti non miſerabile ſimul & horrendũ ſpectaculum iacebunt, tabeſcentémque hominum naturam dedecorabunt? Extra hæc autem, quum mortui interdum, famuli Dei appellentur, propterque cæleſtem gloriam colãtur, ipſorum corpora inhumata abiici, quomodo id verò expiationi etiam obnoxium non eſt? Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges hæc lex recenſeatur ſancimus: quin potius, vt à conſuetudine rectè contemnitur, ſic etiam decreto noſtro prorſus reprobator. Quicũque autem ſiue extra muros, ſiue intra ciuitatem ſepelire mortuos volet, perficiendæ voluntatis facultatem habeto.

*VT DOMINICIS DIEBVS OMNES AB *operibus uacent.* CONST. LIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæſtantiſſimum illorum eſt ſtudium, qui ſe edendis quæ communi vitæ vtilia ſint præceptis dedunt, digníque ſunt, eo quòd ad ſubditorum vtilitatem omnes ſuas curas intendũt, quorum pius in rempublicã amor laudibus celebretur, ac præcepta ſanctè obſeruentur. Interim verò multo æquius fuerit illis potius iſtiuſmodi reuerẽtiam attribuere quos maiores pro humani generis ſalute, 'tanquam vniuerſi terrarum orbis legiſlatores, ſuſcepiſſe ſolicitudines conſtat, quáſque leges tulerint, has a-

Lego οἷα παίσης

liis omnibus anteferre: ídque non solùm propter id quod dixi, quòd *uidelicet* ad hominum vtilitatem, incomparabiliorem susceperint atque contulerint curam: sed quòd etiam 'diuini numinis virtute scripserit sua decreta. Quoniã itaque illorum inter discipulos procerum legi, quæ Dominicæ resurrectionis diem cessatione ab operibus' omnes venerari mandat, legem aliam contradicere cõspicitur, 'quæ non omnes simul operari prohibẽdos,' nõnullísque vti operẽtur indulgendũ esse censet. ait enim, 'OMNES IVDICES, VRBANAEQVE PLEBES, ET CVNCTARVM ARTIVM OFFICIA, VENERABILI DIE SOLIS QVIESCANT. RVRI TAMEN POSITI, AGRORVM CVLTVRAE LIBERE LICENTERQVE INSERVIANT. cuius *istius* diei dehonestationis nulla ratione nititur causa. nam quanquã fructuũ cõseruatio prætendi posse videatur: nullius tamẽ' illa momẽti réque vera futilis est: quũ non agriculturæ diligentia, sed solis virtus, quãdo frugum largitori visum sit, fructuum abundantiam suppeditet. quoniam, inquam, istiusmodi lex in lucem prodiit, quæ Domini cultũ vilipendat, diuersúmque ab illis, qui cõtra omnes aduersarios à Spiritu sancto victoriam obtinuerunt, decretum præscribat: statuimus nos etiam, quod Spiritui sancto, ab ipsóque institutis Apostolis placuit, vt omnes in die sacro, quóque nostra' integritas' instaurata est, à labore vacent: neque agricolæ, neque quiquã alii in illo il

Lego τῇ θείᾳ

Lego πάντας

Lego ὅς εἴκρινε

Lego ἐνίοις

Verba l. 3. De feriis, C. quibus initiata Græcis restituũtur.

Pro ἡ lego αὕτη

Lego ἐσχαπισμένη

473

icitum opus aggrediantur. Si enim qui vmbrã quandam atque figuram obseruabant, tantopere sabbathi diem venerabãtur vt ab omni prorsus opere abstinerent: quomodo qui gratiæ lucem ipsámque veritatẽ colunt, hos eum diẽ qui à Domino honore ditatus est, nósque ab exitii dedecore liberauit, nõ venerari par est? aut quomodo, quũ ex septẽ diebus vnus in Domini honorẽ consecratus sit, nos aliorũ ad opera vsu cõtentos non esse neque illum Domino eximium & inuiolatum conseruare: sed ipsum etiam vulgarem facere, nostrísque operibus applicãdum putare, religionis non est prorsus dissolutæ?

Lego μὴ ἀρκεῖσθαι
Lego μηδ᾽ ἀναφαίρετον

*VT IVDAEI SECVNDVM CHRISTIAnismi ritus uiuant. CONST. LV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVI olim sceptris potiti sunt, de Hebræorũ gente (quæ quondã quoad diuino patrocinio foueretur inclyta fuit, nũc autem ob contumaciam in CHRISTVM & Deum nostrum, in calamitatibus celebris est,) diuersas promulgarũt leges quæ de ipsorũ vitæ statu tractantes, iubent vt sacras ipsi scripturas legant, & ne à suis ritibus arceantur. quinetiam vt liberos supra sanguinis cognationẽ circuncisionis etiam cognatione suo instituto accõmodent. Atque hæc quidẽ qui olim (vt dixi) imperium obtinuerunt. Verùm sacratissimus Princeps ille ex cuius semine nos nati sumus, vt qui maiore quàm cæteri salutis ipsorum desiderio teneretur, hos in sola superiorũ legum obserua-

Lego διὰ πᾶσαν pro διάταξιν

Vide Nou. 146.

tione relinquere (quod ante illũ alii fecerant) nõ contentus: sed partim sacrorũ oraculorũ explicatione, partim eorundẽ admonitionibus ad salutarem Christianorum cultum traducens, viuifica baptismi aqua initiauit. Atque quòd ipsos in nouum secundum CHRISTVM hominem trãsformari debere persuasit, vt veterẽ deponerẽt plenè effecit, & quæcũque vetustatem saperẽt, circũcisionem, sabbathũ, & siquid aliud est, cum illo simul exuit. Atqui quũ tanto cum effectu à Iudaica pertinacia ipsos deduxisset, nõ etiã prioribus legibus, quæ Iudaico ritu viuere permittebant, silentium & vacationẽ alterius legis decreto imposuit. Quod igitur pater noster prætermisit, id nos adimplendum putãtes, omni antiquiori, quæ de Hebræis statuit, legi silẽtiũ iniũgimus: & ne illi aliter quàm pura salutarísque Christianorũ fides vult, viuere audeãt, iubemus. Quòd siquis à Christianorũ ritibus defectione facta, ad Iudæorũ mores & placita reuerti deprehendatur, hic secundum leges de apostatis latas, pœnas luat.

Vide tit. de apostatis. C.

*DE ORIS MARITIMIS. CONST. LVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAEC etiam lex quæ maritimorum prædiorum ius tollit, eorum vnde apud oras mare conspicitur: quæque insuper illorum dominum, si illic piscari volentes prohibeat, iniuriarum actioni subiicit: nobis non æqua statuere visa est. Quicquid enim

L. 13, Siquis me. & 14 De iniur. & fam. libel. Dig.

non iniquo titulo in cuiuspiam dominium de-
474 uenit, siue parentum hæreditas laborúmue e-
molumentum, siue alio quocunque non illegiti
mo modo paratum sit: quæ causa est quamobrē
id non ab eo qui in dominio habet, administre-
tur, & illi non longè potius quàm alteri cuipiam
vtilitatem præbeat? Non est igitur legis, quæ qui
dem æquitatē spectet, vt alios ad vtilitatē rei, in
quā nihil iuris habēt, introducat: illos verò qui
aut solutū pretiū, aut cognationis ius, aut deni
que alium aliquē possidēdæ rei nō illegitimum
titulū laudāt, illa priuet. Iam verò quòd, quum
ab illo, tanquam loci illius domino, annuum
tributū exigatur, expellere inde illum, qui præ-
ter ipsius voluntatem loci commodis vti velit,
non possit: sed si hoc faciat, iniuriarū actionibus
tētetur: quomodo id, præterquā quòd iniquum
est, nō omnibus modis absurdū est etiam? Quid
si prædii dominus piscatoriæ artis non ignarus
sit, num ipsi otioso dormiendum erit, aliísque
orarum emolumenta venari permittere debe-
bit? aut, si otium non amplectetur, in aliorum o
ris errabundus piscabitur, in suis autem id ipsi
non licebit? At quare ita fieri debeat nullam e-
quidem rationem video. Sancimus itaque vt
quisque oras suas inconcusso iure possideat, illo-
rúmque dominus sit, & si qui sine ipsius permissu
illorum emolumento frui velint, hos propelle-
re possit. Nam quemadmodum terrenis locis iu
ris est, vt quicunque domus dominus sit, is præ
ter illius vsum, vestibulū quoque atque atrium
possi-

possideat: vt ita etiam maritimis obtineat, rationi esse consentaneum putamus. Et sicut terrenis locis præter voluntatem domini ex alieno fructus percipere nemini conceditur: sed siquis fructus ex alieno colligit, eos vel benignitate domini percipiat, vel pro loci vsu vectigal soluat, necesse est: sic etiam maritimis obseruari præcipimus.

QVANTVM IN PISCATIBVS REMORæ *piscatoriæ inter se distare debeant*. CONST. LVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem quum plurimæ leges de piscatione statuãt, illud quod ἐποχὴν (*remoras piscatorias ferè semper uertam*) nominãdum putarunt, adhuc lege definitum non est (quippe quòd, vt videtur, quo tempore leges illæ promulgabantur, nondum id institutum innotuisset) hoc quoque legis constitutionem auferre volumus. Quam itaque iuris rationem in hoc piscationis instituto pro legitimo decreto obtinere cõsuetudini visum est (vt nempe interstitiorum modus ad trecentos sexagintaquinque passus protendatur) hoc nos, quòd extra conueniẽtem modum non feratur, legis dignitate honorãtes, dehinc legem esse sancimus. Nam tametsi citra hoc priuilegium, vt remoræ piscatoriæ ad hanc rationem disponantur, præsentis æui hominibus bonum videatur: quo tamen id firmius sit, cautiúsque in æternum obseruetur, lex esto, remoræque *illæ* trecentorum sexagintaquinque

Adhibe cõst. 102, & duas proximas sequentes.

passuum interuallo, à consuetudine approbato,
inter sese distanto : ídque ita vt ab vtraque par-
te hic interualli modus desumatur. vt videlicet
centū octoginta duo & semis ab vnius partis fi-
nibus exporrigantur, residuū verò ad vicinum
vsque pertingat. Atque hæc quidē de constituen
dis introducendísque post hanc legem remora-
toriis dicimus. Quæ verò hoc decretum præue-
nerunt, tametsi præstituto hoc interuallo non
distent, ex eius præscripto tamen nihil nouabi-
475 tur, permanebúntque illa vt initio constituta
sunt.

*NE EX SANGVINE CIBVS CONFICIA-
tur. CONST. LVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Leuit. 7. SImul olim legislatori Mosi sanguine vescē-
dum non esse mādauit Deus, simul ab istius
Act. 15. & modi cibo abstineri debere à præconibus
Can. 62. gratiæ est constitutum. Et quanquam tum ve-
teris tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis ha-
bita sit & nefaria: eò tamen contumaciæ imò ve
cordiæ homines processere, vt neutri legi aurem
præstent morigeram. At contrà, alii lucri, alii
gulæ causa, summa cum impudentia mandatū
contemnunt, in escámque qua vesci vetitum est,
sanguinem conuertunt. Perlatum enim ad au-
Lego τοῖς ἐν- res nostras est, quòd intestinis tanquam tunicis
τέροις. illum infarctum, velut consuetum aliquem ci-
bum ventri præbeant. Quod tolerari non debe-
Malim αὐ- re Imperatoria nostra maiestas rata, neque tam
θρώπων. impio soli gulæ inhiantium hominum inuen-

to, nunc præcepta diuina, nunc reipublicæ nostræ honestatem dedecore affici sustinens, iubet nequis id scelus, neque ad suum vsum, neque vt emptores detestando cibo contaminentur, vllo modo exercere audeat. Ac sciatquicūque dehinc diuinum mandatum contemnere, sanguinémque in cibum conuertere (siue vēdat, siue emat) deprehensus fuerit, 'se bonorū publicationi subiiciendum, & vbi acerbum in modum flagris cæsus ac cute tenus fœdè tonsus erit, perpetuo patriæ exilio multandum esse. Quo quidem in iudicio neque ciuitatum magistratus citra criminationem dimittendos censemus: sed vt & ipsi (neque enim si illi conuenienti alacritate magistratum gessissent, id scelus commissum esset) quòd neglig ēter socorditérque subditis præfuerint, decem librarum auri multam sustineant. Lego ὡς τῷ τε.

*ABROGATIO LEGIS QVAE HOMINEM *liberum se uendere permittit.* CONST. LIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ lex 'hominem liberum, qui tam ignaui atque abiecti animi est vt libertatis dignitatē dedecore afficiens, 'quò execrabile pro seruitute persoluendi pretii lucrum participet, suam seruitutem mercetur, non castigat, neque scelus illud corrigit: profectò & illa earum vna est quæ rectum reipublicæ nostræ statum dedecēt, ac approbatione indignæ sunt, neque authoritatem & efficaciam accipere debent. Quum itaque 'illa lex ita constituta sit vt

Vide l. 5. De stat. ho. Dig. Lego ἐπὶ τῷ

Lego τὸν, *&* *mox* ἐθέμενον.

hominis deliri & amentis contractum firmum
esse concedat, neque euersa indigna illa merca-
tura, hos qui per insipientiam talia faciũt, com-
petẽtibus pœnis subiiciat: eam neque legis pro-
positum scimus seruare, neque quæ conuenien-
ti legibus reuerentia potiatur dignam putamus.
Si enim quod pater filiis est, id idem leges ciui-
bus esse oportet, vt in hoc vnum quod illis con-
ducat ac salutare sit colliment: quomodo hanc
legem, quæ tantum incommodum atque dam-
num incumbere iis qui per dementiam in id se
coniecerunt, sinit, legibus annumerari æquum
476 est? Hanc itaque nos legibus excerptam in exiliũ
mittentes, sancimus vt siquis ita demens sit vt li-
bertatem seruitute commutãs seipsum vendat,
ne is cõtractus validus sit, sed euertatur, & simul
ipse libertatis suæ proditor, simul is qui cum i-
pso id facinus designauit, verberibus castigẽtur,
nihilóque minus vesaniæ mancipio libertas in
pristino suo statu seruetur.

*QVA POENA CASTRATORES AFFI-ci debeant. CONST. LX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VIrtutis ad procreãdum à Deo naturæ in-
ditæ exectio non minore cum audacia i-
dentidem cõmittitur, quàm si apud Deũ
nulli pœnæ obnoxia esset, quum tamen vel ma-
ximè sit: & quanquam veteribus legislatoribus
curæ fuerit vt id malum vltrice lege excidere-
tur, quò respublica ab istiusmodi inuento mun-

da esset: haud scio tamen, quum sicui alii, huic
certè præscripto obtemperari, atque à naturæ
mutilatione abstineri æquum sit, quamobrem
non ita faciant homines: sed tanquam vtilitatẽ
quandam, istiusmodi aduersus generandi vim
insidias reputantes, membra quæ homini na-
scẽdi causam suppeditant, lancinent, & creatu-
ram aliam, quàm qualis conditoris sapientiæ
placuerit, in mundum introducere contẽdant.
Hoc igitur quum 'inultum relinquendum non Lego αὐτεκ-
putemus, lege in id pœnam constituẽtes, quibus δικεῖν.
adeo diuinam creaturam deformare religio nõ
est, eorum audaciam, auxiliante Deo, reprimere
conemur. Ac superiorum quidem legislatorum
decretum 'eos qui id auderent, ad eandem mu- Nou.142.
tilationem 'quam aliis intulerint adigit, quód- Lego πα-
que ipsi in aliis videre desiderarint, id vt itidem θοῦσι.
in se videant conficit: ídque, 'me iudice, non ita Lego ἔμοιγε
præter æquitatem: quanquam non valde deco- δοκεῖν.
ré. Non enim quia ille creaturam Dei *quasi* refin
gere ausus est, continuò vindicem id imitari, &
pariter refingere æquum est. Veruntamẽ quan-
tum ad inuentum attinet, non valde (quemad-
modum dixi) id alienum est. Ad hoc autem alio
etiam modo, qui impium 'hoc factum auderent Lego τοὺς τοῦ-
puniebat. Bona nanque publicabat, perpetuó- το τὸ ἀνόσιον
que ipsos exilio adiudicabat, & qui iniuriã sus-
tinuisset, si seruus esset, libertate honorabat. At-
que superiorum quidem decretum istiusmodi
erat. Nos verò de re illa sententiam pronuntian
tes, naturæ insidiatores simili mutilatione vicis-

ſim mutilari prohibemus: aliis autem iſti crimini conſtitutis pœnis (tametſi hîc etiam ad clementiorem ſententiam reſpiciamus) ſubiacere ipſos non diſplicet. Sancimus itaque, vt qui deteſtandæ huius artis artificem ad caſtrandũ aduocarit, ſi in albo Imperatorii famulatus ſit, primùm albo eximatur, ac deinde decẽ auri libris in fiſcum deferendis multatus, in decẽnium relegetur. Malæ verò iſtius artis artifex, & ipſe primùm flagris cutéque tenus tonſione deformetur, & deinde bonis priuatus, eodẽ temporis ſpatio patria exulet. Qui autem iniuriam ſuſtinuit, ſi ſeruilis cõditionis ſit, reliquo vitæ ſuæ curriculo ab illa liber erit: ſin liberæ, tanquã ipſe, quòd iniuriam admiſit, eius ſibi author ſit, quod paſſus eſt, ſuo conſenſui acceptum feret. Cæterùm ſi qui exectionem ſuſtinuit, ea illi (vt ſæpe fit) remedium attulerit, nihil neque nobis, neque legi aduerſari videtur. Id enim naturam non mu-
477 tilare, ſed illi ſuccurrere eſt.

Lego μὲν ἐν τῷ

Lego ἀπὸ τοῦ οἰκ.

TRIBVTORVM EXACTORES, SI PLVS *quàm debeant exegerint, qua pœna afficiendi ſint.*

CONST. LXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI rectam æquitatis ſemitam mortales ingredi vellent, ſanequam magna hinc communi vitæ tum beatitudo tum ſalus accederet. Non enim neque auſteritatem præ ſe ferre legiſlatoribus opus eſſet, neque vltrices leges in periculorum difficultates aliquos coniicerent. Nunc verò quanquam & commoda & ſalutaris æqui-

tatis via sit, plerique tamẽ illam ingredi nolunt: sed, tãquam laboriosa atque aspera sit, miseriásque viatoribus adferat, declinãt. Sũt enim, sunt *inquam* quibus pessima *quæque* placent, quique ab æquitatis itinere deflectentes, ad iniquitatis viã 'dẽsis spinis stratam (qua viatores in perditionis præcipitia aguntur) alacri auidóque animo se conferunt. Quorum etiam temerarium impetũ veteres castigandum esse putantes, illum lege, tanquam fræno, inhibere instituerunt. Sed quomodo illi iniquitatem profligare, atque è diuerso æquitatẽ constituere studuerint, *** Et quis (quæso) 'quæ nostra maiestas suscipit, nõ approbet? Quòd verò in nõnullis non pro delicti merito pœnã 'statuêre, istiusmodi decretũ amplecti recusamus. Quando etenim pro cõmissi ratione reis iudicium obuenit, æquũ reuera decretũ est, quæque illis irrogatur pœna, iusta. At quando delictum grauius quàm oporteat punitur, non id iustitiæ sed potius iniustitiæ esse censendum est. Quocirca sanè, quum superiores 'legem promulgarint quæ illis qui colligendis publicis tributis præfecti sunt (διοικηταὶ promiscuum vulgus appellare cõsueuit) si supra legitimum modum tributa extendere audeant, grauissimã pœnam infligit: (morte enim id delictum persequitur) & verò non omnino meritò tãtæ pœnæ illos subiici nos existimemus, admissionem illi denegamus, cõtráque statuimus vt siquis in id crimen incidisse deprehendatur, semélque tantùm id ausus sit, quod amplius exegerit, eius duplum

Lego συχνὰ

Lego ἃ καὶ.

Lego ὁρί-ζειν.

De superexactor. C.

dependat: ſin id facere pergat, in quadruplum, quod amplius captum eſt, ad iniuria affectum redeat, illéque cum ignominia à concredito ſibi officio decedat. Ac ſit ſanè poſthac delicti huius hæc pœna, neque pecuniariæ fraudis reus de vita periclitetur.

*DE POENA EIVS QVI REM ALIquam publicam uendiderit. CONST. LXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PVblicarum iniuriarum reos caſtigari, & huiuſmodi pœnis quæ in illas pronos, ad temperantiam adigẽtes, quammaximè iniurias ſuccidãt, ſubiici iuſtum eſt. At non idcirco amplius quàm par eſt puniri, neque ius, vt fines ſuos excedat, ſpeciéque iuſtæ vindictæ cum iniuſtitia velut conſpiret, cogi cõuenit. Si enim pro delicti modo qui deliquit puniatur, iuſta ea iurisvltio ſit: at ſi quàm pro eo pœna maior infligatur, iuris propoſitum ſeruari non exiſtimo.
478 Eapropter noſtra maieſtas, poſteaquam in iis quæ à ſuperioribus conſtituta ſunt, vbi eos qui publicæ rei aliquid diuendere auſi ſunt, pœnis ſubiiciunt, non iuſtam ſententiam proferri dicit: vt eius criminis perſecutio non amplius hanc vim habeat decernit. Quomodo enim iuſtum eſt vt cuiquam, quia quiddam quod detrimentum fiſco adferat vendidit, incurabile damnum, vitæ nempe priuatio, obueniat? Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignũ eſt, neque nos hoc iudicio deprehenſos feriri ſi-

Vide l. 3, & 4. Quæ res uen. nõ poſſ. C.

nimus. Quicunque autem publicam rem diuendere deprehensus fuerit, vbi quadruplum reddiderit, satis pœnarum sustinuisse putator.

Lego δημόσιόν τι

*DE POENA ILLORVM QVI RES VEtitas ad hostes transuehunt. CONST. LXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVin & hoc crimen, quum ex eodem fonte manet, eidéque pœnæ à superioribus subiectum sit, insanabili nos castigationi (quippe quæ mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore, quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus enim statutum est ne ad hostes transportentur quibus illi instrui firmioresque reddi possint: ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos verò isti quoque crimini mitiorē pœnam (licet acerbam requirat) assignantes, talia cōstituimus, vt si, qui res vetitas ad hostes trāsuexit, nauis dominus sit, consiliúmque suum cum nautis non communicarit, is solus pœnam subeat, & supra vniuersum nauis onus, ni ipsum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependat. Si verò soli nautæ (vt multa illis maliciosum suum animum celantibus contingunt) id facinus ausi sint, ille quidem prorsus liber esto, hi verò pœnam non effugiunto: ac primùm quidem flagris cæduntor, cutéque tenus tondentor: deinde verò, si diuites sint, corū quæ exportarunt quadruplo multantor: sin inopes & pauperes, supra verbera ignominiosám-

Quæ res export. non deb. C.

Pro μὴ lege μήν.

Lego ἐπὶ παντὶ τῷ φόρτῳ, εἰ γε.

Lego διὰ τὸ que tonsionem, 'quòd alios in seruitutem tradiderint, libertatem amittunto. Nam qui quãtum in se est, non modò quamplurimos in seruitutẽ ducunt, sed etiam *communi* vitæ acerbitatem adferunt, tametsi ad seruilis vitæ conditionem adigãtur, mediocris tamen 'hæc atque mitis pœna est. Atque hæc quidem, quando communi consensu patratum non est facinus. Si verò communi cõsilio & malitia res gesta fuerit, vt simul eam perpetrarunt, ita etiam vtrisque ad præstitutum à nobis modum castigandis, simul pœnas sustinebunt.

Lego κἀν ζ̓ίπῳ φιλαί, θρωπος.

*DE POENA EORVM QVI NAVFRAGIVM *suppresserint*. CONST. LXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ILlud etiam atque etiam admiror, quomodo qui naufragio eiectas res occultat, tãtum delinquere videatur vt id mortem 'ipsi inferre debeat. Quòd autem qui illos rebus suis defraudat quibus aliquis misericordia motus vel de suo 'sumptus suppeditet, 'quémque in corde dolorem circũferunt, leniat (quum præsertim graues cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocre flagitium audeat, id verò luce clarius est. Atqui quòd hos quos vecors cupiditas huc impulit, vita priuari oporteat, hoc *profecto* intellectu assequi nequeo. Nam quid tantum ablatum est vt cum anima conferri possit, qua priuari debere *ille* condemnatur? Pessimus quidẽ certè est & sacrilegus qui

Vide l. 3. Itẽ qui, Ad l. Corn. de sicar. Dig.
Lego ἐπαρχῆ,
Lego καὶ ἣν ἄν

479

se istiusmodi lucro mācipat: *ac* sanè *ille* (id quod ab aliquibus fit) mortuos spoliat. Veruntamen id facinus istiusmodi non meretur pœnam. Pro re enim materiali & fluxa materiæ expertem atque immortalem, animam *nempe* capere, haud est æquum. Nam si persæpe neque in rebus materialibus mulcta illatum damnum longè superat, quò *videlicet* velut circuitum aliquem iniquitas excessu non conficiat: quamobrem tam inæqualis pœna illos qui naufragorum res occultāt, percellat, vt excessus, quem vltro ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Iubemus igitur vt de hoc non amplius ita iudicetur, sed pro re detenta, qui occuluit, quadruplum dependat, eáque pœna id delictum defungatur.

*DE INCANTATORVM POENA.

CONST. LXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi propter temulentorum incompositum malignúmque animum, reprobandum esse vinum, eiúsque oblectamentum auersandum dicit: næ ille propter peruersum vsum rem per se nō peruersam suggillat. Ego verò promulgatam à veteribus legislatoribus legem considerans, eam quæ modò incantamentum malum esse rata, id punit, modò verò admittit & approbat, *quanquam* id ex vtentium proposito malum nō fiat, sed sua natura, vitiositate, tanquam sterquilinia graueolentia, scaturiat: nō *tamen* illos legislatores repre-

l. 4. De malefic. & mathem. C.

hendendos dixerim: ſed nequis legem (quòd meritò fiat) vituperet, eam ex legum quaſi fūdo 'tollendam puto. Vult autem puniri incantationes eo quòd modeſtia animi ſublata, ſtimulis furoréque amatorio rationem ad inſaniam adigāt: ac approbat rurſum illas, tāquam ſegetes & fructus curēt, aliáque bona (vt ipſi quidem videtur) ſuppeditent. Atque *ita* quod tāquam inſidioſum puniiſſet, idem rurſum tanquam beneficum honorat. Atqui nos iſtiuſmodi incantationes pernicioſas eſſe perſuaſum habemus, & vt boni quicquam inde manare credamus, induci non poſſumus. Ac ſanè etiamſi boni quippiam producere illas appareat (quomodo *quidem* approbāti ipſas legi videtur) non *id* bonum eſſe, ſed illecebram atque naſſam, quæ illectos in malorū omnium extremum, vbi à ſummo bono excidant, abſorbeat, 'compertum habemus. Notum enim nobis eſt illas, vt qui ſe ipſis dedūt, præ Creatore & Domino infauſtis diriſque dæmoniis adhæreant, efficere: & qui illas aſſectātur, hos per externarum rerum lætam quādam ſpeciem vulnera in animam excipere. Quale quiddā inter pugnandum meticuloſis frequenter accidit, qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput vel ventrem exponūt. Sanè verò ſiquis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehenſus fuerit, ſiue id reſtituendæ conſeruandæve valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens, ſupremū ſupplicium ſuſtineto.

ἐκκαθαιρεῖν ſcriptū fuiſſe puto.

Lego ἴσμεν. pro ἔγνωμεν

*DE PLAGIO. CONST. LXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VT iustitiæ libram non plus æquo ad mise- ricordiam inclinare, ita neque nimia au- 480
steritate delinquētibus grauiorem quàm peccatum requirat pœnam imponi, honestum est. Illud enim (intempestiua cōmiseratio nempe) in illis quibus decorum excedere religio nō est, cōtemptum, & ad audenda mala feruentiorem promptitudinem gignat: & grauiore quàm pro merito delictum pœna ferire, id verò nō iustitiæ vltio, sed sub specie iustitiæ rem iniustam aggredi est. Nam non pro delicti modo delinquentem punire, iniuria afficere, nequaquā verò iustitiam exercere est. At quem in finem hoc dictum est? Quòd lex quo nescio modo (est enim hoc constitutum) eum qui alienum seruum abduxit, morte puniat. In quo illa pœnam ad delictum haud dubiè non expendit. Quū enim quod recuperari nequeat amissū nihil sit, mortis pœnam illi qui cepit inferri, irrecuperabilíque ita damno subiici, non est æquū. Idcirco itaque ab iis qui digna morte non commiserūt, tam acerbas pœnas exigi, vbi iniquū esse animaduertimus, quam legem consuetudo contēpsit (vt quæ vita plagiarium non priuet, sed alio modo puniat) eandem nos etiam legalibus cōstitutionibus eiicientes, quod consuetudini placuit, lege confirmamus: ac iubemus vt siquis alienum seruum abduxisse deprehensus sit, is eundem eiusdémque pretium, tum etiam quicquid ex indu

Lego τοῖς, & mox ἀλαβευθμίοις ἐμποιήσειεν.

L. 7. Ad l. Flau. de plagiar. C.

Lego διώσεισαι.

Lego ζημιοῦται.

Græca haud temere intelligas.

ſtria eius ipſi acceſſit, reddere, & quantum dominus non amiſſo ſeruo eius nomine percipere potuerit, tantundem dependere cogatur: atque vltra hæc delinquētibus pœna nō aggrauetur. Siquidem ita illi, qui ſeruum amiſit, ſufficienter damnum reſarcitur, furíque ſatis magna pœna irrogatur: quippe quum ille ſeruū cum acceſſione recipiat, & quam vtilitatem ex ſeruo non ſurrepto ſenſiſſet, illa non imminuatur: hic verò in duplum ſeruum ſurreptum reddere debeat, nihílque ex ipſius ſeruitute lucretur.

DE IIS QVI AD HOSTES TRANSeunt, *ſuáque ſponte reuertuntur.* CONST. LXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SImul nimia auſteritas & ſeueritas, ſimul immoderata lenitas & clemētia, ex æquo vtraque, quod vtile eſt interuertunt. Etenim & qui ſupra modum præfractus eſt, & qui lenitatē grauitate miſcere nequit, vterque ſiue alicui vni, ſiue familiæ, ſiue ciuitati præſit, quibus præfectus eſt, cum illorum detrimento res adminiſtret. Oportet enim vt qui rectè præfuturus eſt, quemadmodum temperata ſalubriáque loca æquabiliter mixtas habent aeris qualitates: ita & ipſe affectionum commiſtione ad rerum adminiſtrandarum vtilitatem 'attemperata, ſe moderatum præbeat, & neque moroſitate grauis atque intolerabilis ſit, neque indecora lenitate deſpicabilis & ad gubernādum ineptus fiat. Quod autem de aere dicimus, hoc certè & in legibus

Pro οἰκ[?]ῷ le γοσυμμέ[?]ῳ

ſeruari omnino conuenit. Nam oportet leges, quum reuera reipublicæ principes ſint, quam dixi temperaturam conſeruare, neque ad ſeueritatem lenitatémue ſupra modum reſpicere, ſi quidem qui ipſarum rectionem agnoſcunt, incolumes futuri erunt. Atque hæc quidem reſpectu præfractæ illius legis, 'quæ aduerſus eos, qui ad hoſtes transfugerent, lata eſt, à nobis dicuntur. Vult autem illa vti transfuga, ſiquando pœnitudine ductus, redeundo ad ſuos commiſſum delictum obliterare velit, beſtiis deuorandus obiiciatur, aut in furcam tollatur. Quod ſanè mihi reipublicæ magnopere nocumento eſſe, magnámque rationum ad ſalutem iter monſtrantium contrarietatem gignere videtur. Neceſſitatem enim transfugis inducit ne vnquam recordentur ſuorum, neque reuertendi in patriam concipiant deſiderium. Nullus *eſt* enim *omnium*, qui quum ſe iſtiuſmodi pœna excipiendū ſciat, inter hoſtes viuere, quàm tam acerbā in patria mortem ſubire, nō malit. Quapropter rigidam hanc ſeueritatem, vt ne iniquitatē dicam, (nam eum qui deliquit, deindéque ſuapte ſpōte ad me dendū delicto reſipiſcit, tam acerbè puniri, quomodo non eſt iniquum?) ex iuſtiſſimis legibus profligamus, ac iubemus vt ſiquis transfuga in patriam recurrat, quum ſemel duntaxat transfugerit, veniam cōſequatur: ſi iterum id fecerit, in triennalem ſeruitutem ' diuendatur: ſi verò tertiùm transfugerit, reuerſus in perpetuam ac æternam ſeruitutem addicatur. Tam incerti

L.3. *Is qui, De re milit.* Dig.

481

Lego ἀπεμπολείσθω.

enim consilii homo, támque inconstans, qui libertate fruatur indignus est. Cæterùm si transfuga non vltro redierit, sed ab aliis cõprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tanquam hostem puniri, neque iniustum neque crudele fuerit: præsertim verò si antè ciuili sanguine manus contaminauerit.

*VT MONACHI ET CLERICI TVTOres esse possint: sed ab administratione ac pupillorum rectione arceantur. CONST. LXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

No. 123. Porro Dei amãt.

EDicere visum est veteribus legislatoribus ne monachi, aut quoscunque sacer ordo deuinctos habet, tutorum officio fungãtur: quum (vt simile veri est) vniformis & simplex tũc temporis tutela esset, iique soli qui pupillorum tuitionem susciperent, tutorum nomine censerentur. Et certè quidem id rectè edixere. Intellexerũt enim, qui diuino ministerio cõsecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus & molestiis liberos esse oportere. Quãtum autem alendorum alioquíque regendorum puerorum cura hominum animos distrahat, vtque Deum debitè colere non possint impediat, nemo ignorat. Quum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac præcipuè propter temporis diuturnitatem (tota enim plerũque vita tutores laboriosis istis curis irretiti tenentur) rectè (quomodo dixi) istud illi decretum promulgarunt. Verùm quoniam posteriores illis duntaxat qui tutelam administrarent,

Lego ἔδοξε.

Lego τῇ πολυπόνῳ

ſtrarent, tutorum appellationem non ſeruarunt: ſed hos etiam quibus teſtatores, bona illorum exiſtimatione moti, teſtamentarias de rebus ſuis præſcriptiones committunt, ac poſt mortem earum executionem concredunt, tutores vocare cœperunt: ac verò inde dubitatio extitit an monachi, quíque ſacrum ordinẽ ſubierunt, (quòd dictum decretum id non admittere videatur) hanc demandatam curam ſuſcipere poſſint: nos diſcrimine adhibito ſancimus vt ab illa tutela ad quam vetera tempora reſpicientia, promulgandi decreti, quod dictis perſonis ad illam aditum præcluderet, occaſionem præbuere, penitus illi arceantur: natam autem poſtmodum tutelæ ſpeciem ſubire ipſis licitum ſit. 'Huius nanque muneris nõ ita graues curæ ſunt vt à diuino miniſterio aliquem abſtrahant, ſibíque totum aſtringant. Tum alioqui quãto hi illis qui prophanis rebus impurè inhærent, ac in terrenis ſordibus volutantur, cautius diuiniúſque viuũt: 'tanto melius cautiúſque defunctorũ præſcripta expedienda eſſe ſpes eſt.

Lego ταύτης τῆς ὑπηρεσίας.

482

Lego τοσοῦτον ἀμείνω

CAECOS SECRETO TESTAMENTVM FACE- *re poſſe.* CONST. LXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem de eo, quomodo cæcos teſtari oporteat, dubitatur, eáque dubitatio ex locis legalibus (quòd ea de re leges inter ſe diuerſa ſtatuant) & ex ea quæ nunc obtinet conſuetudine exiſtit: neque hoc altius

expendere atque repurgare inconueniens aut alienũ putaui. Etenim alià lex prohibet ne cæcus arcano modo testamẽtum condat, & ne aliter id vim habeat statuit quàm si testes quæ constituta sunt, à cæci ore processisse, suisque auribus insonuisse asserant: atque per solum tabularium illorum fidem communiri non vult. Alia autem latam quandam ad arcanũ testandi modum mulieribus & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam obseruationem præscribit, quàm vt si testator literarum non omnino ignarus sit, sua subscriptione testamentum corroborare debeat: si verò id præstare non possit, pro se alium ad subscribendum assumat: atque sic quidem ex legibus *illæ inter se* res dissideãt. Quomodo enim, si mulieres rudésque literarum quampaucissimis voluntatis suæ consciis testamenta condent, quum fides in solo tabulario fluctuet, non ex eadem causa cæcus liberam testamenti factionẽ habeat? Iam verò & consuetudo, non solùm autem alterius legis ratio, cum lege pugnat. Etenim placet huic ne mulierum, imperitorum literarum, cæcorúmve testamenta arcanè facta vigore priuentur. Quod quum ita sit, nos quoque vt secretò confecta testamenta, siue cæcorum, siue aliorum quorumuis sint, authoritatem obtineant sancimus: illúdque insuper statuẽdo addimus, vt antequam testes iurent, subscriptiones eorum qui testamenta cõscripserunt, in medium proponantur, *quæ sonent* quòd reuera illa scripserint quæ ipsa testatoris

L. 8. Qui testam. fac. poss. C.

Lego τῶις ἑαυτῶν

Nou. 119, Quia verò.

Lego αὐτὴν τὴν

Lego γραμμάτων ἠμέ- νων, καὶ τυφλῶν

Malim εὐόρκων

lingua dictãte audiuerunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodũ probetur, ipsos, si diuites sint, bonorũ ademptio: sin pauperes, vehementia verbera & exiliũ in delicti pœnã maneãt. Quibus hoc insuper annectimus, vt siquando ad sui confirmationem (quòd frequenter incidit) iuramentis testamento opus sit: ipsi etiam qui testamentum conscripserunt, vnà cum iuraturis testibus rei fidem & veritatem corroborent.

Fortasse scriptum fuit, τοῖόνδε, ὡς
Desideratur συμβαίνει.

DE GRASSATIONIBVS. CONST. LXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVos communio in vnam aliquam eandémque conditionem cõiungit, inter hos communes etiam animos esse vbique videas. Ita in negotiationibus socii lucrum damnúmque æqualiter inter se partiuntur. ita itinerum comites, quum fortuitu in rem aliquã incidunt, tametsi sæpe vno illam momento pariter non conspiciãt, eius tamen inter se ius cõmunicant. Ita verò & commilitones, licet omnes non pari studio & impetu in hostem ferantur, attamen victoriæ palmam ex æquo auferũt. 485
Quapropter etiam, vt qui malitioso consensu coitione facta, rem aliquam in quam à lege pœna constituta est, incœptant (vtpote si raptus cõmittatur, vel parricidium alteriúsve cuiuspiam cædes perpetretur) quanquam non omnes tantundem momenti & opis in re peragenda conferant, eandem tamen pœnam sustineant: sanequam rectè veteri legislatori placuit. Et nos quo-

De rapt. uirg. C. L. 6. & 7. Ad l. Põp. de parric. Dig.

que idcirco, quæ de his qui simul & communiter latrocinandi animo homines inuadunt, iam olim sancita sunt, approbantes, statuimus vti omnes, quotcunque fuerint, eodem supplicio afficiantur: tametsi parem operam rei perpetrandæ non omnes adhibuerint. Non enim si quis ipse manus inferendæ neci non admouerit, continuò insons & à pœna immunis esse poterit. Quid enim si pressis ipse manibus, alterius tamen dextram ad cædem intenderit atque confirmarit? Sanè quòd manus homicida, à cõmuni peruersitate instigata, rem agressa sit, constat. Nam nisi aliorum manus huic in subsidiũ præstò fuissent, non certè ita promptè homicidium perpetrasset. Propterea (quemadmodũ dictum est) quanquam vno cuiuspiam ictu (quod fieri potest) mors illata fuerit, aliorúmque manus suppetias non tulerint: vt eandem tamen omnes pœnam sustineant decernimus.

Vide l. 28. Grassatores, & Famosos De pœnis, Dig.

DE IIS QVI IN LOCIS ARABILIBVS *aut uineis ædificaturi sunt.* CONST. LXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

PRæstãtissimum illud æquissimúmque patris nostri sempiternæ gloriæ Principis placitum, quanto *uideliæt* à vicini finibus spatio abstinere debeant qui in locis, quos hactenus aratrum secarit, inve quibus vineæ cõstiterint, nouiter domus *publicis muneribus assignandas* ædificare velint: quoniam ab ipso in legum corpus transcriptum nõ est, legis authoritate deco-

εἰς ἀποκλήρωσιν Lego ἐξάρχ

rari oportere iudicauimus. Statuimus itaque vt qui in locis ad ſementem excultis nouas ædes cõſtruere volunt, ſi loci amplitudo ferat, ſecundum illius placitum à vicini finibus tanto ſpatio ædificent in quantum arcus iterata vice telum eiaculetur: ſin tantum ſpatium interſtitio loci anguſtia non præbeat, vno etiam arcus iactu hoc conſtituatur. Intra dictũ autem ſpatium nouam domum extruendi nemini facultas ſit. Cuius ratio euidentior eſt quàm vt exprimi opus ſit. Quo enim ædificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior eſt.

Lego ἐκείνου.

VT PACTA ETIAM NON CONSTITVta pœna valeant. CONST. LXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

LEgali decreto, quod nudum pactum non actionem ſed ſolùm exceptionem parere tradit, nõnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum quod pœna ſtabilitum nõ eſt, nudum eſſe volunt: etiamſi ſcripto comprehẽſum ſit pactum, etiamſi qui pactum inierunt, ſua manu ſacroſanctæ crucis nota ſcriptum ſignarint, etiamſi diuini ternionis appellationes adiectæ ſint: ſi tamen pœna conſtituta non ſit, id vt inualidum contemnunt ac reiiciunt. Qui ſanè malè ſentiunt, miniméque iudicium ſuum comprobent, vt qui rebus diuinis communes res mortalium longè præferendas cenſeant. Quam enim tantam, recto quidem hominum iudicio, pactis authoritatem adiectio pœnæ, quantã ſacroſan- 484

L.7. Sed quũ nulla, De pactis, Dig.

ctum signum, diuinitatísque nomenclatura in illis conspecta præbet. Sancimus igitur vt omne pactum, in quo ex diuinis hisce adiumentis idoneum aliquid ad faciendā fidem insit, quanuis de pœna nihil scriptum sit, firmū solidúmque robur habeat.

*VT NEMO CVM MVLIERIBVS IN ECclesiarum cœnaculis habitet. CONST. LXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ res etiā antequā iure prohibita esset detestabiliter cōmittebatur, ac verò post prohibitionē multo detestabilius audetur (quòd nēpe in ecclesiarum cœnaculis, quæ promiscuū vulgus κατηχούμενα vocare solet, quidam cum mulieribus habitant) eam neglectim habere æquum non est: neque verò ita à nobis habebitur. Ac fuit hæc quidem res ad sextam vsque synodū haud scio qua ratione impunè admissa: in ipsa autem sancta synodo, vbi penitius excussa esset, sacerdotibus ita habitantibus, remotionem à sacro ordine: prophanis verò à rerum sacrarum communione separationem induxit. Verùm vt plenè ab eo ausu ecclesias vendicaret, ad id sacerdotale decretum nō par fuit. Nam quum ad id vsque tempus quo pater noster inclytus Princeps sceptra moderatus est, in republica constitisset: vt Principis decretum atque manus eam insolentiam sacris ædibus expelleret, oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, statuimus vt omnino nullus, ne-

Lego χρόνον.

que sacerdos, neque prophanus in dictis cœnaculis cum mulieribus habitet: ac siquis sacram ædẽ hoc modo fœdare deprehendatur, hic illinc ignominiosè Principali manu exturbetur. qui verò illi eum locum habitandum præbuit (siue sacerdos, siue aliquis aliusqui templum procurat, sit) ipse quoque propter legis contemptum sacrorúmque prophanationem procuratione periclitetur.

*NE ANTE LEGITIMVM MATRIMONII tempus futuris coniugibus benedicatur.

CONST. LXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVoniã in iis quæ à sacra magnáque sexta synodo de nuptiis in duodecẽtesimo canone præcipiuntur, quiddã ciuilis iu- *Confer eum const. 89 καὶ delẽdũ puto.*
ris placitis contrarium existere videtur (synodus enim, ne sponsa, viuẽte adhuc sponso, in matrimonium alteri cõiungatur, in vniuersum prohibet, eámque rem pro adulterio habet: ciuilis autem lex nequaquam talem dissolutionem magnum aliquod esse crimen iudicat: sed si maturius quàm pro connubiali tempore solẽnis nuptialis benedictio celebretur, in solis arrhis, & *Vide titt. De sponsal.*
quicquid pœnæ nomine promissũ fuerit, depẽdendis, pœnam circuncludit) quoniam itaque ipsum cõtrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio cõspicit: (quòd enim post benedictionẽ dirimantur, in eo vera sponsaliorũ dissolutio statuẽda est) sancimus, ne prius benedictiones celebrẽtur, quàm legitimum matrimonii [tempus] aduenerit *Cum altero scilicet inito matrimonio: quo obscurus hic locus aliquantum illustratur.*

tempus, quod in maribus decimumquintum, in fœminis decimumtertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempestiuè fiet, & desponsatis à se inuicem diuertẽtibus, quòd perfectum matrimonium dirimãt, à ciuili lege iudicium, quod ecclesiæ placitis non aduersetur, obueniet.

Lego ϖδὲ 485

*VT QVI VIGINTI ANNORVM EST, *hypodiaconus creari possit.* CONST. LXXV.

Idem IMPERATOR STEPHANO sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

Idem habes const. 16.

SI sacrorum decretorum sanctio ad res ciuiles transiens, in illis sæpe plus authoritatis quàm ipsæ ciuiles de iisdem rebus tractantes leges habeant: quanto magis sacra decreta in suis rebus ciuilibus legibus præualebũt? At quid est quod dico? Sexta synodus vicenarium hypodiaconum ordinari posse sancit: huic verò ciuilis lex contradicens, viginti annis quinque admetiri iubet. Nos itaque, vti sacram legem sacer ordo sequatur conuenire rati, vt ad hypodiaconatum, qui quidẽ eo digni sunt, anno ætatis suæ vigesimo admittantur, sancimus.

Nou. 123, Clericos autem.

*DE POENA FALSVM TESTIMONIVM *dicentium sacerdotum.* CONST. LXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ præconibus Dei (sacrosanctis Apostolis nempe) sacræ sanctiones ascribuntur, sacerdotes falsò iurasse deprehẽ-

sos; sacra dignitate'priuant. Ciuilis verò reipublicæ moderatrices leges, vbi huius rei constituendo tractatui incumbunt, falsum testimonium bifariam'diuidunt: & quod falsò dictum in causa criminali deprehenderint, remotione à sacro ordine puniunt: qui verò in re pecuniaria falsum testimonium dixerint, hos ad tēpus relegando, non autē penitus remouendo puniunt. Nos igitur iubemus, vt qui iurati falsum testimoniū, siue in causa criminali, siue pecuniaria tulerint, prophani illi à sacerdotio abspellātur: at si ad falsum testimonium iusiurandum non accesserit, qui falsum veritatis specie obtegere conati sunt, in triennium relegentur, delictíque conuenienti pœnitentia facta, in pristinū suum restituantur statum. Relegandi autem in monasterium aliquod erunt vbi illos ad arctiorem vitæ quandam normam viuere oportebit.

Canone 24.

Nou. 123. Re uerēdiss. presbyteris.

*DE FALSARIORVM POENA. CONST. LXXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

CVm in plerisque aliis, tum præcipuè in legum tractatibus reprehendenda obscuritas est. Nam' sicubi alibi, illic certè distorto intricatóque dicendi genere vacare, rectéque informari orationem (ni fallor) oportet. Non enim arcana quædā sanctiones legis sunt, vt à multitudinis intellectu remotæ esse debeāt: sed potius, si fieri posset, nemin ē illas latere, neque virum, neque puerum, neque mulierem, o-

Plena locutio erit, καὶ ἐκεῖ εἰ ἄλλοθί που

portebat. Quippe quòd id ad hominum mores in melius conuertẽdos, communíſque vitæ vtilitates vel maximè conduceret. Ob id quum in difficilem illum legalium capitum locum incidiſſemus, vbi ipſis verbis, quaſi legiſlator in eo quid diceret occultare voluiſſet, ita comprehẽ-
Videl. 12. Ad l. Corn. de falſ. C. ſum eſt, 'FALSARIVS IN MAXIMO DELICTO SVPPLICIO CAPITALI AFFI-
486 CITVR: quum quale tandem maximum illud delictũ eſſe legiſlator ipſe exiſtimarit, non conſtet, illéque eius rei intellectum non definitum præcidat: euidenter & definitè illam orationem explanare nobis viſum fuit. Sancimus igitur vt ſi iſtiuſmodi quædam falſarius conſcripſerit, ex quibus is aduerſus quem falſum ſcriptum concinnatum eſt, mortis pœnæ ſubiiciendus ſit: ipſe falſarius, pœnæ quam in alium machinari cogitarit traditus, decolletur.

*NE AMPLIVS SENATVSCONSVLTA *fiant*. CONST. LXXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Lego τῶν νόμων. QVemadmodum & in aliis 'legibus, quæ ad communẽ rerũ vſum nihil cõferrẽt fecimus, vt eas tãquam ſuperuacaneas è legum corpore ſubduceremus: ita hîc quoque facientes, eam legem 'quæ Senatui 'ferendarum legum poteſtatem facit, à legum quaſi republica ſecerni ſancimus. Nam quum, ex quo Senatoriã adminiſtrationẽ Imperatoria maieſtas ſibi vendicauit, inutilem illam eſſe iudicari debeat, ſi

L. 9. De legi. & q; C. & lon. Dig.
Lego πρὸς νομοθεσίαν

cum vtilibus cõiungeretur, & ineptum & super-uacuum esset.

*NE SACERDOS, DIACONVS, AVT HYpodiaconus, *si uxorem ducat, à sacro ordine remoueatur.* CONST. LXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ semel Deo dedicata sunt, ea deinceps auferri nõ oportere sancitũ est: ídque non solùm in donariis, verùm multo etiã magis in hominibus qui per sacrũ ordinem diuinæ Maiestati consecrati sunt, obseruandũ est: 'tametsi (vt multi sunt hominum lapsus) è statu *Lego κἂν.* in quem tanquam honestè victuri, allecti erant, peccatum, dominio in ipsos suscepto, exturbet. Non approbãtes igitur veteris legislatoris' pro- *Iustiniani Nou. 6. Caeterùm siquis* positum, qui sacerdotem, diaconum, aut hypodiaconum, si post assumptum ordinem mulieri in matrimoniũ iungatur, omnino à clericali habitu discedere, atque ad prophanam vitam reuerti vult: illud decretum 'irritum facimus, ac *Lego ἀκυρῶμεν.* verò statuimus vt ab ordine quem ante nuptias obtinuerint, solùm recedentes, satis tamen pœnarum luere videantur, & nequaquam clericali habitu alióque ecclesiæ ministerio, cuius quidẽ vsus illicitus non est, iudicio priuentur.

*VT PVRPVRAE SEGMENTA ET PARticulæ *in publicis mercimonijs sint.* CONST. LXXX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAud ſcio qua ratione ſuperioris æui Imperatores, quum ipſi toti purpura veſtirētur, inducti fuerint, vti nequa omnino purpuræ particula venūdaretur ſtatuerēt, 'neque cuiquam talem colorem vēdere aut emere permitterēt. Ac ſanè ſi integram telam vænire illi prohibuiſſent, aliquam fortaſſe eius faciendi non 'alienam à ratione occaſionem habuiſſe videri poſſent: at, quòd ſegmenta atque fruſtula, quæ vtilitatem atque vſum neque vendenti neque ementi inconuenientem præbeant, in mercimoniis eſſe prohibuerunt: id verò quàm honeſtam, & quæ ſubditorum inuidentia vacet, illorum iudicio' prætendet cauſam? Nam quod aut Im-
487 peratoriæ maieſtatis aduerſetur eminentiæ, aut eam in communem vſum deuocet, quid *quæſo* hinc exiſtat? Nos itaque iſti decreto non acquieſcentes, cõſtituimus vt purpuræ fruſta atque ſegmina, quæ magnificentiæ ſpeciem aliúmve non prohibitum vſum ſubditis præbeāt, tam diuendi quàm emi poſſint. Decet enim Imperatoriam Maieſtatem, quū aliis multis modis ſubditos beneficiis afficiat, eorundem magnificentiæ ne inuideat.

De ueſtib. holob. & aurat. & Quæ res uend. non poſſ. C.

Lego ἄλογον

Lego συνήσου

NE EX AVRO ET PRETIOSIS LAPILlis quicquam confieri in uniuerſum nefas ſit.

CONST. LXXXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

HAnc verò etiam legem, 'quæ, mundo muliebri annuliſque exceptis, aliquid aliud ex auro & gemmis cõficiendi omnē pror-

Nul. lic. in fren. & equeſtr. ſel. C.

sus facultatem adimit, eiusdem cum illa quæ de purpura tractat esse instituti animaduertentes, in eandem quoque cum illa cõditionem reponimus. Nõ enim simpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, sed species operum prohiberi oportebat. Quoniam ne quod 'omnino ex auro & gemmis opus confiat vetare, manifesta id se supra omnes efferendi cupiditas est. Iam verò, quod in quacunque re legem trãsgressus esse deprehensus, tam grauem pœnã sustinet (centum librarum auri mulctam, quódque huic accedit, capitale supplicium dico) vt ea lex non summæ immanitatis esse putetur, qua ratione deuitabitur? Quantam autem aliam absurditatem in sacris thesauris aliísque nonnullis rebus effectus pœnæ designet, non attingo. 'Nos itaque non simpliciter opus aliquod ex auro & gemmis cõfici, sed illa opera quæ solis Imperatoribus permittuntur, quorúmque vsus magnificentiæ Imperatoriæ maiestatis, eiúsque necessitatibus destinatus est, prohibenda iudicamus. Quare siquis vel monumentum sacrum, vel aliud quiddam quod 'supra priuatã dignitatem & honorem non sit, conficere poterit, liberam eius faciendi voluntatem habeto.

Pro καθὸ lego καθαρῶς quod paulo antè dicitur ἁπλῶς.

Vt hîc asteriscũ seruem nihil urget.

Lego ὑπερκείμενον.

DE TESTAMENTO RESIGNATO.

CONST. LXXXII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ fortuito quodam casu contingũt, eorum permulta nondum expensa criminis nomine notantur, quæ eadem ac-

curatius postmodũ perspecta, à nota absoluuntur. At quale est quod dico? Persæpe non de industria, sed fortuitu aut ferri aut lapidis iactu aliquis læditur. Eo necdum discusso, qui iaculatus est, sons iudicatur: diligenti autem de eodem examine habito, quare culpetur nulla iusta ratio inuenitur. Quamobrem quæ casu eueniunt, ex circunstantiis magis quàm è rei natura iudicari conuenit. Verùm quorsum hæc dicuntur? Quoniam testamentum postulante necessitate apertum, quum interdum deinceps resignatum relinqui contingat, aut ipsum tempus (quod fieri assolet) sigillum consumat, fide quam signatũ haberet destituatur, indéque incertitudo quædã istiusmodi testamento insidietur: testamentis alio modo ad fidẽ confirmatis subuenire visum est, ac iubemus, vt licet ad fidem faciendam illis sigillum saluum non sit, subscriptiones tamen, vt rata maneant, testimonio præstent. Quemadmodum enim testamenta nondum aperta, quãquam (vt fit facilè) sigillum illæsum seruatum non sit, subscriptiones confirmant: sic illa etiam quæ postquam aperta sunt, aut negligentia non obsignata manserunt, aut quibus diuturnitate tẽporis sigilla perierunt, ne fide priuẽtur, dummodo ex subscriptionibus fides illis supersit, iustum putamus. Illud porro insuper sancimus, vt si iudicis socordia ne testamentum denuo obsignaretur factum sit, ipsi, in socordiæ pœnã, duodecim librarum mulcta imponatur.

Malim εἰς αἰτίας περιβολὴν

Vide titt. Quem. testa. aper.

Lego ἵνα κἂν.

Lego οὔπω.

488

Vide l. 30. De test. & quẽad. test. ord. C.

*VT AD TRIENTES VSVRAS PECVnia licitè mutuetur. CONST. LXXXIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SI à Spiritus legibus ita se mortale genus regi sineret vt humanis præceptis nihil indigeret, id verò & decorum & salutare esset. At quoniam se ad Spiritus sublimitatẽ eleuare, diuinæque Legis vocem amplecti nõ cuiusque est: ac verò quos huc virtus ducat, numero valde pauci sunt: bene sese adhuc res haberet, si saltem secundum leges humanas viueretur. Quæ vocãtur pecuniæ creditæ vsuræ, vbique à Spiritus decreto condemnantur. Id sciens pater noster æternæ memoriæ Princeps, vsurarum solutionem sanctione sua prohibẽdam putauit. Atqui propter paupertatem res illa non in melius (quẽ tamen finem Legislator proposuerat) sed contrà in peius vergit. Qui enim antea vsurarum spe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant, post latam legẽ, quòd nihil lucri ex mutuo percipere possint, in eos qui pecuniis indigent difficiles atque immites sunt. Quinetiam ad facilè iurandum, quódque id fere consequitur, ad iusiurandum abnegandum id occasionem præbuit. Breuiter, propter redundãtem in humana vita peruersitatem, non modò non profuit legis virtus, verumetiam obfuit. Quãquam *igitur* ex se legem culpare (quod quidem etiam absit) nequeamus: propterea *tamen* quòd humana natura (quomodo diximus) ad illius sublimitatem non perueniat, egregium illud præscriptum abrogamus,

Exod. 22.
Luc. 6.
Lego τόκοις. καὶ βασιλεῖς.
Lego διὰ πενίαν, *omisso* ἄρα
Lego δύνασθαι.

ac in cõtrarium statuimus vt æris alieni vsus ad vsuras procedat, ídque quo modo veteribus legislatoribus placuit, ad trientes centesimæ nempe, quæ quotãnis in singulos solidos singulas fœneratoribus siliquas pariunt.

Vid. l. 26 De usuris, C.

VT NEGOTIARI, AEDIFICARE, MVNE-*ráque accipere, Vrbis magistratibus liceat.*

CONST. LXXXIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

De contract. iud. uel eor. qui sunt circa. C.

QVæ à superioribus de magistratibus regiæ Vrbis decreta sunt (ne videlicet illi neque mobile aliquid, neque immobile emant, neque ad ædificandum accedãt, nisi Principis permissu: insuper verò, ne, siqua magistratus tempore munificentia accedat, hæc rata fiat, extraquam si donator finito magistratu scripturæ authoritate illam confirmet, aut post magistratum quinque anni elapsi sint) hæc, quanquam huius contemplatione, ne vis locum inueniat, optima ratione constituta sint: quia tamen alio etiam modo violentiæ viam præcludere facile est, nobis non videntur esse necessaria. Quocirca etiam abrogata illa esse volumus: *idque ideo* præsertim quòd ex quo transgressione illorum
489 indies *magis atque magis* impunita relicta pœna exerceri desiit, etiam ante nostrum decretũ nullam vim habuerint. At qua de causa illa necessaria non sunt? Quòd cuique tam pauperi quàm diuiti, (quum iis qui apud hanc vrbem *habitant* compellare Principem, eíque supplicare expeditissimum sit)

mum sit) liceat, 'siquam vim sustineat, ne omnino à violento magistratu conficiatur, precibus à Principe impetrare. adeo vt nulla necessitas sit vt, quemadmodum in prouinciis omni auxilio vacuis, ita etiam in vrbe, vbi abunde auxilii est, hæc adeo exactè requirantur. Sancimus itaque vt secundum præsentem rerum statũ tum 'emere' tum ædificare magistratus possint, & in suscipiendis quæ sponte offeruntur muneribus criminatione vacent. quippe quum qui vim sustineant, quandocũque tale aliquid incidat, his, supplicando 'Principi illam effugere integrum sit. De prouinciarum autẽ magistratibus illud insuper statuere visum est, vt præfectus magistratus sui tempore neque quicquam emat, neque in suum vsum extruat, neque denique dona liberè admittat. Alii verò minores magistratus, relata ad præfectum re, ipsius iudicio aut remoueantur, aut administrationem expleant.

Lego βίαιόν τι.

Lego ἀγοράζειν.

Lego ἐπιδεήσεως, ac διὰ expungo.

VT PATRES QVI NVPTIAS NON ITErant, *unius liberorum portionem capiant.*

CONST. LXXXV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVoniam maritis cum liberis ab vxoribus relictis, quid de donatione propter nuptias statui debeat, nõ præscripsimus: illã autem donante consuetudine præmorientes vxores capiunt, nihil in hoc nos consuetudinem innouandam putãtes, statuimus, vt quemadmodum hactenus comparatum legibus fuit,

Recurro ad const. 20. & 22.

mulieribus donatio propter nuptias detur: viris autem, si iterum matrimonium contrahant, nihil accipere liceat: sin prius matrimonium venerentur, in remunerationem huius honorificæ voluntatis, ipsis vnius liberorum portio secernatur: idque hac ratione, vt si illa donationē propter nuptias vel æquet vel exuperet, eo quòd aut lucrum aut *saltem* nullum damnum sentiatur, hac accepta illi contēti sint: si verò non exæquet atque minor sit, neque de suo quicquam dent, neque *è diuerso* ex mulieris bonis quicquam accipiant.

Commodius hic locus uerti posse nō uidetur.

*DE POENA ECCLESIASTICORVM QVI *se aduocationibus, sponsionibus, redempturis, aliisue similibus dedunt.* CONST. LXXXVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVi à diuina bonitate ad diuinum sacrosanctúmque altare delecti sunt, hos non modò nō à peccati turpitudine mūdos esse, verumetiam à communis vitæ negotiis & molestiis vacare decet. Sicut enim alia incontaminati sacríque cultus monumenta vulgari cōtrectatione prophanari non licet, ad eundem modum neque animata immaculati sacrarii ornaméta communi vsu dedecorari, sed quem in ordinem cōsecrata sunt, in eodem consecrationem puram conseruare conuenit. Admodum igitur decenter Apostolorū præconum Dei decretum episcopos, sacerdotes, & clericos, qui se aduocationibus, spōsionibus, redempturis, idue

490 Canone 6. 19 80.

genus aliis rebus dedunt, ſacro ordine denudat. Qui enim attributam ſibi à ſacroſancto Spiritu dignitatem adeo dehoneſtant, &, quantum in ipſis eſt, ſublimitatem gratiæ deprimunt, meritò cuius beneficii magnitudinem non ſentiũt, eo, vt indigni, priuandi iudicantur. Veruntamen, quia nunc temporis hominum genus, quàm vt ad conſtitutæ à diuinis iſtis legiſlatoribus viuendi rationis apicem pertingat imbecillius eſt: nõ ipſis (ni fallor) diſpliceat, ſi quatenus id delictũ omnino venia indignum non eſt, modicã quandam ipſi veniam impertiam. Certè idcirco, non quòd cõtrarium (quod abſit) ſtatuere, ſed potius quòd ſacram ſanctionem ſequi, nulláſque illis qui ab illa condemnantur, excuſationum tergiuerſationes relinqui velimus: decernimus vt ſi aut primarii inferioréſue ſacerdotes, aut omnino clericus quiſpiam, vel præſtando in litibus patrocinio, vel ſpondendo, vel alio ſimili modo de ſui ordinis dignitate detrahant, excommunicentur, & ad aliquod tempus à celebrandis ſacris ſuperſedeant: atque vbi ita pro delicto dignam pœnitentiam egerint, promiſſo facto, ſe ab humanorum negotiorum cõmercio pro viribus deinceps mundos conſeruaturos, ad ſacra tractanda denuo introducãtur. &, ſi iterum iiſdem rebus ſe polluere deprehendantur, omnino vt prophani & indigni à ſacris fũctionibus abſtineant.

Lego ἀσύγγνωστον.

*DE ECCLESIASTICORVM ALEA LVdentium pœna. CONST. LXXXVII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

IAm verò qui sacri ordinis homines aleæ vacant, neque hi rem modica aliqua pœna dignam audent. Quid ita? Nam quum tranquilla mente, animóque à contemplandis rebus diuinis immoto, quantum humanæ naturæ possibile est, summo isti bono inhærescere deberent: è contrario ad 'iuueniles lusus deproperãt. Quos etiam à sacerdotio succidi, secundum diuinum sacrosanctorum Apostolorum decretum, 'par est. Verùm quoniam id ipsum etiam præscriptũ mitigat, vt qui non desistunt, pœnam subituros addat, statuimus nos quoque vt qui aleæ lusu sacrã sortẽ cõtaminant, in monasteria relegẽtur: (quam tamen relegationẽ triennale tempus finiat) & quãdo delictum satis expiatũ videbitur, in pristinum statum restituãtur. At si rursum in fritillo vanè tempus terere instituant, tanquam 'piaculares ex sacrosancto ecclesiastico statu omnino exturbentur, ab eóque profligentur.

Lego εἰς μειρακιώδεις. Canone 41 & 42.

Lego καθάρματα.

*CELEBRIBVS QVIBVSDAM IN ECclesia uiris festi dies constituũtur. CONST. LXXXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

VEnerabili sacrosanctorum Apostolorum decreto, '(quod ad gloriam & honorem sacratissimorũ dierum, quibus omniũ Domino feriamur, & 'illorum qui horum ipsorum celebrium legislatorũ, aliorúmque victorioso-

Vide cõst. 54 Quiddã deest orationi, quod quale sit, facilè intelligitur.

rum pugilum, qui morte sua impietatem in fugam verterunt, cõsecrationem significant, promulgatum est) quum hoc quod coniungatur dignum sit, vt nempe horum diuiniloquorum virorum etiam, qui post illos in ecclesia claruerũt, 491 luminariúmque instar ecclesiæ firmamentum rebus gestis atque documentis illustrarunt, memoria solenniter celebretur: nos, quod deest adimplentes, sancimus vt horum etiam sacri consecrationis dies conuenientibus honoribus colantur, quorum hæc sunt nomina: Athanasius, inclyti ille in principibus Dei sacerdotibus nominis: Basilius, regium illud ecclesiæ decus: Gregorius, cognomine Theologus: Gregorius, dulcis ille & illustris ecclesiæ fons: Iohannes, prorsus illud Spiritus aureum os: vnáque cum iis Cyrillus & Epiphanius, qui præclaris facinoribus gloriáque illis pares sunt.

NE MATRIMONIA CITRA SACRAM *benedictionem confirmentur.* CONST. LXXXIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVemadmodum adoptionem promiscuè habitam neglexit vetustas, quam tametsi sine precibus sacrísque ceremoniis peragi lege permitteret, non tamen illam se paruipendere putabat: ita & absolutam matrimonii constitutionem, dum id citra iam receptam benedictionem iniri sineret, ' neglexisse videtur. Vide Nou. 74, Illud quoque. Sed veteribus istius voluntatis fortasse ratio inueniri possit: à nobis verò, quum diuina gratia

ad honestius multo sanctiúsque vitæ institutum iam res comparatæ sint, neutrum dictorum negligi conuenit. Itaque quemadmodũ adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici præcepimus': sic sanè etiam sacræ benedictionis testimonio matrimonia confirmari iubemus. Adeò vt siqui citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vitæ illa consuetudine matrimonii 'iure potiri velimus. Nihil enim inter cælibatum & matrimonium, quod reprehẽdi non debeat, medium inuenias. Coniugalis vitæ desiderio teneris? Coniugii leges serues necesse est. 'Displicent matrimonii molestiæ? Cælebs viuas, neque matrimonium adulteres, neque falso cælibatus nomine culpam prætexas.

Const. 24

Lego τούτου.

Lego ἀπαρέσκει.

*VT QVI TERTIVM MATRIMONIVM *contrahunt, sacri canonis pœnæ obnoxij sint.*

CONST. CX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

OPortebat nos, quum diuina manu formati, mentéque ac ratione præditi simus, quorundam brutorum præstantiæ non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehensione vacat, neque à iustis vituperationibus libera est: sed tanto obnoxior, quantum brutali naturæ rationabilis prudentia 'antecellit. Oportebat (inquam) homines, cùm in aliis, tum præcipuè in castitate matrimoniali, à brutis nõ vinci. Multa autem brutorum animantium gene-

Lego τὸ φρονεῖν ἀμείνων.

ra coniuge mortuo perpetuam viduitatem amplectuntur, alterísque nuptiis priores velut congesta terra obtegere nolunt. Verùm quoniam hanc imbecillitatem turpem non esse (quanquã turpissima sit) existimans natura, primo matrimonio cõtenta nõ est, sed nullo pudore tacta ad secundum etiam procedit: quin quum illam hîc saltem sistere deberet, non tamẽ id facit: &, quãquam per sacram legem non liceat, à secũdo matrimonio ad tertium prorũpit, haud dubiè constitutam in tertium matrimonium pœnam, quòd non exerceatur, contemptui habẽs: ídque eo etiã magis quòd ciuilis lex, qua nescio de causa, Spiritus pœnam constituentis decreto non consentiat, sed qui post alterum matrimoniale consortium à matrimoniis porrò abstinere nolint, hos à reprehensione liberat: idcirco nos, quæ Spiritui placent sequentes, statuimus vt qui ad tertium matrimoniũ peruenerint, pœnæ quam in ipsos sacer canon promulgauit, obnoxii sint.

Lego αὐταπαξίζονται.

492

Vide l. 6. De secũd. nupt. C

*VT CONCVBINAM HABERE NON LIceat. CONST. XCI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NEque minus ea lex quæ probrosè cum concubinis commisceri non erubescentibus id permittendum iudicauit, honestatem súsque déque habuit. Ne ergo hoc legislatoris erratum dedecore nostram rempublicam afficere sinamus. Itaque lex illa in æternũ sileto. Ab illa enim non modò religionis, verume-

Tit. De concubinis Dig.

tiam naturæ iniuria secũdum diuina Christianísque conuenientia præcepta prohibemur. Et quidem si quum fontẽ habeas, sobriè inde haurire diuino præcepto moneare: qua ratione, quũ puras aquas haurire liceat, lutũ tu mauis? Tum tametsi fontem non habeas, rebus tamen vetitis vti non potes. Cæterùm vitæ consortem inuenire difficile non est.

Alludere uidetur ad c.5. Prouerb.

DE POENA EIVS QVI ALIQVEM DE-*dita opera excæcauit.* CONST. XCII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

TAmetsi aliter quàm veteres leges sanciant, de eo qui alteri violentis manibus oculos effodisset, quum ipse iudicio interesset, à nobis sententia lata sit: nunquam tamen in legem illam transformare animus fuit. Nõnihil enim misericordia moti (id quod ipsa res etiam indicat) tunc ita iudicauimus. Quoniam oculi, qui illos amisisset, restitui non posset, eum qui id damni dedisset, quanquã qui idem pateretur dignus esset, in eandem esse cæcitatẽ cõiiciendum non putaui. Interim tamen tantam pœnam cõstitui, vt qui oculos eruit, eius signa ferat: & cui eruti sunt, in tanta calamitate adeóque profunda cæcitate ex laboribus eius, qui illa ipsum affecit, aliquam cosolationem habeat. Veruntamen, licet ita iudicatum esset, ex re iudicata legem facere (quemadmodum dixi) non tamen animus erat. Sed quoniam qui inter sacra nostra *officia* relatus est (cuius ego qua ratione postulationem

Innuere uidetur legem talionis, Exod.21, & in 12 Tab. de iniuriis latam. De qua uide Instit. De iniuriis, Pœna autem iniur. & Aulum Gellium. lib.20. c.1.

Si sacrorum officiorum magistrum intelligit, restitutus hic locus est.

reiiciam?) illam sententiam, quòd mitis sit, inter leges collocari petit, quò deinceps, siquãdo tale quippiam incidat, qualiter in præsenti in iniurium pœna constituta est, taliter ea res diiudicetur: postulato paremus, iudicialéque decretũ legis authoritate donamus. Siquisergo cuiusquã visum læserit, hunc, si vnum oculum ademerit, vno simililiter eodémque priuari ac talionis pœnam subire iubemus. Si verò ambobus oculis maleficas manus iniecerit, quoniam hîc pœnæ æqualitas neque cui nocitum est 'prosit (quæ enim *in hoc* cæco vtilitas est, si alius etiam cæcus sit?) neque pœnæ obnoxio, tametsi nõ immerito, *tamen acerbius quàm par sit (quũ cæcis nihil miserius sit) inferatur*: iubemus ne æquabiliter, sed diuerso modo pœna procedat: ita vt & maleficus puniatur, & qui læsus est, vtilitatis quiddam sentiat. Hunc 493
autem in modum legem concipimus, Quicunque amborum oculorum iacturam alicui intulerit, quo sceleris sui notam ferat, ipse vno orbator. &, quoniã scelerata manu mutilari ipsum æquum esset, pro manus amissione besse bonorũ suorum mulctator: eúmque in *acerbæ* vitæ consolationem, cui eruti sunt oculi, accipito. Atque sic cæcus quidem inde, quòd ad sustentãdam vitam sumptus accipiat, modicum quodpiam calamitatis lenimentum sentito: ille verò pro manuum mutilatione in facinoris sui pœnam (vt dictũ est) tum altero oculo, tum bonis priuator. Et hunc quidem ad modum, si reus diues sit, pœna procedito. At si omnino pauper sit, atque in

Omissum χωρεῖ aut quid simile puto. ἀεὶ ὅμως ὁ βίος ἀβιώτως.

angustiis vitam agitet, neque quicquam illi qui ipsius violentia in miserias cõiectus est, in compensationem dare possit: similis tum calamitatis & socius & particeps esto, orbatúsque vtroque lumine, cæcus viuito. Siqui verò in scelere malefico opẽ tulerint, si quidem manus rei admouerint, simúlque oculos effoderint, eundem ad modũ & ipsi puniútor. At si ne vnà manus suas in oculos coniicerent cauerint, aliud autẽ quodpiam auxiliũ in facinus contulerint: his ad corporis verberationem, cute tenus tonsionem, trientísque bonorum mulctam, pœna sistitor. Qui verò cæcitatis authores sunt, prædictis pœnis subduntor.

κακουργήματι superfluum indico

*VT SI SPONSA EX ALIO GRAVIDA *deprehendatur, sponsalia rescindi possint.*

CONST. XCIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidem veteres qui de sponsalibus tractarunt, quo nescio modo ea de re non absolutè præceperũt (siue quòd hoc de quo nunc sanciturí sumus, inter causas dissoluendorum sponsaliorum comprehendere noluerint, siue quòd tale quiddã quale impræsentiarum exortum legis promulgationem requirit, tum nondum inciderit) nos, quod hac in parte deest adimplentes, sponsaliorum tractatum ad iustam absolutionem deducimus. Vetus autem constitutio sponsalia dirimit aliis atque aliis de causis: ob diuersam videlicet de religione

Lego ἀκριβές.

L. ult. De spõsalib. C.

opinionem, &, si alter insaniæ morbo capiatur, ac insuper ob nonnullas alias: atque harũ' vtrálibet vtercũque desponsatorũ haberet, sponsalia diuelli iubet. Quod verò nunc in cõsyderationem nostram venit, siue tunc temporis (vti diximus) nódum euenerit, siue legislatores non euenturum arbitrati sint, siue qua alia causa *eius silentio prætereundi* fuerit, inter dictas causas non commemoratur. Est autem istiusmodi, sponsam quandam furtiuis complexibus ab alio esse grauidatam (quum illa interim sponsalem præ se castimoniam ferret) sponsaliorum tempore compertum est. Atque hoc' quidem illud est quod veteribus legibus comprehensum non est. Nos igitur, quod desit adiicientes, decernimus vt non modò propter diuersitatẽ religionis, neque propter mẽtis emotionem, aut alias ob causas: verumetiam propter hoc, 'quo nihil magis matrimonio aduersatur, quos sponsaliorum opinio non veritas copulauit, disiungantur. Quo modo enim vera sponsalia sunt, in quibus nihil verum neque genuinum conspicitur: vbi meretriciũ se offert scelus, vbi 'causæ sunt dissidiorũ, & odii, vbi *animorum* alienatio (quæ mala *aceruatim* omnia pariter cum peregrino alienóque semine suscipiuntur) quomodo ibi matrimonialis concordia, quomodo purus sponsalisque est amor? Quin vt quispiam alterius fœtũ sibi subiiciat, id verò ratio non patitur, 'Neque item iustũ est vt qui spe honestæ casti matrimonii oblectationis sponsam in domicilium suum reci-

Lego ὁπότεραν οὖν.

Hunc deprauati huius loci sẽsum esse nemo neget.

Lego ὑποθέσεις.

494

Lego ἔπρεπ. οὐδὲ γὰρ ἄξιον τὸν μὲν γαμέτην

pere constituerit, si illa matrimonii legibus insultet, & cum aliis lasciuiendo, oblectationis spem euanidam ipsi reddat, in meretricia illa facilitate ipsam vxorem agnoscere debeat.

*LEGIS QVAE DE CONSVLATV AGIT *abrogatio.* CONST. XCIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVoniam nostra legum repurgatio hunc sibi propositum finem habet, vt non modò illa quæ subinde rerum statum labefactant, verumetiam quæ longo tempore silentio obruta, inutilia prorsus & tanquam propter cariem publico vsu non contrectata esse videntur, è legali solo deleat: consequens est vt & Nou. 105. 'quæ de senatu tractat, legem, tanquam nihil in præsenti ad rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus legali corpori eximat. Olim quidem consularis dignitas veneranda erat, venerandósque qui ipsam subirent & magnificentia præstantes efficiebat. Ac idcirco quibus cõsulatum gerere obtingeret, pro honore quem ex dignitate perciperent, remunerari rempublicã volentes, liberalia promiscuæ plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem, quantam munificentiam faceret, cuiusque arbitrio permittebatur: postmodum autem ad certum modum decreto legali circũscribi illam placuit. Atque hoc quidem, donec senatoriæ dignitatis in republica maiestas floruit, obseruatum esse apparet. Lego πάντα Nunc verò, quum qui 'omnia mutat, temporis

cursus, hanc etiam consularē magnificentiam è pristina gloria & amplitudine in abiectā speciem transformarit: ac verò qui ad illam procedunt, interdum sibi non sufficere, nedum aliis erogare quicquam possint: illam de consulatu legem, quam propterea altum silentium occupauit, cum aliis inutilibus (vt dixi) frustra legalibus constitutionibus immistam, decreto maiestatis nostræ illinc eximimus.

DE AVVLSA TERRAE CRVSTA.

CONST. XCV.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

ANtiquioribus, quæque antè natæ sunt legibus, ortus causam rerum vsus præbuit. legislatores enim quæ in communem vitam incidunt, singulatim accuratè excutientes, pro illorum natura leges cōdunt. Quoniam ergo ex communis vitæ negotiis (quemadmodú diximus) legibus nascēdi occasio existit: & verò propter nouam quampiam rem, quæ ad veterē aliquam legem referri nō potest, legem edi opus esse videmus, quò videlicet si aliâs quoq, istiusmodi aliquid contingat, id legitimè diiudicari possit: legem pro conditione rei in rerum naturam producimus. At quæ illa lex? Quādo diuersi dominii agri sibi inuicem adiacent, & alter superiore loco, alter autem depresso & campestri situs est, si superioris & impēdentis agri pars aliqua cum arboribus aut sine his prærupta subia-

Lego τούτων

Lego ἀναφρεῖν.

Videtur Leoni non occurrisse l. 9. Alfenus, De dãno infecto, Dig.

495 centem agrum, qui ruinam excepit, obtegat, ne simpliciter neque inferioris agri dominus auulsam materiam tanquam suam vendicet: neque superioris dominus, qui auulsionem passus est, de finium qui ruinam incidentem exceperunt dominio, illi litem moueat: sed inferioris agri dominus superioris agri domino, si diuulsam materiam (siue arboribus consita sit, siue illis vacet) recipere & asportare velit, id permittat: ille autem optionem habeat vtrum receptam suisque finibus restitutam materiam, quemadmodum solet obtinere: an verò (si illã asportare nolit) prorsus tum à materia, tum à finibus, qui illam exceperunt, abstinere: neque agri qui diuulsa suscepit, domino negotiũ facessere velit. Quẽadmodum enim quum domus sibi inuicem adiacẽt, & alterius structura supereminet, alterius humilis & pressa est, si eminentiorem domum in humilem collabi contingat, *dominus eius* aut delapsam materiam recipere, aut, si id nolit, illa prorsus cadere, neque domus quæ casum excepit, dominum inquietare debet: ita hîc quoque, eo ad consequentiam & exemplum tracto, idem custodiri & obseruari conuenit.

Vide l. 7, Vnde quæritur, eodem tit.

Quasi legatur τὴν ἄνω καταπίπτειν οἰκίαν. Voce ὀφείλει defectũ suppleo.

*DE SEPVLCHRO VIOLATO.
CONST. XCVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæ delicta sola animi nequitia committuntur, nullàque naturali necessitate excusari possũt, his neque venia tribuen-

da, neque inferendæ pœnæ effugium concedendum est. Quæ verò non omnino à malitia procedunt, sed mixtam naturæ violẽtiam habent, his vtique ab illis qui proposita sibi naturæ vi iudicare volent, venia non denegabitur. Ex hac ego ratione ciuile sacrúmque decretũ, dum de sepulchrorum perscrutatoribus statuunt, sibi mutuò contradicere coniicio. Ciuilis nanque lex, malam voluntatem tantũmodo intuẽs, negata prorsus venia, id delictum punit: sacra verò (ad paupertatem, quæ humanã vitam miserè vexat, sæpéque pressos non audenda audere cogit, ni fallor, respiciẽs) pœnam in deprehẽsos non constituit. Nos itaque, ad vtrunque decretum nos accommodantes, ac, quoad fieri potest, pœnam atque veniam inter sese coniungentes, sancimus vt qui semel duntaxat id ausi fuerint, leni misericordíque sententia feriãtur: qui verò ex clementia illa iterum peccandi occasionem rapiunt, nec inde prudentiores facti à malitia desistunt, nullis precibus admissis pœnam sustineant. Illa autem in dorsi verberatione criniúmque tonsione consistet. *Vide l. 3, De sepul. uiol.*

VT IN CONTESTATIONE LITIS, ET *magistratuum initio iuretur.* CONST. XCVII. 496

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO. *Vide Nou. 8. Ad eũ itaque*

TAmetsi lex quæ in magistratuum initio, litiúmque contestatione iurandum præcipit, diuino iussui, qui iusiurandum prorsus euitandum præscribit, aliquo modo cõtradice *Vide tit. De iureiu. prop. cal. dan. C. Matth. 5.*

re videatur: tamen siquis verborum mentẽ perspiciat, non in cõtrarium illam rogatã esse, sed è diuerso iurisiurãdi susceptione idem quod eius prohibitione sacra lex, efficere conari deprehendat. Etenim hæc quidem, quò mendacio prorsus viam præcludat, in vniuersum iurare vetat: illa verò, dum hoc ipsum vult, ad fugandũ mendacium iusiurãdum in auxilium assumit. Quapropter nobis non in verborum formã, sed propositum illorum finem cogitationes adigentibus, nõ aspernari ciuile decretum, tanquã cum diuino & Domini nostri mandato pugnet: sed tanquam eodem vergat, illi honorem conseruare visum est. Cæteroquin etiam hoc sentimus, Domini iussum non simpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, sed ad constituendum illis qui ad beatam illam sublimitatem ascendere desiderant, in perfectiorem rempublicam gradum esse promulgatum. Cuius sanè generis nonnulla etiam alia sunt, vt hoc, NE SOLICITI SITIS ANIMAE VESTRAE, QVID ESVRI SITIS, &, NE REPONATIS THESAVROS IN TERRA. & cætera quæ eodem dicta sũt. Hæc enim & similia seorsum perfectioribus demandantur. Eapropter nos ciuili legi suam vim (quomodo diximus) imminutam conseruantes, sancimus, vt qui magistratum ineunt, litém ve contestantur, se veritatem mẽdacio prælaturos, nec vllo modo recta via declinata, in obliquam fraudis semitã concessuros, iureiurando affirment.

Scriptum fortasse fuit φερούσῃ αὐτῇ συντηρεῖν τὴν

Matth. 6.

Lego καθόσα

Lego πολιτικῷ.

DE POE-

DE POENA EVNVCHORVM SI VXORES ducant, CONST. CXVIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

LEgum ortus tum vt respublica rectè constituatur, hunc sibi finem proponit, tum interdum naturæ iniuria affectæ auxiliũ offert. Iustum est ergo vt nunc etiam de hac specie, an eunuchos in matrimonium coniungi liceat, in quæstionem ducta, lex enascatur. Sed priusquã illa proponatur, rem examinare, & an istiusmodi coniunctio matrimonium appellari possit: imò an omnino in illa quæ in matrimonio peragi fas sit (quæ sunt sacræ preces, sacrificiũ, carnalis oblectatio ac voluptas, & quæcunque in matrimonio fiũt) cognoscere cõuenit. Sacerdos igitur ad imitationem cælestis à Conditore (qui sexus ad multiplicationem copulauit) pronuntiatæ benedictionis, verba sacra effatur. Humani autem ingenii voluptas & lætitia ad geniales cõplexus & vtriusque sexus fœtũ respiciẽs, progressum facit. Sponsorũ enim parentes, dum se viscerum suorum visuros fœtum, & sponsi ipsi, dum se in lucẽ edituros generis successores sperant, multiplici voluptate perfunduntur. At hîc 497 nihil tale subest. quali enim cum oblectatione illi conueniant? quale sacrificium *eorum* aggregationẽ stabiliat? Quum autẽ illorum coniunctio adeò omni oblectamento vacet, & consecrationis, sacrificiorum, benedictionísque adeò nõ capax sit, quomodo in ipsos matrimonii appellatio quadrabit? Imò, quomodo nõ aliqua, quæ

Lego προσβάλλεται.

Lego ἑκάστου τὴν βλάστην.

Mendo hîc locus nõ caret.

Lego ὀκ θε-σμοῦ.

nefariis debetur, ídque ex lege ipsos pœna sequetur? Atque quòd ne ab initio quidem matrimonium vocari possit, breuiter ita dictum sit. Sed magis exactiúsque rei indignitatem oratio exploret. Rerum cõditor quum initio marẽ & fœminam consociaret, ad largum, quod inde extiturum esset, incrementum respiciens, consociationem illam faciebat. Quin & naturæ (quæ tãquam famula, quantum potest, à conditore tradita præcepta obseruat) vt in hoc matrimonii consuetudo ineatur, quò sobolis procreatio procedat, quoad quidem ab ipsa tale ministerium Cõditor præstari velit, propositum est. Si igitur vel hîc quod naturæ Conditor ipsáque natura voluit apparet, quod prohibẽdum ducimus, ne prohibeatur: sin minus, (vt certè nihil istiusmodi est, sed contraria omnia, & nulla ad implendã Domini volũtatem vis, & eius generis quiddam quod natura non agnoscat) quare non omnibus modis prohibebitur? Quòd siquis contentionibus gaudens, dicat, si propter sterilitatem eunuchi à coniugio secluduntur, multis etiam aliis coniugium interdici debere, quum non omnes quicunque in coniugiũ coeunt, fœtificos se præstent: ad contentionem in promptu est respõsio, quòd tametsi nullus ex iis fœtus gignatur, non tamen in hoc congregati sint nequam communis vitæ vtilitatem coniugalis copulæ adferant: quum potius contrà procreandorũ liberorum desiderio congregatos constet, quos effectum de-

siderio responsurũ opinantes in euẽtu spes fefellerit: hîc verò vt tale aliquid dici possit permultum absit, quum qui ad peregrinam illam commistionem conuenerunt, liquidò scientes se steriles ac ad gignendum inutiles conuenire, naturæ quasi insidiati sint. Ac sanè ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni sunt: mulier, quòd quũ coniugalis consuetudinis cupida fœcundo se iungere potuisset, infœcũdum & sterilem prætulerit: eunuchus verò, quòd vt in vanũ Dominus benediceret, impotentiã sua effecerit. Siquis porrò fundum ex quo alius aliquis fructus metat, vastet, & incultum relinquat, an hunc tanquam malũ atque perniciosũ odio habebimus, eiúsque si fieri potest institutum reprimemus: illi verò, qui fundum ex quo ratione præditum germen pullulet, desolat & inutilem reddit, tanquam nihil indignitatis committat, id facere permittemus? Et sanè quid quisquam dicat? Sed Paulus (inquiunt) ait, MATRIMONIVM CONTRAHERE QVAM VRI SATIVS EST. quapropter naturalis feruoris contemplatione cõiunctio prohiberi non debet. Sed tu qui Paulũ laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere, inquit, id est per matrimoniale commercium cum muliere coniungi. Si igitur tua cum muliere commistio, consociatio matrimonialis, & benedictione quæ in matrimonium coeuntibus debetur, digna est, matrimonium illam nomina, & obserua vxorem: sin ne tantillæ quidem benedictionis vnquam ca-

Lego οἱ εἰς τὴν ἔκφυλον

Lego τὴν ἄκαρπον.

Lego ἀργὸν

Lego καὶ τί ἄν τις φαίη;

Cap. 7. ad Corinth. 1.

pax fueris (quæ enim aut qualis consecratio, in iis qui simul contra Conditoris decretum, simul contra naturæ legem coniunguntur, locum habeat?) quid Paulum in approbationem cælibis tui & peregrini matrimonii pertrahere audes? Ad hoc verò, si qui ipsis naturalem & propriam marium potentiam execāt, hoc consilio id faciunt (tametsi vitiosè, ac quadā in Deū rebellione id faciāt) ne amplius viros se exhibere queant, sed quantum ad libidinis stimulos attinet, prorsus elanguescant, cubilísque fidi & in quos suspicio non cadat, custodes sint (quod sa-
498 nè ipse vocis sonus promittit) quomodo in hoc non iustam aduersum se indignationem cudét, quòd non solum inimicam naturæ voluntatem
Lego οἱ εἰ & capessant: verumetiam illis 'qui licet malitiosè quomodo tamē ipsis videretur, vtiles illos reddere studio habuerunt, aduersari deprehendantur? & quum nouum atque peregrinū sexum repræsentent, non tamen se neque initio attributæ naturæ, neque qua transformati sunt, malitiosè arti accommodent? Propterea sancimus vt siquis eunuchorum ad matrimonium procedere cōperiatur, & ipse stupri pœnæ obnoxius sit, & qui sacerdos istiusmodi coniunctionem prophanato sacrificio perficere ausus fuerit, sacerdotali dignitate denudetur.

*VT QVI IVSIVRANDVM DEFERT, *prior de calumnia iuret.* CONST. XCIX.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVæcunque ad rectè cauendum spectant, quæcunque ad bonos mores pertinent, hæc & singulis & vniuersæ reipublicæ, quæ à me adinuenienda, dummodo possim, aut ab aliis inuenta in publicum vsum deducenda petant & contẽdant, in medium pono. Ac idcirco supra alias hæc etiã 'lex quæ eum qui aliquem ad iurandum adigit, se nullo dolo malo, neque facessendi negotii animo, sed, vt rei cuius ambiguitate ratio ipsius æstuat, veritatẽ cognoscat, iusiurandum exigere, prius iurare iubet: quum velut disperierit, quæ reuiuiscat digna visa est. Quum enim id decretum rectè veterioribus placuisset, recentiores eius cautionem negligentes delato 'iureiurando, à quo exigitur, hunc id subire volunt: qui verò exigit, de eo nihil soliciti sunt. Statuit igitur nostra Maiestas vt secundum veterum legislatorum decretum iuramentorum forma seruetur: & qui ab aduersario auferre iusiurandum conatur, quam fidem ex aliis quærit, de moribus suis prius ipse præstet: quòd nẽpe nõ dolo, sed necessario & ineuitabili de causa ad deferendũ iusiurandũ procedat. Existimo enim, quũ ambo ita ad iurandũ adigẽtur, aut dilucidiorẽ in iuramẽtis extiturã veritatẽ, aut hos aliquo modo reprimẽdos, neque tã prõptè alacríque gressu atque nunc progredi videntur, ad deferendũ iusiurandũ prodituros.

L. 34. Qui iusiurandũ De iureiur. siue uol. siue necess. D. g.

Lego ὅρκον

DE SERVIS QVI LIBERIS IN MATRIMONIUM coniunguntur. CONST. C.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO. L.iii.

LEges, quia ex benigno iudicio prognatæ ſũt, bona ſua ordinatione & moderamine iis etiam cõtrouerſiis quæ non admodũ crebrò in res humanas incidũt, auxiliũ ferre inſtituũt. At verò quum tantæ benignitatis ſint, quomodo non longè magis eorum quæ in hominum vita aſſiduè verſantur curã ſuſcipient? Si enim

Ex his Græca rectè reſtitui poſſe puto.

'medicus quiſpiã iis quæ minus angunt curam adhibeat, quæ verò magis angunt negligat: id quod minus angit, non per peritiam & prudentiam curare videatur. Eapropter legũ dignitati plus maieſtatis attribuentes, quod hactenus ex

Conſule tit. De liberali cauſa.

conſuetudine diiudicatum eſt, de iis nempe qui ex inæquali fortuna (libera videlicet & ſeruili) amore inſtigante in matrimonium cõiungi con-
499 tendũt, in legẽ includimus: ac ſancimus vt ſi homo liber ſeruilis perſonæ nuptias ſectetur, ſub duplici hac conditione matrimonium ineatur, vt is aut æqualem cum ſeruili perſona, cui per amorem aſſociatur, fortunam ſuſcipiat, aut pretium, quo illa ſeruitute liberata in libertatem perueniat, ſoluere promittat. Atque hoc quidẽ, tanquam inæqualis matrimonii arrham quandam, eum qui cõſuetudinis ſocietatem cum ſeruili perſona init, perſoluere oportebit. Statuimus verò etiam ne domini hac in re ſe inhumanius gerant: &, ſi perſona quæ ſeruum in matri-

Lego προελομένου τοῦ προσώπου

monium delegit, ſeruire' malit, *vtriuſque* ſeruitus domini morte terminetur, eáque vbi inciderit, cum liberis, ſiquos ipſis matrimonium largitum eſt, dimittantur liberi; ſin in ſeruitutem non cõ-

ſentiat, neque in promptu habeat vnde pretium plenè perſoluat, libertate per vim non mulctetur: ſed ſeruiens apud eundem dominum, mercede quotannis binis ſolidis æſtimãda, ſeruitutem tot annis duret quot pacto pretio in plenã ſummam deducto, dominũ ſatis pro ſeruo accepiſſe, neque iuſtam cauſam ad detinendũ amplius habere, ſunt oſtenſuri. L.3. De liber. cauſa. C.

DE SERVIS CONIVGIBVS, SI ALTER *illorum libertate donetur.* CONST. CI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NOn ſolùm quod inter perſonam liberam & ſeruilem ab initio contrahitur matrimonium, ſed quod cõmuniter in ſeruitute degentes in pari fortuna contraxerunt, hoc etiam, altero illorum fortè à domino libertate donato, altero verò in ſeruitute retento, ad inæqualitatem redactum, ex iſtiuſmodi cauſa valde contentioſas ambiguitates & quæſtiones, eo quòd lege diiudicatum nõ ſit, perſæpe exuſcitare conſpicitur. Quum itaque hoc quoque à noſtra maieſtate lege conceptum, conuenienter diſtingui deberet, hanc perquam rectè diiudicetur legem accepit. At verò quæ illa lex? Iubemus vt ſi ſeruitute liberata perſona coniunctioni eius quæ in ſeruitute relicta eſt acquieſcat, ſecũdum formam de perſonis liberis & ſeruilibus matrimonio coniungendis lege comprehenſam, matrimoniũ indiſruptum maneat. Oportet enim vt aut datam ſibi libertatem non vſurpet, & æ- Cõſt. proximè præcedente.

qualiter cum altera libertate non donata, seruitutis iugum subeat, donec extremus vitæ dies domino obueniat, aut, si quidē libertatis dignitatem exuere nolit, pro adiūcta sibi persona pretium se soluturam promittat. Cæterùm si hoc negligat, & ex libertate sua occasione arrepta, in seruitute relictam personam in suæ vitæ statum abripere conetur, non solùm non hac arrogantia quicquam efficiat, neque alteri libertatē donandi potestatem habeat, verumetiam ipsa, quam libertatem nacta est, hac excidat, rursúmque seruitutis iugo collum subdat: vtpote quæ ingrato animo benignæ domini sui ac beneficæ
500 voluntati iniuriam intulerit, eiúsque iudicium, quod reuereri & venerari debebat, tanquam per rebellionem contemnere cogitarit.

DE PRAEDIIS MARITIMIS AD REMORAS *piscatorias constituendas seorsum non sufficientibus, & ut inuitus etiam ad societatem adigatur.* CONST. CII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

Recurre ad const. 57.

MVlta cumulatim bona mortalium vitæ confert prudenter & cum ratione instituta rerum communio. Etenim qui viribus valet, si cum altero, qui similiter viribus valeat, communicet, longè præstantiores atque vtiliores eius vires fuerint: & diuites, si diuitias communes faciant, maiorem ex diuitiis voluptatem capiant: denique si paupertas premat, operarum communio consolatione, qua paupertatis acerbitas mitigetur, non indigebit. Verùm quum a-

deo cõmoda atque vtilis in cõmuni vita cõmu-
nio & societas sit, mirabilis quædã hominũ ani-
mos subiens prauitas, nedũ aliis ad vtilitatẽ im-
pedimento est; verumetiam qui ipsam fouent,
vt rebus suis noceri, quàm vt inita cum vicinis
societate ipsis aliquid lucri accedat, permittere
malint, persuadet. Ac tale quiddã certè de non-
nullis audiuimus, qui quũ maritima prædia ha-
beant, quæ per se non ita multum lucri adferãt,
cum vicino autem & adiacẽte prædio commu-
nicatione coniũcta, vberiorem vtilitatem red-
dant: societatẽ inire, neque illa cum vicinis præ-
diis commiscere (qua ratione ambo aliquid lu-
crari possent) per malignitatem nolũt: sed con-
trà, dummodo vicino nocumento sint, seipsos e-
tiam damno afficere malunt. Verumenimuero
tametsi damnum suum tales agnoscere nolint,
suáque malè administrantes, vtilitatem per im-
probitatem negligant, tanquam immanes bel-
luæ, vt propinquos lædant, in sua vulnera pro-
ruentes: nõ tamen istiusmodi malignitatem in
cõmuni vita Imperatoria nostra Maiestas inso-
lescere patitur, neque quia illi vtili cura digni
non sunt, auxilio vacuos relicturi sumus. Quare
ex parte aliqua ipsis, præcipuè verò vicino, quẽ
ista inhumanitas malè torquet, prospiciẽtes, san
cimus vt, si istiusmodi prædia mare versus non
adeò singula lata sint vt septi remoratorii consti
tuendi ius habeant, eius iuris consequendi causa
communione coniungantur: quò per istiusmo-
di communionem domini ex suis possessioni-

bus vtilitatem ſentire poſſint: &,ſi dominorum alter communionem facere nolit, ad illam inuitus etiam cópellatur. Quum enim quãuis inuitus aliquis beneficij particeps fit, id benignitatem etiam eſſe perſuaſum habemus. Hîc autē longè maior ſe exerit benignitas,vbi non ſolùm qui beneficium non agnoſcit, illo tamen afficitur, verumetiam qui illo iniquè priuabatur, id ſentit & percipit.

DE IIS QVI DE MARITIMIS PRAEdijs ad conſtituendas remoras piſcatorias ſocietatem ineunt. CONST. CIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

501 IN ſocietatibus vſitatum eſt vt ferè qui plus contulit,idem plus lucri ſentiat. Et rectè ſanè negotium inſtituunt inter quos ita conuenit. Veruntamen de maritimis prædiis ſocietate inita, nó ideò rectè,cuius prædium latius eſt,eo cuius arctius eſt, maius lucrum auferat. Exempli gratia,huius prædium centum paſſus latum ſit, illius verò longè anguſtius, ſi hæc coniungens communio inde vtilitatem ſuppeditet,vt æqualiter,non autem ſecũdum cuiuſque portionem, prouentus inter ſocios diuidatur, rationi cõſentaneũ eſt.Quid ita? Quia in aliis negotiis (in collatione pecuniarũ nẽpe, aut pecorũ, aut etiã, ſi quis ita velit, terreſtriũ locorũ) 'vnaquæque res quæ in cõmunionẽ'coiit,per ſe domino,quãtum eius natura fert,vtilis eſſe poſſit:in maritimis verò prædiis id ſimiliter ſe non habeat. Nam non

Lego ἕκαστον

Lego συνιέντων

quemadmodum illa, sic quoque maritimi iuris portio in se cõsiderata, peculiare lucrum habet. (Non enim præda ibidem semper loci consistit, tanquam venatores expectans) Alioqui verò etiam, quòd maior portio propter minoris defectum inutilis sit. Quis enim ex re imperfecta vsus aut vtilitas? Additio autem minoris quum imperfectionem expleat, quódque per se ad nihil conducat, vtile reddat, rationi cõsentaneum sit vt vtilitatis ex maiore portione, quæ citra accessionem minoris nihil emolumenti adferat, prouenientis æqualem partem domino suppeditet. Propterea igitur legẽ etiam quæ deinceps iustè hoc gubernet, Imperatoria nostra Maiestas profert. Statuimus verò vt si duarum maritimarum portionum, quarũ altera maior, altera verò minor sit, ad constituendas remoras piscatorias in communionem coniunctio fiat, vtriusque portionis domini ex æquo inter se lucrũ diuidant.

Lego ὅτι με-ριζομένη.

Lego ἐλάττονος

Malim εὔλογος

DE PISCATORIIS REMORIS INTER *quas legitimum interstitium non est.* CONST. CIIII.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

QVandoquidẽ sæpe vsu venit vt, quum legitimo interuallo vicinæ inter se remoræ piscatoriæ non distent, cõtentiones atque lites exuscitẽtur: de iis etiã cõtrouersiis statuimus vt reus, vbi legitimè cõuictus fuerit, si loci spatium patiatur, eò remoras transferat, vbi tanquã legis præscriptũ despiciat, litem

subiturus non est: si verò quò transferat locus non sit, annorum curriculum obseruetur quot in litigioso loco remorarum septum fixum fuerit:&, si actore præsente, nullámque protestationem interponente decem annos constiterit, immotum eodem in loco permaneat: at si actor peregre sit, vt septum non moueatur, decennium non sufficiat, sed alterum annumerari oporteat, vt anni omnes viginti sint. Atque hoc quidem præscriptum in prophanis obtineat: Ecclesiæ verò & monasteria, & siqua alia venerabilis domus, tum denique quæcunque ad fiscum referũtur, quum ipsis ad annum quadragesimum iura conseruentur, dictum tempus despicient. Ac sic quidem de remorarum 'statione quæ propter temporis longitudiné moueri non' possint, sancientes, iubemus ne actor maritimæ oræ emolumento priuetur, tametsi quod tempus elapsum sit, obtinere' litem non potuerit.

Lego τῶν ὑποχηκῶν, & μοχστάσεων.

502

Quicquid pro καθάπερ reponas, omitti poterit.

SI MAGISTRATVS ALIQVIS RES FIScales furatus esse deprehensus sit. CONST. CV.

LAudabilis res est legitima castigatio & pœna, quòd incomposita emendet, & ad mala propensos, ne in illa proruant, vel inuitos restringat. Laudabilis *est* (*inquam*) quãdo legibus conuenientem seruat clementiam, neque hanc excedere argui potest, neque verò castigãdi prætextu crudeliorem se exhibet. Quando & pater, donec benignè delinquentem filium castigat, simul prudentiæ, simul castigationis nomine lau

dādus est. vbi verò, paterno affectu abiecto, non vt patrem decet, sed atrocē in modum pœnam filio infligit, non paterno more castigat, neque quisquam atrocitatem approbat. Ac sanè si leges reuera reipublicæ parētes sunt, (quemadmodum sunt profecto) requiritur omnino vt pro ratione delictorum pœnas etiam constituant: nequaquam verò immanem aliquam, multóque quàm pro delicti modo grauiorem pœnam imponant. Nam quomodo id legitimæ est correptionis, quomodo inde manantis medicationis, si qui cuiquam mortem intulisse conuictus non sit, morte puniatur? Medici sanè quidē non præcisè integra mēbra secari iubent, & lex quū medicorum cōmiseratione infinito maiorem præ se ferat commiserationem (siquidem corpora tantummodo spectat medicinæ beneficium, leges verò tam animo quàm corpori beneficia præstant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult exercet? Hæc itaque quum hunc ad modum sese habeant, placuit nostræ Maiestati, vti quæ lex mortem decernit in magistratum qui res fiscales furatus esse deprehēsus sit, neque verò in hunc solum, sed in illos etiam qui hac in re illi socii fuerint: hæc tanquam ab humano legalíque ingenio aliena non amplius in legalibus constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut superuacanea extra rempublicam proiiciatur. Dehinc verò istiusmodi magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellantur, quæque surripuerint, hæc in du-

Mutari nec-ne οὐδεὶς ἔ-σται debeat, uiderit cui uacat: mihi sensum expressisse satis est.

Orationis ratio προαιρεῖται & ἐπιδείξεται postulat.

Vide tit. De crim. pecul.

Lego ὅτι ταύτης.

plum dependant. Qui autem ' in hoc communicarunt, si diuites sint, eidem pœnæ subdantur: sin pauperes, flagris cæsi, ignominioséque tonsi exulare iubeantur.

DE INDOTATIS MVLIERIBVS, QVANtum maritis mortuis ex ipsorum bonis lucrentur.

CONST. CVI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

SIr em quæ modo aliquo absurda æquitatique esse dissentanea apparet, lata de illa lege ad decentem cõstitutionem deducamus, operæpretium nos facturos videmur. At quæ illa tandem est? Quòd quæ mulieres inopes (id quod non rarum est) locupletibus viris matrimonio iunguntur, hæ illis defunctis prouenientem ex ipsorum bonis portioné ('prouenit auté, si pauciores quatuor liberi sint, cognominis isti numero portio, *quadrans nempe*: sin *tot aut* plures, quantum quisque illorum habet) non in perpetuũ dominium, neque vt de illa testari possint: sed ad vitá 'in vsumfructum tantũmodo, & vt inde vitam sustentent, accipiant: & ipsis mortuis in liberos huius portionis dominium transferatur: neque illis rebus suis vtendi quomodo velint potestas concedatur, extraquam si nulli liberi supersint, quod infortunium illas rerum dominio beet: vt haud sciam vtrum mulier ex se fructum videre præoptet, an verò ne nascatur aliquis, quo deuoluendæ ad ipsam portionis domina fiat, execrabũda precetur. Hanc verò absurditatem Im-

Secundum Nou. 117, Posteaquã uerò quondam.

503

Videtur deesse ἕνεκα

peratoria nostra maiestas corrigens, sancit ne istius portionis dominium mulieri auferatur, vtíque ipsa quomodo visum sit de illa statuat, & nihil aliud liberis quàm quod ex Falcidia ipsis competit debeatur: tamen vt priorum nuptiarum illa non obliuiscatur, neque inducto altero marito, prioris toro cótumeliam inferat. quòd si contingat, à nobis attributo dominio prorsus excidet, illáque fato functa, liberi rerum domini fient.

VT ACTOR ANTE LITIS CONTESTAtionem porrecto libello iudici fidem suam probet.

CONST. CVII.

SI quicquid honestum vitæque humanæ vtile est, à senio liberum ac semper vernās permaneret, neque vnquam eius vtilitas deficeret: id verò lōgè præstantissimū foret. Quāobrē etiā, si cōtingat (vt sanè persæpe cōtingere solet) vt eo neglecto vtilitas depereat, quorú curæ cómunis vitæ bona incúbūt, hi certè vt ne id quod de se multum vtilitatis in commune diffundat, restituere negligant, sanequam conueniens est. Eapropter & nostra Maiestas legem quādam rebus humanis multo quondam vtilissimā, nunc verò velut senio confectā, & ne prorsus inutilis fiat, periclitātem, ad pristinum robur reducēs senii incommodum quasi abradit, & ad primitiuū ipsius vsum reíque publicæ vtilitatem renouat. Lex autem de illis qui actionem mouent agit, vt hi, priusquam ad rei disquisitionem deuenia

Hanc legem intercidisse puto. Cōsules interim Nou. 112, Cæterum.

tur, de suo instituto iudici fidem faciant, scripto complexi, se nullo dolo malo aduersarium inquietare, neque alio iudicio condemnatos esse, neque in præsens scire se nullum ad tribunal aditum habere, & maligno consilio negotium facessere, neque ' denique mendaciis veritatem interuertere conaturos esse. Atque hæc quidem legis præscripta sunt: quæ sanè rectè sese habent, eáque qui transgrederetur, huic pœna infligebatur. Neque verò huic soli, sed causarum etiã patronos iisdem dicta lex adiudicabat. Itaque hãc (quemadmodũ dixi) ceu deperditam, prorsúsque inutilem redditam, Imperatoria nostra Maiestas tũ ad pristinas vires reducit, tum in rempublicã reditu donat. Ac verò sancimus vt qui dehinc in iudicium procedere volét, ante introitum, quæ à lege præscribuntur exhibeant.

γὰρ hic expungo.

504 DE EO QVI AD PRIMAM DENVNtiationem iudicio se non sistit. CONST. CVIII.

NEque verò hoc, tametsi neglectum hactenus contemptuíque habitum sit, incorrectum relinqui fas est, potiúsque vt conuenienti auxilio potiatur conuenit, vtpote quod humanis rebus multam de se vtilitaté præbeat. Nos itaque, quemadmodum is tractatus qui litem instituere volentibus ' formam præscribit, innouatus est, ad cõsimilem etiam modum hoc innouantes, sancimus ' vt qui semel iudiciali citatione in ius vocatus, neque ipse paret, neque alium qui pro ipso in iudicio se offerat mittit, iterum

Lego δίκην βουλομένων τύπον

Cõsule Nou. 112, Porro quũ omnes.

terum iudicii denuntiatione impetatur: cui si similiter non obtemperet, neque tertia denuntiatione indignus censeatur: & si quidem, quũ tam patienter iudicialis clementia ipsum expectet, ipse nihilominus, tertiam citationem contemnens (quum nulla iusta causa comparitionem eius impediat) neque per se neque per alium iudicio sistat: tunc omnino etiam absens condẽnetur, & nequaquam deinceps vel quæstionem mouere, vel condemnationem subterfugere ipsi permittatur. Atque hoc in vtrũque litigatorem decernimus, siue quis in ius vocatus, comparere negligat, siue quis actione instituta, aduersarióque in iudicium producto, deinde ipsi molestias protelationésque litis machinans, ab intenta actione dolo malo desistat. Etenim hic quoque, vbi ter à iudice citatus non paruerit, absens condemnabitur. ita tamen (quemadmodum dixi) si nulla causa, quæ illum qui se in iudicio non obtulit, verisimiliter purget, ad iustam excusationem subsit.

Quomodocũque Græca legi debeant, hic eorum sensus est.

NE INTRA SEPTIMVM AETATIS ANnum *sponsalia ineãtur, neque ante decimumquintum maribus, aut decimum tertium fœminis, matrimonium consecretur.*

CONST. CIX.

QVum suum cuique rei tempus esse Sapiẽs tradat, ídque cõmunis omnium, qui modò mentis cõpotes sunt, sentẽtia tum amplectatur tum probet: in omni actione tempus obseruare lõgè pulcherrimum fuerit. Quòd si fortasse alibi, in contrahendis certè matrimo-

Ecclesiast. 3.

niis negligi non debet. Oportet enim vt quò ea res in communi vita magis necessaria est, eò prudentius cautiúsque ad illam procedatur. Quam sanè nos ob causam secundum veteres, 'qui rectè hac de re lege lata statuerunt, sancimus nequo modo ante septimum ætatis annum sponsalia constituantur, neque matrimonium, sponsa duodecim, 'sponso verò' quatuordecim annis minore, sacris cæremoniis confirmetur. Atque hoc quidem, quantum ad communem publicúmque reipublicæ vsum attinet, ita vetitum sit. Verùm si imperator (vt sæpe accidit) nouam familiam conficiens, & sponsalia, & consecratione peragendam coniunctionem intra præstitutos annos despõsandis decreto permittat, id nihil legi aduersabitur. Licitum enim est vt quibus Deus vniuersi terrarum orbis, tanquam familiæ cuiuspiam, administrationem demãdauit, hi secus quàm lex, quæ subditos deuincit, præscribat, familias cogant.

Idem habes l.14. De spõsal. Dig. Recurre ad const. 74 Leg. τὸ τεσσα ρεσκαιδ.

505 uincit, præscribat, familias cogant.

VT MVLIER, SOLVTO MATRIMONIO *dotem suam, proptérque nuptias donationem, & reliquam omnem mariti substantiam in commentariũ conscribat, ac eo prolato resarciri sibi postulet siquid damni in rebus suis à marito se passam dicat: citra commentarium autem euidentémue probationem nihil petat, aut petendo accipiat.*

Vide titt. Soluto matrim. & l.22, De iure deliber. C. Nou. 1. etiam, Hinc nos cura. & Nou. 97

CONST. CX.

QVum præter alia, quæ sanctè à veteribus de matrimonii rebus tractata sunt, huic quoque tractatui satis prospectũ sit: vt nempe mulier soluto matrimonio non quoquo

modo res maritales percipiendas & detinendas vendicet: sed, si de illis controuersia moueatur, confectum post mortẽ mariti de dote sua & donatione propter nuptias, reliquísque maritalibus facultatibus commentarium publicè prius exhibeat: & siquid ex dote à marito consumptũ esse appareat, id ex ipsius bonis repetat. quũ hoc (inquam) quo modo ius atque æquitas postulat, à veteribus constitutũ sit, at verò nũc eius nulla ratio habeatur: quoniam veterum prudentiæ vtilitatem conseruandam ducimus, illorum sanctionem renouãtes, statuimus vt dehinc omnibus modis de dote, proptérque nuptias donatione, & aliis quibuscũque maritalibus rebus à mulieribus commentarius cõficiatur: quò siquando ad istiusmodi controuersiæ speciem adigantur, & ad res maritales pro eo quantum ipsarum res deteriores redditæ sunt, procedere velint: ex eo commentario aut probatione petitionis æquitas cognoscatur: *ut tum* rectè res maritorum vendicent, quando commentario comprehensa ab illis insumpta esse constabit. Citra commentarii autem testimonium neque petitio locum inueniat, neque illæ contentiosè petentes aut audiantur, aut quicquam eorum quæ petunt consequantur. Porrò commentarii conficiendi tempus statuimus, vt intra tres menses fiat: & cuiusmodi mulcta à veteribus in tutores constituta est, talis etiam hîc procedat. *Vide l.7. De adminiſt. & peric. tutor. Dig.*

VT SI VXOR MENTE CAPIATVR, IDque neque dolo mariti, neque ipso cõscio aliorum maleficio fiat, & ultra tres annos id malum duret: matrimonium dirimatur, alterámque uxorem ducere marito liceat.

CONST. CXI.

Idem IMPERATOR eidem STYLIANO.

NIhil adeo ad conseruandum genus humanum esse necessarium, atque quod è costa viro attributum est subsidium, cùm ar-
506 tifex ille qui istud condidit, tum ipsa natura diuino documento attestatur. Quod quum ita sit, istiusmodi de re illa commẽtari & statuere, quæ per omnem vitam illis qui coniugii nexu vniti sunt, auxilio gaudióque sint, quæ initio propositum coniugii finem confirment (non verò contrà affligant & miseriam perpetuúmque mœrorem adferant) legis prouidentiam, & siqua aliunde cura mortalium rebus succurrit, par atque conueniens erat. Si ergo coniugiũ tale esse oporteat (quemadmodũ certè oportet) non sanè suscipienda mihi illa lex videtur, quæ, si post initũ matrimonium furore vxor corripiatur, maritũ illam perpetuò retinere, & furoris incommodũ semper ferre cogit. Vbi enim approbetur, vbi rationi consentaneum, aut matrimonialis conuictus solicitudine dignum videatur, vt per totam vitam maritus insanienti vxori alligetur, eiúsque fœditatibus conficiatur? Si enim nullus adeò truculentus est vt vel momento quenquam cum feris in eundem locum includere sustineat, quomodo legis benignitate prædita illa lex est,

Lego νυμφεύσεως

L. 16, Furor, De ritu nupt. Dig.

Lego ἀποδοχῆς ἄξιον

quæ perpetuo efferatæ furore coniugi cohabitare maritum iubet? Sed per coniugium (inquiũt) in vnum corpus coierunt, oportétque membrũ alterum alterius morbos perpeti: &, diuinũ præceptum est, quos Deus iunxerit, ne separentur. Præclara quidem hæc & diuina, vtpote quæ à Deo pronuntiata sint: verùm non rectè neque secũdum diuinum propositum hîc in medium adferuntur. Si enim matrimonium talem statũ conseruaret qualem eius in principio pronuba exhibuisset, quisquis separaret, improbus profectò esset, neque reprehensionem effugeret. Iam verò quum præ furore ne vocẽ quidem humanam à muliere audias, nedum aliud quidquam quæ ad oblectamentum & hilaritatem matrimonium largitur, ab illa obtineas: quis adeò acerbum horrẽdúmque matrimonium dirimere nolit? Eapropter sancimus vt, siquando post initum matrimonium mulier in furorem incidat, ad tres annos infortunium maritus ferat, mœstitiámque toleret: & nisi interea temporis ab isto malo illa liberetur, neque ad mentem redeat, tunc matrimonium diuellatur, maritúsque ab intolerabili illa calamitate exoneretur. Cui sanctioni hoc adiicim⁹, vt furoris causa inuestigetur, in eámque inquiratur, num fortè mariti, aut *ipso conscio* familiarium eius aliorúmue quorumlibet technis atque dolo sit conflatus. Quod si sic esse deprehendatur, & quidem maritus maleficii arguatur, vt hic in monachũ transformatus, noléńsque volens monasterio inclu-

Gen.2.

Matth.19

Lego εἰ μὲν

sus nequitiæ suæ pœnas luat, manantíque ex sacris canonibus animæ curationi subiectus sit, decernimus. At si à cognatis ipsius, aut aliundè ipso conscio noxa orta sit. * * *

Lego κακίας εἰς τὸν

VT SI MARITVS PER MATRIMONII *tempus in furorem incidat, intra quinquennium matrimonium solui nequeat: eo autem elapso, si furor eum adhuc occupet solui possit.* CONST. CXII.

507 VEterum iurisconsultorũ sententiam, qua furorem matrimonium impedire, iam initum autem non infirmare cõstituitur, neque conuellere neque reprehendere est animus, illósque ipsos ad iudicium suum, quo ad id decernendum commoti sunt, expendendum remitto: vt tamen illam aut approbem aut confirmem, quòd id mihi approbatione indignum videatur, induci nequeo. Nam quum matrimonium, si furor præueniat, impediatur: at verò si inito iam matrimonio furor superueniat, illud nihil lædi dicatur: quomodo hinc ad comprobandum illectemur? Si enim hoc in matrimonio spectatur, vt cum vtriusque coniugis cõmodo cõtrahatur: quomodo qui ne id ab initio, tanquam inutile, consistat, suadet: si, postquam initum erit, eadẽ calamitas existat, non idem eius compagem, tanquam inutilem, dissuadebit? An operam dari oportet nequis omnino in mali cuiusquam periculum incidat: qui verò iam inciderit, hic sine omni ope relinquendus, ipsiúsque calamitatum non miserescendum est? Quod

Plenior interpretatio ex l. 16, De ritu nupt. Dig. Idémque facias ex l. 8, De sponsal. Dig. si μνηστείαν sponsalia uertere uelis, quod hîc non cõuenire uidetur. Adhibebis porrò commodè hisce constit. l. 2. Si maritus, Soluto matrim. Dig.

Lego πῶς αὐτῷ ἠρέμας

perinde sit atque siquis, priusquã morbo quispiam corripiatur, adhibendum remedium existimet, at iam correptum negato remedio mori sinat. Veruntamen (id quod dixi) reprehendere iurisconsultos non est animus: vt tamen ipsis astipuler permultũ abest. præsertim verò quum multi alii modi ad soluendum matrimonium constituti sint, quorum nullus cum furoris malo cõferri rectè possit. Quomodo nanque mariti prodigalitas, aut religionis diuersitas, aut in naturali cõsuetudine impotentia & imbecillitas, aut siquid aliud his connumeratur quod ad dissoluendum matrimonium valeat (cuiusmodi est, si seruilis conditionis coniugem esse appareat, & si quæ in pactionibus nuptialibus promissa sunt propter paupertatem plenè præstari nequeant) hæc (inquam) & similia, quibus matrimonia dissoluere lege tributum est, quomodo tandem cum furoris calamitate comparari possũt? Nos itaque sancimus vt, si furor post initũ matrimonium superueniat, ne intra quinque annos coniuges disiungantur. Etenim quemadmodum quando per omnem vitam furor duraret, nec tamen matrimonium dirimi posset, id durũ & acerbum esse visum est: ita tanto tempore expectare & perseuerare necesse est. At si, postquam tantum temporis decurrerit, malum se non remiserit, neque furiosus resipuerit: cum neutrius commodo aut incommodo coniugium dirimatur. Atque hæc quidem statuimus, non quò superioribus legislatoribus obtrectemus: sed vt

quam ſubditis curam debemus adimpleamus. Iam verò ſi furor ipſo nuptiarum die animaduertatur, quominus confeſtim matrimonium, tametſi ſacro ritu confirmatum ſit, diſſoluatur, nihil obſtiterit: perindéque acſi ante nuptias furor animaduerſus eſſet, matrimonium in irritũ recidet atque diſtrahetur. Sed quòd poſt conſecrationem diſiungendos eſſe coniuges dicitur, fortaſſe id nonnullis recto iudicio deſtitui videbitur: quaſi, poſteaquam ſacrificio iuncti in vnum corpus coierunt, non dirimi illos ſed vnitos ſini oporteat. Et præſertim quidem quum præſtantius membrum, adeóque caput maritus ſit: neque præcipua corporis membra, ſi morbo aliquo occupentur, amputari ſoleãt. Atqui hæc ratio, dum à coniunctione ſtare atque illam defendere ſe putat, quid ſibi benedictio velit ignorare videtur. Hæc enim præſtantiſſima quæque cõnubio largiri cogitans, pudicitiam, 'indiſſolubilíque quodam amoris vinculo coniuges deuinciens, propagationem generis, & ſiquid aliud matrimonium iucundum reddit, conſecrat. At furori *quæſo* quomodo cum hoc ſacrificii propoſito conueniat? Vbi enim pudicitiæ integritas, quando mens ſeipſam non nouit, miſerabiliſque ignorantiæ infortunio premitur? Vnde verò propagatio generis ſperetur, quum furor ſpe-

508 ctaculum ſolo aſpectu horrendum miſeræ vxori miſeriorem maritum exhibet, nedũ ipſi cum illo cõſuetudinem habere permittit? Quali porro amoris vinculo colligentur, quum morbus

Lego σωφροσύνην, καὶ ἀρρήκτῳ

vniuersum hominẽ efferat, & vt quiduis potius quàm homo videatur efficit? Ac profectò si fortè ex tam infortunato connubio fœtus in lucem prodeat, quum natura fructus rebus vtplurimũ assimulare soleat: quomodo non hic ipse fœtus humano generi commune detrimentum adferet? Mihi igitur propter hæc etiam, matrimonium post furoris correptionem soluendum esse constituere, iustum rationíque esse consentaneum, neque ad reprobationẽ matrimonialis benedictionis, neque ad aliud quodpiã crimen vergere visum est. Quòd siquis sanctionem à crimine nõ liberet, hic apud se furiosi matrimonii vtilitate expensa, quantum momenti iudicium suum habeat cognoscet.

VT, QEMADMODVM IN ALIIS STRVcturis lege cautum est: *ita etiam subdialium ambulacrorum structuræ, quæ solaria appellantur, decem pedibus à vicinorum ædificiis distent.* CONST. CXIII.

QVæ veteres de domuum & alioqui parietum structuris tractauere, perbellè illa se habent: & vicina ædificia decem inter se pedibus distare debere, ab iisdem rectè cõstitutum est. Verùm quoniam de subdialibus deambulationibus, & (quomodo aliquis fortasse vocet) prosceniis spectatoriis, quæ ad apricãdi vsum, & eum quidem solum excogitata sunt, atque à sole nomen acceperunt (solaria enim appellantur) in lege nulla mentio facta, nihílque

Vide tit. De ædificiis priuatis, C. & Zenonis constitutionem à nobis Latinam factam

constitutũ est: decreto quod de illis statuat, quæque subinde (vt verisimile est) de iisdem contẽtiones emergunt dirimat, opus est. Decernimus igitur vt & in his structuris, solariorum nẽpe, inter vicinos tantum interstitium seruetur quantum in aliis cõstitutum est. Etenim quemadmodum in illis conspectus *prohibendi* causa decem pedum interstitium statutum est: ita hîc quoque meritò idem spatium eadem de causa præscribetur: præsertim verò quum conspectus maiorem etiam distantiam hîc requirere videatur. Nam si, ne se inuicem vicini cõspiciant, inter alia ædificia decem pedum intercapedo relinquitur, hîc tanto id magis fieri debet, quanto huiusmodi structuræ conspectui magis sunt expositæ. Constat enim sedentem quippiámue facientem in ædibus aliquem, quòd multa septorum obstacula intersint, non ita facilè posse conspici. In prosceniorum verò de quibus agitur operibus, aut (quomodo multi dicere malint) menianis, quominus in quancunque partem circunspectes nihil obstat. Eapropter sancimus ne aliter cuiquam talem structuram fabricari liceat quàm si decem pedibus à vicinorum structuris abstineat. SIMILITER siquis ædium suarum fastigium mutans, marmoreas crustas obducat, hic etiam non aliter id faciat quàm si dictum decem pedum interstitium inter se & vicinum relinquat. *** aut alius quispiam modus auxilium ferat: longi tempo-

ris præscriptio, nempe si ex quo opus constitit, à legibus præfinitum tempus decurrerit: aut pactum 'asseruetur, ex quo quis facultate accepta ad ædificandum accesserit: iubemus vt in suo statu structura maneat, tametsi à vicini structura decem pedibus non distet.

Non temerè obscurũ hũc locũ melius exprimus.

FINIS.

IMP. IVSTINIANI EDICTA, AB HENRICO AGYLAEO LATINITATE donata, excepto primo.

EDICTVM VBIQVE LOCORVM CONstitutis Dei amantissimis Archiepiscopis religiosissimísque patriarchis conscriptum. EDICT. I.

Primum hoc edictũ uertit Haloander, quod Iustiniani Nouellæ octauæ adiunctum est.

Vram gerentes traditæ nobis à Deo reipublicæ, simúlque vt subditi nostri ex omni parte cum iustitia vitam degant studentes, subiectam legẽ descripsimus, quam quidem & sanctitati tuæ, & per eam omnibus qui in prouincia tua sunt, manifestã facere pulchrum duximus. Tuæ igitur religionis & reliquorum episcoporum fuerit ista obseruare, & siquid præsides transgrediantur, ad nos referre, nequid eorum quæ religiosè simul & iustè à nobis sancita sunt, despiciatur. Nam si nos quidẽ subditos nostros miserati, quòd vltra publicorum tributorum pensitationem ingentibus *præterea* iniuriis propter vẽditiones prouinciarum ex præsidum rapina supprimebantur, eas per subiectam legem tollere properauimus: vos autem, in vtranque dormientes aurem, nihil nobis renuntietis: sit quidem Domino Deo consecrata, vos autem rationem ei reddetis de iniuria a-

liis *illata*, si *per hanc occasionem* quòd *de his* non instruamur, nocuméti aliquid vestris istis hominibus irrogetur. Imò vos, qui in loco præsétes estis, & tam pro vobis quàm pro cæteris decertatis, oportet certiores nos reddere & de iis qui rectè se in administratione gerunt, & qui hanc nostram legem transgrediuntur: vt vtroque cognito, in hos quidem animaduertamus, illis verò aliquã referamus gratiam. Simulac verò lex publicè proposita & omnibus manifesta facta est, tunc suscepta intra sacrosanctam recondatur ecclesiam vnà cum sacris vasis, nimirũ quum & ipsa Deo dedicata, & ad salutem sub ipso constitutorum hominum scripta sit. Multo autem speciosius & magis ex vsu hominũ qui per ea loca sunt, facietis, si eam tabulis aut lapidibus insculptam in porticibus sacrosanctæ ecclesiæ perscribatis, promptam omnibus legendi & parandi ea quæ sancita sunt facultatem præbentes. Quum verò de præsidum synceritate tantam in animo solicitudinem reposuimus, manifestum est multo nos minus permissuros ciuitatum defensoribus vt vel aliquid accipiant vel dent. Dabunt enim pro præbitis sibi in foro gloriosissimorũ præfectorũ iussionibus, si quidé maiores sint ciuitates, *tantùm* solidos quatuor: si minores, solidos tres, & præterea nihil. à nemine autem quippiam; si reditus illis ex publico constitutus erit: aut, si nihil, ex publico percipiant, vltra ea quæ sacra nostra constitutione ipsos ferre debere expressum est, accipient. Alioqui siquid *vel*

ipsi, vel ipsorum (vt vocant) chartularii, vel quispiam eorum qui circa ipsos sunt, accepisse deprehendentur: in quadruplum ei quod acceperunt restituent, neque non ea solicitudine depellentur, & præterea perpetuo exilio mulctati, & corpore castigati, locum dabunt melioribus viris, qui pro malis eam solicitudinem obeant. Eritis autem vos quoque huius rei custodes, simul inhibentes ea quæ cõtra hæc fiunt, simul ad nos referẽtes, vt neque aliud eiusmodi admissorum lateat, neque latendo relinquatur impunitum, sed vndique subditis nostris æquitas & iustitia reflorescat. Sed & qui etiamnum in officiis sunt, si post huius legis insinuationem non omni rapina abstinuerint, sciãt etiam ipsi se constitutis in hac lege pœnis subiiciendos. *Scriptum est hoc edictum ad episcopos* DAT. XV. CAL. APRIL. CONSTANTINOP. BILIS. V. C. CONS.

NE PRAESIDES IN FISCALIBVS CAVSIS *fidem publicam dent.* EDICT. II.

Idem IMPERATOR IOHANNI prætoriorum præfecto.

EX iis quæ à gloria tua sine scripto ad nos relata sunt, non exiguam publicorum tributorum illationi difficultatem prouinciarũ præsides, dum quibuslibet fidem publicam dãt, attulisse cognouimus. Eos enim qui tributa publica suscipiunt, inde sibi securitatem atque tutamentum prætendẽtes, quod aurum ipsis perfusum sit, non transmittere, sibique maximam

partem retinere,& quum aurum debeant, malè sibi data fide publica abuti. Missa igitur ad excellentiam tuam hac sacra pragmatica forma, statuimus vt per edicta sua omnibus clarissimis prouinciarũ pæsidibus interdicat,ne in fisci causis fidem publicam dent: in priuatorum autem solùm causis liceat ipsis, iis qui id desyderãt fidem publicam dare, ídque ad certum tempus: quod non cótinuò poterunt,vbi elapsum fuerit, denuo renouare. Sciãt verò omnes quòd vbi tales securitatis promissiones ab illis acceperint, nullam inde vtilitatẽ sensuri sunt: sed facultas cuicunque,cui hoc iniũctum est,vt quæ ab illis debentur publica tributa perfundat,fuerit, vt illos comprehẽdat: vt quæ illis in prouincia data fides publica fuerit,in nulla re ipsis vtilis futura sit. Cæterùm illi soli securitatẽ habeant qui aut ad sacram nostram iussionem, aut ad excellentiæ tuæ mandata securitatis promissiones abstulerint. POSTEAQVAM etiam à gloria tua edocti sumus quomodo nõnulli in diuersis prouinciis,inquisitione in eos qui se hæreticorum erroribus dedidissẽt, facta, quũ multos subditos hãc ob causam cõprehendissent, sportularũ ratione magnam vim auri ab ipsis ceperint: sancimus vt qui id ausi sint,& comprehendantur, & ad clariss. prouinciarũ præsides adducantur, post probationes quod ceperint,in triplũ refusuri: vt simplũ iisqui damno affecti sunt,reddatur,dùplum verò in fiscum inferatur. PORRO qui in vica-

riana cohorte, quæ spectabili Asianæ iurisdictionis vicario apparet, locum & ordinem obtinent, suo bonorúmque suorum periculo publicorum tributorum illationi incumbant: quum quidem qui in prouinciali cohorte numerantur (quomodo & id ad nostram pietatem excellentia tua retulit) deficiant, numerúsque ipsorũ in paucos admodum coarctetur, ac à longo iam tẽpore clariss. prouinciæ Phrygum Pacatianorum gentis præsidis magistratum etiam vicarius assumpserit. Qui ergo in vicarianã cohortem referuntur, facultatem habeant vt ex vicarii qui nunc est, & pro tempore futurus est, iussu publicas contributiones exigant, illásque fisco inferendas curent. CONSTITVIMVS etiam vt qui in quacunque prouincia prouinciales tributorum susceptores sunt, in acceptilationibus quas faciunt, quòd ipsis perfusum aurum est, distinctè describant: distinctè etiam ponant, quantum occasione eorum, quæ excellentiæ tuæ mensæ, quæque sacris nostris largitionibus competunt, transfusum sibi sit: vt persolutam quantitatem per huiusmodi acceptilationes euidenter explicent & manifestent: denique nequi facultatem habeant vt quæ ex aliis titulis acceperint, in alios transponant & accepta ferant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, ea excellẽtia tua ad effectum deduci præcipito.

DE ARMENIORVM SVCCESSIONE. EDICT. III.

ARmenios pristina iniustitia liberatos, tũ ad nostras per omnia leges deducere, tum decora æquabilitate donare volumus. Et quoniam barbaricam quãdam insolentémque, & quæ neque Romanos neque nostræ reipublicæ iustitiam deceat, apud ipsos esse legem nuper didicimus (vt *nempe* masculi in parentum hæreditatem succedant, fœminæ verò non) emissa præsenti ad magnificẽtiam tuam sacra lege, decernimus vt successiones æquales sint, & quæ de viris mulieribúsque Romanorum legibus constituta sunt, hæc etiam in Armenia obtineant. Sanè idcirco illuc nostras etiam leges transmisimus, vt in eas oculos conuertentes ad præscriptum illarum rempublicam gubernarẽt. Quoniam verò quæ præcesserunt, ea omnia commouere absurdissimum esset, statuimus vt hæc lex inde ab initio pii nostri imperii vim & vigorem habeat: vt ab eo tempore hucusque defunctorũ successiones hũc ad modum fiant: præterquam siqui iam transegerint, alióue modo se inuicem liberarint. Si enim tale quippiam factum sit, id in suo robore permaneat, nullóque modo commoueatur, iubemus. Porrò *mulieres* à prædicto tẽ- 392
pore eorum etiam prædiorum quæ genearchica vocantur participes esse volumus. Si verò inueniri nonnullos contingat qui filias, quãquam non vocarentur ab intestato ad successionem, hæredes tamen scripserint, illæ similiter, quíque

Id est, olim à principe generis familiæ suæ ascripta.

Lego τὴν ἐξ ἀδιαθέτου

ex illis nati fuerint, in res genearchicas successionis participes sint. Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc sacram declarantur legem, excellentia tua & custodire & fini tradere studeto: vt leges nostræ per omnia obtineant, authoritatémque habeant. Ac præsens quidem lex ab initio imperii nostri (vt iam diximus) incipiat, & simul in omne tempus extensa, in posterum omnibus modis in republica vim habeat, atque ab omnibus obseruetur. DAT. X. CAL. AVG. BILISARIO V. C. CONS.

Lego χρόνῳ

DE MAGISTRATV PHOENICIAE LIBA*nicæ.* EDICT. IIII.

Idem IMPERATOR IOANNI gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorũ præfecto, iterum exconsule & patritio.

MAgistratus creari oportere gratuitò, iam lex nostra præcipit, quam sanè & authoritatem per omnia obtinere volumus. Posteaquam verò omnia ad subditorum beneuolentiam *demerendam*, locorúmque custodiam & munitionem vndique indagantes, magistratus partim coniunximus, partim diuisimus, alios in aliam atque aliam formam transmutauimus, nonnullos verò sublimiores fecimus, nominibúsque maioribus, quàm quæ tunc essent, decorauimus, prætores, proconsules, moderatores, & comites præter pristinam consuetudinem in rempublicã introducentes, omniáque ad ipsius vtilitatem facientes: oportere etiam putauimus

vt magiſtratum Phœniciæ ad Libanũm ex ducalibus in ſpectabilem transferamus, & moderatoris formam illi demus, tum etiam annonas ad decẽ auri libras aſſignemus: ipſe verò iſtius prouentus occaſione fiſco nihil præbere debeat. Interim apud Phœnices ſcrinii tractator, pro nuper attributo illi munere, quod & beneficium nuncupatur, ex canone eiuſdem prouinciæ clariſſ. pro tempore ſpectabilium tribunorum notariorum primicerio denas auri libras in ſingulos annos dabit, quibus ille ſolis contentus eſſe debebit. Moderator porro à muneribus 'omnia Lego πάντα
pura conſeruet, & quatenus ipſi ſacra noſtra cõſtitutio permittit, militum miniſterio vtatur. Veruntamen eximium illi fortiſſimorum Tertiodelmatorum numerum, vt in Phœnicum regione eſt, aſſignamus, qui præcepta ipſius exaudiant, qui ipſum inſequantur, qui denique iuſſis ipſius, quæ aut de vectigaliũ exactionibus, aut de reipublicæ ſtatu, aut de ciuitatum incolumitate procedent, pareant. Qua de re quum inſtrumenta cõfici iuſſerimus, ſtatuimus vt excellentia tua hæc omnia cognoſcens, huius magiſtratus præfecto decem libras auri in annonas aſſignatas, ex prouinciæ tributis perſoluendas conſtituat. Interim quæ conſtituta ſunt, vt quotannis à publicarum rationum procuratore ſpectabili clariſſ. tribunorum notariorum primicerio darẽtur, imminuenda non ſunt, neque verò
præterea quicquam illi eſt addẽdum. In primis 393
autem *moderatori* ſtudio ſit vt fiſco faueat & com-

modet: dehinc, vt disciplina & conueniens ordo in ciuitatibus conseruetur: tertiò, vt iustitiã inter plebeios exerceat. Quæ verò de moderatorũ reliquorúmque magistratuum statu in sacra nostra constitutione à nobis (vt dictum est) scripta sunt, ea omnia & in illo locum habeant. Sanè si dictus deuotorum Tertiodelmatorum numerus nostro iussu in alia transferatur loca, alterum illi *in eius locum* surrogatum subiiciendum curabimus: vt nequid ex solenni plenóque auxilio omnino illi desit. In his porro iam dictis rebus spectabilis dux nihil communionis habebit. Nolumus enim quicquam illi commercii esse aut cum militibus spectabili moderatori certò assignatis, aut cum plebeiorum quoquam, aut cum illorum controuersiis quas inter se habuerint, aut siqui plebeiorum, in quos illi nullum ius cõcessimus, dica impingatur: propterea quòd inter rei militaris curam & ciuilẽ administrationem permultum intersit, ac discerni hæc oporteat, quemadmodum patres reipublicæ id nobis ordinarunt & constituerũt. Ac sciant spectabiles duces, quòd, si rebus ciuilibus se ingerere audeant, militarem magistratum non retinebunt, & huic magistratui subiiciendi erunt. In nulla nanque re inferiorem hunc magistratum ducis magistratu esse volumus. Volumus insuper vt (quomodo dictum est) quàm vehementissimè publicarum contributionũ exactioni incumbat, plebísque incolumitati inuigilet, & ne spectabilibus ducibus, neqũe clariss. tribunis,

neque cuiquam potentium domuum, imò ne sacro quidem nostro patrimonio, aut sacris nostris priuatis, aut sacræ nostræ domui, qualecunque tributariis nostris damnum inferre permittat: vt ne etiam demisso animo neque pauidus sit, sed virilem in modum subditis præsit, omniáque faciat quibus alii moderatores ex præscripto obstricti sunt. Atque ita *quidem* rerũ summa ab ipso administretur. Illud sanè etiam fieri & obtinere volumus, vt spectabiles duces inde annonas auferant, vnde spectabilis prouinciæ moderator eas auferendas constituerit: propterea quòd manifestum sit eos non tam socorditer ad res animum aduersuros esse vt quæ sibi competant petere non possint. Sciant verò quòd si præter hæc quippiam fecerint, viginti librarum auri mulctam perfundẽt. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, excellentia tua effectui & fini tradere studeto.

De hoc uide quæ in Nou. Supplemẽto ad tertiam constit. scripsimus.

DE TEMPORE ACTIONVM QVAE SAcris locis competunt. EDICT. V.

Pro στόματος lego στοχασμός

Lego ἐπωφελές, & mox ἄχρηστον

Mirè passim hoc edictum corruptũ est, quin tamẽ-

QVod medicamenta morbis, hoc ius præstat controuersiis. Vnde cognoscere est, quæ rectè se habere cuipiam visa essent, sæpenumero effectum habuisse prorsus diuersum, & quod cuiusque ratio ac 'coniectura fore 'vtile existimasset, ex ipsa experientia 'inutile inuentum esse. Arguit hoc etiam præsentis constitutionis necessitas, ob quam 'quod nuper priuilegiũ ex pio proposito sanctiss. ecclesiis, mona

ius sensũ recte expresserimus, nõ poterit negari.

steriis, & aliis venerabilibus locis per nostrã cõstitutionẽ concessum est, necessaria quadam correctione euertimus. Siquidem quum aliquot ab hinc annis ad centesimum vsque annum præscriptionis curriculũ venerabilibus locis extẽdi iussissemus, permultæ ex illius legislationis laxitate controuersiæ motæ sunt, ac velut antiquorum vulnerum obductæ cicatrices in oculos denuo incurrerunt: verùm curari illæ sanitatíque restitui non potuerunt: quippe quæ probationum difficultatibus impedirentur. Propterea quòd per tãtum seculi (ne dicam temporis) spatium, neque probationibus integritas neque actis fides constare, neque etiam testibus vita suppetere possit. Quamobrem quum liberalitati nostræ controuersiarum angustia arctiórque velut ambitus non respondeat, adhibita ratione simul & religiose dictum priuilegium retractantes, id ad possibilem modum ab ipsa experientia inducti deducimus, iubemúsque vt in controuersiis, quas antehac triginta annorum præscriptio sustulit, nunc in rebus ecclesiarũ, monasteriorum, xenodochiorũ, orphanotrophiorũ etiam, brephotrophiorũ, & ptochiorum, quadraginta annorum dilatio inducatur. Ea verò iuris ratio & virtus quam triginta annorum præscriptio vindicare solita est, circa alias, & personas & res integra interim & salua maneat. Solis nanque (vt dictum est) venerabilibus locis eorúmque iuri & contractibus hoc decem annorum auctariũ elargimur, vt exacto hoc temporis spatio tum

personales tum hyphothecariæ actiones in perpetuum cõquiescant. Aliarum autem perscriptionum nihil omnino imminuimus, & annalem triennalémque, & quæ aliæ in lõgiora angustioráue tẽpora producuntur, vim robúrque suum obtinere volumus. In solis etenim (vt dictũ est) venerabilium locorum controuersiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum priuilegio perfrui volumus, in quibus centum annorum priuilegium illis constitutio nostra concedebat. Illud verò in confesso sit, quòd siquæ controuersiæ ante hanc nostram cõstitutionem ecclesiis reliquísque sacris locis quocunque loco motæ iudicis authoritate & sententia, transactionísue modo finitæ sint, eas refricari redintegraríque nolimus. In reliquum autẽ tempus, iis quas antehac octo lustrorum silentio sopitas nondum aut moueri, aut motas terminari contigit, rectè hæc constitutio opponetur. Illustris itaque tua magnificáque authoritas, quæ per hanc generalem legem nostra statuit serenitas, ea vt propositis edictis ad omnium notitiam deueniant curet.

EDICTVM PIENTISSIMI DOMINI NOstri *Iustiniani.* VI.

COgnouimus quomodo post castigationem domini Dei benignitate immissam, qui negotiationes & ludos literarios exercent, diuersi etiã generis artifices & agricolæ, insuper & nautæ, quum potius meliores fieri deberent, lu-

cri cupiditati se dediderint,& duplicia triplicia-
que pretia ac mercedes præter veterem cõsuetu-
dinem requirant. Visum igitur est per sacrum
edictum omnibus interdicere detestandam isti-
usmodi auaritiam,& nequis in posterum cuius-
cunque disciplinæ aut artis magister, qualiscun-
que etiam negotiationis negotiator, qualiscun-
que demum agriculturæ agricola, quàm vetus
cõsuetudo ferat, plus pretii mercedísue nomi-
395 ne exigat. Iubemus verò etiam vt ædificiorum,
& colendæ terræ, aliorúmque operum mensores
nihil amplius operariis imputent, & illis anti-
quam consuetudinem conseruent. Hæc autem
obseruare iubemus & eos qui qualiacunque ope-
ra demãdant,& eos qui aliqua redimũt. Siquidẽ
nec ipsis amplius quàm more constitutum sit
dare concedimus. Sciant verò qui quicquã am-
plius quàm pro veteri consuetudine requirunt,
quòd triplicem quantitatem in fiscum inferre
cogentur si supra id quod ab initio cõstitutum
fuerit cepisse illos quicquam aut dedisse osten-
sum sit. Hæc porrò inquiri ac vindicari iubemus
& ab excellentia tua,& à gloriosiss. fœlicis huius
vrbis præfecto. Volumus enim per vos ab huius
nostri edicti transgressoribus constitutam mul-
ctã exigi, pœnísque illos subdi: ita vt quæ vobis
parent cohortibus, quinque librarum auri mul
cta incubitura sit, siquid ex iis quæ à nobis cõsti
tuta sunt neglectum fuerit. DAT. II. CAL. A-
PRIL. CONSTANT. DN. IVST. PP. AVG.
POST BILIS. V. C. CONST.

FORMA PRAGMATICA DE ARGENTA-*riorum contractibus.* EDICT. VII.

In nomine domini IESV CHRISTI Dei nostri.

IMPERATOR Cæsar Flauius IVSTINIANVS, Alemanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, fœlix, inclytus, victor, triumphator, omni æuo adorabilis Augustus.

Quemadmodum virtutis vis in rebus aduersis semper elucet, ita etiam Imperatoria cura & gubernatio in subditorũ controuersiis manifesta fit. Et optandũ quidem nobis est nequid vnquam reipublicæ nostræ aduersi eueniat: verùm si aut rerum humanarum mutabilitas, aut commota ad id diuina voluntas mortalibus mala immittat, desuper benignè inducta castigatio, imperatoriæ curæ benignitatísque occasio fit. Quod sanè hoc tempore *ita euidenter* accidit vt opus expositione non sit. Quum enim mortis aculeus & periculũ omnia loca peruagata sint, quod quisque sensit, nemini audire necesse est. Quando itaque multa ex improuiso inciderunt quæ non temere tẽpus aliud induxisset, qui in corpore ac collegio argentariorum recẽsentur nos accesserunt, dicentes hæredes nonnullos ac successores quorundam, qui scriptura non interueniente ab argentariis aurum, aut argentum etiam, aut alias species accepissent, ad perfidiam improbitatémque spectare: quòd videlicet neque qui cœpissent superessent, ne-

Quod in Græcis Iulianus his adiicitur uitiosum iudico.

que ipsi hæredes siue successores, quum contractus conscripti non essent, conuinci possent. Huic igitur rei mederi conantes, statuimus vt qui ad hunc modum iudicium subeunt, oculis in conscientiam defixis, expressè ac plenè quæ illis in quorum bona & ius successerunt, ab argentariis data sint, confiteantur: vt etiam *qui adhuc* superstites *sunt*, eius collegii quod ipsis actionem intendit, argentariis idipsum faciant. Idem etiam à seruis, qui ab iisdem iudicibus examinãtur, fieri iubemus. Sciat verò vtraque pars si ministrorum testimonio, aut quæ cum iureiu-
396 rando fiat, diariorum productione, aut alia etiã aliqua sufficienti probatione res conuincetur, quòd qui ita improbè & ingratè egerint, quæ fraudulenter & per improbitatem negauerint, in duplum depẽdent, siue rei veritatem occultauerint, siue illam cognoscere neglexerint. ALTERVM ad nos ab eiusdem corporis argentariis relatum caput est, vt ne quæ ab illis, cum quibus contraxerunt, confessiones, tabulæ, aut raciocinia ipsorum manu conscripta, sibi exhibita sunt, posteáque in dubium deuocantur, ista ipsi per publicorum instrumentorum collationem probare teneãtur: propterea quòd ipsorum collegium multis & præcipuè nobilibus credat, qui contractus suos publicari, aut ita tum rerum suarum manifestum fieri non sustinent, 'noluntque (vt consentaneum est) *eo modo* existimationem suam minui: sed vt propria manu (vt dictum est) conscriptæ literæ eandem cũ publicis instrumentis vim obtineant. Et in hoc

Lego μὴ βουλομένοις

mediam quandam nos viam ingressi, qua & argentarios aduersus eos qui de talibus capitulis litem mouebunt, & rursus hos aduersus illos vti volumus: statuimus vt si istiusmodi illorum qui contraxerunt propria manu scriptas literas argentarii proferant, quas aut ipse, cuius esse dicuntur, aut ipsius hæredes successorésue non possunt cum iureiurando abnegare, tanquam *proculdubio* ab illo cuius præ se nomen ferunt scriptæ sint, numeratam pecuniam non esse opponi nequeat. Insuper verò si argentarius ex publico instrumento propriæ manus scripturam cōfirmare possit, aut ipse quidem id negligat, aduersarius verò ex alterius publici scripti comparatione scripturam illam vt falsam redarguere nequeat: tunc ex instrumentis, quæ illorum manu, *de quibus agitur* conscripta esse certò constat, & testium subscriptione stabilita sunt, ad ea *eorundem* scripta, quæ ab argentariis, aut aduersus eos ab iis qui contraxerunt, proferuntur, comparatio fiat, firmáque sint, nec minorem quàm publica instrumēta, vim & authoritatē habeāt, non ex firmitate & vigore, qui illis insit, sed ex sola forma. Nihil etiā præiudicii in hoc supplicibus sit, quòd in scripto ab iis qui contraxerunt ipsis dato, hypothecæ, aut hæredum successorúmue nomina nō insint. EIVSDEM porrò corporis argentarii, similiter etiam qui cum illis cōtrahūt, dūmodo similes aduersus illos actiones mouent, facultatē habebunt vt siqui defuncti propter inopiā hæredes nō habuerīt, debitores verò reliquerint, aut res aliquæ quæ ad ipsi s

Lego ἰδιόγραφον, aut potius ἰδιόχειρον

pertineant, apud aliquos depositæ oppigneratæ-
ue inueniantur: aduersus illos competentes a-
ctiones moueant, & ex illis satisfactionem si-
bi parent. Idem etiam ipsis in bonis illorum qui
cum ipsis contraxerunt, & debent, dum illi ad-
huc viuunt, seruabitur, vt ipsis, siue actores siue
rei sint, si velint, tametsi in instrumētis hypothe-
cæ nulla mentio insit, hypothecarias tamen a-
ctiones mouere liceat: quasi eæ naturaliter argen
tariorum eorúmque qui cum ipsis contrahunt
contractus comitentur. Habebūt verò id etiam,
vt tempore posterioribus creditoribus præferā-
tur. Non æquum enim est, à nostrorúmque tem
porum iustitia alienū, eos qui bene de aliis me-
rētur, rebus suis priuari, qui verò debent, super-
bire de alieno. ILLVD sanè etiā in illorū sub-
sidium adiicimus. Quoniam enim quæ ab ipsis
ineuntur contractibus vehementer nouella no-
stra lex repugnat, quæ iubet ne creditores aduer
sus eos qui aliquid à debitoribus emerint, prius
iudicio agant quàm principales debitores per
cessionem bonorum non soluendo esse constet:
397 (id quod admodum illis graue & molestū fuit,
propterea quòd qui emunt, velut ex consuetudi-
ne quadam & *ob euictionem* fideiussores quærant,
& aliam sibi omnem securitatem parent: ipsis
verò id neque consuetudo neque in cōficiendis
contractibus celeritas permittat) per præsentem
sacram pragmaticam formam, quam speciali
munificētia ipsis elargimur, quæque alteri per-
sonæ collegio, corpori, aut officio nullo modo

Post αὐτοῖς addo περιουσίαις, quod τοῖς respondeat.

competat, statuimus vt & ipsi & qui cum ipsis cõtrahunt, quando aduersus ipsos actiones instituunt, in inquirendis persequendísque rebus in quibus ipsis tempus prærogatiuam præbet, tali priuilegio vtantur quale ante legis nostræ lationem habuerunt: vt probatione debitores bonis cessisse non grauati, si quidem satisfactionem à principalibus consequi nequeant, aduersus res ab illis abalienatas, & ex speciali generalíue hypotheca ipsis obnoxias, in quibus (vt dictum est) antiquius quàm alii creditores ius habẽt, actionem mouere possint. Existimamus enim quæ prædicto argentariorum corpori & qui cum ipsis contrahunt conceduntur, in communem se beneficentiam extendere: ideo quòd illi non paucis quibuspiam, sed omnibus ferme quæ in vniuersa republica fiunt contractibus ministerium præstent. HOC quoque illis ad petitionem ipsorum concedere visum est, vt, quãdo dicam aliquibus impingunt, & ad promissionem decimæ partis adiguntur, ne ab illis fideiussiones exigantur, sed sufficiat ipsorum hac de re factum promissum: quippe qui digni sint quibus per se credatur, quum ipsorum fides & pro aliis sufficere existimetur. Illud manifestum sit, quòd si legi succubuerint, nihil illis proderint fideiussorem non dedisse; sed nihilo minus decimæ partis pœnam depensuri sunt, quemadmodum & qui illos in ius vocant, ipsis. Insuper & qui ab illis in ius vocantur, similibus pœnis subiiciẽtur. Hoc vnum discrimen in hoc capite fuerit, quòd (quemadmodum iamiam dictum est) qui è col-

legio argentariorum actiones instituunt, fideiussorum datio in decima parte per speciale nostrum beneficium his condonata & remissa sit. QVONIAM verò quòd supplices ad diuersa tribunalia protrahuntur (idcirco quòd eorum qui cum ipsis cōtrahunt infinitus, numerus sit, &, vt contingit, pauci probi sint & grati) non solùm ipsis damnum, verumetiam communibus rebus impedimentum inferri compertum est: etiam in hac parte priorem nostram circa illos prouidentiam imitamur, ac iubemus vt speciales illis iudices sint, siue in ius vocent siue vocentur, & prudentia tua, & Petrus gloriosiss. sacrarū nostrarum largitionum comes, consularis & patricius: vt apud vtruncunque horum mouendæ inter ipsos & alios qualescunque controuersiæ, aut etiam apud iudices antehac à nobis illis datos, ac deinde defunctos iam motæ examinentur, atque breui finem, qui nostris legibus conueniat, capiant: & supplices prætoriorum vexatione liberati, officio & rebus suis vacent, tantóque candidius & libentius subditorum contractibus operam nauent, quanto minore improbitate & ingratitudine tentantur, aut qui improbi esse conantur, iniqua illis damna inferre non sinūtur. PORRO postquam & aliam nobis dolosorū hominum fraudē exposuerunt, denūtiantes quomodo quidam à dicti collegii argentariis pecunias mutuati aut mutuantes, emerint aut emāt possessiones immobiles suarum vxorum, aliorúmue quorūpiam familiarium nomine, quò

videlicet generalē illā acquisitorū acquirendorúmque bonorūoppignerationē circūscribant: nōnulli etiā quæ sibi debētur, à debitoribus aut 398
in pecuniis,aut omnino in immobilibus rebus recepturi non in suam personam,sed (quemadmodum dictum est)aut vxorum,aut cognatorū istiusmodi solutionem,sessionem,aut venditionem faciendam curent, quò per istiusmodi rationem inopiam prætēdere possint,ipsi verò qui ex dicto argētariorum corpore de illis bene meriti essent,hos quibuscum contractum iniisse nō videantur, in ius vocare nequeant: in hoc quoque capite parem munificentiam argentariis,& qui aduersus ipsos similes controuersias mouēt, exhibētes,iubemus vt, si debitorum quempiam dolo fecisse quominus res suas possideat,aut ius suum clàm in alium transtulisse demonstretur, liceat actoribus in rē,aliáue legitima actione id factū esse ostendere,aduersúsque dictas res, quasi debitoris sint,procedere, & vndique technis pulsis,indēnitati suæ & in debito & in hoc factis expēsis,cōsulere. Eam autē prudētiæ tuæ memoratíque gloriosiss.viri diligentiā esse scimus, vt iā motas,nondum autem finitas, aut in posterum etiam mouendas controuersias ita diiudicaturi sitis,vt neque supplices ex debitorum improbitate aut fallacia iniustum dispendium subeant, neque innoxii ex iniquis obliquísque cōmentis importunas euersiones sustineāt.Ita verò etiam vt quæ nuper ipsis petentibus præbita sunt, rata & inconcussa maneant, & quæ per præsentē sa-

cram noſtram pragmaticã formam liberaliter conceduntur, ad mentis voluntatíſque noſtræ ſcopum perficiantur: qui hoc agimus vt omnes ſubditi rectè & non captioſè in negotiis verſentur, & quibus debetur, quòd miniſterium reipublicæ negotiis præbeãt, quieta vita fruantur, ac neutiquam per improborũ machinationes iudiciis, quæque inde manãt difficultatibus & diſpẽdiis implicẽtur. CAETERVM quod in quoque dictorum capitum ſpecialiter poſuimus, id in orationis obſignatione & fine generaliter ponere viſum eſt, vt in omnibus prædictis, his qui in prædicto argentariorum corpore recenſentur, eorúmque hæredibus & ſucceſſoribus *tum etiam illis qui cum ipſis contrahũt, ac eorum hæredibus & ſucceſſoribus* in quibus *rebus* aduerſus argẽtarios actiones mouent, æqualia priuilegia ſint. Conuenit enim vt vtraque pars eam ſimplicitatẽ integritatẽmque in cõtractibus ac negotiis ſuis ſeruet, quam ſibi ab altera ſeruari velit. HIS demum per præſentem ſacram noſtrã pragmaticam formam iuſſis & hoc addimus, vt prudẽtia tua omnẽſque magni magiſtratus eos qui in prædicto collegio recẽſentur iuuent, vt ſiue per edicta, ſiue per literas, ſiue per aliũ quencũque conſuetũ modũ ſeruato iuris ordine competẽs ſubſidiũ conſequantur, poſſitque illis aduerſus improbos ſucurri, neque cogantur & ipſi aduerſus alios improbi eſſe, ſed æquos atque bonos ſe illis, qui cum ipſis contrahunt, exhibeant: quippe quũ id noſtrorũ temporũ bonitati vniuerſæque reipublicæ cõtractibus

Pro ὀφείλοντας lego ὀφειλομένους, quo Iuſtinianus frequentiſſimè utitur.

Quod deeſt (deeſſe autẽ quiddam nõ orationis ſtructura modò, uerumetiam ſenſus indicat) tale eſſe certò mihi colligere uideor.

Pro τοῦ σοῦ lego τούτου

bus, quorum præcipui quique & maximè necessarii semper per prædictum collegium fiunt, cõueniat. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formã, prudentia tua, & quicunque alius reipublicæ nostræ iudex, firma seruato. Supplicibus verò hanc sacram pragmaticam formã (vtpote quæ tantam in præsenti proposito & prædictis tractatulis vim habeat, quãtam in aliis negotiis generales nostræ leges obtinent) in quocunque iudicio, & maiori & minori, producendi illámque recipiendi, ac inde subsidium consequendi facultas esto. DAT. V. CAL. MART. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XV. POST BASIL. V. C. CONS.

DE PONTICI TRACTVS VICARIO. EDICT. VIII.

Idem IMPERATOR BASSO gloriosiss. sacrorum prætoriorum præfecto.

SVffecturos ciuiles magistratus Pontici tractus prouinciis existimãtes, præpositũ quondam illis locis vicarium medio pòst tempore inhibuimus, nihil eorũ quæ postmodum ab illis facta sunt commissum iri expectantes. Atqui posteaquam ex rerum experientia cognouimus in prouinciis hisce homines habitare latrociniis & cædibus innutritos, & homines *ferentes semper * congregantes & * armis vtentes * * & his, effugiúntque in has res constitutas pœnas, dum prouincias in quibus deliquerint desc

runt, neque prouincialium magistratuum quisquam ex attributa sibi prouincia egredi audet: vt nos etiam, qunquã persæpe homines in prouinciam emiserimus, fiscúmque stipendiis grauauerimus, nihil tamen amplius effecerimus, quòd ad manum is magistratus non esset, qui auxilium ferre, & istiusmodi insolẽtiam reprimere posset: reuocare vicarii magistratum visum est, & Galatiæ primæ magistratu' *ad pristinum statum redacto*, vt nonnisi ciuilis sit, quemadmodum antè erat quàm nos illũ, sublato vicarii magistratu, dignitate annonáque maiore decorauimus: vicarium denuo omnibus Pontici tractus prouinciis præficere: *ita verò* vt non solius præfecti locum adimpleat, verumetiam gloriosiss. magistri sacrorum nostrorum officiorum, gloriosiss. etiam ducum, magnificentiss. denique *eorum* magistratuum qui sacro nostro patrimonio, cubiculo etiam, & domesticis protectoribúsque præfecti sunt: deinde istiusmodi potestatem habeat qualem cuiusque prouinciæ magistratus in sua prouincia habere solet: vt neque per dignitatẽ, neque per sacerdotium, neque per cingulum, neque per militiam, neque demum per quodcũque aliud quisquam huius iurisdictioni eximatur: sed ad consimilem modum omnes illi subsint, siue plebeii sint, siue etiam cingulo, dignitate, militia, aut sacerdotio etiã decorati fuerint: ídque non in criminibus solùm: (non enim militaré tantùm hunc magistratum facimus) verumetiam siquis de re pecuniaria litem institue-

Vt non temere hæc adiecta, ita neque temere mox quædã omissa esse concedes.

re velit. Omnibus etenim hominibus, omnimodiſque rebus magiſtratum hunc communem facimus. Reddimus autem illi quod & antea habuit ſacrum auditorium, vt cõtrouerſiæ in aliqua Pontici tractus prouincia prouocatione ſuſpenſæ, dummodo quingentos aureos non exuperent, non in fœlicem hanc vrbem deduci, ſed apud ipſum ad ſacrarum formam examinari debeant, ſiue ex ipſa ciuilium magiſtratuum iuriſdictione *prouenerint*, ſiue etiam ex ſententiis cuiuſpiam magnæ huius vrbis magiſtratuum, aut ex noſtra iuſſione motæ ſint. Nemini verò pote- 400
ſtatem facimus vt, poſtquam prouocatione ſuſpenſa controuerſia mota fuerit, altera prouocatione vtatur. At ſanè ſiqua controuerſia ab initio apud illum cœpta ſit, eámque prouocatio cõſecuta fuerit, procedet prouocatio quemadmodum ſolet, antequam magiſtratum vniſſemus, tanquam ſi medio tẽpore nihil noui interueniſſet. Quod ſanè & in Galatiæ præſide iubemus: quem ſimplicem denuo magiſtratum fecimus, quaſi in illo nihil medio tẽpore innouatũ eſſet. Facultatem etiam huic vicario damus, vt à vicina hac Bithynia incipiens, vſque ad Armenios ipſos, Trapezũta etiam, & reipublicæ noſtræ Perſas verſus fines, in quãcunque Pontici tractus prouinciam velit proficiſcatur: vt velut ab initio ac primario quæ hucuſque cõmiſſa ſunt, cõpetentibus pœnis perſequatur: (quorſum ſanè & gladii ius illi concedimus) præcipuè verò milites adoriatur, ſiqui deſertis ſtationibus ſuis iſtiuſ

modi ſe nequitiæ dediderint. Et ſi quidē criminibus obnoxium quēpiam inuenerit, hunc cingulo priuet, qualecunque etiam habeat, non expectās donec eum magiſtratū ſub quo is militat, ea de re certiorē fecerit, tanquā qui iſtius magiſtratus locum adimpleat, & in omnes omnino ius & poteſtatem habeat. In quæuis etiam loca & latifundia, ſiue ad ſanctiſſ. eccleſias, aut ad religioſa pertineant monaſteria, ſiue etiam ad ſacra noſtra priuata, aut ad ſacrū patrimonium, aut etiam ad noſtrā domum, aditum illi & introitum concedimus: & (vt ſimpliciter loquamur) nullum omnino locum ipſius iuriſdictioni eximimus. Inſpectabit verò etiam militares tranſitus, an ſatis ordinatim procedāt: &, ſi quicquam in illis committi inueniat, id corriget, tum milites ipſos caſtigādo, tum etiam ſubditis noſtris, in quibus iniuria affecti fuerint, ſatiſfactionem curando. Poteſtatem item cōcedimus vt armis priuet qui illa ad nullam militiæ neceſſitatē habēt, illáque omnia in publica magnæ huius vrbis armamētaria inferat. Inhibebit etiam adulteria, homicidia, latrocinia, præcipuè verò mulierum raptus, rerum ereptiones, infeſtationes etiam & vim, denique vniuerſum iſtiuſmodi delictorum cumulum, tanquam id præcipuum à nobis illi aſſignati magiſtrat⁹ caput ſit. Refrænabit quoque iniurios, ſiue ſacerdotes, ſiue magiſtratus ſint, ſiue etiā nobiles, ſiue plebeii: neque cuiquam quod leges noſtræ non probent, facere permittet. Suſtinebit autem controuerſiarum & examinationes & diiudicationes, habebítque

Scriptum fortaſſe fuit, καταλιμπάνομεν ἄμοιρον

Lego πάντα

propriam cohortem virorum vicarianorũ septuaginta, qui per sacra nostra' probatoria stipendia facient, quæ ex illo scrinio præbebuntur ex quo & olim solebãt, quum vicarius esset. Reddimus illi mulas etiam, quòd quondam vicario assignatas, nunc prouinciæ præses in vsus suos & ministerium percepit. Quum enim hic aliud nihil quàm ciuilis magistratus sit, superfluus ipsi illarum vsus est: spectabili verò vicario, vt qui hac illac circuncursare debeat, necessarium illarum ministerium est. Obediet verò ipsi vniuersus in illis locis constitutus exercitus, dictóque illi audientes erunt domestici & protectores, scholares etiã & milites: ita vt præsidiali mandato nostróue iussu non indigeant, sed ipso iure magistratus obedientiam ministeriúmque præstent. Præstabunt autem ministerium quo loco degunt, extraquam siqua iusta ineuitabilisque necessitas, maioris auxilii indiga, ipsũ huc adigat vt ex vno loco in alium trãsferre *ipsos* necesse habeat. Vtetur porro præconis voce, & lãpadibus quatuor, (quippe quũ in hãc rem sumptus à nobis cõstitutus sit) quin & aliis omnib⁹, quæ-
cunque ciuilis simul & militaris magistratus 401
sunt, insigniis. Vnde ad gloriosiss. nostrorum ducum imitationem & ad responsum ministrare illi iubemus: per quos milites, siquando ita tempus postulabit, compescet, & in necessariis rerum ministeriis ac officio continebit. Quantum verò illi, assessori quoque eius, & cohorti annonarum nomine assignauerimus: quantum etiam de reliquo, Galatiæ primæ præsidẽ pro se, asses-

Lego προβατωρίων

Lego πρότερον ὅτε

ſore ſuo,& obediente ipſi cohorte habere oporteat: item quantum ipſum aut in ſacro noſtro palatio,aut in glorioſiſſ. præfectorum prætorio pro magiſtratus codicillis dare conueniat, per ſubiectam deſcriptionem omnibus fiet manifeſtum. Hunc autem nos magiſtratum illis locis reddidimus, vt iis qui iniuria afficiũtur in prõptu auxilium eſſet, omnéſque qui in illis locis habitant, quibus hactenus preſſi ſunt difficultatibus liberarentur: & verò magiſtratuum opera quos tales illis locis præfecimus, vt ad omnem iniuriam ac aliena inuadendi cupiditatem reprimendam ſufficere queant, quiete atque recta legum moderatione fruerentur. Hæc igitur gloriæ tuæ manifeſta facere viſum eſt, quò ipſa cognoſcens quid hac de re nobis nunc placuerit, id in omne deinceps tempus obſeruet, & quemadmodum in ſubiecta à nobis deſcriptione cõprehenditur, annonas illi præbeat. DAT. XV. CAL. OCTOB. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XXV. POST BASIL. V. C. CONS. ANNO VI.

DE ARGENTARIORVM CONTRACTI-*bus.* EDICT. IX.

IMPERATOR IVSTINIANVS A. Tribuniano præfecto vrbis.

COmmune collegii argentariorum qui in hac magna vrbe ſunt, libello ſupplici à potentia noſtra petiit vt ſupra alia omnia quæ ipſis munificè largiti ſumus, alio nunc etiã modo ſibi opitulari velimus. Expoſuerunt au-

tem quomodo nonnulli, quum debuerint, aut etiam debeant, quando pecuniæ aut res ab ipsis repetuntur, quòd soluendo non sint, à se petant vt puras spõsiones pro ipsis subeant: & aliâs quidem hoc ipsum in pacti instrumentis conscribere, aliâs verò, propter contrahentis fidem, & sine scripto hoc facere sibi mandent: ipsi autẽ, illorũ petitionibus cedentes, iis qui illis molesti sunt, certum tempus constituant, intra quod sponsor omnino debitum transfundat: se *itaque ad hunc modum* illis spondere, *ac* deinde ad diem liberaliter iis qui sponsiones susceperunt satisfacere: debitores *autem interea*, quasi per spõsiones satis cauerint, aut mutui fortè syngraphas obligationísque suæ schedulas recipere, aut acceptilationes capere. *quomodo iam* multi, quum parare sibi rem aliquam voluerint aut velint, sibi mandent vt pro ipsis pecuniam aut rem aliquam se daturos spõdeant: & illis quidem quod affectarint obtingat, ipsi verò promptè pecunias aut res transfundant. *denique quomodo quum* ita simpliciter mandantibus illis sponsiones fiant, pecunias tamen aut res non aliter soluere velint quàm qui sponsionem accepit, se pecunias aut res accepisse testibus aut scripto probet. *unde, quum* ipsi pecunias aut res dederint, quòd illi probationes, pecunias aut res datas esse deposcant, postmodum contentionibus ac controuersiis irretiãtur. Quæ res simul in præteritis, simul in futuris sanequam perplexa illis est & formidabilis, imò & impossibilis. Quisnam eorum enim 402

Lego ἑαυτούς

ὡς expunge

qui aut pecunias aut res ſpoponderint vel ſpondent, *ut cui ſponſæ ſint uel ſpondētur, is* probationem nó faciat, aut in publica inſtrumenta referat, quòd eas acceperit ad ſponſionem deſcendere velit? *Ac idcirco* perſæpe ſe fatigatos aliis cedere actiones: neque hæc ſibi actioné intendentibus opponi ſolùm, verum etiã quibus actiones ceſſæ ſunt aut ceduntur. Petierunt *itaque* vt ab hac difficultate liberētur: vt etiam, ſi quidē nulla omnino appoſita cōditione purè mandatũ factũ ſit aut fiat, vt pecunias aut res intra certum tempus transfundant, ſimulatque præfinitum tempus elapſum ſit, mandator ſibi, & quibus à ſe actiones ceſſæ ſunt aut etiam ceduntur, ad debiti perſolutioné teneatur: ídque non ſolùm ſi hoc interueniente ſcriptura mādauerit, verumetiam ſi ſine ſcripto totum negotium cōfectum ſit. Nos ergo, ſuccurrere iſti rei volentes (cum omni æquitate tamen & iuſtitia, atque vt in poſterum omnibus citra periculum hæc procedant) ſtatuimus ne aliter ipſi ſpōſiones ſubire velint quàm ſcripto comprehenſum de his mandatum ipſis detur, quod quomodo quanque rem fieri oporteat, luculēter explicet: ne ex bona *ſcilicet* fide in euidēs exitium manifeſtè incidant. Verùm ſi quo modo ſcriptura non interueniente mandatũ factum ſit, tempus autem determinatum ſit, & tacuerit per omne tempus ille pro quo ſponſio facta eſt, neque querelam mouerit: decurrat verò etiam conſtitutum tempus, neque tum demũ intra alios duos menſes hoc ipſum in querelam deduxerit: om-

nibus modis mandator ſoluat ſpōſori debitum quod ex ipſius voluntate ab aliquo eorum qui argentariæ menſæ propoſiti ſunt ſponſum eſſe conſtiterit:& neque ipſis, neque ipſorum hæredibus,aut quibus ceſſæ ab ipſis ſunt vel ceduntur actiones, iſtiuſmodi quiddam opponi queat: ſed illud obtineat quod mandati oſtenderit tenor: qui quidem ſi literis comprehenſus ſit, literas iudex ſequetur: ſin in literas contractus relatus non ſit,probationibus ea de re ſecundum leges prolatis inſiſtet. Atque hæc quidem teneant & in iam factis ad hunc modum,& in faciendis etiamnum ſponſionibus. SI QVIS verò ipſis interueniēte ſcriptura,aut ſine ea,famulatus promiſſus fuerit,aut promittatur, probatio verò aut ex ſcripto,aut ex teſtium fide ſufficiens & legitima producatur, hunc ſuam vim obtinere volumus,& vt quod pacto conuenerit, exigi poſſit, ita vt nulla prorſus lex obſiſtere queat, quaſi id gratis & non pro mercede fieri oporteat: propterea quòd omnis illis ex eo viuēdi facultas pēdeat quòd vſuras pendant, quòd mercedem pro habitatione dent, & velut propugnaculum communis vtilitatis ſint:vt ne damnum ſentiant,neque alimonia deſtituantur, ſed hanc habeāt ſuorum laborum conſolationem. SANE ſi vel rationes,vel mutuas ſyngraphas,vel propriæ manus ſcripta quippiam ediderint edántur,aut ipſi illis qui cum ipſis cōtrahunt,aut illi ipſis,in quibus pecuniarum illatio& ſolutio deſcripta ſunt, quæque ipſius menſæ præpoſiti, ipſius etiam a-

Lego [illegible]

manuenſis (quos Samaritanos vocãt) & eorum
rurſum qui cum ipſis contraxerũt, literas præ-
ferunt, aut per omnia illius qui cum ipſis cõtra-
403 xit manu ſcripta ſunt, ſubſcriptionémue habẽt:
non poterunt qui cum ipſis contraxerunt, pecu-
niarum quidem illationem, quam argentarii
in commentariis aut à ſe ſcriptis breuibus de-
ſcripſerũt, agnoſcere, atq; inde in ipſos exactio-
nem conſtituere: expeditionis verò ſolutioniſ-
que, tanquam facta ſit, deſcriptionem refellere.
neque rurſum poterunt argẽtariæ menſæ præ-
poſiti ſolutionem quidem exigere, illationem
verò non agnoſcere. Verùm ſi aut ex antiſyngra
phis, aut ex ratiociniis, aut ex propriæ manus
ſcriptis probetur & de illatione & de ſolutione
literarum veritas, vtrunque omnino firmum &
ratum erit: neque vnum quidem aduerſus ipſos
obtinebit, alterum verò pro ipſis irritum fuerit.
exigetur autem quantum ratiocinia perhibe-
bunt: niſi altera aut vtraque pars in calculo ſe
erraſſe, aut in vſuris diſpendium ſuſtinuiſſe de-
monſtret. Si enim tale quiddam euidenter com
monſtretur, id, quò quiſque iuſtitia & æquitate
fruatur, correctione dignandum eſſe ſtatuimus.
HOC verò etiam nos docuerunt, quomodo qui-
dam illorum poſtquam à pluribus aut vice mu-
tua inter ſe fideiubentibus, aut aliis pro aliis mã-
dantibus, obligationis cõfeſſiones abſtuliſſent,
deinde debiti longè maximam partem perce-
piſſent, vt reliqua perquã iam exigua eſſent, re-
liquorum nomine extrinſecus ab vno aut duo-

bus illorum obligatione capta quòd intra certum tempus iſthæc perſoluent, acceptilationes fortè aut liberationis cõfeſſiões omnibus ediderint : &, quum aut vnũ aut plures eorum qui reliquorum obligationem ſubiiſſent, mori contigiſſet, hæredes qui ab illo aut ab illis pecuniæ pacto promiſſæ eſſét, eas exoluere noluerint. Statuimus igitur vt, ſi hæc ita ſeſe habeant, quæ pecuniæ in obligationibus comprehenſæ ſunt, & quas defunctus aut defuncti ſcripto pacti fuerint, hæ ab hæredibus cum pactis vſuris exigantur. QVOD ſiqui datis pignoribus ab illis mutuati fuerint aut mutuẽtur, deinde etiam in mutui ſyngraphis permiſerint aut permittant vt pignoribus pro ipſorum bona fide diuenditis, eorum pretium in debiti ſolutionem imputaretur: ipſi verò hoc fecerint: ne moleſtiis illi implicentur, neque propter hoc negotia ſuſtineãt: ſed iuratis quanti pignora vendiderint credatur, ídque ipſis ad omnis improbitatis abolitionem ſuppeditet. At ſiquis non interueniente ſcriptura mutuatus, pignora obſignata aut non obſignata det, neceſſe habebit qui mutuatus eſt, vt aut pignora recipiat, agnoſcens ſigilla, vel ipſa etiam pignora non obſignata, & adimpleat ſortem pactáſque vſuras, aut, ſi pecunias non habet, ad iuſtam æſtimationem illa relinquat, & reliqua expleat. neque dicere poterit pignoribus, quanquam minus valeant, creditorem contentum eſſe oportere: ſed omne debitum quod cum pactis vſuris in rationem deductum fuerit, om-

Non ῥαδιουργηθέντα ſed σφραγισθέντα lego.

nibus modis adimplebit. Si verò datis pignoribus, ſiue obſignatis ſiue non obſignatis, mutuationi tempus præfinitum ſit, ac intra id nō ſatiſfiat, tantúmque elabatur alterum: liceat ipſis, præſētibus tabulariis, ſacríſque eloquiis in medium propoſitis, & æſtimatoribus adhibitis, diligenti æſtimatione facta illorum pretium conſtituere, ac, ſiue ad plenum debitum ſiue ad eius aliquam partem ſufficiant, ſibi imputare atque aſſignare. HVIC ſanè etiam medicinam adhiberi cupierunt, vt, quoniam mutuò & dando & accipiendo, pro aliis etiam ſpondendo, & denique vſuras pendendo vitam tolerent, ne ipſis in mutuationibus noſtra opponatur cōſti-
404 tutio, qua nemini vltra duplum accipere quicquam permittimus, ſi quidem quantum ſors & vſuræ faciāt perſolutum ſit. Nos igitur in poſterum eam legē omnino violari nolumus: quod verò præceſſit, quia nondum inſidiis obnoxiū ſit, huic ipſis medentes, ſancimus vt in contractibus qui re vera argentariorum ſunt, ad hodiernum diem factis, facultas ipſis ſit, vt licet in iis debitis vſuræ ſupra duplū datæ ſint, nihilominus tamen quæ debentur, cum conſtitutis vſuris exigant: ita vt neque in vſuras, neque in primitiuū debitum, quæ ſupra ſortem iam ſoluta ſunt, imputare compellantur: & ne ipſis in hac ſpecie, & quidem ſola noſtra de duplo conſtitutio obſtet quominus ſecundum cōtractuum naturam hæc exigant. Verùm nequis ipſi aduerſus eos qui cum ipſis iam contraxerunt, noſtra con-

ſtitutione abuti, neque ſolutas iam vſuras aut duplo vſurarum, aut primitiuo debito imputare poterũt. QVANDOQVIDEM verò poſtquam argentariæ menſæ præpoſitis, excepta armata militia, cum omnibus aliis militiis in hac alma vrbe commercium inſtituere permiſimus: illíque deindéquum mutuum dediſſent, aut etiam darẽt, beſſales vſuras, (quantas argentariis conceſſimus) ſtipulati ſint: hi illiberaliter hoc ipſis opponant, quòd dicant, ipſos non quæ argentariis, ſed quæ militantibus conueniãt, vſuras capere oportere: hanc eorum iniquam & improbiſſimam obiectionem vacare, nulliúſque momenti eſſe, & quæ pacto conuenerint aut etiam conueniant, obtinere volumus. Neque verò id nobis placet quod de argentariorum contractibus nonnulli petunt, vt omnino non dentur aut ſortes aut vſuræ, vel (id quod iis etiam peius eſt) vt quæ legitimæ vſuræ dantur, ſorti imputẽtur. Etenim hoc quoque in contractibus qui cum argentariis initi ſunt aut ineuntur, obtinere volumus. VNVM certè & hoc eorum eſt quæ illi inter ſupplicandum propoſuerunt, quòd perſæpe nonnulli qui ipſis obnoxii ſunt, quum illi alios obnoxios habeant, ab iſtis ſibi non ſatiſfaciant: ſed id prætextu dotis, eorúmue quæ præter dotem data eſſent, aut aliorum etiam debitorum, ſuis vxoribus ſoluendum, ab iiſque acceptilationes ſiue ſolutionis probationes ferẽdas curent: & quòd quum illi ad inopiam deuenerint aut deueniant, vel mortui ſint etiam aut

Expungo hîc πάντα, & mox ταὶς στρα-τιας

postmodum moriantur:ipsi verò tum debitum
accipere velint:vxores,licet latenter illa accepe-
rint,aut postea accepturæ sint, integra tamen i-
psis debita opponãt, vt ipsorum prorsus omnis
spes concidat. petierunt autem vt, siquid istius-
modi factum sit,aut posthac (vt consentaneum
est) fiat, necesse habeant qui acceptilationes li-
berationémue à mulieribus acceperint, aut e-
tiam siquis contractus factus sit, aut omnino fa-
ciendus est, hæredibus ad probationem eorum
quæ gesta sunt *deuocatis,eas* eúm*ue* proferant: ne v-
xores,quibus nihil debetur, emolumentum sen
tiant: ipsi verò, quibus debetur, defraudentur.
Statuimus *nos uerò* vt si tale quippiam factũ sit,
aut fiet, necessariò illi instrumenta proferant:
attamen absque omni suo incõmodo, & vt nul-
lum damnum ex prolatione sustineant(memo-
res enim sumus nostræ constitutionis, quæ ada-
ctas literarũ,ex quibus quis ius quodpiam suum
tueatur,prolationes innoxias iis qui proferunt
esse vult) sed proferant illi quidem instrumenta
& recipiant. Et si quidem inde aliquam vtilita-
tem qui aduersus mulieres prolationẽ fieri coe-
gerint,habere possint,hanc secundum legem ex
405 ipsis sentiant,nullóque prorsus damno qui pro-
tulerint, ob prolationem afficiantur. QVOD si
mutuis syngraphis cum aliquo pacta, liberatio-
nes,aut etiam qualescúnque conuentiones insti-
tuerint, aut posthac etiam instituant, & quæ a-
pud ipsos manserint, modo aliquo (quod faci-
le est) perierint: volumus vt qui aduersarias syn

graphas habent, eas proferre, aut se nihil istiusmodi habere, vel proferre posse, iusiurandum dare cogantur. Quod iusiurandum vbi apud acta monumentorum præstitum fuerit, non vlterius illos molestia affici oportet. Nemo verò in *exigendis* sportulis iudicialibúsque expensis, pœnam quæ talia cõmittentibus imminet reueritus, constitutionis nostræ modum transcendat.

QVONIAM deinceps quando petere semel cœpissent, hoc etiam petierũt vt tua excellentia curam ipsorum suscipiat, quibúsque ipsi controuersiis impetuntur, eas audiat, & siquos obligatos habeant aut' alii ipsos, his velut peculiaris iu- Lego ἕτεροι dex audientiam præbeat: (propterea quòd exa- αὐτοὺς cta cura quæ ad leges pertinẽt tractes, ac cuique suum ius tribuas, & facilè rationem inuenias qua quæ valde difficilia videntur, quæque alii non assequuntur nec intelligunt, dissolui queant) sancimus vt secundum ea quæ à nobis constituta sunt, & ipsos, siue actores siue reos, in peculiaris iudicis modum audias, & præterita secundum hanc legem componas, & quomodo æquum esse videbitur, futuris curam adhibeas: vt legitimum quoddam ipsis ac decens à'nobis accedat auxilium. Conuenit enim vt Malim παρ' qui pro omnibus se obstringũt, ac cuique vtiles ὑμῶν. à nobis se exhibere studẽt, eximio etiam aliquo fruãtur auxilio. Et certè quæcũque' & hoc tempore & o- Lego τῶν τε lim, aut ex nostris legibus, aut ex sacris pragma- νῦν, τῶν τε ticis formis cõcessa ipsis sunt, illæsa ratáque cõ- πρώην seruantor: ac in speciebus rerum iam gestarum,

atque eti..mnum gerendarum, locum habento. Quæ igitur nobis placuerunt, ac per hanc sacrā pragmaticam declarātur legem, ea gloria tua, & quicunque alius reipublicæ nostræ iudex, firma seruato.

DE APPARITORIBVS PRAESIDVM. EDICT. X.

Pro βουλευτῶν lego ταξεωτῶν.

CViusmodi insidias prouinciales 'apparitores seu cohortales fisco struant, persæpe ex ipsis rebus didicimus. Posteaquam autem & hoc vnum ipsorum audaciæ caput esse edocti sumus, quòd fiscalia inuolēt, ac deinde in sacris locis se occultent, hac ratione meritas pœnas se effugituros existimantes: statuimus (id quod & Dei amantiss. prouinciarum episcopis scripsimus) vt siqui illorum in sacra septa confugiant, in potestate tuæ excellentiæ sit vt hos ex illa prouincia exire, & in quocunque velis loco esse iubeas: hoc adiecto vt Dei amantiss. episcopi necesse habeant vt illos ex sacris locis producant, vbi tamen fidem publicam acceperint, se ex illis locis vnde discedunt, sine aliqua distortione à publicis ministris ad constituta loca ducēdos esse. Ad hunc igitur modum in cohortales excellentia tua imperio vtitor. Illud sanè etiam Dei amantiss. '*episcopis & religiosiss.* ipsorum clericis interminati sumus, ni è prouincia, data fide publica, illos eiicere, & in constituta loca cum fide publica ducere velint: 'ob sacrorum autem fortasse locorum *priuilegium illos* illic morari *sinant*: ipsos de suo

Quin huius valde deprauati loci hic sensus sit, nō dubito Quem defectum Græca innuunt, ita expleas. Hic etiam locus ita sanitati restituatur.

de ſuo, minimè verò de eccleſiaſticis prouẽtibus, fiſco indemnitatem præſtituros, neque à ſacerdotii adéptione liberos futuros. Tua igitur excellétia quæ nobis placuerunt, quæque per hãc ſacram pragmaticam exprimũtur formam, ef- 406 fectui ſimul & fini tradere ſtudeto.

VT PONDERATORES ET MONETARII *apud AEgyptios quicquam pro obryzo exigendi nullam de reliquo facultatem habeant: ſed quemadmodum in magna hac urbe, ita illic quoque ſignatum aurum æſtimetur: & illi ſigna pro pondere quod in ſignatura ſeruatum eſt, imponant.*

EDICT. XI.

Idem IMPERATOR PETRO glorioſiſſ. ſacrorum Orientalium præfectoriorum iterum præfecto, iterum etiam ſacrarũ largitionum comiti, & exconſule.

QVòd obryzum apud AEgyptios ſermone hominũ celebre eſt, quòd idem, ſuperioribus ſeculis quum prorſus incognitum fuiſſet, admodũ nuper in AEgypto cõtractus inuoluere & turbare cœpit, ad tantámque abſurditatem proceſſit vt in vnamquanque libram noueni aurei dentur, in poſterum reprimi ac ex communi vſu tolli oportere putauimus. Ideo id autem, ne rempublicã oblædat, neu ſubditorum contractus obturbet ac inuoluat: præcipuè verò, quòd huius abſurditatis longè maxima pars (quantum cognoſcere potuimus) in ipſa Alexandria ſolùm conſederit, neque ſimiliter per AEgyptum aut illius tractus alias ciui-

tates in publicum vſum peruenerit. Sancimus itaque vt ſecundum id quod olim obtinuit, tametſi mediis poſtmodum temporibus in ſignatura quæ apud Alexandrinos abſoluta dicitur, vitiatum ſit, in AEgyptiaco tractu de auri tractatione & valore ſtatuatur: ita vt non poſſit à quoquam pro malè adinuento atque excogitato obryzo quicquam exigi. Item vt quod aurũ per AEgyptum ratum & receptum eſt, ſic in contractibus cõputetur, quomodo quod in hac magna Vrbe ſignatum eſt: ídque periculo pro tempore præfecti apud Alexandrinos Auguſtalis, & quæ ipſi apparent cohortium, ſeruetur. Quoniã verò fraudulenti huius facinoris ponderatores monetariíque authores ſunt, iniũximus illi qui illos magiſtratus nunc obtinet, vt ad dandam idoneam cautionem ſe per abſolutam ſignaturã contractibus miniſtraturos, &, ſiquando ſignare oporteat, tantum ſolummodo ſe inſcripturos quantum reuera quod ſignauerint aurum pendeat, ipſos adigat: vt pro eo more qui perperam hactenus obtinuit, nõ liceat illis amplius quàm reuera ſignati auri pondus ſit, ſignaturæ inſcribere. Si nanque tale quippiam auſi fuerint, & bona illorum publicamus, & corporalibus pœnis ipſos ſubiicimus, vt qui ſecundum iuſſa noſtra ab vſitato ſibi & conſueto ſcelere nõ deſtiterint. Sed & neceſſe omnino habebunt vt tum præfecto apud Alexãdrinos Auguſtali, quíque pro tẽpore eum magiſtratum habebunt, in conſuetis frumenti emiſſionibus, tum verò etiam alabar-

chæ qui nunc eſt, quíque pro tempore futurus
eſt,& ſacrorum noſtrorum theſaurorum præpo
ſito,nullo prorſus accepto lucro , aurum ſuppe-
ditent. Ita verò illi,quíque poſt ipſum magiſtra-
tum ſuſcepturi ſunt, & cohortibus quæ ipſis ap-
parent, vt huius rei curam haberent iniunxi-
mus , vt ſciant, ſi pro obryzo aut à ſacrarum no
ſtarum alabarchiarum præfectis , aut à ſacrarũ
noſtrarum largitionũ præpoſito quicquam ex-
actum eſſe manifeſtum fiat , ſibi id de ſuo tum
ex ſuppeditatis ipſis & cohortibus annonis, tum
etiam ex facultatibus ſuis dependendum fore: 407
ídque non ſolùm donec in magiſtratu fuerint,
verumetiam poſtquam magiſtratum depoſue-
rint: deinde etiam,ſiue initis ab initio pactis (ve
tus enim illud de obryzo non eſt , cœpítque tẽ-
poribus admodũ nuperis & recentibus) partici-
pes iſtius lucri fuerint,ſiue etiã nihil iſtiuſmodi
pacti ſint. Aliis porrò qui mercaturam faciunt,
& hactenus lucri aliquid capere conſueuerunt,
interdicto ſimiliter denuntiabis , quòd ſiquid in
contractibus capere pro obryzo, aut in compu-
tationem deducere comperiantur, & bonis exca
ſuri, & corporales pœnas ſubituri ſunt . Rẽ per-
uerſè cœptam,tantóque progreſſu facto vniuer-
ſam rempublicam diſpẽdiis inuoluentem , per
præſentem legem in reliquum tempus tolli iu-
bemus,ne de cætero contractus afficiat & obtur-
bet : ídque ita obſeruari periculo præfecti apud
Alexandrinos Auguſtalis , quíque pro tempore
eundem magiſtratum geſturi ſunt, & vtrorun-

que cohortium. *Adeò autem id iubemus*, vt vel eius memoriam aboleri *uelimus*, quò à tanto incommodo & damno per AEgyptiacum tractum cótractus *aliquando* liberi fiant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram exprimuntur legem, gloria tua effectui fíníque tradi & obseruari iubeto. DAT. VI. CAL. IANVAR. CONSTANT. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO XVII. POST BASIL. V. C. CONS. ANNO XVIII.

DE HELLESPONTO. EDICT. XII.

EDocta nostra est potentia quomodo Iohannes scriniarius per Hellespontum, vt cui nomine ratiociniorum ciuilium, siue (vt vocantur) solennium prouentuum commissæ formæ essent, quum in regionem illam venisset, à nulla re quæ ad summã deprædationem spectaret abstinuerit, ciuitates populatus sit, & reuersus in almam hanc vrbem ipse quidem auro abundauerit, Hellespontiorum verò regioni omnem summámque paupertatem reliquerit. Ac sanè quomodo *idcirco* cum illo agi oporteat, & iniuria affectis resarciri damnum possit, *iam* à nobis definitum est. At quoniam, propter eorum quibus istiusmodi demandantur insatiabilẽ auaritiam, generali *legis* forma vniuersale isti rei remediũ adhiberi debere putauimus, sancimus vt, siquis istiusmodi rei causa in prouinciam quampiam siue Hellespontiorum siue aliam quãlibet, profectus, præsidiale iussum habeat, ne quisquam il

li obtemperet, citráque periculũ ipsius exactio propulsetur: si verò cum sacra pragmatica forma venerit, & quod profert cõmonitorium sit, aut literæ de hoc cõceptæ, neque iis obtemperetur, vtiquæ ad deprædationẽ prætérque nostrã notitiam & voluntatem prodierint: sin quod ostenditur pragmatica forma sit, vt ne sic quidem ex eo confestim aliquid fiat, sed talem pragmaticam formam prouinciæ præses apprehendat, de eáque ad nos referat, & alterã à nobis iussionem expectet: vt si illam cuique talis forma commissa est, agnoscamus, altera nostra pragmatica forma, quæ exactionem fieri demandet, procedat: sin aut rem aut personã reprobemus, nihil istinc fiat, sed sacra forma à prouinciæ præside remittatur. qui sciat quòd si hanc rem neglexerit, indéque damnum aliquod subditis nostris proueniat, istud ipse de suo resarciet. Facultatem verò etiam episcopis damus vt, si prouinciæ præses pragmaticam formam inhibere negligat, cuíque illa demandata est concedat & conniueat, eam rem nobis significent. Ac si hoc didicerimus, illum tanquam criminis socium, de 408 magistratu deiiciemus, cingulo quoque & facultatibus priuabimus, & qui quacunque in re iniuriam passi fuerint, iis indemnitatem recuperabimus. Tua igitur excellẽtia, quæ nobis placuerũt, ex præsenti sacra pragmatica forma discẽs, effectui simul & fini tradere studeto. DAT. XV. CAL. SEPT. CONST. BILIS. V. C. CONS.

Lego λαμβάνειν τὸν ἐπαρχίας ἡγούμενον, καὶ μηνύειν εἰς

LEX DE ALEXANDRINIS ET AEGYptiacis prouinciis. EDICT. XIII.

QVum vel minima quæque nostra cura dignemur, certè multo minus quæ maximi ponderis & momenti sunt, ac rempublicam nostram continent & conseruant, pro derelicto habere, aut neglecta competentique ornatu vidua esse debemus sinere: præsertim quũ tua excellentia ministerio nobis sit, cui per omnia nostra incolumitas, rerumpublicarum incremẽtum & subditorum nostrorum gubernaculum curæ est. Considerantes itaque quomodo superioribus temporibus, tametsi aliis locis publicæ exactiones sic satis constitutæ viderentur, in AEgyptiaco tamen tractu adeo confusæ fuerint, vt quid in prouincia ageretur hîc cognosci non posset: eius rei conturbatum modum atque ordinem, qui hucusque durauit, valde admirati sumus. Sed Deus hoc etiam temporibus nostris tuóque officio seruatum voluit. Vt enim nobis frumentum inde adiiciebant, sic nihil aliud contribuere volebãt. verùm subditi omnia plenè à se exigi omnino affirmabant: pagorum autem præfecti, & reipublicæ administratores, publici exactores etiam, & præcipuè pro tempore præsides, hactenus eam rem ita administrarunt vt nemini innotescere posset, ac ipsis solis lucrosa esset. Quoniam igitur si rem in genere ac promiscuè administrari sinamus, haud vnquam illam perpurgare decentérque constituere possimus: ideò magistratum qui AEgypti rebus

Lego προσέρριπτον

Scriptũ fuisse arbitror ἐν ὁμάδι, aut καθ' ὁμάδα

præest (præfectorum Augustalium nempe) moderatioribus curis præficere visum est. Non temere enim vnius hominis industria tãtis curis par sit, nec ita rẽ administrare valeat vt inde cuiuspiam boni sensus ad nos resultet. Propterea igitur statuimus vt excellentia tua hanc nostrã ea de re legem ad se receptam sic formet atque ordinet, vt illam nos tulisse, tuam verò excellentiam ministeriũ adhibuisse dignum sit. In primis autem spectabilem præfectum Augustalem ipsi Alexandriæ præesse, & omnium eius rerum curam habere volumus, & insuper duabus AEgyptis, ac iis solis, excepto oppido Menelaita dicto, quod AEgypto præiacet, & præterea Mareota. De illis enim quæ videbuntur constituturi sumus. Volumus autem ipsum (vt dictum est) non vni Alexandriæ, verumetiam duabus AEgyptis, dictis Mareota Menelaitáque exceptis, *ita* præesse, vt magistratus prouincialis dictarum duarum prouinciarum (quomodo etiam hucusque obtinuit) ipsi soli subsit. Et (quod in idem recidit) volumus spectabilem præfectũ Augustalem propter dictæ maximæ vrbis populositatẽ, magistratus militaris ius habere: nõ vt res diuidatur, in duósue magistratus distrahatur: (id enim cõducibile esse omnino non putamus) sed vt vnus homo dicto solio præsit, & in omnes qui illic sunt milites, siue in ipsa magna Alexandrinorum vrbe, siue in duabus (vt dictũ est) AEgyptis stationes habeant, ius & potestatem habeat. Curare enim te oportet vt decorum in ciuitate 409

Quum hinc dĩscas hoc edictum ita esse editum ut primùm à legislatore tumultuariè conceptũ est, confusum eius ordinem minus mirari debebis.

Quanquam in Græcis negatio non ẽst, ponendã tamen mihi fuisse concedi debebit.

ſeruetur, neque tumultus quiſpiam in dicto po-
pulo oboriatur:& quum dicti magiſtratus præ-
fectus & ciuilis magiſtratus vim & militum ro-
bur in ſubſidium habeat, quòd quãtum ad ipſos
milites, tũ qui in Alexãdria, tum qui in vtraque
AEgypto ſunt, vicarius ſit, ille Deo duce & auſpi
ce dicti decori per ciuitatem ſeruandi curam ge
rat: illíque glorioſiſſ. generoſiſſimúſque dux præ
ſentalium. Orientalis etiam * & ad reſponſum
præſtò ſint, & quæ is iubeat, in iis obſequioſi ſint.
Eſt autẽ ipſi cohors & Auguſtaliana & Ducalis,
militũ plus minus ſexcentorũ: non vt ſeorſum
Ducales ſint, ſeorſum etiã Auguſtaliani: ſed vt
vna cohors vnáque recenſio ſit, in qua cẽtum pri
mates ſint, quinquaginta in Auguſtaliana co-
horte, totidẽ inter Ducales, quorũ inter ipſos or-
do alternet, vt priores partes Auguſtalianus, alte
ras Ducalis habeat. quã cẽtũ inter ipſos prima-
tum formam deinceps cõſeruari volumus. Cæ-
tera vt ei qui magiſtratum obtinet videbitur cõ
ſtituantur, vt tamen cohortis mixtim ex Augu-
ſtalianis & Ducalibus cõſtantis numerum (ſex-
centorum militum ſcilicet) non excedat. Om-
nia verò quæ ſub illo fiunt, & ad tuum ſolium,
& per excellentiam tuam ad nos referantur: vt
Non ἡμῶν, ſed ὑμῶν lego quod à vobis fit, ſi rectum & bonum ſit, authori-
tatem accipiat: & vbi cohors conſtituta fuerit,
abſque probatoriis, quibus noſtra manu ſubſcri
ptũ ſit, vt hactenus obtinuit, nemo Auguſtalia-
nus fiat. Ipſa autem vniuerſa cohors Auguſta-
liana appellabitur. Enimuero qui ab Imperato-

re designatus, Imperatorióque iudicio dignus habitus, magistratum assumet, & puras manus conseruabit, & se in omnibus Imperatorio iudicio dignum exhibebit. Neque enim nos tantam solummodo consolationem quantam vsque ad hūc diem spectabilis Augustalis habet (quinquaginta annonas, & quinquaginta capita videlicet) ex publico illi dabimus: sed magno auctario adiecto, quadraginta auri libras pro annonis, consuetudinibus, & calandicis quotānis ipsum accipere volumus: ídque à vindice, & huic ex subiectis formæ locis & causis. Assessores autem eius ex eisdem quinque libras auri accipient, 'quæque ipsis apparet cohors, mille solidos: quanquā antehac tertiam eius summæ partem solummodo habere solet. Ita res ista per se splendida erit, próque nostrorum temporum dignitate administrabitur. Vt porro 'solennis statáque frumenti illatio rectè procedat, id eius qui istiusmodi magistratū tenebit primā curam esse volumus, vt ipse spectabilis præfectus Augustalis, & quæ illi cohors apparet, suo bonorúmque suorū quæ in præsentia habet, quæque aliquādo habiturus est periculo, cohortis verò etiam tāto periculo, vt non de his modò verumetiā de salute & vita iudicium subitura sit, omnem curam & diligentiam subire debeat, vt dictum felicis solēnísque illationis frumentum & exigatur, & consuetis temporibus emittatur. Atque hoc quidem, quod ex vtraque AEgypto contribui debet, exiget: a-

Natura loci hanc lectionem postulare uidetur.

Αἰσία ἐμβολὴ, *Theodosius fœlicem embolam uocat, Lib. 2. De nauib. non excusand. C.*

liud verò citra dilationē suscipiet, aut etiam nauibus iniiciet, quantúmque canon eiusdem solēnis illationis quæ in hanc almam vrbem aduehi solet postulat, huc emittendum curabit. Volumus insuper vt similiter quod à nobis magnæ Alexandrinorum vrbi donatum est, quantum quidem ex vtraque Aegypto pēdi debet, exigat: quantum verò ex vtrisque locis prouenit,
410 suo cohortísque suæ periculo suscipiat: quod tradatur modo quàm qui hactenus obtinuit lōgè explicatiore, qui in sequentibus declarabitur: & (quo modo consueuit) in eiusdem vrbis alimoniam expēdat, quò illi Deo propitio per omnia satis sit. Quò autē huic rei nullum omnino impedimentū adferatur, cum ipso spectabili Augustali eidem periculo subiici placet quotcunque in militum sub ipso constitutorum, clariss. etiam tribunorum, & cuiuscunque ciuilis publicíque auxilii officium atque numerum ascripti sunt. Cæterùm quod frumentum ex locis ipsius iurisdictioni nō subiectis exportatur, id eatenus inducere ipsi periculum & necessitatem volumus, vt postquam exportatum sit, ipse sine vlla mora id suscipere, & quæ ipsi paret cohors ad hanc almam vrbem suo periculo deuehere debeat. Summa etiam cum diligentia curabit ne ex subiectis ipsi ciuitatibus, prouinciis, quibuscunque locis, portubus etiam aut ostiis, prius frumenti quicquam exportetur quàm stata illatio Alexandria soluerit. Ac verò vt ne tum quidem, extraquam si id à nobis per sacras no-

ſtras formas, aut ſoliorum tuorũ iuſſa permiſſum fuerit, aut permittendũ ſit. In omnibus autem cohortales, quæ ipſis iniunxerit (quo modo prius dictũ eſt) ipſi miniſteriũ præſtẽt: nauicularii verò frumentũ ſuſcipiant, nauibúſque imponãt, atque Deo duce ad hanc almã vrbem nauigent. Sanè ſi ex vtraque AEgypto frumentũ non exegerit, neque illud huc mittendæ felicis ſolitæque illationis Alexandriæ importandum, ac ante finem menſis Auguſti ad almam hanc regiámque vrbem vehendũ curarit: ſi etiam frumentum Alexandrinis à nobis in alimoniam elargitum, menſe Septembri in ipſorum vrbem non importarit: ſciat quòd quantum illationis alimoniæue fruměto, pro eo modo qui ex vtraque AEgypto inferri conſueuit, deeſt, in ternas artabas pro ſingulis ſolidis à ſolio tuo & ipſe, ſiue magiſtratũ adhuc obtineat, ſiue priuatus factus ſit, & hæredes ſucceſſoréſque ipſius exigẽtur: nullóque modo bona ipſius libera erunt, antequam quicquid inde debet, ad ternas æſtimatum artabas tuis menſis intulerit. Interim conuenit omnino vt ad prædicta tẽpora ipſe ex vtraque AEgypto plenariam etiam exigat. Quandoquidẽ verò de ſolenni illatione tractatus connexũ & inſeparabilem habet portoriorum titulum, volumus etiã quæ ad ipſum pertinent (quo iſti negotio plenè conuenientérque proſpiciatur) certa iuris forma comprehendere. Volumus igitur ne in poſterum portoriorum ſuſceptor facultatem habeat vt ſe quibuſcunque publicis vectiga

libus immisceat, ac nonnullis soluẽdo vectigali obnoxiis illud remittat, itáque quæ ἐνδοματικὰ nuncupantur (*quæ per indulgentiam & gratuitò data dixeris*) accipiat, & publica inde negligat: ab aliis

Lego βιαιότερον

verò plus quàm par sit exigat, & plures 'vt violentius & *supra consuetos* ac hinc confundendæ rei occasionem initiúmque capiat, portoria quidem recusari non posse prætendens, ex rei verò confusione suum commodum captans: & mensas quidem tui tribunalis despiciens, simul autem lucri causa cuncta ad se trahere conans. Quoniam etiam tua excellentia vigilanter cuncta gubernãs, nos docuit quantum portoriorum canon, qui ex Alexandria suppeditatur, subducta ratione conficiat, solidorum videlicet octoginta millia: (quippe quũ quod frumentũ trãsmittitur, in octogies centena millia exurgat) volumus ex subiectis prouinciis, locis & prouentibus portoriorum susceptori octoginta hæc solidorum millia dari. Quam largam liberalitatem ideo fecimus, vt nequid omnino ex dilatione defectúue solennis frumenti transmissionis cõficeretur. Spectabilis autem præfectus Augustalis, & quæ ipsi cohors ex Augustalianis prioribúsque Ducalibus (vt dictum est) in vnã coitionem coniunctionémque conflata paret, portoriorum susceptori per ciuitates atque loca, & ab hominibus ex Alexandria & vtraque AEgypto in hoc delectis, exactiones facient. Cuiusmodi exactionem ipse etiam portoriorum susceptor similiter faciet. Vt suo periculo (quo modo

dictũ est) præfectus Augustalis ac ipsius cohors vnà cum portoriorum susceptore hæc exigant. Ipsi verò harum rerum exactionis periculum etiam incumbit, vt irreprehensibiliter aurum exigat,& in dictũ vsum expendat,&, prout hactenus moris fuit, nauiculariis distribuat: vnà cũ ipso portoriorum susceptore in omnibus labores & pericula sustinente spectabili præfecto Augustali cum ipsi parente cohorte, & fortissimis per illa loca cõstitutis cohortibus cum suis tribunis: quippe quia conueniens sit vt omnibus modis portoriorũ ratio per contributionẽ suppleatur, hæcque susceptori dẽtur, qui cõuenienti consuetóque modo illa dispẽsẽt, ac pro omni solenni illatione nauiculariis præbeat. Atque hæc quidẽ prima illi cura administratióque applicãda est solennis illationis & portoriorũ. Secundo deinde loco excellentiã tuã, & pro tempore huius magistratus præfectum, scriniarios etiam, & tractatores, & duos ex AEgypto & Alexandria curam habere volumus exactionis publicorum tributorum in tribunalis tuæ excellẽtiæ vtranque mensam, & priuatam & publicam, inferendorum, ex illis scilicet ciuitatibus, & ab illis personis, horúmque fideiussoribus, & è locis quæ in hoc selecta sunt & sacræ huic legislationi subiecta: vt nullo modo neque spectabilis præfectus Augustalis, neque quæ ipsi paret cohors, neque Dei amãtiss. Alexãdrinus episcopus cuiuspiam publicæ exactionis rationem reddere vel exige-

gere, aut etiam per qualencunque cauſam in di-
cta exactione, quæ ad excellentiæ tuæ mẽſas aut
ad homines ab illa delectos pertinet, cõmunio-
nem habere poſſit: præterquã ſi tractatores, qui-
que in prouincia illorum locum ſupplent, auxi
lii cauſa id fieri petierint. Si enim hoc petant,
aut ſi gloria tua, quíque pro tempore eundẽ ma-
giſtratum obtinebunt, id iubeant, neceſſe habe-
bit præfectus pro tempore Auguſtalis, quíque
ſub ipſo ſacramento obſtricti milites ſunt, & ho-
rum tribuni, cohors etiam quæ eidem magnifi-
centiſſ. Auguſtali apparet, & quodcunque ciuile
publicúmque auxilium, vt ſcriniariis tuis ſup-
petias veniat: & vt omnes iſtiuſmodi illationi-
bus vtrique tribunalis excellentiæ tuæ menſæ
competentibus obnoxii citra omnem dilatio-
nem impoſita ſibi publica tributa inferant, ne-
que contradicere audeant, faciat. Si enim qui in
vtraque AEgypto (excepta Mareota & Mene-
laita vrbe, de quibus in ſequentibus conuenien-
tia ſtatuemus) aut Alexandriæ habitant, iſtiúſ-
que modi illationibus obnoxii ſunt, ad dationẽ
vultũ obuertere, in aliquóue aduerſari audeant:
& ſpectabilis præfectus Auguſtalis militarem ſi-
mul & ciuilem magiſtratum obtinens, cohor-
tiúmque primores & tribuni, illũ aut illos qui
412 debent inferre atque in fiſcum beneuolos eſſe
non coegerint: ſciant & ipſe magnificẽtiſſ. præ-
fectus Auguſtalis, & quodcunque auxilium cu-
ius paulò antè mentionem fecimus, ſe in cingu-
lis fiſco in partem eorum quæ debentur adiudi-

Lego δημόσιον εἰς μέρος

candis periclitaturos: qui verò contradicere ausi fuerint, bona sua publicãda, séque è prouícia eiiciẽdos esse. Manifestũ verò sit quòd in omnibus quæ ab excellẽtia tua decernẽtur, præfectus pro tẽpore Augustalis tuæ excellentiæ potestati ac imperio, prout hactenus moris fuit, subfuturus est. Cæterùm si gloria tua, aut scriniarii, aut tractatores, aut qui illorum locum supplent, in prouincia fidem publicã nonnullis dari voluerint, pro illis ipsi periclitabũtur. Dabit tamẽ illã Dei amãtiss. patriarcha in tot dies, atque in hũc modum in quem ab excellentiæ tuæ magistratu iussum aut à tractatoribus petitum fuerit. Et si præter hæc publica fides detur, erit illa omnino irrita. Non enim quenquam præter hæc hominibus in quanque causam delectis fidem publicam dare concedimus: præterquam siquis in hoc fidem publicã capiat, vt in publico versetur, & intra certos dies quicquid debet omnino fisco persoluat, aut sufficientem tractatoribus scriniariísue cautionem præstet. Ad hoc qui præter hæc fidem publicam quocunque modo ceperit, æqualis cum iis qui non acceperunt conditionis sit, intráque sacra etiam septa exactionem sustineat. Verùm si Dei amãtiss. archiepiscopus extra dictũ modũ fidẽ publicã dederit, necessariò Dei amantiss. œconomi & sanctiss. ecclesiæ defẽsores, quod damnũ fisco hinc obortũ fuerit, id agnitũ de suo & de facultatibus suis resarciẽt. Qui si sat diuites non fuerint, ex sanctiss. ecclesiæ pecuniis & rebus fisco satisfiet. Quòd si

Pro κυρία lego ἄκυρος

Lego τοῖς οὐκ ἀπολαμβάνουσι.

præter notitiam & voluntatem Dei amantiſſ. epiſcopi fidem publicam ipſi dare auſi fuerint, non modò ea omnino irrita erit, verumetiam ipſi fiſco damnum rependent: & beatiſſ. patriarcha, ſiquid præter voluntatem ipſius fecerint, omnino ipſos & ab officiis quæ habẽt remouebit, & è ſacerdotio eiiciet. Si verò magiſtratus quiſpiã contra vetita cuipiã qui publica tributa tuis mẽſis aſſignata debeat, fidem publicã dederit, ſiue præfectus Auguſtalis, ſiue clariſſ. tribuni qui cohortibus præſunt ſint, & à dignitate magiſtratúque remouebitur, & fiſco priuatus factus damnum reſarciet: ídque non modò quum adhuc ſupererit, verumetiam vbi mortuus fuerit. Obnoxii enim ipſi hæredéſque & facultates ipſorũ huiuſmodi exactionibus erũt: vt *videlicet* pœnarum metu iſtiuſmodi nihil committatur, neque *quiſquam*, donec omne debitum perſolutum non ſit, pœnam effugiat. Item ſiquis ex iiſdem ciuitatibus locíſue in ius vocatum exemerit, aut exactioni impedimento ſit, oportet & hunc in quantum exemptus tenebatur obnoxium eſſe, eiúſque exactionem cum hæredibus ſucceſſoribúſque ſuis & in bonis ſuſtinere. Cæterùm quibus

καὶ τοῦτο expungo.

(vt dictum eſt) omne periculum incumbit, (tractatores nempe & ſcriniarii) omnem poteſtatem procurationémque huius rei habeant, totúmque canoné qui ex dictis ciuitatibus, prouinciis, atque locis menſis tuis infertur, ad menſas tuæ excellentiæ, tum publicam tum priuatam, emittant, & quibus tu dari conſtitueris, tradant. Sta-
413 tuimus porrò vt ſpectabilis præfectus Auguſta-

lis iis qui à ſolio tuo in hoc mittuntur, ſiue tractatoribus, ſiue ſcriniariis, ſiue qui ipſorum locum ſupplēt, in exactionibus ipſos reſpicientibus, & in publicam priuatámue menſam inferendis, neceſſariò opem ferat. Et ſiquem ex dictis locis in fiſcum improbum eſſe, atque vt exactionem effugiat, tumultum ciere cōtingat, volumus tractatori, ſiue ſcriniario, ſiue qui illorum locum obtinet, facultatem eſſe vt hoc magnificentiſſ. præfecto Auguſtali manifeſtum faciat: qui ſuo cohortíſque ſibi apparentis periculo milites ſuccurrere rei, inhiberéque improbos, & quæ menſis debentur, exigere cogat: vt dum hæc per ciuilem militarémque manū perficiuntur, citra dilationem exigi, & in magnam hanc vrbem importari poſſint. Sciant autem clariſſ. tribuni fortiſſimíque milites, & maximè qui inter illos principatum obtinent, quòd ſi hoc neglexerint, neque vt illa omnia quæ diximus facerent curarint, de annonis etiam periclitabuntur. Retinebuntur enim illæ à præfecto pro tempore Auguſtali ipſiúſque periculo mēſis tuis inferentur. Tum & bonorum publicationem ſuſtinebunt clariſſ. ipſorum tribuni, quíque inter ipſos primas tenent: qui ſanè & capitale ſupplicium metuant, & vniuerſum agmen è prouincia motum vltra Iſtrum flumen ſiue Danubiū transſeretur, vt in illorum locorum limitibus cuſtodiæ cauſa perſeueret. Illi verò qui in fiſcū improbi fuerint, atque iſtiuſmodi neceſſitatem expectarint, publicationem ac perpetuum exi-

Quin aliquid deſit, mihi dubium eſſe nō poteſt.

Lego ἀνάγκη

lium Sebastiam & in Pityusam (quæ in extremis * Euxini Ponti finibus est) deportati sustinebunt. Eandem verò similémque curam & occasione largitionalium titulorum omniúmque quæ ad sacras nostras largitiones pertinent, spectabili præfecto Augustali imponimus, quæ quidem ab ipso eiúsque cohorte & Alexandriæ & per vtranque AEgyptũ debeãt expediri. Etenim harum rerum hæc à nobis constituta procuratio est. Et conueniens est vt ipse eiúsque cohors suo periculo largitionalium tributorum omniúmque causarum ad sacras nostras largitiones pertinentium exactionem curet: vt huiusmodi publicæ illationes quæ sacris nostris thesauris applicantur, omni periculo spectabilem præfectum Augustalem ipsique obsecũdantem cohortem concernente & exigantur, & sacris nostris largitionibus inferantur. Si enim horum quicquam neglectum fuerit, periculum illi & de magistratu & de bonis imminebit: ídque non solùm dum in magistratu erit, sed postmodum etiam, quando magistratum deposuerit: adeò vt illud periculum ad successores quoque eius & hæredes transiturum sit. Donec enim quæcunque ex locis ipsi subiectis sacris nostris largitionibus debentur expleta fuerint, non ipse tantũ huiusmodi exactionibus obstrictus erit, verùm hæredes etiam eius & successores. Sed neque asylum dabit quisquam iis qui ipsius iurisdictioni subsunt, præterquam ii qui exactionis periculũ (vt dictum est) sustinent, quæ fit periculo specta-

ὑφιστῶσι, aut simile quiddã, haud dubiè hic omissum est.

bilis pro tempore præfecti Augustalis & obsecũ dantis ipsi cohortis. Pecuniæ autem deuotis sacrarum largitionum palatinis (quorum hæc res curæ incumbit, aut qui alioqui ad hoc à gloriosiss. præfecto, inclyto huic magistratui præposito emittuntur) transfundendæ sunt. Neque contra ea quæ antè excepta sunt, fidem publicam dare quisquam, aut in exactionibus impedimẽto esse 414
poterit. Deuoti autẽ milites, & qui in agris & qui in *Lego στρατιῶται, καὶ οἱ ἐν,*
vrbibus illis sunt, passuri eadẽ sunt, nisi ipsi quo- *& mox rursum καὶ οἱ ἐν*
que opẽ tulerint, omnibúsque modis largitionales pecuniæ collectæ, ac iis qui in hoc missi fuerĩt trãsfusæ sint, & denique tãta cũ alacritate exactionem exercuerint quantã in ea ab arcariis exhiberi præcepimus. Illud item spectabili præfecto Augustali tribuimus, vt ipsi & militib⁹, & regionis primoribus, & rerũ fiscalium sub ipsius iurisdictione & potestate cõstitutarum exactoribus, in omnibus imperare licitum sit: vt tamen regionis primores, si aut circa frumentum, aut circa portoria, aut alias fiscales res, quæ vel dictas causas vel sumptus per prouinciam faciẽdos cõcernãt, improbuli atque refractarii sint, pro imperio remouere non possit. Siquid autem mali fecerint, non remouebit quidem illos, sed in custodia constituet, delectísque circunspectè aliis qui rectè in negotio versentur, oĩa huc solio tuo, & per hoc porrò Imperatori nuntiabit: quò nos *Malim τούτου*
omnia cognoscentes, & de illorum qui rectè in negotio versati nõ sunt eiectione, & delectorum regionis primorum (si videbitur) insitione, co- *Lego ἔργου*

rúmque quæ ad regionis primatum ac primorum bona pertinent traditione, quod æquum & cōueniens sit, statuamus. Sed & qui Alexandriæ & per vtranque AEgyptum rempublicam administrant, 'omnésque etiam qui tributa ipsius exactionibus assignata in locis ipsi subiectis tractant, ipsius imperio suberunt. Quin & in alias quascunque prouincias ipsi non subiectas, vt & *debitores* ad se adducat, & fiscalia exigat cōcedere '& siqui, quũ Alexādriæ aut in duabus AEgyptis possessiones habeant, alibi degant, aut in prouinciis ipsi non subiectis habitent, hos in prouinciā quam deseruerũt (quò rebus fiscalibus ipsi subiectis nihil impedimenti obueniat) reducere illi liberum fuerit. Quod idem faciet, si qui ad mēsas tuas pertinentia debeant, & tractatores, quíue illorum locum supplent, aut qui exactionibus publicis priuatísue tuis mensis inferendis incũbunt, tale quippiam ipsi significarint. Nam & tunc ad eundem modũ & emittere & adducere hos debebit, vt à tractatoribus tuis exactionem sustineāt. Non poterunt autem debitores, quum in aliis locis sunt, in fiscalium rerũ causa præfectum Augustalē exceptione submouere, quasi competens ipsorum iudex non sit. quòd sanè & in largitionalibus exactionibus fieri volumus. Restat ea exactionum cura quam expectabilis præfectus Augustalis ipsique obsecundans cohors militaribus impensurus est sumptibus iis qui Alexādriæ, quíque in duabus *subiiciuntur* AEgyptis, tum etiam 'ciuilibus solennibúsque ma-

Lego οἱ πολιτευόμενοι

Legendo pro εἰ ἐν (quæ hîc locũ non habẽt) ἱέναι, hũc locum ita restitui.

Pro ᾽Επὶ ma- [illegible]

gnæ Alexandrinorũ vrbis & vtriusque AEgypti tributis. Erit igitur spectabilis præfecti Augustalis ipsique obsecundãtis cohortis, vt hæc suo periculo & exigant & tradant. neque eam rem amplius tuæ excellentiæ scriniarius exequetur: quem, quòd res militares administret, στρατιωτὸν *quod ducem fortasse uertas* AEgyptii nuncupãt. Atque hic quidem in vniuersum desinet: spectabilis autem præfectus Augustalis, ipsique obsecundans cohors, quibuscunque voluerit modis, suo periculo exactionẽ faciet, omnibúsque deuotis militibus qui Alexandriæ stationem habent, sumptus suppeditabit, eos suo periculo à subiectis locis & ciuitatibus exigens. Coges porro pro tempore Alexandrinum vindicem vt quos sumptus facit, eos omnes in accẽdendis calefaciendísque publicis balneis ac aliis omnibus ciuilibus solennibus faciat: qui quidem *sumptus* sacræ huic nostræ legi expressæ omnes subiecti sũt. quæ descriptio hoc quoque euidenter declarabit, ex cuiusmodi locis, atque titulis siue causis & personis hi colligantur, deinde quanti sint, quémque ad modum dispensari debeant: solennes sumptus videlicet, & quotquot in duabus AEgyptis ciuiles sunt, qui ciuitatibus periculo peculiaris harum prouinciarum magistratus porriguntur. In iis verò qui à spectabili præfecto Augustali ipsius cohortísque periculo dispensabuntur, fidem publicam dandi, & quæcunque negotio conducere putauerit,

Lego ἑκατέρας αἰγύπτου

Hic fere huius loci mirè mendosi sensus est.

415

faciendi facultatem habebit : quippe quum periculum in ipsum eiúsque cohortẽ omne concedat. vt tamen qui sumptus Alexandriæ fiunt, per illos qui hactenus eos faciunt, seruata consuetudine fiant. Nullus autẽ hoc prætextu, quòd spectabili præfecto Augustali non subsit, neque verò etiam ipse spectabilis Augustalis, neque eius cohors improbitatem aliquam incœptent, fraudémue quampiam aut in illationibus aut in frumenti solenniter illati transuectionibus *committant: sed purè rem tractent, eóque modo quo quammaximè reipublicæ & prospiciãt & commodent : expendentes quàm ea res necessaria atque ineuitabilis sit, & scientes etiam, quòd extremo supplicio obnoxii erunt, siquid hac in re non solùm maleficiosè perpetrarint: verumetiam vafrè quicquam & per cõmentum egerint. Enimuerò illud etiam quod ab excellẽtia tua ad nos relatum est, in hac lege inscribendum esse duximus. Gloria enim tua, in dicta ciuitate Alexandria omnia perscrutata, inuenit in tabula quæ temporibus Anastasii pientiss. Principis confecta fuit, quando Marianus vir inclytus sub ipso res administrabat, extitisse tabulam publicam, quum vindicis in modum Potamon fiscalibus Alexandrinis præesset, qua in tabula descriptus esset rerum exportandarum titulus, qui diuersis causis mille *aureos ita expensos ferret, quadringentos nonagintaduos publicis eiusdem ciuitatis balneis, quadringẽtos item & vndeuiginti *anticantharo quod vocant, quin-

Lego ποικιλμόν

Vt κάνθαρος pro nauigii quopiã genere reperitur, sic hîc ἀντικάνθαρος pro nauigii genere poni dubitari nõ debebat.

gentos poſtremò & quinquagintaocto cum di-
midio, portoriorũ ſuſceptori: vt deſcripta ſum-
ma in mille quadringentos ſexaginta nouem
aureos exurgat. Deinde verò ab iis qui rempu-
blicam adminiſtrant, in eandem rerum expor-
tandarum cauſam aureos centũ perceptos eſſe.
Præfectum autem pro tempore Auguſtalẽ pro
trigintaſex pullis equinis trecentos & viginti
aureos accepiſſe. Similiter * præbere dictæ Ale-
xandriæ ciuitatis equeſtribus ludis. Atque hanc
quidem formam eſſe nõ ſolùm magiſtratus il-
luſtriſs. Strategii, verumetiam vſque ad ſecun-
dam indictionem præteriti circuli (quæ fuit an-
te annos quindecim) duraſſe. Ex eo autem tem-
pore quorundam negligentia, aliorum autem
dolo malo, plurimorum verò etiam furto eam
rem paulatim imminutam, & publicas balneas
illa quadringentorum nonaginta duorum au-
reorum ſumma, portoria autem quingentorum
quinquagintaocto & ſemiſſis aureorum illatio-
ne defraudata eſſe: ídque occaſione illis data,
quòd nonnulli partim ex Principis aula, partim
ex ſoliis tuis facultatem ſibi pararent vt gratis è
dicta ciuitate Alexandria tegulas aliáſque ſpe-
cies quæ iſtiuſmodi tributo obnoxiæ ſunt, ex-
portarent. Atque ita quidem memoratam ciui-
tatem paulatim eſſe depauperatam. Excellentiã
itaque tuam & in his animum intendentẽ am-
plexati, ſtatuimus ne aliquibus iſtiuſmodi ſa-
cra Principalis forma data quicquam vtilitatis
adferat, ſed omnes agnoſcant quod vſque ad

illustriss. illius Strategii tempora dare consueuerunt: ne etiam spectabilis præfectus Augusta-
416 lis maiores sumptus faciat quàm antea & temporibus illustriss. Strategii fieri soliti sint, neque nouo aliquo commento tributa illa attingat sibique vendicet: sed vetus forma, quæ vsque ad Strategium illustriss. illũ & ipsum obtinuit, custodiatur. ne denique pro tempore Augustali cõtentionis occasio detur, vt hic quòd nihil ceperit, ille verò quòd minus ceperit dicat: sed ex vniuersa summa mille octingentorum & vndenonaginta aureorum aurei trecenti & vndeseptuaginta leuentur & demantur. Aliquãto enim benignius quàm pro exactiore iure agere, & ob copias à præfecto pro tempore Augustali colligendas alios mille quingentos & viginti aureos solos ex titulo inferri volumus, quibus ex aureis trecentos illos & viginti aureos occasione triginta sex' pullorum, quos ex antiqua consuetudine Alexandrinis equestribus ludis suppeditare tenetur, spectabilis præfectus Augustalis sibi imputabit. Reliquos verò mille ducentos aureos eidem in annonas ipsius annumerari volumus. Atque ita quidem ea res non difficilis solutu fuerit, & pristinam rationem seruabit, neque vlli prorsus ad dolum malũ fenestra aperietur. Publicarum autem balnearum calefactioni, & anticantharo, & publicis portoriis ex aliis causis descriptio in hac sacra lege adhuc instituetur. Quoniam verò Mareotam Libyco tractui subiecimus, & nonnullos Alexandrinos in popula-

' lego πώλων

ribus ſeditionibus deprehenſos, quò ſibi inferendas à ſpectabili præfecto Auguſtali pœnas effugiant, illuc profugere conſtat: ſtatuimus vt pro tempore ſpectabili Auguſtali facultas ſit, vt ob hanc cauſam, & quidem ſolam, commentarieñſem illuc mittat, qui ad eum qui clariſs. prouinciæ Libyæ præſidis locum obtinebit, cum publicis literis proficiſcatur, quò illos & comprehendat, & per cohortes militéſque qui ſub ipſo ſunt tradat: vt nemo qui Alexandriæ publicos tumultus mouerit, illuc confugiat, & ſpectabilis præfecti Auguſtalis pœnas euitet. Inſuper & illi ipſi qui iſtis partibus præfuerit, facultas erit vt ſiquos tales inueniat, eos & comprehendat, & caſtiget, atque etiam * publicè manu emittat & liberet. In his itaque dictum magiſtratum circunſcribimus, quæque in hac lege explicauimus, hæc illi facienda iniungimus. Sic enim cura ipſi rei facilè par, contracta etiam vndique neque confuſa fuerit, nullámque ad confuſionẽ furtúmque propẽſis maleficii occaſionem præbebit. Hinc nos cura Libycorum limitũ vocat, quos ad Paratonium conſtituimus, collocata inibi militari manu, quæ in illis locis barbaros compeſcat. Spectabilẽ enim Libyæ ducem (vt dictum eſt) per Paratonium & per ſubiectas illi ciuitates (in quibus qui ſub ipſo ſunt milites ipſius iuſſis obſequentur) velut ſtatiua caſtra obtinere volumus. Percipiet autem ipſe attributas ſibi annonas, vt pro annonis quæ in ſpeciebus ſunt, nonaginta, próque capitibus centum &

viginti aureos cõsequatur supra mille quinque & quadrantem : pro annonis autem quæ in auro consistunt, quinquaginta, ac pro totidem capitibus aureos quadringentos. Ipsi item obsecundans cohors habebit aureos centum octogintaseptem. Et milites, qui videlicet ex his Libybus Iustinianeis, quíque apud aliquam Iustinianearum cohortium dictis locis assignatarum sunt, suas annonas, quemadmodum respublica ipsis constituit, percepturi sunt. Manifestum *interim sit* quòd & omnia solennia quæ ciuitatibus ipsis assignatis *dari solent*, quo modo hactenus data sunt, deinceps *ipsis* dabuntur. Similiter verò & prouincialis magistratus obsecũdánsque ipsi cohors suas annonas habebit. Ve-
417 rùm quoniam, siquis omnes hosce sumptus supputet, non paria neque sufficientia futura sint quæ ex locis ipsi subiectis, siue ex Libyum prouincia inferuntur : idcirco necessarium esse duximus vt Mareotam (quo modo dicitur) & Menelaitam vrbem (quæ ante AEgyptiacam prouinciam sita est) ipsi adiiceremus. Efficere enim alioqui nequeat vt è publico militibus sub ipso constitutis salarium suppeditetur, si quæ danda sunt, aliunde pendeant, ac sub alio magistratu contribuantur. tum etiam hinc ex diuersitate magistratuũ innumeræ solicitudines atque tumultus essent exorituri. Atque ille quidem dictis locis præerit : tu verò tuo periculo, tibíque obsecundans cohors, & ciuilis magistratus vnà cum cohorte exactionem perficietis,

& quod collegeritis, militibus vobísque ipsis dis tribuetis, vt ipsorum & sumptus & annonæ hinc conficiantur, proprio periculo exactione illorū facienda. Ne verò hîc cuiquam excogitandi quomodo aut maiores sumptus faciat, aut minorem illationem colligat, occasionem demus. hac etiam re decenter constituta, per subiectam huic sacræ legi descriptionē manifestum fecimus quantus sit canon ' qui & ex dictis prouinciis locísque, & ex Libya ipsa, Marcota etiam, Menelaitáque vrbe illatus, ad tribunal tuæ excellentiæ defertur: tum etiam quanti sint sumptus quos circa magistratus, cohortes, solennia, & deuotorum militum alimoniam fieri conueniret. Spectabilis autem præfectus Augustalis, ipsiúsue cohors, aut quicunque alius prouincialis magistratus, cum dicto duce ' in subiectis ipsi prouinciis, ciuitatibus, & locis nullam omnino cuiusquam rei communitatem habebit. Verùm ipse spectabilis dux, & ciuilis ' Libyæ magistratus in ' dictis locis, tum in pecuniariis & criminalibus causis, tum etiam in publicis exactionibus omnem potestatem obtinebit: vt quæcunque ' in Libya sunt, & omnes qui illa loca possident, in suis quisque possessionibus, & qui incolæ sunt etiam, spectabili duci subiecti sint. Adeò vt, tametsi qui sub dictis ciuitatibus aut locis quibus spectabilis dux præest, possessiones habent, in aliis prouinciis habitent, similiter tamen in publicis exactionibus ipsi subiici velimus: vt potestatem habeat vt ad ' ipsos

Expungo ὁπόσος.

ι ro τὸν fortasse scriptū fuit κατὰ.

Lego καὶ τοῦ, τῶν λιβύων. τοῖς præpono ἐν.

Lego μέντοι τὰ ἐπὶ

Lego πρὸς αὐτοὺς

exactores emittat, omniáque quæ exactionis ratio postulat, faciat. Porrò quia etiam sacræ nostræ largitiones ex his prouinciis atque locis quæ dicto Libycorum limitum duci parent, nonnulla recipiunt, nósque æqualem atque similem illis curam impendimus: sancimus vt dictus Libyæ, & Mareotæ, Menelaitæque vrbis (hæc enim ' illi adiecimus) spectabilis dux & prouinciæ præses cum obsecundante ipsi cohorte suo periculo largitionalium pecuniarum quæ ex omnibus dictis debentur locis, exactionem faciat: ita vt plenæ illæ citráque vllum defectum quotannis exigantur, & ab ipsis Alexádriam emittantur: porróque cui pro tempore ex deuotis palatinis, vt illic præpositi officium adimpleat, commissum fuerit, tradantur: qui ' ipsis auxilium ferre debebit, sciens quòd nisi has res omnibus modis curauerit, in idem cum duce, præside, & obsecundantibus ipsis cohortibus periculum incidet. In hoc etiam milites suppetias venient, & nisi id fecerint, in periculo erunt ne easdem pœnas subeant quas Alexandriæ & in vtraque AEgypto cóstitutis militibus, nisi & ipsi eam rem æquali cura dignarentur, im-
418 posuimus. Neque verò præter causas superius exceptas, prætérque deuotorum dicti magistratus palatinorum voluntatem, qui à suo pro tépore præfecto ad exactionem publicorum largitionalium omnino emittũtur, aliquæ securitatis promissiones in largitionalibus causis dari poterunt: sed è diuerso, in iis etiam locis quæ

Pro παρ' lego γὰρ

Lego αὐτὸν, εἰδότα

asyla appellātur, exactio exercebitur, omniáque alia similiter per Libyam, Mareotam, Menelaitámque AEgyptiacam ciuitatem in largitionalibus exactionibus exigentur, quemadmodum Alexādriæ atque in vtraque AEgypto arcariū exactionum occasione fieri oportere diximus. Cæterùm neque portoriorū neque priuatæ publicæue tribunalis excellétiæ tuæ mensæ rationes cum dicto Libycorum limitum magistratu & exactione (*eo autem magistratu eáque exactione* qui quæque hactenus fuit, & qui quæque iam adiicitur, Mareotæ nempe, Menelaitæ ciuitatis, quæ AEgyptiacæ prouinciæ sunt) nihil prorsus cōmune habeant: propterea quòd iam antè constituimus vt vniuersus canon qui ex Libya, Mareota, Menelaitáque vrbe quocunque modo, & ex quocunque eorum quæ ad excellentiæ tuæ magistratum referuntur titulo contribuitur, ad hos sumptus quos suprà diximus procedat, nempe ad alimoniā magistratuum, cohortium, & militum, ac denique ad solennia. Quæcunque autem occasione largitionalium illationum dicta nobis sunt, omnibus modis obseruentur. Quoniam verò hoc etiam in curam nostram suscipimus, ne subditi nostri ex magnis locorum interuallis collisionem subeant, itáque iniuria afficiātur, * sed vt, quia Mareota Alexandriæ vicina sit, & nonnulli qui illic turbant, veniant * necesse est facere adimplentem magistratus officium * tradentur autem ipsi consolationis causa aurei centum. Atque hîc

Leg. οὔσῃ πρᾶξιν, ταῖς τε πρότερον οὔσαις

Lego ταύτῃ μὲν ὑμῖν πέρας ἐχέτω ὡς

quidem quæ à nobis de Libyæ administratione constituta sunt, *nunc demum* finem habento. Sequitur dehinc vt transeamus ad limites Thebaicos, hoc est, duas Thebaidas, quibus præest spectabilis dux, qui à nobis hanc administrationem accipit: cui etiam harum prouinciarum peculiares magistratus obedient, quíque in eodem honore in quo præfectus Augustalis est, tanquam si is ipse esset, futurus est, ac per omnia tuæ excellentiæ statutis tribunalíque Orientali suberit, quemadmodum nunc etiam spectabilis præfectus Augustalis subest. Damus enim illi omnem iurisdictionem & potestatem quam spectabilis Augustalis habet * iam olim ipsi attributis, hoc est, duabus Thebaidis. Hoc ipsius curæ suo periculo incumbit, vt primùm summa diligentia frumentum solennis illationis exigat, dein emittat, tradátque spectabili Alexandrino Augustali: & omne frumentum quod ad ipsius prouincias, ciuitates, atque loca pertinet, quódque etiam ad illationem felicis huius vrbis, & ad alimoniam à nobis Alexandriæ benignè donatam refertur, vt ad iam dictas constitutas dies citra defectum & cum effectu paratum sit, suo periculo operam det: ita vt nulla in his dilatio fiat, quippe quũ omne * etiam obsecundantem ipsi cohortem. * Periclitabuntur etiam milites qui in illis locis sunt, & tribuni, omnéque ciuile atque publicum auxilium, nisi in his suppetias ferant. Oportebit autem solennis illationis quæ huc emittitur, mensuram

ante diem nonum mensis Augusti ab ipso cum effectu fluuialibus nauibus imponi, & quæ sub ipso est plenariam ab ipso exigi: deinde idem frumentum ante decimum mensis Septembris Alexandriam deportari, atque spectabili præfecto Augustali, aut qui ab illo in hoc designati sunt, tradi: alimoniam autem à nobis per libe- 419
ralitatem magnæ vrbi Alexandriæ donatam, ante decimumquintum mensis Octobris. Illud enim in confesso est, quòd nisi ad dictas dies omne solennis illationis huc mittendæ atque Alexandrinis in alimoniam datum frumentũ Alexandriam emissum, spectabilique præfecto Augustali traditum fuerit, ipse quod frumenti mensuræ deest, quòdque traditum non est, id omne in ternas artabas * singulis solidis apponere debebit. Hoc autem periculum non ad vitam neque ad magistratum ipsius modò durabit, verumetiam priuatus factus, & mortuus productiorem vita sua exactioné sentiet. Hæredes siquidem & res ipsius istiusmodi difficultatibus obnoxiæ erunt: cum negligentia illius continenter aduersus ipsos periculum, curam, & exactionem dabit, quoad omnis debiti ad dictũ modum dissolutio fiat. Neque verò eorũ quicquam quæ' hactenus facta sunt, conquisitis aliis innouamus. Scimus enim quomodo Iohannes gloriosiss. comes illius magnificæ memoriæ filius ante completum eundem mensem primæ indictionis iam nunc præteritæ omne frumentum Alexandriam intulerit, eíque qui eo tem-

Malim τῶν μέχρι, expuncto μὴ

Lego ἔχοντα ἀρχὴν παρέδω.

Lego ὥστε δὲ μηκέτι

pore Augustalem magistratum obtinebat, tradiderit Mareotæ. Ne autem spectabilis Alexandrinus Augustalis amplius metuat, statuimus vt clariss. pro tempore Libyæ ciuilis magistratus suo periculo hominem industrium eligat, atque hunc vicarium emittat, qui Mareotæ & Menelaitæ residebit, pecuniariásque atque criminales causas, necnon alia omnia quæ in vicinis circa Mareotam & Menelaitam ciuitatem locis aguntur audiet, ac quæ deceāt faciet: tum etiam siqui Alexandrini seditiosi fugerint, hos comprehendet, &, vt eorum quæ ita committūtur nihil inultum relinquatur, ad spectabilem præfectum Augustalem, scriptis ad illum publicis literis mittet. Sanè si quum seditiosi aliqui Mareotam fugerint, hos spectabilis præfectus Augustalis prehēdere velit, facultatem habebit vt vnum aliquem ex commentariensibus suis cum publicis literis ad eum qui clariss. Libycæ prouinciæ præsidis locum supplet emittat, quò ipsius cura & periculo ordinis honestatísque turbatores comprehendantur, tradantur, & Alexādriam emittantur. Assignamus enim dicto vicario viginti cohortales ex ea cohorte quæ prouinciali Libyæ præsidi paret, & milites ex illis qui illic statiua habent, numero ad quinquaginta, vt & qui pareant & ministrent habeat, & ad exigenda ea quæ competunt par sit. Ministerium autem ipsi præbebunt dicti cohortales & milites tum in conseruatione ordinis, tum in aliis omnibus quæ illorum officii essent, qui

ab

ab ipſo in hoc quod iam conſtituimus deſignari ſolent. Exiget etiam plenariam, prout quondam à nobis conſtitutum eſt. Deinde quod huic rei annexũ eſt, (de portoriis loquimur) omnino ipſius, prouincialiúmque magiſtratuum, & obſecundantium ipſi cohortium curæ atque periculo ſubiacebit: vt quotcunque ciuitates, loca atque homines ſuppoſitæ huic legi deſcriptioni ſubiecimus, portoriorúmque titulo aſſignauimus, ab his citra vllam imminutionem omne aurum quod inde prouenit, & exigat, & portoriorũ ſuſceptori tradat: ídque intra conſtituta tempora, in nullóque prorſus illa tranſgreſſus: ne videlicet portoriorũ rationi impedimentum inferat, quod rurſum ſolennem illationem impediat. Certè enim ita ipſum huius rei periculũ reſpiciet, vt quodcũque portoriorum ſuſceptori ad diem perſolutum non fuerit, huius duplũ ab ipſo eiúſque cohorte depoſcẽdum ſit. Quæcunque verò ex prouincia ipſi à nobis tradita excellentiæ tuæ menſis inferuntur, hæc per excellentiæ tuæ cohortem, & ſcriniarios, dictarúmque prouinciarum tractatores à locis, ciuitatibus & perſonis huic ſacræ noſtræ legi ſubiectis, euidentiorémque * exactionis facilitatem facientibus, proprio ipſius periculo exigi volumus. Illi enim hæc exigent, atque huc trãſmittent. Neque ſecuritatis promiſſiones dabit quiſquã, ſiue magiſtratum gerat, ſiue ciuitatis epiſcopus ſit, ne ſpectabilis quidem Alexandrinus Auguſtalis, niſi iuſſio à ſolio tuo procedat, quæ

420

Malim ἀπαιτῶν

id velit, aut etiam ipsi tractatores * Hoc ipsum etiam fecit qui in præsentia eundem magistratum obtinet, Orion videlicet gloriosiss. * vrbicas plenarias, & quæ sub Iohanne, & quæ sub Orione collecta emissa est, tua excellentia nósque inspeximus. Socordiæ igitur solummodo fuerit &'proditionis, eos qui tanti fuerint nolle imitari: præsertim quũ maiorem potẽtiorémque illum fecerimus, & Augustalis dignitatem atque iurisdictionẽ ipsi dederimus. Et profectò tolerabile non esset, si qui maiorem potestatem indeptus sit, superioribus se inferiorẽ exhibeat, vniuersámque rempublicã periculo subiiciat, se verò perpetuo exitio implicet, dum magistratu excidit, atque in iudicium protrahitur: dum in'priuata vita, & post mortem per suos hæredes debitum dissoluit, donec in ternas artabas frumenti omnis mensura quæ exportata non fuerit, per solium excellẽtiæ tuæ exacta, fisco plenè admensa sit. Imperium verò habebit & in milites & in paganos, in illos quidem, pro iure militaris magistratus, in hos autẽ, pro ratione iurisdictionis Augustalis: insuper in subiectos ipsi (quemadmodum antea diximus) prouinciales magistratus, quibus dictæ prouinciæ curæ sunt, atque in obsecundantes illis cohortes: in omne item ciuile publicúmque auxiliũ, & 'in omnem magistratũ quique rẽpublicã tractat: breuiter, in omnes qui in illis prouinciis aut sũt, aut habitãt, aut pagos gubernãt, aut quoquo modo rempublicam administrant. Quos facultatem ha-

Lego καὶ προδοσίας

Lego ἐν ἰδιώτῃ

Lego ἐκ παντὸς δοῦντος καὶ πολιτευομένου

bebit vt ad se adducat,' quanquam in aliis pro- Lego εἰ καὶ ἑ-
uinciis ipsi non subiectis habitent, in solis tamē τέρας ἐπαρ-
publicis exactionibus. Quod faciet, tametsi χίας οἰκοῦσιν
qui in ipsius locis sunt, ' aufugerint. Ita enim in οὐχ ὑπηκ.
publicorum tributorum exactione vndique ex- Expungo εἴ τε
cusationes atque prætextus excludentur. Quòd
siquos illorum qui pagos gubernant (pro qui-
bus etiam periclitatur) circa solennem frumēti
transmissionem, aut circa ' ea quæ portoriorum Lego περὶ τοῖς
prouincialiúmque sumptuum nomine dantur, ναύλοις καὶ
refractarios experiatur, non hos remouebit, sed ταῖς κατὰ χώ-
in custodia constituet, ' aliósque ad eam rem ραν δαπά-
idoneos quæret, atque hæc tuæ excellentiæ so- ναις διδόμ.
lio indicabit: quò res per te, & qui in posterum Lego ἑτέρους
eundem quem tu ' magistratum obtinebunt, ἀναζητήσει
ad aulam Imperatoriam relata, inde dispositio- Lego σοὶ τὴν
nem diiudicationémque suscipiat: ita vt im- αὐτὴν
probitatis accusati, si sic nobis videbitur, re-
pellantur: qui verò in' horum locum delecti
sunt, si idoneos esse iudicabimus, sufficiantur, Lego τούτων
& diuina sacráque nostra atque solii tui de hoc
iussione facta, in illorum pagarchias (*pagorum gu-
bernationem uertas*) atque bona subeāt. Ante omnia
itaque curare ipsum volumus solēnem illatio-
nem atque Alexandrinorum alimoniam, vt
suo prouincialiúmque magistratuum & obse-
cundantium ipsis cohortium periculo illam
Alexandriam emittat, quatenus sub ipso consti
tutæ prouinciæ & ciuitates *periclitaturis etiā
clariss. tribunis cum omni ciuili publicóque
auxilio circa cingulum, bona & salutem ipsam, 421

nisi auxiliati fuerint. Verùm huc * felicis frumenti transmissionis vsque ad decimum mẽsis Septembris, vniuscuiusque indictionis * nisi Alexandriã emiserit, & huius Augustali, quíue ab ipso designati sunt, tradiderit. Donatam autem à nobis Alexandrinæ vrbi alimoniã vsque ad decimumquintum mensis Octobris mittet, tradétque spectabili præfecto Augustali * aut scriniarii, aut qui ipsorum locum obtinent, hoc petierint: veruntamen ad eandem diem, & in hos terminos quos solium tuum præstituerit, si & ipsi hæc fieri velint: extraquam si nonnullis in hoc fidem publicam dent, vt è sacris locis egressi res suas inspiciant, omnibúsque modis explendum fiscum, illíue satisfaciendum curent: quò hoc tribunalis tui scriniarii, qui huius rei periculum in se receperunt, accipiant. Nam quæ præter hæc fides publica datur, eam nullã esse, atque vbicunque, in sacris etiam locis, eum qui eo modo frustra fidem publicam acceperit, exactionem sustinere volumus. Insuper & qui ita fidem dederit, quæ hinc exactiones & damna obuenient, iis ipse, hæredes ipsius atque successores & bona subiacebunt. Quòd siquis Dei amantiss. episcoporum contra iam dicta fidem publicam dederit, necesse habebunt Dei amantiss. ecclesiæ ipsi subiectæ œconomi & defensores, vt inde proueniẽs damnum fisco resarciant: ac primùm quidem de suo & ex bonis suis: deinde verò, si inopes sint, ex ipsis etiam sanctiss. ecclesiæ rebus. Verùm si præter voluntatem

Dei amantiss. episcopi aliquo modo ipsi' dare fidem publicam ausi fuerint, non modò quod factum est omnino irritum erit, verumetiam ipsi damnum fisco resarcient. Ad hoc etiam, si tale quippiam præter episcopi sui voluntatem fecerint, & ab officiis quæ habent remouebũtur, & è sacerdotio eiicientur. At si præses contra vetitum modum cuipiam, qui publica tributa tuis mensis assignata debeat, fidem publicam dederit, aut tribuni aut primores.* * * *

Lego τολμήσαιεν αὐτῷ

IMPERATORIS IVSTINI AVGVSTI NOVELLAE CONSTITVtiones, ab Henrico Agylæo latinitate donatæ, præter primam & quintam.

Ponit hanc Haloãd. inter Iustiniani const. 148

DE INDVLGENTIA TRIBVTARIORVM *reliquorum.* CONST. I.

Vantũ studii & prouidentiæ iam inde ab Imperii nostri primordiis in cõmoda publica cõtulerimus, dum sedulò traditæ nobis à Deo reipublicæ curã gerimus, omnibus manifestum reddidimus ex iis quæ iam gessimus. Nam & ærarium, quũ multis prægrauatum debitis, & ad extremã redactum inuenerimus inopiam, ære alieno in nos suscepto, onere pariter & magna difficultate subleuauimus: & rem militarem, quæ iam necessariarum rerum inopia diffluxerat (vt vndique respublica barbarorum labefactaretur irruptionibus & incursionibus) quantum in nobis fuit, competente correctione dignati sumus. Nihilominus tamen iuuandis subditis nõ tantùm hucusque terminos præstituendos arbi-

trati sumus: sed etiam collatores alterius cuiusdam humanioris sententiæ participes faciendos esse putauimus, qua liberos eos reddamus à reliquorum solutione, quæ ab ipsis debētur ærario. Commune igitur & hoc beneficium nostrum in omnes extendentes, omnia præteriti temporis reliqua à collatoribus fisco debita, vsque ad octauam instantis circuli indictionem & ipsam indulgemus. Et sancimus nequa celebretur exactio eorum quæ in reliquis debentur, vsque ad prædictam indictionem, siue generalem aut specialem mensam concernunt gloriæ tuæ, siue administrationem sacrorum prætoriorū in Illyriis, aut gloriosiss. Iustinianei præfecti militarium numerorum in Mysia & Scythia, aut sacrorum nostrorum thesaurorum, aut etiam sacratiss. nostri ærarii, aut sacri patrimonii, aut magnificentiss. curatoris rerum priuatarū. sed quicquid in auro pariter, & argento, & reliquis speciebus debitum fuerit, id omnibus debitoribus indulgeatur: vt neque ab agricolis, neque colonis, neque emphyteutis, neque item possessoribus reliqua fisco debita vsque ad prædictæ indictionis tempora & ipsius exigantur. Excipimus autem hac nostra munificētia discussiones militares simul & fœderatorum. hæ enim nulla parte collatores nostros solent contingere: *sed* illos, & *quidem* solos, *qui uel* è publico erogatas pecunias *incompetenter accipiunt*, *uel* eas quæ militaribus ordinibus & fœderatis deputatæ sunt è publico, ad suum lucrum transferunt.

Ita restitui hunc locum puto, Sed illos, & quidē solos, quibus quum è publico pecuniæ præbitæ sunt, illas ad suum lucrū transferunt: quum tamē militaribus ordinibus assignatæ sint. Tum siqua apud, &c.

Cæterùm siqua apud eos qui vel susceptores, vel exactores, vel exceptores dicuntur, à collatoribus nostris in auro, aut argēto, aut aliis quæ dependuntur in specie, inueniantur soluta: exigentur & ipsa, atque prædictis à nobis magistratibus, ad quos quæque pertinent, præstabuntur. Consimili quoque modo omnes alios, qui à collatoribus nostris aurum aut aliud quiddam in prædictis à nobis indictionibus acceperint, neque id fisco persoluerint, cui persoluere conuenit, præsente nostra largitione excipimus: quo
423 magis hæc fisco, aut etiam quibuscūque talia cōpetunt, persoluant. Siquidem ducti misericordia collatores præsente humanitate dignamur, non etiam eos qui publicas ab ipsis susceperūt pecunias, defraudaréque voluerunt aut publicum, aut illos ad quos extraordinariè exigendos destinati fuerant. Illud sanè manifestariū est, quòd siqui, quum hanc nostram munificentiam præsentirent, vafritie quadam animi à collatoribus pro indultis reliquis confessiones aut expromissiones acceperint: etsi ea ad priuata debita transposuerint, aut aliud eius generis ad circunscriptionem excogitasse effecisséue videantur, nullam tamen ex iis vtilitatem habebunt: sed confessiones restituent iis à quibus hasce abstulerunt. In vniuersum autem omnes Deo ac nobis agent gratias: hi quidem qui reliqua debent, quòd horum indulgentia & humanitate dignati sint: illi verò qui nihil in

Scrimg. ἢ καὶ, aut etiam.

reliquis debent, quòd ſolicitudine liberati ſint, quam in obſeruatione ſuſceptorum habuiſſent, reueriti nequando interciderent, & eorundem temporum nomine denuo ſuſtinerent inquietudinem. quin' rurſus,* quaſi furto proprias res receperint, omiſſo animo ſunto, quũ omni cura ac ſolicitudine vacent: vt meritò in omnes præſens noſtra diſtribui videatur largitio. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram *pragmaticam* noſtram declarantur legem, ea literis vſa gloria tua, omnibus per hãc regiam vrbem manifeſta conſtituet.

πάλιν δὲ ζυγοκλεπτήσαντες παρίπωσαν ἄχρι τῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως, ἔχοντες τὸ ἀμέριμνον, *ego ſic uertere auſim, Ac uerò iterum ſe exactionũ iugo ſubducentes, tranquillo lætóque animo ad octauam indictionem perueniant.*

VT CONSENSV MATRIMONIVM SOLVI POSſit. CONST. II.

NIhil in rebus mortalium perinde venerãdum eſt atque matrimonium, quippe ex quo liberi omníſque deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quod regiones atque ciuitates frequentes reddat, vnde denique optimæ reipublicæ coagmentatio fiat. Quocirca coniugibus matrimonia adeò fortunata optamus vt nunquam aduerſo numine inita eſſe videri queant, neque illi citra iuſtam diſſoluendi matrimonii cauſam à ſe inuicem recedant. Verùm, quoniã vt in omnibus hoc ſeruetur, perquam id difficile eſt, (vt enim in tanta multitudine non aliquæ atroces irreconciliabiléſque inimicitiæ incidant prorſus impoſſibile eſt) par eſſe putaui-

mus vt huius rei remedium aliquod comminiſceremur: præcipuè verò vbi puſillanimitas eò progreſſa ſit, vt quod odiũ inter coniuges obortum fuerit, mitigari & componi nequeat. Pro veteri ſanè iuris ratione fas atque licitum fuit vt iſtiuſmodi à ſe inuicem recederent, dummodo id communi voluntate atque conſenſu facerent. Adeò verò vt multæ leges eſſent, quæ hac de re & agerent & conſtituerent: tum etiam talem matrimonii diſſolutionẽ bona gratia fieri patria lingua dicerent. At poſtmodum à patre noſtro ſacratiſſ. principe (qui pietate atque ſapiẽtia omnes quotquot vnquam imperarunt ſuperauit) dum ad benignum ſuum atque firmũ propoſitum reſpiceret, necnon ad aliorum etiã miſerum & puſillanime conſilium oculos conuerteret, ſcripta lex eſt, quæ conſenſu matrimonia ſolui vetat. Quam ſanè nos etiam obtinere atque in ſuo vigore manere magnopere velimus. verùm permulti nos adierunt, qui matrimonium quo inter ſe nexi eſſent, mutuò odiſſẽt atque auerſarentur, & (id quod dolendum valde ac alioqui moleſtia mœroréque plenum eſt) propterea belligeratum domi pugnatúmque eſſe per criminationem exponerent, ideóque matrimonium ſolui peterent, tametſi cauſas, ob quas tutò id illis facere lex concederet, nullas adferre poſſent. Nos verò aliâs monendo, aliâs minis terrendo, vt à mutuo inter ſe eóque citra cauſam ſuſcepto odio deſiſterent, & ad concordiam

proclinarent, animíſque inter ſe pacatis eſſent,
illorum in his deſiderium feſtinationémque ad
tempus ſuſpendimus. Sed nihil profecimus.
Eos ſiquidem qui violento affectu odióque ſe-
mel correpti fuerint, perquam eſt difficile recõ
ciliare. Contigit enim vt ex his nõnulli ad mu- 424
tuas inſidias procederẽt, veneníſque & aliis qui-
buſdam quæ lethalia eſſent, vterentur: in tantũ
vt ſæpe neque liberi, qui ipſis communiter nati
eſſent, illos in vnam eandémque voluntatem
coniungere potuerint. Quum itaque hæc à no-
ſtris temporibus aliena iudicaremus, ad præſen
tem ſacram legem reſpeximus, per quam ſta-
tuimus vt, prout olim iuris fuit, matrimonio-
rum ſolutiones ex conſenſu fieri liceat, & ne am
plius patris noſtri ſanctione in eos qui conſenſu
matrimonia dirimunt, cõſtitutæ pœnæ in vſu
ſint. Si nanque mutua affectio matrimonia con
ficit, meritò diuerſa voluntas eadem per con-
ſenſum dirimit, modò hanc miſſi repudii libelli
ſatis declarent. Cæterùm illud manifeſtum ſit,
quòd alia omnia quæ legibus, & præcipuè ſa-
cris noſtris patris noſtri conſtitutionibus de ma
trimoniis, liberis, & cauſis per quas dirimere ma
trimonium permiſſum eſt, aut de iis etiam qui
nulla de cauſa (non tamen ex communi volun
tate & cõſenſu, quo modo præſens noſtra lex cõ-
ſtituit) matrimonium ſoluũt, & de conſtitutis in
illos pœnis, cauta ſunt, ex præſenti etiam no-
ſtra lege obtinebunt, ſuámque per omnia vim

habebũt. Proinde quæ à nobis in publicũ vsum producta sunt, & per præsentem sacram declarantur legem, gloria tua consueto modo per regiam hanc vrbem omnibus manifesta reddi iubeto. DAT. XVII. C. OCT. CONSTANT. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO I.

DE IIS QVI IN OSROENA ET MESOpotamia illicitas nuptias contraxerunt.

CONST. III.

Idem IMPERATOR PETRO sacri ærarii comiti.

LEgum seueritati interdum Imperatoriam clementiam immisceri conuenit, præcipuè verò quando subditos multis damnis atque incommodis ea res eximit. Quale profectò quiddam in præsentia nostræ potentiæ facere visum est. A patre enim nostro, qui vnà cum aliis virtutibus pudicitiam mirificè amplexatus est, conscripta lex est, quæ eos qui illicita matrimonia ineunt & punit, & mulctat, & ad honestatem reducit, vt ne quæ extra ipsius naturæ fines posita sunt concupiscant. Ac sanè perpulchra ea lex est, mirúmque in modũ nobis placet: adeò vt eam & ratam habeamus, & omnibus modis vigorem suum obtinere iubeamus. Verùm multi ex Mesopotamia, Osroena quoque & Euphratica prouincia nos adierunt, qui docerent quomodo nonnulli, dum consuetudinem cum Persis (à quibus hæ prouinciæ nõ multum distant) & qui inter illos sunt Sarace-

nis habent, partim per ignorantiam legis, partim amoris affectu victi, *illorum imitatione* illegitimis matrimoniis coniuncti fuerint, ita vt nonnullis horum liberi atque nepotes nati ſint: *quomodo item* nonnulli, hac cupiditatis ſuæ occaſione capta, quòd paululum quiddam pro acceptis iuſſionibus quæ iſtiuſmodi inueſtigari atque vindicari velint, gloriæ tuæ magiſtratui quotãnis depenſuri ſint, poſt huius rei faciendæ commiſſionem turpis lucri cauſa per calumniam multos iniuria afficiãt, vexent, ac innocentibus negotium faceſſant: adeò vt ſæpe mortuis illis qui illicitè inter ſe iuncti fuerant, ab horũ filiis, nepotibus, & vlterioris ſeriei liberis (qui nihil deliquerint, quòd parentes maioréſque ipſorum illicitè in matrimoniũ coierint) pœnas exigant. Atque hæc quidem quum dicerẽt, ſimul à potentia noſtra clementiam petierunt. Nos igitur, horum precibus admiſſis, ſtatuimus vt nullus omnino eorum in tribus *iſtis* prouinciis qui ante eũ 425
diem quo Deus nobis Romanorum imperiũ eſt largitus, in illicitas nuptias inciderit, ob id negotiis irretiatur, vel difficultatibus ac diſpẽdiis ſubdatur. Quanquã enim ſacratiſſ. noſtrũ ærarium ita damno afficiatur, & iis quæ ex lege per hanc occaſionẽ ipſi dabantur, priuetur, nihilominus tamẽ quod præteriit, ex ſpeciali beneficio vſque ad id tẽpus cõdonamus. Quod profecto facimus, nõ quaſi pudicitiã aut quæ de hac lata lex eſt negligamus: ſed quò iis qui paruo redẽpta talia ex fiſco ſubtrahunt, multorúmque

facultates ac subſtãtias in dictis prouinciis quaſſãt, & cõmunes calamitates ciẽt, omnẽ quæſtus occaſionem ſuccidamus. Quocirca ſanè legem illam, & quæ in illa aduerſus eos qui illicitè nuptias contrahunt pœnæ conſtitutæ ſunt, vbique per noſtram rempublicam, & in paulo antè dictis prouinciis inde ab initio Imperii noſtri *uim & authoritatem habere* iubemus. Prouinciis autem iſtis ideo benignitatẽ ſimul & veniam elargiti ſumus, quòd qui in illis habitant, Perſis & qui ſub ipſis agũt barbaris Saracenis finitimi & vicini ſint, itáque, humanis affectibus tacti, illos imitati ſint, neque naturæ motũ atque vim illos ſuperare valuerint. Proinde quod nobis viſum eſt, & per hanc ſacram pragmaticam declaratur formam, gloria tua quíque pro tempore eidem magiſtratui præerit, effectui atque fini tradere & obſeruare ſtudeto. DAT. C. IAN. CONSTANT. IMP. D N. IVST. P P. AVG. ANNO I.

VT DEI AMANTISS. EPISCOPI CVM PRO- *uinciarũ indigenis & incolis, quos ſibi præſides eſſe uelint, eos ſibi à ſacratiſſ. Principe concedi petant, iique gratis præſides fiãt: ut tamẽ qui in præſidẽ petitur, idoneè fiſco caueat. Si uerò præſidem petere diſtulerint, ut tum aduerſus eum qui ipſis præſes miſſus fuerit, quodcunque etiam occaſione publicorum tributorum fecerit, querelam inſtituere nequeant.*

CONST. IIII.

DVm reipublicæ à Deo nobis datæ curam gerimus, ſimúlque vt ſubditi noſtri in omnibus iuſtitiæ bono fruantur operam

damus, hoc vnum nobis inde ab initio propo-
ſuimus, vt quicquid antea imperfectum & con-
fuſum fuiſſet, id & corrigeremus, & vndique per
fectũ exhiberemus. Anxia itaque reputatione ha
bita quomodo & fiſcus & ſubditi illæſi & inden-
nes permaneant, animaduertimus nos facilè id
conſequuturos, ſi efficeremus vt prouinciarum
præſides (vbi magiſtratu gratis ſuſcepto, rite fi-
ſco cauiſſent) in omnibus rectè ac legitimè ma-
giſtratu fungerentur: ita vt ab omni iniuſtitia,
quæſtu, alioquíque turpitudine atque re vetita
'abſtinerent. Ne igitur peregrini aliqui in pro- Lego απεχο-
uincias ſe ingerentes, illas iniuria afficiant, μένους
·nóſque crebris aduerſus illos interpellationibus
inſtituendis moleſtias ſuſtineamus: hortamur
cuiuſque prouinciæ ſanctiſſ. epiſcopos, cóſque
qui ex indigenis & incolis primas tenent, vt per
communem libellum ſupplicem de iis ad no-
ſtram potentiam referant quos idoneos eſſe ad
prouinciæ ſuæ gubernationem exiſtiment. His
enim magiſtratus inſignia gratis tradituri ſu-
mus: tamen vt publicum & fiſcalem canonem 426
ſe illaturos' caueant, atque nihil contra leges ſe Lego ἀσφαλι-
exacturos, neque cuiquam collatorum vim il- ζομένοις
laturos, illis, datis ſponſoribus' promittant, * ſe Lege παρεγ-
annonis contentos publicorum tributorum exa γυῶσί τε
ctioni inuigilaturos, iíſque qui in ſacris illatio-
nibus probi & prõpti ſint, mites ſimul & paterno
affectu exhibituros, cum improbis verò atque re
fractariis acerbius in exactionib⁹ acturos, neque
inde quicquam lucri ablaturos. Oportebit verò

etiam nihilominus illos, coniectis in leges oculis, quibuscunque litigatoribus æqualitatē atque iustitiam tribuere, &, ne sumptibus ac longinquitate temporis atterantur, citò illos dirimere: tum & eos qui deliquerint in ius rapere, & secundum legem pœnas illis infligere: denique in omnibus iustitiam exhibere. Ac sanè nō hisce solis hæc præcipimus, verumetiam cuiusque magistratus assessoribus, aliísque quicunque magistratibus subseruiūt. Nam siquis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter se gesserit, aut collatores nostros damnis contumeliosísue oblæsionibus inuoluerit, simul bonis excidet, simul summo subiicietur supplicio. Etenim Deo auspice hoc vnum nobis studio est vt prouinciæ bonis legibus regantur, tutóque habitentur, atque præsidum iustitia fruantur: & verò publica tributa citra querelam inferantur. Impossibile enim est vt, sacris tributis non illatis, alioqui respublica conseruetur. Militares nanque copiæ, assignato sibi salario inde percepto, hostibus resistunt, & collatores à barbarorū incursionibus & truculentia vindicant: denique agros atque ciuitates à latronum alióque modo incompositam vitam sectantium vi & irruptionibus, agendis excubiis defendunt: ex illis etiá reliquæ cohortes ea quæ ipsis attributa sunt accipiunt: muri atque ciuitates indidem instaurantur: publicarum balnearum hinc calefactiones procedunt: postremò spectacula, aliáque omnia quæ ad delectationem subditorum inuenta

uenta sunt, ex iisdem curantur: vt quæ ab illis contribuuntur, partim in ipsos, partim propter ipsos insumantur & impendantur: nobis autem prorsus nihil inde præter istarum rerum curas habere contingit, non tamen eas mercede vacuas, quum magnus ille Deus, & Seruator noster IESVS CHRISTVS magnitudine clementiæ suæ permultis propter hoc nos bonis remuneretur. His itaque omnibus prouincialibus hominibus velut præconio à nobis denuntiatis, & quanta nostra sit erga subditos beneuolentia & liberalitas per hoc ostenso, magis propitium ac benignum Deum habituri sumus, qui tantopere nequid detrimenti subditi capiant curemus. Si verò hoc nostrum beneficium cósecuti, in præsidum electione, opinione atque spe frustrentur, neminem præter seipsos culpare poterunt. Neque etiam si hos eligere & ad nos referre distulerint, vllo amplius iure de iis qui hinc in prouincias emittentur, si propter publicorũ tributorum collectionem nihilnõ fecerint, querimoniam instituent: neque verò nos vt de his nos adeant, eósque deferant, dehinc sustinebimus. Qui enim facultatem eligendi præsides à nobis ceperunt, vt illi gratis magistratibus susceptis publica tributa inferrẽt, ipsique ab illis nulla iniuria afficerentur, si hi in illorum electione negligenter versati fuerint, permittendũ illis nullo modo erit vt de ipsis conquerantur, nósque illos delaturi adeant, atque molestiam exhibeãt. Cæterùm nullus omnino in persoluẽ-

dis quæ ipsi incumbunt publicis tributis vlla dilatione vti poterit, non sacra domus, non sanctiss. ecclesia, non pium pauperum receptaculũ aut monasterium, non denique clarus aut obscurus quisquam. Neque verò eos qui rempublicam administrant, neque quos ἐκλήπτορας (*Susceptores Latinè fortasse dicas*) vocant, neque etiam alios
427 quibus publicarum contributionum cura incumbit, periculo quod hinc existere possit eximimus. Quæ enim in commune omnibus conducunt, illorum qui in fiscum improbi esse velint iniusto proposito anteferimus. Vt autem quæ pulchrè à nobis proponuntur, omnibus manifesta fiant, iubemus vt tua excellentia hoc præsens sacrum edictum per felicem hanc vrbẽ & in prouinciis, conspicuis in quaque ciuitate locis proponat: quò neminem ratio qua fisci subditorúmque indemnitati consulatur, à nobis sereniss. adinuenta, lateat. DAT. XV. C. FEBR. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. VIII. POST CONS. EIVSDEM ANN. III.

DE SAMARITANIS. CONST. V.

Idem IMPERATOR DIOMEDI sacrorum prætoriorum præfecto.

VT impiam Samaritanorum hæresin & omni ratione carẽtem horum væsaniam ad meliorem frugem perduceremus, neque non ipsorum animas quo detinentur mor-

bo liberaremus, sæpenumero tam pientiss. Princeps pater noster quàm etiam nos ipsi studio habuimus. sed in plerisque horum non potuimus id in quod longo studio incubuimus, effectui tradere. Euaserunt enim in tãtam nonnulli eorum væsaniam, vt vel salutari baptismo dignati, denuo ad id mali vnde discesserant redierint, & eadem cum Samaritanis habere in pretio, eodem cum ipsis agitari furore dignoscãtur. Præclarum igitur nobis visum est, veterem illam & prius contra ipsos propositam patris nostri legem renouare. Ac propterea sancimus vt ipsi neque ex testamẽti tabulis neque absque iis hæredes fiant, legatáue capiant, aut donationis titulo rem aliquam nanciscantur. Sed neque Samaritani aut in vniuersum hæretici, quíue rectam se Christianorum fidem amplecti simulãt, (quum reuera neque ita sentiãt, neque huic consentanea faciant) ad hæreditatẽ ab intestato vocati, successionem habeant. Item neque testamẽta conscribant, neque legata relinquant aut donent, nisi qui ea percepturi sunt, & rectè de fide sentiant, & fideles sint operibus. Nam si nemo horum sit, iubemus vt post ipsorum mortẽ horum bona ad sacratiss. pertineant ærariũ. Vnde & sacra illa forma, per indulgentiam ipsis à patre nostro cõcessa, quæ, legis vicẽ obtinens, largitur ipsis vt hæreditatem pariter adire & transmittere, item legatis honorari & legata relinquere possint, in posterum vacabit, neque prorsus vllam firmitatem habebit. Nam si huius se

clementia indignos esse perhibuerint qui Sama
ritanorum agitantur væsania, neminem alium
quã seipsos accusabũt, quũ à benignitate Dei &
Seruatoris nostri IESV CHRISTI alieni sint.
liberalitates autem ab Imperatoria olim Maie-
state' ipsis concessas amittunt, in hoc vt ad me-
liorem mẽtem redeant, non vt perpetuò in per-
uersa hac opinione sua permaneãt. Excipimus
autem à præsente lege rusticos qui Samaritano-
rum opinionibus honorem habent, (ídque non
ipsorum gratia, sed propter cõstitutionem præ-
diorum quæ ab ipsis coluntur, propterque re-
ditus & tributa quæ exinde inferuntur publico)
vt qui rusticitate seducãtur. His etenim permit-
timus vt tam ascendẽtes quàm descendentes &
428 ex transuerso cognatos suos hæredes legatarióš-
ue scribãt: (tametsi Samaritanorum errore de-
tineantur) vt tamen fundos rectè colant: quò *ma*
gis & vberior exinde prouentus ad prædiorum
dominos deferatur, & per ipsos ad fiscum. Sed
& sine testamentis prædicti alter ad alterius hære
ditatem peruenient, propter eandem causam.
Quandoquidem etsi nemo horum inueniatur,
nihilominus tamen volumus vt prædii domi-
nus in quo rusticus defunctus est, ab illo relicta
capiat, & fisci locum teneat, vtpote qui & pro il-
lo publicis satisfacit tributis. Præterea Samari-
tanum omnino neque militiam capessere cóce-
dimus, neque ad ciuilem administrationẽ acce-
dere, neque postulare in iudicio, '*neque assessorẽ esse*;
neque postremò in cõsortium disertissimorum

Græca sonãt, A nostra Imperatoria Maiestate: sed rectè Haloand. ab illis recessit.

Omissum est ab Haloandro.

aſſumi rhetorum, neque adoleſcẽtes inſtituere. Sed & ſiqui ex iis ſalutari dignati baptiſmo, ad priſtinum denuo errorem reuerſi, obſeruare ſabbata, aut etiam alia quædam agere videantur, quæ coarguant per ſimulationem ipſos ſanctũ baptiſma aſſumpſiſſe: eos proſcribi iubemus, & in perpetuũ tradi exilium. Iiſdem quoque pœnis eos ſubdimus qui contra rectam Chriſtianorũ fidem impium iſtis patrocinium præſtiterint. Perpulchrum verò nobis videtur vt ad incontaminatũ accurrentes baptiſma, non temere ſuſcipiantur, ſed cum quad obſeruatione & instructione, quæ' initiationis tẽpore fieri ſolet. Dicimus autem vt qui omnino ſenſu aliquo bonæ doctrinæ tangi poſſunt, per duos *primùm* annos in fide inſtituantur, & pro viribus ſcripturas ediſcant: túncque demum ſacro redemptionis offerantur baptiſmati, tam longi tẽporis pœnitentia prorſus redemptionis fructum aſſecuti. Pueros autem admodum, qui per ætatem doctrinas intelligere nequeunt, etiam abſque hac obſeruatione ſacro dignari baptiſmate admittimus. Porrò nullus Samaritanus Chriſtianum habebit mancipium: ſed ſimulatque emptum fuerit, protinus in libertatem rapiatur. Quòd ſi æquè peruerſa opinione mancipium vt ipſe dominus fuerit, licitum ei eſto, ſi Chriſtianorum de fide ſententiam exoſculetur, ilico & Romana ipſum libertate potiri. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præſentem declarantur legem: ea proponens gloria tua ſolennibus lo-

Melius Scrimg. ἐν ἀρκοῦντι χρόνῳ γινομένης, *Quæ ſufficienti tẽpore fiat*

cis effectui & fini contradi præcipito. DAT. XV. C. IVN. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANNO VII. POST CONS. EIVSDEM, ANNO III.

FINIS.

TIBERII IMPERATORIS DE DIVINIS DOMIBVS CONSTITVTIO, EOdem interprete.

In nomine domini IESV CHRISTI Dei noſtri.

IMPERATOR Cæſar, FLAVIVS TIBERIVS CONSTANTINVS, fidelis in CHRISTO, clementiſs. beneficentiſſ. pacificus, Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vãdalicus, Africanus, pius, fœlix, inclytus, victor, triũphator, ſemper colendus, Auguſtus, SACRATISS. SENATVI.

IN ſupplices beneficum eſſe, maleficia extirpare, & quæcũque ſubditis vtilia ſint, ea & meditari & facere, quũ opera ſint quæ Deo conueniant, ſimúlque eundem cum humano genere ortũ habeant, tum ea ipſa nos præcipuum Imperatoriæ Maieſtatis

insigne esse arbitrati: ex quo Deus nobis reipublicæ imperium atque gubernacula dedit, nulla (vt ita loqui liceat) neque die neque nocte quicquam earum rerum studio antiquius chariúsque habuimus. Hinc certè quum permulti qui partim in inclyta hac vrbe habitarent, partim ex omnibus fermè subditorum nostrorum prouinciis *ali aliunde prodirent*, diuersimodè nos adierint: *qui iidem* quum possessiones aliquas domúsue Imperatorias prope' prædia & bona sua haberent, aliísque rebus & controuersiis inuoluti essent, variis iniuriarum modis à procuratoribus, chartulariis, conductoribus, & qui alioqui ad Imperatorias domus attinent, in se peccari annuntiarent, *atque* res mobiles, interdum etiam possessiones, agros & agricolas sibi ereptos lamentarentur: *ea autem ratione, quòd* illi aliquid faciendum conducere ab ipsis * alienis prædiis & agris defensionem quæ illis non competat tribuant, tabulásque Imperatorias ac signacula affigant, & (vt vno verbo dicamus) quæ ad ipsos non pertinent, suo dominio subiiciát: *quòd* aliorum aduersus alios nulla ratione nitentes lites suscipiant, itáque & actores rebus sibi debitis potiri non sinant, & reis citra iudicium indictáque causa debiti exactionem vi inducant: *ad extremum verò, quòd* vt nonnulli fraude inducti, rerum debitarum syngraphas in ipsas diuinas domus concipiant & conscribant, efficiant, aliénísque emptionum, aut fortasse donationum, contractibus in eorum qui aliis debent circun- 513

Lego ἐπαρχιῶν περὶ κτήσεις, & *mox*, ταῖς ἑαυτῶν οὐσίαις

Saucii huius loci intellectus euidens in subsequẽtibus est.

ſcriptionem immiſceant: *inde(inquam) factum eſt ut* quæcunque ad noſtras aures peruenerint, de iis rectè & competenter ſtatuerimus, quum his quidem reſtitui ablata iuſſerimus, ac incompetentes defenſiones interdixerimus: illos verò à iudiciis liberauerimus, debitorúmque ſyngraphas irritas iudicauerimus, & fraudes in contractibus fieri ſolitas prohibuerimus: quū denique Imperatoriarum domuum procuratores leges iuſtúmque pietatis noſtræ propoſitum ſequi iuſſerimus. Verùm quoniam impoſſibile eſt vt extranei, quíque procul hinc habitant, pariter omnes huc conueniant, vtque nos ſingulatim omnia quæ hunc ad modum fiunt, vbique manifeſta faciamus: quæ ad hæc attinent, euidenti lege explicare viſum eſt, quò non ſolùm noſtræ ætatis, verumetiam omnis futuri æui hominibus noſtrum æquitatis iuſtitiæque ſtudium innoteſcat. *Innoteſcat verò* etiam quàm Imperatoriis noſtris ædibus, quíue illis præſunt, ſiquid delinquant, non parcamus: *quomodóque* ſi ſubditis bene ſit, id noſtrã eſſe opulentiã felicitatémque; & (quia non ſolùm diuinarum domuum negotia, verumetiam communia præſentis reipublicæ nos cognoſcere par eſt) ſubditorum facultates, quantũ ad curam, nihil ab Imperatoriis differre exiſtimemus. Statuimus igitur vt nulli glorioſiſſ. magnificẽtiſſimíve diuinarũ noſtrarũ aut piẽtiſſ. Auguſtæ domuũ (quibus & patrimonialis & regia domus, quæ ante nouas eccleſias ſita eſt, annumeranda eſt) curatores, aut chartularii, aut

prouisores, aut conductores, aut quicunque alii ad easdem diuinas domus pertinent, vel tabulas quæ nostram appellationem contineant, vel effigies insigniáue Imperatoria alienis ædibus aut prædiis, vel mobilibus defunctorum aut etiamnũ superstitum rebus signacula imponere, vel aliorum rusticos suscipere, vel solutiones aliquas quæ ipsos aut etiam ipsorum prouentus transferant, in Augustalem domum faciendas curare in posterũ ausint: neque si etiam earundem domuum, prædiorum, rerum, aut rusticorum partem aliquam ad Augustas ædes pertinere contingat, hinc aduersus eos qui vnà cum ipsis possident, fraudis læsionísque occasionem capiant. Quin & siquos rusticos, qui in aliorum mancipio sunt, in præsenti ipsos habere, aut quales diximus solutiones accepisse constet, simul ipsos rusticos restitui, simul ipsas solu tiones irritas esse iubemus. Quòd si de his rebus aut etiam de aliquibus contractibus actionem se habere aduersus alios dicant, nequaquã reum ad se trahant, neque (id quod & absurdissimum & iniquissimum putamus) suarum controuersiarum iudices sedeant: liceat autem ipsis vt coram competente iudice, sub quo sunt qui actiones sustinẽt, litem moueant, simúlque ius suum obtineant. At si ipsos gloriosiss. magnificentissimósque curatores, diuinarũ domuum quarũ curam gerũt nomine ab aliis in ius vocari contingat, tum quidem si hîc actio instituatur, cõmuni & actoris & Augustalis domus curatoris

Malim αὐτὰς

consensu vnus ex gloriosiss. nostris præfectis ad rei examinationem diiudicationémque eligatur: & si (vt fieri assolet) contentio huc insurgat, libellus supplex Principi offeratur, datúsque ab ipso iudex suscipiatur. si verò in prouincia aliqua, eius præses controuersiam sibi audiendã sumat. Cæterùm siquis chartularius, emphyteuta, conductor aut colonus Augustalium rerum occasione in ius vocetur, facultas sit actori, si velit, vt coram ipso Augustalis domus curatore, aut (si suspectũ illum habeat) in alio foro coram eo coram quo communiter visum sit, aut etiam quem ex Imperiali iussu hîc nacti fuerint, actio-
514 nem instituat. Quæ verò istiusmodi controuersiæ in prouinciis mouebuntur, eas cuiusque prouinciæ præses audiendas assumet. Sanè quæ iisdem diuinis domibus qriuilegia iam cõcessa sunt, ea non in his, sed in litium sumptibus obseruentur, pro inducendis *nempe* (quo modo dicitur) legendis, & edendis, atque in aliis quæ circa lites fiunt sumptibus: vt nemo constitutum horum modum transgredi audeat, iudiciorúmque ministri eo contenti esse debeant. Illis verò etiã qui aduersus ipsas Augustas ædes, earũ curatores, prouisores, conductores, chartularios aut colonos actioné dictãt, vt iisdé vtãtur priuilegiis facultas fuerit: vt ne in hoc quidem (quo tamen legibus nostris constitutum est modo) illis esse inferiores videantur. Porrò quia nonnullos esse scimus, qui quum creditores suos debitis fraudare volunt, res suas illis oppigneratas alicui

nostrarum ædium aut vendunt, aut donant, aut alio quocunque contractu perscribunt, & per illas medias in alios vel cognatos vel familiares aliquo contractus modo transferendas curant: vt hac ratione hypothecæ ius miserum in modum iis qui pecunias suas erogarint, fere dispereat: dum diuinæ dominus præfectus (per quem hæc facta esse dicuntur) propter potestatem quã habet, mouẽdam de his rebus actionem nõ suscipit, & qui rem percepit, contractum cum diuina domo initum prætẽdit, per datúmque domui priuilegium à nemine actione cõueniri sustinet: *insuper etiam quia esse scimus*, qui domibus, locis, aut aliquibus vnius cuiuspiam Augustarũ ædium officinis maiore aut quacunque mercede conductis, illarum rerum prærogatiua vtantur: itáque creditores, aut etiam qui ipsis actiones intentant, & arceant & oblædant: idcirco iubemus nequis de reliquo subdolis commentis aduersus creditores suos vti audeat, neque per diuinam domum mediam cum alio donationem aut contractum instituat: *sciens* quòd nullũ fructũ ex versutia sua percepturus sit: quũ res alienata vbicunque fuerit, siue penes diuinam domum, siue penes alium quempiam, nihilominus vendicari poterit, & omnia ei qui actiones aut etiam hypothecæ ius habet, integra atque illæsa, perinde acsi nihil interuenisset, seruabuntur. Ad hoc etiam siquid huius commenti causa ipsi diuinæ domui, eiúsue procuratori captadæ beneuolentiæ ratione datum esse contigat, eo

qui dedit excidet, háncque (quãquam minorem quàm pro merito) remunerationem feret. Cæterùm neque per earum ædium quæ ad Imperatorias domus pertinent, inquilinos, neque per alienos colonos, aut alium quempiam, omnium diuinarum ædium præfecti aliquid faciendum conducant, neque illis patrocinium tribuãt, aut quod πατρινίκιον dicitur. (*Mercedem patrocinij significari autumo*) 'liberis aliquibus, exactionibúsue obnoxiis, aut decurionũ etiam, quæue in vniuersum ad alios pertinent, prædiis capiant: ac verò ab his omnibus desistant. Et si tabulæ aut insignia Imperatoria istiusmodi prædiis, domibus, officinis aut locis iã affixa sint, hæc detrahant, aliísque qui illa detrahunt, quasi nostro iussu id faciant, nequaquam contradicant. Ad hæc quietem agãt, aduersúsque inquilinos, & qui quocunque modo tenentur, coram competentibus tribunalibus moueri actiones sinant: ac nullum ad alienas cõtrouersias, aut res, aut ius, aut prædia horúmue colonos accessum habeant, neque aduersus aliquos actiones cedant, aut has *ab aliis* assumant, itáque alios, vt istiusmodi actionibus obnoxios, in ius vocẽt. Etenim hanc iniuriæ rationẽ omnino tolli iubemus, etiam si donationis modo istiusmodi actiones ipsarũ dominus in nos diuinásque nostras ædes trãsferat, & quæ iusta videantur debita se habere dicat: ne *videlicet* hoc commento aliis iniquitatis quicquam obueniat. Istiusmodi siquidem donationes nobis curæ non sunt, neque calumniæ opinionẽ

Quomodo aliter ἐλαθεικῶν ἢ ἐξαιρετικῶν exprimi possit, non video.

515

auferre & subire nostrarum diuinarũ domuum procuratores volumus: vtpote qui singulis (vt dicitur) diebus nostra subditis donemus, magnámque rerum mobilium immobiliúmque, & pecuniarum vim propè omnibus elargiamur. Facultas verò cuique sit vt quas se habere actiones dicit, eas aduersus obnoxios secundum consentaneè in hos obtinentem modum, nullo Augustarum domuum præfecto interposito, moueat: & quando sua per legem recuperarit, de his quocũque velit modo statuat. Ipsas enim actionum cessiones, quòd fraudis & calumniæ ansam complectantur, & odimus & auersamur. Quapropter etiam siquæ huiusmodi in ipsas diuinas domus iam conscriptæ sunt, has irritas cõstituimus, & nullam illas petitionem exactionémque habere cõcedimus, vt hi aduersus quos factæ sunt, inde prouenientibus actionibus liberentur, hãcque pœnam iis qui has cessiones facere ausi fuerint imponimus. Si verò etiam ipsarum Augustarum domuũ præfecti, aut chartularii, aut emphyteutæ, aut conductores, aut dispẽsatores, aut qui alioqui ad illas pertinent, ob res priuatim ad ipsos pertinentes ab aliquibus coram competentibus magistratibus in ius vocẽtur, ipsos prõptè obedire iubem⁹, & secundũ procedẽdi ex lege ordinẽ actiones suscipere, indéque manãtibus exactionib⁹ cedere, ídque perinde acsi ad diuinas domus nihil pertinerent: ne hac potestate eos qui aduersus ipsos actiones habent oblædere, iísque quæ debent fraudare vi-

deantur. Adeò autem ab istiusmodi iniuriis diuinas nostras domus alienare cogitamus, vt cõtrouersias apud illarũ magnificẽtiss. gloriosissimósue curatores, siue in scriptis siue sine scriptis iã motas, vlterius procedere nõ sinamus, extra quã si vtraque pars spõte id facere velit. Quòd sanè si vtraq; pars nõ velit, *uolumus* vt vnus aliquis nostrorum magistratuũ, in quẽ partes cõsenserint, quémue etiam nos assignauerimus, secundum hoc quod recens à nobis constitutum est, controuersiam à quocũque horum examinatã, quæque in illa fortè acta sunt, suscipiat, ac deinceps audiat, quæque legibus conueniant de ea statuat. De oneribus profectò etiam, & metatis, & angariis, & viarum pontiúmque instaurationibus, de descriptionibus quoque & indictionibus tractare nobis visum est. ac, ne hæc indistincta maneant, consentanea quædam iustissimo nostro proposito de illis descriptio procedat. Quum enim priuilegia iam olim Augustalibus domibus data, ab his illas eximant, rectè animũ nostrum subiit vt rei vtilem & necessarium ordinem imponeremus. Si etenim Imperatoriorũ exercituum, qui in barbaros emittuntur, trãsitum, aut etiam nostro iussu, quò abũdè huic inclytæ ciuitati annonæ sit, aliarúmue occasionũ causa, specierum quandam contributionem fieri contingat: his omnibus non modò alios subditos, verùm Augustarum domuum possessiones & habitacula profectò etiã obnoxia esse volumus. Ac sanè citra has causas ne diuinæ do-

Lego πόῤῥω πέρω

m[illegible], neque alius subditorum quisquam molestia afficiantur, iubemus: neque vt tale aliquid illata necessitate fiat permittimus.

DE HAEREDIBVS. CONSTIT. II.

DEo simul & iustitia nihil maius existit. absque his enim nihil vnquam commodè geri potest, & præcipuè in nostra hac republica. Exinde enim & rectè regnare, & subditos ad beneuolétiam neque non ad summã licet attrahere deuotioné. Eapropter quũ & nos diuinitus pérque iustitiam imperii sceptra susceperimus: tãetsi multis vndique curis implicamur, quo magis & Romani quotidie virtutibus reddantur auctiores, & Barbari deuicti succũbant: non tamen penitus à solicitudine nostra secludimus, ne nõ in iis quæ priuatim vsui esse possint subditis, cõpetens accómodetur prouidentia. Ac quũ multa quæ prius confusa erant, ad meliorem statum erexerimus, cõueniens esse putauimus & id quod longo iam tempore in successionibus neglectui fuit habitum, ad actionem Deo placentem reducere. Cognouimus enim quòd quidã oberrantes defunctorũ perturbãt patrimonia, sed neque testamenta valere sinunt, neque item ab intestato successiones locum capere, mobilibus quidé rebus immittétes signacula, immobilibus verò imponétes titulos: vt hac ratione ipsis illorum successio adcrescat, inque ea decentem aliquem ordinem occupent. Quoniam verò impossibile est in tãta multitudine exactè ea quæ singulatim in

Sequentes hasce tres cõstitutiones Haloander uertit: quas quia non Iustiniani, sed Tiberii esse Scrimgero credimus, ex Iustiniani constitutionibus huc transcripsimus, atque numerũ cuique in Scrimgero ascriptum ordinauimus. Ponit autem hanc Haloand. in Iustiniani constit. 64.

talibus eueniunt perdiſcere, perpulchrum [no]bis viſum eſt ſi generali hæc lege ad certam redigeremus formulam. Propterea ſancimus vt vniuerſi citra inuidiam & rebus iuribúſque ſuis perfruantur, & ad ſuos iſta tranſmittãt hæredes. Penitus autem nemo omnium illorũ inuadat patrimonia, aut horum ſucceſſores damnis implicet, aut titulos ſiue ſignacula rebus præter legum noſtrarum placitũ imponat. Nam & ſucceſſiones ab inteſtato quo quiſque vocatur ordine cõfirmamus, & vltimas horum volũtates legitimè conſiſtẽtes non ſubuertimus. Si enim ſedulò aduigilamus ſumúſque ſolliciti vt collatores bonis gubernentur legibus, & de eorum incolumitate multo maximã potentia noſtra curam ſuſtinet: quomodo non in hanc quoque partẽ prouidentiam ipſis accommodauerimus, & alacriter noſtrũ ipſis impertiamur beneficiũ? Hæc etenim placere Deo perſuaſiſſimũ habemus, & hoc iuſtitiæ munus eſſe aſſerimus: perſuaſiſſimum quoque eſt, Imperiũ per hæc nobis vndique munitũ & quietum futurũ. Connumerator itaque & hæc noſtra lex cæteris præclaris noſtris facinoribus: & ſubditi, priſtinis liberati moleſtiis, & tan ta à potentia noſtra dignati prouidentia, Deo ſimul & poſt illum nobis gratias agant, diuinum numen placantes precibus, vt deuictis hoſtibus, aliam inſuper & maiorem ipſis ſecuritatem impertiamur. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram declarantur legem, ea conſeruanto tam glorioſis. ſacrarum domuũ curatores quàm

quibus

quibus vel maximorum vel etiam minorum gerendorum magistratuum cura, siue in alma hac vrbe, siue item in prouinciis commissa est: publicationem bonorum iuxtà & supplicium formidantes capitis, si sancita nostra trāsgressi fuerint. Præsentem itaque sacram nostram legem gloria tua in insignioribus locis huius almæ vrbis proponet, sed & vsa ad hoc iussionibus, transmittet in prouincias.

DE PROVINCIARVM PRAESIDIBVS. CONST. III.

NOn tantùm decenter leges ferre summo bono est, sed etiam sancita accuratè custodire & ad effectum deducere, transgressorésque competentibus pœnis subiicere. Quæ enim legum erit vtilitas, si in literis duntaxat cōsistāt, non etiam per ipsa facta atque opera subditis vtilitatem de se præbeant? Ac scimus quidem quàm vehementer Maiestas Imperatoria collatorum curam gesserit, quum aliquoties definierit vt prouinciarum præsides officia gratis suscipiant, quò magis & ipsi, quum purè his vtūtur, æquum & bonum subditis impertiantur, & ex collatorum incolumitate omnium rerum copia abundet res publica. Sed hæc quidem per immodicā auaritiā eorū qui officia redimūt potius quàm suscipiunt, deuicta paulatim in obliuionem deuenerunt. Nos autem de iis propositas leges renouantes, sancimus vt illi magistratum gerant qui & bona existimatione noti sunt, & in

Ponit hanc Haloand. in Iustiniani constit. 161

exercenda iustitia plurimum reposuerunt sol-citudinis: sed & vt citra vllum munus & largitionem magistratus suscipiant. Item vt tam collatores incolumes indemnésque conseruẽt, quàm publica tributa diligenter expediant. Præterea vt neque per se, neque per assessores suos, aut cancellarios, domesticósue, aut quempiam eorum qui ad ipsos pertineant, quicquam à subditis accipiant, nisi in quadruplum velint (vt leges loquuntur) quod ab ipsis acceptum est dependere: sed contenti iis sint quæ lege ipsis deputata sunt è publico. Simulatque magistratu abierint, vt per solennes quinquaginta dies in prouincia assideant, sub publico versantes cõspectu, & omnibus actionem intentare volentibus respondeant. Lite verò intra quinquaginta dies non finita, si quidem pecuniaria sit, procuratorem dato: sin verò criminalis, ad terminum vsque causæ permaneto: iis qui in causa diiudicant (siue magistratus sint, siue à præfectis dati) nisi intra viginti dies quàm initium cœperit, eam litẽ finierint, decem libris auri mulctandis: lite nihilo minus secundum prædicta procedente. Siqui enim mala consciẽtia stimulati vel clàm aufugerint, vel ad sacras ædes decurrerint, substantia excident, secundum legem pro modo admissorum inter iniuria affectos diuidenda. Et quemadmodum procedens de hoc constitutio & * ex vna parte, prout antea lege comprehensum est, stiterit: quæ pro collatoribus introducta sunt, ea firma permanento. permanentibus videlicet & aliis firmis

quæ ad collatorum vtilitatẽ de præsidibus pulchrè à Maiestate sancita sunt Imperatoria. Quẽadmodum autẽ eos qui hæc perperã in se admittunt punimus, ita & eos qui per hanc causam contra interdictum aliquid ab ipsis accipiunt, restitutioni quadrupli subiicimus. Atque vt hæc ita caueremus lege, ex eo nobis in mentem venit, quòd pluris à nobis fit subditorum opulentia & medela quàm reditus qui exinde inferuntur Imperio. Contrahimus enim vnà cum largitionibus præsidũ in arctum ipsa etiam suffragia quæ Imperialibus inferebantur rationibus, & magnum reddebant pecuniarum cumulũ: quò magis hac causa & respublica meliore successu potiatur, & locupletior redeat, aliquot retro temporibus à nonnullis excogitatis præstationibus liberata. Vna enim hæc res potẽtiæ nostræ studio est vt prouinciæ & bonis gubernentur legibus, & tutò inhabitentur, neque non ex præsidum iustitia fructum capiant, & tributa publica sine querela inferantur. neque enim aliter conseruare licet rempublicam, nisi pientiss. præstationes importentur in publicũ (ex quibus & militares nutriuntur copiæ, vt resistatur hostibus) & per agros ac vrbes agantur excubiæ. perfruuntur item reliqui ordines attributis sibi salariis: reparãtur quoque muri & vrbes. denique omnia alia proueniunt quæ communem subditorum vtilitatem concernunt. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea gloria tua in alma hac vrbe consuetis locis proponet, sed & solitis vsa iussionibus mittet per prouincias: vt o-

mnes intelligant quantum nobis respublica simul & subditorum nostrorum incolumitas curæ sit.

Quarta non extat. Ponit hanc Haloander in Iustiniani constit. 163

DE RELEVATIONE TRIBVTORVM publicorum. CONST. V.

PRæstantissima inter homines bona sunt iustitia & benignitas: quarum altera æquabiliter suum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad misericordiam decurrit, & debitorum incommoditate egentes liberat. Hæc ornare firmaréque imperium, hæc conseruare rem publicam, hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare vitam. Vnde & nobis, ex quo diuinitus Imperii sceptra suscepimus, magno affectatum est studio vt vndique tam bonis actionibus conspicui simus: quò *magis* si vtiles nos præbeamus subditis, ex virtute & gloria remunerationem habeamus. Ac scimus quidē mutua illa & omnimoda hominum exitia ad tantam inopiam possessiones redegisse, vt neque reditus possint suis producere possessoribus, neque satis idoneè publica inferre tributa: atque hæc militari & alio necessario sumptu imminente, vehementérque nos impellente, dum multis vndequaque bellis alluimur, vt crebriores pecuniarum collationes faciamus. Inde adeo non semel curas in eam rem impendimus, quanam ratione fieri possit vt & necessitati faceremus satis, & subditorum egestati adferremus remedium. Quûmque in multas nostra circa hæc distraheretur sententia, magis tamen obtinuit vt ad benignitatē respiceremus,

& Deo placentē collatoribus impertiremur medelam,& quod communibus deesset sumptibus, hoc in eius vicē introduceretur ex thesauris principalibus. Acceptam igitur & hanc nostram curam ferētes Domino Christo, & salutaris passionis neque non sanctæ resurrectionis eius præsentibus magni festi diebus cōdigna facientes, meritò & ipsi in præsentia hanc pro republica largitionem offerimus:per quam concedimus in vniuersum omnibus, agricolis pariter & collatoribus (idem autem dicere licet & de prædiorū dominis) integrum vnum canonem publicorum tributorum in quadriennium partiendum: hoc est, quartam quidem eius portionem pro nona indictione proximè initura, tantandem verò alterā & pro decima quæ hanc sequutura est, consimiliter & pro vndecima *& duodecima*,vnicuique quartam portionem:vna eadémque opera diminuentes & consuetudines quæ quocunque modo aliquibus hoc nomine præbentur. Remittimus autem his & præteriti temporis reliquationes, vsque ad finem proximæ præteritæ quintæ indictionis: ac sancimus nequa fiat exactio pientiss. à nobis condonatarum præstationum, siue maximam præfecturam respiciant sacrorum orientalium prætoriorū, siue præfecturam Illyricianam,siue præsidatū insularum, atque præfecturam militarium in Scythia & Mysia ordinū, aut sacras nostras largitiones, aut denique alium magistratum: interdicētes decurionibus & exceptoribus,scriniariis & cohortalibus, palatinis & exa

ctoribus, neque non susceptoribus, & quicunque vel exactionem vel susceptionem publicorũ expediuit aut expedit tributorũ, ne per vafriciem excogitatis contra agricolas & collatores vtantur artibus. * aut etiam prædiorum dominos, vt diuersos * ex reliquis indultis pro se instituãt, aut constitutæ pecuniæ obligationes, aut fideiussiones, aut confessiones dolo malo suscipiant. Cõstituimus etenim omnem contra munificẽtiam nostram factam aut futuram circũscriptionem irritam: quum illud constet, quòd siqui, nostram anteuertentes largitionem, ex reliquationibus iam inde à quinta indictione factis aliquid exegerint, neque id persoluisse videbũtur: omnibus modis publicis id rationibus inferent. Nam vt collatores beneficio afficeremus, præsentem ipsis benignitatem impartiti sumus: non autem iis qui publica tributa suscipiũt, & in suum lucrum conferre ea voluerint, præsentis ad tempus canonis indulgentiam instituimus: nullo modo embola (hoc est annua specierum transmissione, vt in condito & ad militares sumptus habeantur) diminuenda. Oportet enim vniuersum frumenti aliarúmque specierum modum cõsueto ac solito more & cõtribui & importari: pretiis quartæ partis per singulos annos à nobis vsque in quadriennium collatoribus indultæ ad mensam publicam cum aliis quæ in auro ab ipsis contribuuntur, æstimandis soluendísque è publico. Idémque hoc in Osdroena & Mesopotamia peragetur, eorum gratia quæ pro reconditis & mi-

litari ſumptu in ſpeciebus conferuntur. Conſimiliter & in ſpeciebus quæ ploimæ, quaſi nauibus tranſportandæ dicuntur, quæ proueniunt in Lazica & Boſporo & Cherſonneſo. percipient enim harum pretia ex publico, prout in menſis præfectorum ordinatum fuerit, vnde hæ importantur: vt & ipſi noſtra in hoc perfruantur benignitate. Earum enim ſpecierum illationem negligere haud quaquam tutum eſt: quum & ineuitabilis exiſtat impenſa, & publicas (vt ita dicamus) res in vnum conciliet. Credimus autem & ex hac noſtra largitione magna reipublicæ incremẽta futura, Deo omnia nobis fauſta per huiuſmodi actiones præbente, ea quæ pro ſubditorum à nobis vtilitate diſpoſita ſunt tranſcendere præſumentibus, tam de ſubſtãtia quàm de ipſa periclitandis ſalute. Quæ igitur nobis placuerũt & per præſentem ſacram declarantur legem, ea programmatis vſa gloria tua, tam in alma vrbe quàm etiam per prouincias omnibus manifeſta faciet, vt neminem noſtra lateat munificentia.

509 ZENONIS IMPERATORIS DE NOVIS OPERIBVS CONSTITVTIO, eodem interprete.

IMPERATOR Cæsar ZENO, pius, victor, triumphator, semper & maximus & venerandus Augustus, ADAMANTIO præfecto vrbis, & iudiciorum quiete fruenti.

Hæc clausula huc non pertinet.

Requiritur hactenus hæc cõstitutio sub tit. De ædificiis priuatis, C.

Ræsentẽ ferimus legem, quæ sufficienter ostendat quomodo & tua magnificentia*. Ne verò qui in legem incidet, *in illa intelligenda* adiutore opus habeat, ab elegantioribus reíque publicæ cõueniẽtioribus verbis paulùm recedentes, vulgò notioribus vsuri sumus. Cognouimus igitur ex illis quæ à magnificentia tua ad nos relata sunt, ambiguã esse sacram illam legem quam immortalis nominis pater noster Leo de iis tulit qui in inclyta hac vrbe ædificare vellent: ac iubemus vt qui suas ædes renouant, nequaquam veterem modum excedant: ne qui ædificant, vicinorum luminibus & prospectui, contrà quàm antea res illæ se habuissent, officiant. Quin & illud addam, quid obtinere oporteat si qui ædificat, ex pacto aut stipulatione peculiare ius habeat, quod veterem formã illi, si velit, mutare permittat. Statuimus autem, si pactum aut stipulatio ædifican

Pro οἷον malim ὅτι

tem iuuet, vt tum illi secũdum pacti stipulationísue vim ædificare liceat, tametsi vicinos, quibus pactum aduersatur, oblædere ita videatur. Quando porro mea constitutio dicit, eum qui ædificaturus est, inter suam & vicini domũ duodecim pedum interstitium relinquere oportere, & plus aut minus addit, quod nimirum maximam certitudinem facit (nam quod huc atque illuc inclinat & anceps est, id ad tollẽdam ambiguitatem non idoneum est) luculenter iubemus vt inter vtranque domum duodecim pedũ intercapedo sit, quæ à structura fundamenta contingenti inchoet, atque vsque ad summam altitudinem conseruetur: tum qui in posterum hoc obseruabit, vt ei, siue nouã domum ædificare, siue veterem renouare, siue ex incẽdio collapsam instaurare velit, secundum sacram legislationẽ in quantamcunque velit altitudinem domum suam tollere, & fenestras prospectorias (vt vocantur) & luminis tantummodo causa parandas secundum sacram legislationẽ facere liceat. * nequaquam ex hoc interuallo concedi vicini prospectum maris rectum & non coactum, ex quocunque latere domus, quem vicinus stans intra sua, aut etiam sedens habet, neque inflectens se inter prospiciendum in obliquum, & sibi vim inferens, vt videat mare. De hortis enim & arboribus in priore legislatione nihil tractatũ est, neque quicquam præsenti addetur, neque conuenit etiam. Nulli verò ædificaturo domum, si in medio angiportus aut platea duodecim pedibus

Huic uulneri ex Harmenopulo medeare. Mihi autẽ, quòd & ordinem suspectũ habeã, dum in meliora exẽplaria incidã, ista medicatione supersedere uisum est.

latior sit, propterea partem plateæ aut angiporti
adimere, & suo ædificio applicare fas esto. Non
enim quòd quæ ad rempublicam pertinét oblæ
dere, & ædificãtibus attribuere velimus, duode-
cim pedum interstitium inter domos esse debe-
re constituimus: sed vt ne angustiora inter ædes
essent interstitia, & ampliora etiam, si ampliora
essent, haberentur, ac essent vt essent, quum ve-
tus spatium imminui non sinamus, vt ciuitati
sua iura conseruentur. Si verò vetus ædificium
ita constitutum erat vt minus duodecim pedi-
bus inter vtranque domum interuallũ esset, fas
non sit vt vltra veterem statum & formã aut ex-
tollatur ædificium, aut fenestræ fiãt, nisi decem
516 pedum spatium in medio sit. Tunc enim (vt di
ctum est) prospectorias, quæ olim nõ fuerint, æ-
dificator facere non poterit. Fenestras autem lu
minis duntaxat causa parãdas faciet ab area sex
pedum interstitio in altitudinem: *ut tamen* lumi-
nari fenestra ad dictum sex pedum in altitudiné
præscriptum confecta, nequaquam in suo ædifi
cio id quod fictitia area dicitur facere, & legem
circunuenire audeat. Si enim hoc liceat, rursum
luminares fenestræ per fictitiam aream prospe-
ctoriarũ vsum explebunt, ac vicino incõmoda-
bunt: quod fieri prohibemus: *ut tamen* nusquã ex-
pactis aut stipulationibus ædificatoribus compe
tens auxilium, si quidem omnino tale aliquid
sit, perimamus. Insuper, quũ prior lex iubeat, vt
domus antea incendio consumptas, tametsi al-
teri prospectus in mare præstringatur, centum

Rectè fortasse legas πλεονῆ, καὶ ἔχειν & mox, συγχωροῦμεν

pedes in altum attolli liceat: & hanc ambiguitatem tollentes, ſancimus vt hoc ipſum obtineat ſimiliter in exuſtis ædibus & renouandis, & quæ prius non fuerint nunc primùm extruendis: vt id poſthac etiam in iis quæ ignis nocumẽtum non ſenſerint, ſed propter vetuſtatẽ aut etiam quamcunque aliam cauſam ruinoſæ nutent, obſeruetur. Et à quacunque ædificanda domo in medio cõtrouerſorum locorum centum pedum ſit interuallum, itáque' citra vllum impedimentum ſtructura procedat, etiãſi cuiuſpiã ad alios pertinentis domus proſpectus in mare corrũpatur. 'Qui verò è ſolis coquinis, aut (vt vocantur) latrinis, ſiue ad naturæ neceſſitatem ſeceſſibus, aut è ſcala etiam, aut põtibus parietalibus ad tranſitũ ſolummodo vtilibus, aut ex iis denique quæ βαστέριοια multi vocãt, proſpectus in mare eſt, ei impedimentum adferri liceat, ſiquis intra centum pedes ædificare velit, dummodo duodecim pedes in medio ſint. Atque hæc quidem obſeruari placet, quando pactum alicui non ſuppetit quod ædificare permittat. Qui verò ex pacto cum vicino inito ædificant, his in eo quod vtrinque placuit perſiſtendum eſt. Tunc enim non obſeruato interuallo ad pactũ ſtructuras tolli ſinimus: tametſi illis qui pacti ſunt, aut qui in ipſorũ domus ſucceſſerunt, in maris proſpectu noceatur: propterea quòd quæ iam ex pactis alicui iura ſuppeditant, ea per generales leges perimi non conueniat. Inſuper placet vt quæ ſolaria vocantur, poſt præſentem legem non ex ſolis lignis &

Quaſi ſcriptum fuerit κωλύματός τε χωρὶς γένοιτο τὰ οἰκοδ. Lego τὴν δὲ

aſſeribus fiant,ſed Romanenſium (quæ vocãtur) ſpecie ædificentur: vt etiam inter duo ſolaria ſibi inuicem oppoſita decẽ pedum interuallum interſit. Quòd ſi propter loci anguſtiam poſſibile non ſit,alternatim ſolaria fiãt. At ſi ipſe angiportus decẽ pedibus latior non ſit, neutra pars ſolaria ſiue meniana facere aggrediatur. Et quidem quæ quo dictũ modo eſt fiunt, ea iubemus vt à ſolo quindecim pedum interſtitio in altum diſtent, & nequaquam ipſis colũnæ aut lapideæ aut ligneæ ad perpendiculum in ſolo ſubſtituãtur,aut muri ſubſtruantur: quò ne qui ſub ſolariis in altitudine (vt dictum eſt) factis aer exiſtit, is obſtruatur, neque inde anguſtior angiportus publicúſque tranſitus fiat. Vetamus verò etiam ſcalas quæ à ſolo incipiant, & in ſolaria ducant, in angiportis fieri: quò *uidelicet* ex cautiore ſtructura, eóque quòd non ita inter ſe ſolaria propinqua ſint,leuiora aliquãdo rarioráque,& quæ faciliùs reſtinguãtur, ex igne ciuitati iiſque qui domos habent pericula obueniant. Ac ſi contra noſtram legem ſolarium aut ſcala fiat, nedum quod factum eſt,refringetur, verumetiam ædiũ dominus decem librarũ auri mulctam ſuſtine-
511 bit,& architectus aut redemptor, qui opus informauit, alteras decem libras dependet, & artifex qui fecit,ſi ob paupertatem mulctã exoluere nequeat,vbi in corpore verbera exceperit,ab vrbe propelletur. Adhæc iubem' vt nulli liceat multas deinceps colũnas in publicis porticibus à milio (quod vocatur) vſque ad capitoliũ (quod vo

cant)aut domunculis, aut aliis etiam quæ inter columnas fabricari ſolent, ex ſolis aſſeribus obſtruere: ſed vt iſtiuſmodi domunculæ cum parietibus latitudine plateam verſus ſex pedes, altitudine verò ſeptem non ſuperent: tum etiam vt per quatuor omnino columnarũ interordinia liberi à porticibus in plateas tranſitus relinquantur, & iſtiuſmodi domunculæ ſiue officinæ extrinſecus marmoribus adornẽtur, quò ornamẽto ſint ciuitati, & oblectamento prætereuntibus. Quæ verò in aliis vrbis partibus inter colũnas officinæ conſtituuntur, eas ad eam menſuram eúmque modum confici placet, quam menſurã quémque modum conducere ciuitati magnificentia tua iudicabit: tamen vt æquabilitas omnibus modis conſeruetur, ne quod ab aliquibus permiſſum eſt, ab aliis prohibeatur. Illud item lege complecti viſum eſt, ne probi viri calũniatorum ſubdolis commentis oblædantur. Multi enim inuidia, non verò quòd iniuria afficiãtur, iis qui ædificare volunt litem texentes, procraſtinandæ ædificationis neceſſitatem inferunt: ita vt qui ædificare cœperit, deinde prohibit', opúſque intermittere coactus, & in iudicium tractus, qua pecunia domũ ſe erecturũ ſperaſſet, eam in litem inſumat, & (quod omnium abſurdiſſimũ eſt) vbi victricem ſententiam obtinuit, velut indiſſolubilibus aliquibus vinculis irretiatur, dum qui nouum opus nuntiaſſet, obtẽta prouocatione vadimonia expectat, & quòd ædificationem impediat, ex vicini incommodis voluptatẽ ca-

pit. Iubemus itaque, ſi in iſtiuſmodi cõtrouerſiis
aduerſus decreta iudicis prouocatio inſtituatur,
vt ſimulatque ſubſidiaria actio, ſiue ſcripto com
prehenſa forma à iudice data fuerit, etiam vadi-
monio nõ obſeruato, victori vnà cum victo, aut
ſeorſũ ſoli, ad magnificẽtiæ tuæ tribunal ingre-
di, & aduerſario, ſi abſit, pro conſuetudine voca-
to, ſententiam iudicis manifeſtam facere liceat:
quò omni dilatione ſucciſa, legitimè controuer-
ſiæ imponatur finis: neque, ſi fortè hyems adſit
aut appropinquet, dum longa conſtitutorũ die-
rum tempora expectentur, qui ædificare voluiſ
ſet, & non iure prohibitus eſſet, intolerabilia dã-
Lego τις ἐν ὑπόθ. na ſuſtineat. Similiter etiam, vt ſi quis in tali cõ
trouerſia, magnificentiæ tuæ iudicio non acquie
ſcens, prouocare voluerit, confeſtim conſultatio
(quo modo vocatur) fiat, nulláque intermiſſa di
latione, in ſacro noſtro palatio & ipſi & victori,
prout fieri cõſueuit, ſentẽtia conſyderãda detur.
Sciant verò omnes qui nouũ opus nũtiare ædi-
ficatoribus tentant, quòd ſi cauſa cadant, ipſis &
omnia damna quæ obuenerint, & materiarum
quas litis tẽpore corruptas aut deteriores factas
eſſe conſtabit, pretium refundent. Qui autem nõ
iure ad ædificandum aggreſſi fuerint, hi ſi iudi-
cio ſuperabuntur, iſti qui opus nouum nuntia-
uerit, eáque de re iudicium illos ſuſtinere coege-
rit, damna reſarcient. Cæterùm omnes iſtiuſmo
di lites vnius magnificentiæ tuæ tribunalis ſen-
tentia diiudicari iubemus, & ne alius quiſquam
glorioſorum magiſtratuum iſtiuſmodi contro-

uersiam audiat, neque eorum aliqui qui de istiuſ modi controuersia contendunt, militiæ aut fori exceptione vtantur. quò *uidelicet* litigare aut mul ctas quas gloriosiſſ. vrbis præfecti datiue ab ipso iudicis ſententia dare iuſſerit, perfundere nō cogantur. Verùm qui iudicio ſuperatus eſt, per co hortem magnificētiæ tuæ exactionem ſuſtineat: ita vt in hoc nullus fori exceptione vti poſſit. Hoc verò magnificentia tua prouideat, ne qui operū redemptores aut artifices, vbi opus aliquod inchoarint, id imperfectum relinquant: ſed ipſum qui inchoarit, aut capta mercede perficere opus, aut quod inde ædificatori obuenerit damnum, quantúmque ipſius intereſt opus 'abſolutum nō eſſe, illi dare cogat. At ſi fortè pauper ſit qui id de linquit, verberibus cæſus eiiciatur vrbe. Nec verò alius eiuſdem artis quod ab alio cœptum eſt adimplere prohibeatur. Quod ſanè artifices redemptores aduerſus ædificatores auſos eſſe intel leximus. qua re intolerabile damnum ædificatoribus machinantur & inferunt, dum neque ipſi quod opus facere cœpiſſent, huic finē imponunt, neque alios idipſum opus conſummare ſinunt. Qui verò cœptū ab alio opus ob hoc ipſum quòd ab alio cœptum ſit abſoluere recuſat, ſimilem & ipſe cum illo qui opus interruptum reliquit pœ nam ſuſtineant.

Inſerendo ἀναπεπληρῶσθαι aſteriſcū induco

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 3. versu suspendi, lege debeant. P.7.v. pignus, expunge si, & parentheseως notas. P.22.v. Vt, l.notus. P.25.v. deceant, l.statuat. P.27.v. suscip. l.esse monens: hæc. P.37.v. dam:incœptione.v.perm,incœpto. P.49.v.psius,l.adaugent. P.56.in margine,l. Abrogatur. P.58.v.3.lege cepissent.v.triæ, l.ille hoc vnum, sed. P.63.in marg.l.βοηθουμένοις. P.67.v.quibusc.l.obtigerit.in marg.l.4.Pro. P.76.v.nō, l.quòd. P.100. v.absurditatē hoc ingentem natur. P.113.v. piscat. l.remoras pisc,&c.in marg.l.transfer. P.118.v.Non. expunge, neque. P. 123.v.tant.l.vltio.P.145.in marg.l.Recurre.P.146 in marg.19. & 80. P.157.in marg. l.ἀναφέρειν. P.172. in marg. l.ἐποχικῶν. P. 173.in marg.l.crim.pecul.C. P.179.v.à,l.ac.P.197.in marg.ad 111.const.P.246.in marg.debet.

a$\frac{1}{2}$

